

**КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
ІНСТИТУТ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН
НАУКОВЕ ТОВАРИСТВО СТУДЕНТІВ ТА АСПІРАНТІВ**

«Шевченківська весна»

МАТЕРІАЛИ

*Одинадцятій міжнародній науково-практичній конференції
студентів, аспірантів і молодих вчених*

(Частина I)

21 березня 2013 року

Київ

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ

Копійка В. В., директор Інституту міжнародних відносин, професор, доктор політичних наук – **Голова Комітету**

Лінкевич Я., Голова Наукового товариства студентів та аспірантів – **Заступник Голови Комітету**

Дорошко М.С. заступник директора з наукової роботи, професор, доктор історичних наук

Вергун В. А., завідувач кафедри міжнародного бізнесу, професор, доктор економічних наук

Довгерт А. С., завідувач кафедри міжнародного приватного права, професор, доктор юридичних наук, член-кореспондент Академії правових наук України

Задорожній О. В., завідувач кафедри міжнародного права, кандидат юридичних наук, професор, член-кореспондент Академії правових наук України

Крижанівський В. П., завідувач кафедри країнознавства, професор, доктор історичних наук

Манжола В. А., завідувач кафедри міжнародних відносин та зовнішньої політики, професор, доктор історичних наук

Матвієнко В. М., завідувач кафедри міжнародних організацій і дипломатичної служби, професор, доктор історичних наук

Муравйов В. І., завідувач кафедри порівняльного і європейського права, професор, доктор юридичних наук

Рижков М. М., завідувач кафедри міжнародної інформації, професор, доктор політичних наук

Рогач О. І., завідувач кафедри міжнародних фінансів, професор, доктор економічних наук

Шнирков О. І., завідувач кафедри світового господарства та міжнародних економічних відносин, професор, доктор економічних наук

Рибалко О., заступник Голови Наукового товариства студентів та аспірантів, студентка 1 курсу спеціальності «міжнародне право»

Шевченківська весна: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції студентів, аспірантів і молодих вчених. К.: Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Інститут міжнародних відносин, 2013. – 154 с.

До збірника увійшли матеріали міжнародної науково-практичної конференції студентів, аспірантів і молодих вчених «Шевченківська весна», яка відбулася 21 березня 2013 року в Інституті міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Роботи опубліковані в авторській редакції. Оргкомітет не несе відповідальність за достовірність інформації та будь-яких відомостей поданих в рукописах.

МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ ТА ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА

Сербіна К.Ю.*

НОВА ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНА ДОКТРИНА ПРЕЗИДЕНТА США Б. ОБАМИ ЩОДО БЛИЗЬКОГО СХОДУ

Наразі неможливо спрогнозувати найбільш принципові аспекти і складові нової зовнішньополітичної доктрини президента США Б. Обами без політичного аналізу планів нової адміністрації. Ясно одне, що Близький Схід вже тривалий час посідає ключове місце в системі американських зовнішньополітичних пріоритетів. Тому, на нашу думку, актуальним є аналіз тих умовних змін в зовнішній політиці США, з того моменту, коли чинний американський президент Б. Обама виборов право залишитись у Білому Домі ще на чотири роки [1].

В своїй промові з нагоди перемоги на виборах 2012 року він заявив, що десять років війни залишилися позаду. Проте нестабільність у регіоні Близького Сходу зберігається. А це означає, що збройні конфлікти, чи навіть нові війни все одно повернуться в порядок денний турбот американського президента. [8] Такої точки зору дотримується редактор ВВС з питань Близького Сходу Джеремі Боуен. Адже США доведеться найближчим часом вибудовувати нові відносини з арабськими країнами, де на виборах 2011-2012 років перемогли ісламістські політичні лідери, а також формувати відповідь на випадок, коли «Арабська весна» пошириться в країни Перської затоки, які є союзниками США в цьому регіоні [2].

На нашу думку, необхідно проаналізувати ймовірні практичні кроки американського уряду щодо розв'язання головних проблем безпеки у регіоні Близького Сходу: арабсько-ізраїльський конфлікт; «Арабські революції» 2011-2012 років; війна в Афганістані; ситуація в Іраку; іранська ядерна програма; ситуація в Сирії.

В сфері врегулювання арабсько-ізраїльського конфлікту уряд Б. Обами попередньо зробив акцент на створенні палестинської держави, як основній умові встановлення миру в регіоні Близького Сходу. Хоча США вже досить давно визнали доцільність створення такої держави, Б. Обама закликав і закликає до цього більш чітко і наполегливо, ніж його попередники. Для досягнення цієї мети нова адміністрація закликає ізраїльську та палестинську сторони зробити конкретні кроки, щоб якнайшвидше відновити мирні переговори. На його думку, гарантія безпеки Ізраїлю полягає у визнанні останнім необхідності створення палестинської держави, а від організації ХАМАС вимагає дотримуватись існуючих домовленостей і визнати право Ізраїлю на існування. Хоча Д. Боуен зазначає, що черговий конфлікт між Ізраїлем та Палестиною вже навіть «перезрів» [3].

Ще більш складне рішення новій адміністрації США доведеться ухвалювати щодо Ірану. Після приходу в Білий Дім новий глава американського уряду заявив, що планує досягти прогресу в переговорах із іранської ядерної програми. Свого часу ще в своїй «Каїрській промові» він висловлював намір відновити діалог з Іраном і знайти підходи до вирішення його проблем шляхом переговорів. Під час першої каденції президент США

---

* аспірантка кафедри міжнародних відносин та зовнішньої політики Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

обіцяв надати іранцям економічну допомогу, якщо ті модифікують свою ядерну програму і припинять підтримку ХАМАСу та «Хизбалли». На думку аналітиків, якщо до літа 2013 року США та їхні ключові союзники все ще вважатимуть, що Іран, попри переговори та санкції, розробляє ядерну зброю, президенту Б. Обамі доведеться вирішувати, чи завдати удару по іранських ядерних об'єктах, чи дати Ізраїлю карт-бланш на війну [4].

На думку експертів, основне завдання нової адміністрації Б. Обами щодо Іраку полягатиме в тому, щоб значно скоротити кількість американських військових в Іраку і покласти край активній військовій ролі США в цій країні. Нинішня адміністрація має враховувати всі можливі наслідки такого кроку. Контроль, встановлений над територією Іраку, є досить умовним. Бойовики іракського руху опору постійно переміщуються і періодично завдають ударів по урядових військах і підрозділах Багатонаціональних сил навіть у тих зонах, які особливо охороняються. В політичній сфері цієї країни також зберігаються серйозні проблеми. Наразі США необхідно працювати над тим, щоб представники шиїтів, сунітів та курдів змогли врегулювати свої політичні розбіжності до повного виведення американських військ. Головною проблемою залишається відсутність в Іраку зрілого громадянського суспільства. Досить серйозну проблему становить тотальна корупція, за рівнем якої Ірак знаходиться серед 180 держав на 178 місці [5].

Пріоритетним напрямком зовнішньої політики США залишиться і Афганістан, де вони ведуть війну вже понад 10 років. За останні два роки військово-політична ситуація в цій країні помітно ускладнилася. В цьому регіоні активно діють бойовики «Аль-Каїди» та «Таллібану», екстремістські угруповання, кримінальні банди, наркоторговці, що особливо дестабілізують південно-східну частину цієї країни [6].

Згідно з новою стратегією, уряд США та його партнери мають намір поступово замінити військові дії переговорами з місцевим населенням, щоб отримати його підтримку в боротьбі проти екстремістських угруповань і для отримання інформації про притулки терористів. Стратегія Б. Обами передбачає також ще більші витрати на навчання афганських солдатів і офіцерів, а також на розвиток сільського господарства, зрошення земель, створення нових водоканалів, розвиток початкової і середньої освіти. Ці заходи мають стимулювати симпатії населення щодо США і НАТО. Це є свідченням того, що поступово згортаючи свою присутність в Іраку, нова адміністрація Б. Обами нарощуватиме її в Афганістані [7].

Останнім часом Сполучені Штати посилюють тиск на режим у Сирії, адже війна в ній вже проникає в сусідні країни. Свого часу американська адміністрація ввела санкції щодо вищого сирійського керівництва і президента країни Б. Асада. Проте, повторити щодо Сирії лівійський чи єгипетський сценарій буде набагато складніше через низку об'єктивних причин. Найголовніше, що ця країна є єдиним союзником Росії серед арабських країн. І США навряд чи ризикнуть ускладнювати відносини з нею з огляду на виключно важливу роль Росії в реалізації інших стратегічних завдань США в регіоні Близького Сходу, зокрема, стабілізації ситуації в Афганістані та вирішенні іранської ядерної проблеми. Не треба забувати, що Сирія має також стратегічні відносини з сусідніми Туреччиною та Іраном. Крім того, спроба силового вирішення ситуації в Сирії може бути загрозливою для найголовнішого союзника США в цьому регіоні – Ізраїлю.

Під час свого другого терміну президент Б. Обама цілком може піти на надання підтримки сирійським повстанцям, хоча й не на пряме втручання американських військових.

Поряд із традиційними проблемами, новим і досить складним випробуванням для нової адміністрації Б. Обами стали масові соціальні заворушення в країнах Північної Африки та Близького Сходу в 2011-2012 рр. Ці події виявилися несподіваними для зовнішньополітичного відомства США та американських експертів.

Формування концептуального бачення подій, що відбулися та відбуваються в арабському світі, та вироблення адекватного підходу до них, може зайняти в американській адміністрації чимало часу. В так званій «Вашингтонській промові» Б. Обама зазначив, що «Арабська весна» відкрила «Нову главу в американській дипломатії». Він підкреслив, що сучасна ситуація в регіоні відкриває перед США «історичну можливість» із підтримки

політичних реформ та переходу арабських суспільств до демократії, що буде заснована на забезпеченні фінансової стабільності, сприянні реформам, стабілізації та модернізації економік арабських країн [9].

На нашу думку, питання про те, наскільки арабські країни готові та здатні здійснювати демократичні трансформації за західним зразком, залишається відкритим. Демократичні сили в них досить слабкі, отже, впевненості в їх перемозі немає. Навпаки, з ймовірністю можна очікувати на подальшу активізацію ісламських радикалів, які в умовах політичного вакууму скоріше за все перехоплять ініціативу і зможуть успішно реалізувати свої політичні проекти. Якщо демократичні режими в арабських країнах таки будуть встановлені, наскільки довго вони зможуть утриматися при владі в умовах існуючих економічних, політичних, соціальних та демографічних проблем. Будь-який подальший розвиток ситуації в цьому регіоні має значні ризики для США.

За кожною із змін у зовнішній політиці США стоїть знання того, що попри свою величезну військову потугу американський вплив на Близький Схід зменшується. Авторитарні, поступливі, надійні союзники Америки були усунені в результаті подій «Арабської весни» 2011-2012 рр. А до влади в країнах Близького Сходу прийшло нове покоління, що вбачає в США ворога, а не друга.

Список використаних джерел

1. Obama's Speech in Cairo [Electronic resource] // The New York Times. – June 4, 2009. – Access mode: <http://www.nytimes.com/2009/06/04/us/politics/04obama.text.html>.
2. Rubin, B. Obama's Cairo Speech and the Israeli-Palestinian Conflict: Good Intentions Plus Misunderstanding Equals Failure [Electronic resource] / B. Rubin // The Rubin Report. – June 5, 2009. – Access mode: // www.rubinreports.blogspot.com/2009/06/obamas-cairo-speech-and-israel.html.
3. Подцероб, А. Б. Барак Обама и политика США на Ближнем Востоке [Электронный ресурс] / А. Б. Подцероб // Институт ближнего Востока. – 28.06.09. – Режим доступа: <http://www.iimes.ru/rus/stat/2009/28-06-09a.htm>.
4. Knights, M. Iraq Withdrawal Deadline: Subtle Shift in U.S. Mission / M. Knights // Washington Institute for Near East Policy. – Watch № 1544. – June 26, 2009. – P. 52-59.
5. Pollock, D. New «Arab Street» Polls: United States Gaining Ground, Iran Losing / D. Pollock // Washington Institute for Near East Policy. – Watch № 1549. – July 10, 2011. – P. 94-108.
6. Eisenstadt, M. How This Ends: Iraq's Uncertain Path toward National Reconciliation / M. Eisenstadt, A. Ali // Washington Institute for Near East Policy. – Watch № 1553. – July 17, 2009. – P. 33-41.
7. Джеймс Петрас. Доктрина Обамы: как нужда становится добродетелью [Электронный ресурс] / Петрас Джеймс // Лефт.Ру. – Режим доступа: <http://left.ru/2011/8/petras210.phtml>.
8. Джереми Боуэн. Второй срок Обамы: что это означает для мира? [Электронный ресурс] / Боуэн Джереми // BBC Україна. – 7.11.12. – Режим доступа: http://www.bbc.co.uk/ukrainian/ukraine_in_russian/2012/11/121107_ru_s_obama_reaction_usa2012.shtml.
9. Obama and Iraq [Electronic resource] // The Wall Street Journal. – January 27, 2012. – Access mode: <http://online.wsj.com/article/SB123302008756518061.html>.

JORDAN – ISRAEL RELATIONS

The thesis is devoted to the studies of development of Jordan -Israel relations. On October 26, 1994, the Hashemite Kingdom of Jordan became only the second Arab country after Egypt to sign a peace treaty with Israel. The signing of this agreement brought optimism for the possibility of ending the greater Arab-Israeli conflict and initially led to increased cooperation between the two states. However, relations quickly deteriorated as the political situation changed, resulting in a cold peace. Today, especially after the Gaza War, the prospects for ending the Arab-Israeli conflict seem grim, and mistrust between the Arabs and Israelis is extremely high [1, pp.89-91].

This case study analyzes the Jordanian-Israeli relationship in the context of comprehensive regional peace. It strives to pinpoint critical issues that created roadblocks to a warm peace, suggests methods for overcoming these obstacles, and considers how this relationship can influence the search for comprehensive peace in the region. While the study focuses mainly on the Jordanian-Israeli relationship, it begins by highlighting the benefits that could accompany a comprehensive warm peace in the region [2, p. 229-232].

Strategic Foresight Group, a think-tank based in India, released a report in late 2008 called *Cost of Conflict in the Middle East*, estimating that the opportunity cost to the Middle East since the Madrid Conference in 1991 is \$12 trillion and arguing that a sustainable, warm peace could improve the economies, standards of living and quality of life for countries in the region [3, p. 20]. Jordan's relationship with Israel is a good paradigm to analyze: the two countries have cooperated at the regional level on security, trade, water and some joint ventures and infrastructure projects. However, the peace between these states has not trickled down to the public [4, p. 20-21]. Economic and other types of cooperation can play a role in helping to achieve warm peace between Arabs and Israelis, but they raise many questions. Why has the hope of economic prosperity, development and interdependence not brought warm peace between Arabs and Israelis? Studies show it would bring tremendous dividends, but does that fit into the priorities of the key players involved? How does the political situation between the Palestinians and Israelis influence perceptions in the Arab world and the desire to cooperate with Israel [5, pp.76-78]?

COSTS OF THE CONFLICT

The Strategic Foresight Group report uses 1991 as the benchmark year for its calculations to determine the costs of the Middle East conflicts because that was the year of the Madrid Conference, which brought hope that the region would turn a new page. It focuses on three types of costs: (1) economic or direct costs incurred due to destruction and damage caused by war, (2) opportunity costs reflecting growth that did not take place due to conflict, and (3) opportunity costs reflecting missed regional trade and investment opportunities and indirect costs [6, pp.43-45].

The conclusion is that the contemporary state of the Jordan-Israeli relations does not correspond to the model of warm peace and today is unable to become the engine for the whole normalization of the Middle East peace process.

References

1. To follow the origins and evolution of these relations see: Anis Sayegh, *the Hashemites and the question of Palestine*, – Beirut, 1966. – P. 89-91.
2. For details Jordanian position on the Palestinian issue and Albwakir first to realize the ambitions of Zionism in Palestine and Jordan see: Khaleda Bilal Saleh, *the role of Iraq and*

---

* PHD student with specialty of “international relations” in The Institute of International Relations of Kyiv National Taras Shevchenko University
Supervisor Professor: Koppel E.A.

Jordan in Arab politics in 1941, 1958, message, unpublished Master presented to the Board of the Faculty of Arts, University of Mosul under the supervision of this writer, – October 1987. – P. 229-232.

3. See his tagged ((Jordanian-Israeli relations: an evaluation of ten years and a look at the future)), in the Journal of the issues of civil society, issued by the new Jordan Center for Studies, – No. 37-38, May-June 2006, – P. 20.
4. The same source. – 2006. – P. 20-21.
5. On the march Jordanian-British relations and the signing of the Treaty of 1946 see the province, Jordanian-British relations from the establishment of the Emirate until canceled Treaty 1921, 1957, Nahar Publishing House. – Beirut, 1973.– P. 76-78.
6. About the growing trend of Nazareth, see: Bouthaina Abdul Rahman Yasin al-Tikriti, Gamal Abdel Nasser: a historical study in the genesis and evolution of thinking of Nazareth, a doctoral dissertation submitted to sat Faculty of Arts, University of Baghdad, March 1998 was published later in a book released Center for Arab Unity Studies in Beirut 2003. – P.43-45.

ТРЕТІ ПІВНІЧНОКОРЕЙСЬКІ ЯДЕРНІ ВИПРОБУВАННЯ: РЕАЛЬНІСТЬ ПРОВЕДЕННЯ ТА СТРАТЕГІЇ ВІДПОВІДІ СВІТОВОЇ СПІЛЬНОТИ

Ядерні випробування Північної Кореї були проведені 12 лютого 2013 року. Підземний вибух потужністю 5-10 кт був здійснений у 5:57 за київським часом на ядерному полігоні в районі Сонджинбегам, у 379 км на північний схід від Пхеньяну. Центральна телеграфна агенція (ЦТАК) заявила про успішні випробування компактного ядерного заряду великої потужності. Цей ядерний вибух став вже третім в Північній Кореї. [1]

Однак, китайські експерти заявили, що спеціальні ловушки, що Були встановлені на узбережжі Китаю після аварії на АЕС «Фукусіма» не відмітили зміну радіаційного фону, яка б вказувала на проведення ядерного випробування. Цю інформацію підтвердили й південнокорейські вчені, які проаналізували декілька десятків проб повітря, що були взяті на кордоні з КНДР.

Після перших північнокорейських ядерних вибухів у 2006 та 2009 роках активно висувалося припущення, що насправді була проведена детонація великої кількості звичайної вибухівки. [1] На цей раз спеціалісти все частіше відмічають, що відсутність ізотопів ксенону та інших речовин не обов'язково свідчить про фальсифікацію випробувань. У тому випадку, якщо полігон добре ізольований, уся радіація та речовини-маркери залишаються всередині. Така стриманість у оцінках може бути пояснена ранішньою недооцінкою прогресу північнокорейської ядерної та ракетної програм (так, у 2010 році американським спеціалістам було продемонстровано завод зі збагачення урану, який значно перевершив найбільш песимістичні оцінки). До того ж, КНДР офіційно заявила про готовність до проведення ще двох випробувань у 2013 році.

Звичайно, нові північнокорейські ядерні випробування отримали дуже негативну оцінку від усіх країн світу та міжнародних організацій. З жорсткою критикою виступив навіть давній союзник КНДР – Китай. Росія доволі стримано засудила нові ядерні випробування, висловивши жаль, що її давній союзник порушує норми міжнародного права. Президент США Барак Обама закликав світову спільноту до невідкладних та жорстких дій, а також пообіцяв у телефонній розмові Президенту Південної Кореї Лі Мен Баку, що США забезпечать безпеку його країни, включаючи розповсюдження на неї американської «ядерної парасольки». ООН закликала до негайних заходів для посилення режиму санкцій. [2]

Але тут виникає доволі справедливе запитання: чи залишилися ще якісь санкції, які можуть вплинути на розвиток північнокорейської ядерної програми. У проекті нової резолюції Ради Безпеки ООН коло заборонених товарів для імпорту до КНДР було поширено на яхти, гоночні автомобілі, дорогоцінні метали та каміння. Такі обмеження для країни, що більше 20 років живе у режимі міжнародних санкцій, можуть хіба що зіпсувати настрої керівництву КНДР. В той же час, краще було б повернутися до досвіду Стокгольмського процесу, коли запроваджувалися більш точечні санкції, які б не погіршували і так жалюгідні умови існування північнокорейського народу, а зосереджувалися на вузькому колі осіб, які безпосередньо залучені до торгівлі зброєю та технологіями (як це успішно було зроблено у випадку ДР Конго, Сьєрра-Леоне та Ліберії). Санкції мають заблокувати незаконну діяльність, яка наразі ведеться через офшорні компанії [3].

Що ж до політичних кроків, то КНДР дуже вірно вибрала час для ядерних випробувань. У Пекіні, Сеулі, Токіо та Вашингтоні триває зміна керівництва зовнішньополітичними відомствами [4].

---

* аспірант кафедри міжнародних відносин та зовнішньої політики Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: проф. Галака С.П.

Тривалий час Пекін намагався підтримувати стабільність в регіоні, в той же час залишаючись найбільшим союзником КНДР. Нове керівництво могло б піти на зміну цієї традиції, але, виходячи з першої реакції Китаю на ядерні випробування (відмова від припинення поставок їжі та палива, яке відбувалось після попередніх ядерних випробувань), союзницькі відносини з КНДР не погіршаться.

Новий уряд Південної Кореї на чолі з новообраним президентом Пак Кин Хе (вступила на посаду з 25 лютого 2013 року) потребує деякого часу для спроби реалізації курсу «політики довіри» - покращення відносин із північним сусідом після 5 років непродуктивної та небезпечної конфронтації за правління її попередника.

Новий прем'єр-міністр Японії Сіндзо Абе після ядерних випробувань заявив про можливість створення потенціалу для нанесення превентивного удару для захисту від зростаючої загрози з боку Пхеньяну. Однак, прийняття остаточного рішення вимагатиме консультацій зі США.

Президент США, в свою чергу, доволі правильно закликав до покращення системи протиракетної оборони (особливо в світлі вдалих випробувань Північною Кореєю ракет середньої дальності та запуску супутника, що свідчить про можливість створення міжконтинентальних балістичних ракет). Збільшення кількості перехоплювачів на території Аляски для протидії КНДР має занепокоїти Китай, який наразі реформує свої стратегічні сили, та змусити його натиснути на КНДР.

В будь-якому разі, враховуючи зміни зовнішньополітичних еліт, Обама має ініціювати консультації з новообраним керівництвом Кореї, Китаю та Японії для розробки спільного комплексу дій.

Режим Пхеньяна вже зрозумів, що ядерний статус є гарантією його існування, тому необхідно змістити основні зусилля з денуклеаризації Корейського півострова на недопущення розповсюдження ядерних технологій, а особливо ядерних матеріалів з КНДР, адже саме з КНДР відбувалася значна кількість поставок балістичних ракет, збагачувального обладнання та незбагаченого урану до таких країн як Іран, Сирія, Лівія, Пакистан... [3] Звичайно, вже діють американська Proliferation Security Initiative та окремий мандат ООН на перевірку вантажів з КНДР, однак необхідні додаткові заходи:

По-перше, необхідно провести двосторонні консультації США та КНР саме щодо питання розповсюдження ядерних технологій з КНДР, адже в цьому особливо зацікавлені обидві сторони.

По-друге, залучити КНДР до неофіційного діалогу за участі США та, по можливості, КНР для роз'яснення «червоних ліній» з питання розповсюдження. Цей діалог має проводитись окремо від переговорів щодо припинення ядерної програми.

По-третє, США повинні заявити, що сувора відповідальність буде застосована не лише до країн, які застосують ядерну зброю, але й до будь-яких постачальників ядерних технологій та матеріалів. Це буде додатковим повідомленням для Пхеньяна фактично без вказання на конкретну країну.

Звичайно, немає гарантії, що цих кроків буде достатньо. Однак, на сьогоднішній день кращих альтернатив щодо дипломатичних кроків з боку США немає.

Список використаних джерел

1. Северокорейский ядерный взрыв не оставил радиоактивных следов. [Електронний ресурс]. – 14.03.2013. – Режим доступу: <http://lenta.ru/news/2013/02/14/radiation/>
2. Пентагон: ядерное оружие КНДР – серьёзная угроза для США. [Електронний ресурс]. – 14.03.2013. – Режим доступу: http://www.bbc.co.uk/russian/international/2013/02/130211_nkorea_tremor_nuclear_test.shtml
3. Hugh Griffiths, Lawrence Dermody Sanctions beyond borders: how to make North Korea sanctions work. [Електронний ресурс]. – 13.02.2013. – Режим доступу: http://www.sipri.org/media/newsletter/essay/griffiths_dermody_feb13 13.02.2013.

ІРАНСЬКА ЯДЕРНА ПРОГРАМА В КОНТЕКСТІ ПРОБЛЕМИ РОЗЗБРОЄННЯ

Після закінчення «холодної війни» справа нерозповсюдження ядерної зброї досягла немалого успіху. У 90-х рр. Договір про нерозповсюдження ядерної зброї підписали близько 40 нових держав, а на сьогодні зобов'язання по ДНЯЗ лежать на майже всіх державах-членах ООН окрім чотирьох – Ізраїлю, Індії, КНДР та Пакистану. За останні 20 років ряд держав відмовились від військової компоненти у своїх ядерних програмах, деякі були її позбавлені шляхом військового втручання ззовні.

Одночасно з цим проявляються тенденції, що підривають основи цієї системи, яка була закладена Договором про нерозповсюдження ядерної зброї. Такі безпрецедентні ситуації, як невиконання взятих на себе зобов'язань, вихід та погроза виходу із ДНЯЗ, передача ядерних технологій іншим державам можуть в кінці кінців призвести до розпаду режиму ядерного нерозповсюдження та масового поширення ядерної зброї [2].

Підстав для таких побоювань є вдосталь. По-перше, держави, що володіють ядерною зброєю і не підписали ДНЯЗ знаходяться у нестабільних регіонах світу, що підвищує вірогідність застосування ЯЗ у разі перетікання локального конфлікту в активну фазу. По-друге, приклади таких країн, як Ірак, КНДР і Лівія продемонстрували як недостатню ефективність міжнародного контролю за ядерними матеріалами в рамках ДНЯЗ, так і гарантій МАГАТЕ. По-третє, стало відомо про масштабну діяльність «чорного ринку» ядерних матеріалів, суб'єктами якого були як країни, що підписали ДНЯЗ, так і ті, дія договору на які не розповсюджувалась. До того ж світовий легальний ринок ядерних матеріалів і технологій став ареною жорсткої боротьби, де головні конкуренти часто вибірково підходять до питання дотримання гарантій МАГАТЕ. По-п'яте, на передній план гостро вийшла загроза отримання ядерної зброї терористичними організаціями. По-шосте, ДНЯЗ перестав бути гарантом нерозповсюдження ядерної зброї разом із виходом КНДР із договору, після того, як Пхеньян отримав вигоду від міжнародного співробітництва у сфері ядерної енергетики. І нарешті, питання викликає політика власне США і Росії в області ядерної зброї: починаючи від їх відносин між собою, закінчуючи їх позиціями по питанню нерозповсюдження. З огляду на все вище згадане, міжнародне співтовариство, і в першу чергу країни ядерного клубу, намагаються зберегти цілісність і дієвість системи ядерного нерозповсюдження з метою забезпечення існування статус-кво [3].

У контексті підтримання режиму нерозповсюдження ядерної зброї іранська ядерна програма як раз і стала у центрі світової уваги в останні роки.

У 1968 році Ісламська Республіка Іран підписала ДНЯЗ і по сьогоднішній день заявляє про мирний характер своєї активності у ядерній сфері. Проте, у 2003 році МАГАТЕ [5], опираючись на інформацію, що надійшла від іранських опозиційних кіл, провела дослідження результатом яких був висновок про те, що ІРІ вже два десятиліття, як займається незаявленою діяльністю з ядерними матеріалами. У 2006 році РБ ООН прийняла Резолюцію 1696, згідно з якою до Ірану висувались вимоги припинити дії, пов'язані із збагаченням і переробкою. Проте ІРІ не виконала цю вимогу і продовжила свою роботу на ядерних об'єктах, що призвело до введення санкцій проти цієї країни [1].

Серед країн-членів РБ ООН панує консенсус щодо недопустимості набуття Іраном ядерної зброї. В інакшому випадку це було б серйозним ударом по ДНЯЗ і могло б підштовхнути інші держави Близького Сходу набути власну ядерну зброю в цьому і так

---

*студент 4 курсу спеціальності «міжнародні відносини» Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: проф. Перепелиця Г.М.

нестабільному регіоні. Зовнішньополітична лінія ІРІ та висловлювання її лідерів дають зрозуміти, що набуття Іраном ЯЗ стало би загрозою в першу чергу для Ізраїлю. В перспективі, із розвитком технологій будівництва балістичних ракет в ІРІ, аналогічна ядерна загроза з боку Ірану могла б з'явитись в Росії, Європі і США.

Разом із тим серед великих країн не існує консенсусу щодо того, яким чином треба не допустити набуття Іраном ядерної зброї. Попри те, що США є прихильниками жорсткої лінії поведінки у вирішенні цього питання, Російська Федерація наполягає на залученні ІРІ до співпраці. Так, не дивлячись на невдоволення США, РФ продовжує будівництво легководного реактора в Бушері [5].

Сама ж Ісламська Республіка Іран, з огляду на вищезгадані факти і роблячи висновки із розвитку подій в Іраку, Лівії та Сирії намагається убезпечити себе від втручання ззовні і продовжує проводити жорстку лінію. Іран підтримує організації, які США вважають терористичними – «Хамас» і «Хезболла», відмовляє в праві на існування Ізраїлю - головному союзнику Вашингтону в регіоні, має достатньо конфліктні стосунки з усіма своїми сусідами – через Перську затоку ІРІ оточують «неправильні мусульманські режими» Саудівської Аравії та ОАЕ, на Заході недружні Ірак, Туреччина та Грузія, а на Сході – в першу чергу Афганістан [4].

В разі набуття ІРІ ядерної зброї, режим нерозповсюдження буде значно підірвано. Це негативно вплине на авторитет як ДНЯЗ, так і МАГАТЕ, скоріш за все підштовхне і інші країни регіону до набуття ядерної зброї. Найбільше передумов для цього у Саудівської Аравії, насамперед з огляду на недружні відносини із сусіднім Іраном, наявність масштабного і розвиненого комплексу з виробництва атомної енергії та в великих фінансових ресурсів [6]. Можливість набуття ІРІ ядерної зброї не є єдиним деструктивним фактором режиму нерозповсюдження, існують й інші. Так наприклад Вашингтон і Москва виступають із ініціативами щодо збільшення контролю за діяльністю на ядерних об'єктах країн-учасниць ДНЯЗ та обмеження їх самостійності у забезпечення функціонування свого ядерно-паливного циклу. Неядерні країни натомість активно виступають проти таких змін: 42 з них до сих пір не заключили із МАГАТЕ угоду про всеохоплюючий і повномасштабний контроль, а Додатковий протокол 1997 р. досі не підписали 90. Звичайно набуття ІРІ ядерної зброї також докорінно змінить регіональну систему безпеки. Проте, хоча Іран і зможе потенційно загрожувати Ізраїлю, Європі, Росії та в перспективі США, все ж таки військова компонента його ядерної програми матиме виключно оборонний характер.

Список використаних джерел

1. Их цель одна — U-235 [Електронний ресурс] / А. Емельяненко // Российская газета. — Режим доступу до ресурсу: <http://www.rg.ru/2006/02/03/iran-uran.html>.
2. Ядерное сдерживание и нераспространение [Електронний ресурс] / Московский центр Карнеги. — Режим доступу до ресурсу: http://carnegieendowment.org/files/9268Nuclear_Deterrence_and_Non-Proliferation.pdf.
3. Ядерный и ракетный потенциал Ирана [Електронний ресурс] / East West institute. — Режим доступу до ресурсу: http://www.ewi.info/JTA_RU.
4. Ядерне розповсюдження на Близькому Сході: основні тенденції, шляхи попередження і засоби подолання [Електронний ресурс] / П. Сіновець // Національний інститут стратегічних досліджень. — Режим доступу до ресурсу: http://old.niss.gov.ua/book/StrPryor/St_pr14_15/25.pdf.
5. Иранская ядерная программа: возможны варианты? [Електронний ресурс] / В. Мизин // Вестник МГИМО. — Режим доступу до ресурсу: http://www.vestnik.mgimo.ru/fileserver/10/vestnik_10-01_mizin.pdf.
6. Атомная энергетика в арабских странах персидского залива: в чем целесообразность? [Електронний ресурс] / Д. Лучиани // Индекс безопасности. — Режим доступу до ресурсу: <http://www.pircenter.org/media/content/files/9/13478919970.pdf>.

ЗРОСТАННЯ ВПЛИВУ КРАЇН ПЕРСЬКОЇ ЗАТОКИ НА МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ НА БЛИЗЬКОМУ СХОДІ ТА ЇХ ВПЛИВ НА АРАБСЬКУ ВЕСНУ

Регіон Перської затоки протягом останньої чверті ХХ і початку ХХІ сторіччя являє собою один із найнапруженіших в політичному, соціальному, економічному та військовому плані районів світу.

Зростання впливу країн Перської затоки безпосередньо пов'язано із значним подорожчанням вуглеводневих ресурсів. Починаючи з 1970-х років ціни на нафту постійно зростають. [1] І ця тенденція буде продовжуватись, особливо якщо взяти до уваги той факт, що країни регіону є лідерами за експортом та видобутком даних ресурсів, а їхнього загального обсягу у деяких з країн регіону вистачить не більше ніж на 30 років.

3 грудня 2010 року по країнах арабського Сходу прокотилася хвиля протестів проти існуючих режимів, які обвинувачувалися в низькому рівні життя населення, корумпованості та непрозорості. Особливо серйозними ці рухи були в Лівії, Єгипті, Тунісі та Сирії. В перших трьох країнах революційний рух закінчився усуненням від влади керівників країн, які займали ці посади по 20 років і більше. Громадянська війна у Сирії ще триває.[2]

«Арабська весна» зачепила й країни Перської затоки – найбільш серйозним було повстання в Бахреїні, масові протести відбулися у Омані, Кувейті, Саудівській Аравії. Втім, швидкі заходи із стабілізації внутрішньополітичної ситуації в цих країнах (підвищення державних соціальних виплат, збільшення державного апарату для зменшення рівня безробіття, продовольча допомога) дозволили уникнути результатів, подібних до повалених режимів Північної Африки.

До того ж, вихідні становища цих країн значно різнилися: в країнах Перської затоки політичне керівництво давно прийняло за мету диверсифікувати джерела доходу, а не лише «проїдати» прибутки від торгівлі вуглеводневими ресурсами. Високий рівень молодіжного безробіття штучно гаситься роздуванням державного апарату, йде постійне залучення іноземних інвестицій для створення нових робочих місць.

При найбільш складних ситуаціях (як, наприклад, цього разу у Бахреїні) для придушення народних заворушень використовується спільний військовий контингент країн РСАДПЗ «Щит півострова». Він налічує близько 9000 військовослужбовців і може застосовуватись на прохання держави, в якій проходять такі заворушення. [3]

Що ж стосується наслідків «Арабської весни», то для країн Перської затоки вони були більш позитивними. В першу чергу, широкомасштабні заворушення по всьому Близькому Сходу сприяли значному зростанню цін на нафту (до 130 доларів США). В той же час, основними об'єктами революційного руху стали країни, що в більшій мірі можуть вважатися конкурентами на ринку торгівлі нафтопродуктами (падіння ВВП цих країн іноді сягало до 15%. [4]

Досліджуючи економічні показники, можна побачити, що регіональна нестабільність та рекордне зростання цін на нафту прискорило темпи зростання економік країн Перської затоки.

Крім того, від влади були усунені найбільш одіозні лідери країн Північної Африки, які дуже тривалий час знаходились при владі. Країни Перської затоки заздалегідь почали

---

* Студент 4 курсу спеціальності «міжнародні відносини» Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: ас. Петюк Р.К.

фінансувати протестні рухи та терористичні угруповання для зміцнення подальшого впливу на внутрішньополітичну ситуацію у цих країнах.

В той же час, країнам Перської затоки варто серйозно задуматись після повалення «вічних» режимів в Північній Африці. Адже їхнє становище майже нічим не відрізняється (за винятком того, що країни РСАДПЗ є монархіями). Короткострокові вливання грошей в економіку країн Перської затоки матимуть доволі обмежений у часі ефект. Реформи, про початок яких було оголошено не чіпають основу існуючого внутрішньодержавного ладу. Таким чином, державам Перської затоки під час підтримки протестних рухів в інших арабських країнах для збільшення свого впливу в регіоні треба бути максимально уважними, щоб не пропустити розгортання аналогічних рухів у себе в країнах.

Список використаних джерел

1. Daniel Yergin The Prize: The Epic Quest for Oil, Money, and Power. [Електронне джерело]. Режим доступу: http://www.goodreads.com/book/show/169354.The_Prize
2. Субх М.А. ССАГПЗ-Сирия: ва-банк «по-аравийски». [Електронне джерело]. Режим доступу: <http://www.iimes.ru/?p=14905>
3. Ульрихсен Х. Персидский залив: есть ли жизнь после нефти? [Електронне джерело]. Режим доступу: <http://www.perspektivy.info/print.php?ID=109808>
4. Е.Э. Успенский Инвестиционный климат в арабских странах Персидского залива в свете событий «арабской весны»//МЭ и МЭО. – Экономические науки. - №12 (85), 2011. [Електронне джерело]. Режим доступу: <http://ecsocman.hse.ru/data/2012/10/03/1251351654/84.pdf>

СУЧАСНІ АСПЕКТИ МІЖНАРОДНОЇ БЕЗПЕКИ НА БЛИЗЬКОМУ СХОДІ У КОНТЕКСТІ АРАБО-ІЗРАЇЛЬСЬКОГО КОНФЛІКТУ

Арабо-ізраїльський конфлікт – це дуже болюче питання як для регіонального контексту міжнародних відносин на Близькому Сході, так і для світового співтовариства загалом. Хотів би зазначити, що розглядати сучасний стан розвитку врегулювання конфлікту слід перш за все із початком операції «Литий свинець» у 2008 році.

19 жовтня Ізраїль та ХАМАС (яке визнаним терористичним угрупованням більшістю західних країн) підписали при посередництві Єгипту угоду про перемир'я. Однак, як заявляв і продовжує заявляти президент Ізраїлю Шимон Перес, «перемир'я – це ще не мир» [2]. Але, незважаючи на досягнуте хитке перемир'я через декілька тижнів ХАМАС почав обстріл ізраїльських міст. Реакція Ізраїлю була миттєва. 4 листопада 2008 року Ізраїль розпочав першу фазу військової операції проти ХАМАС. Метою ЦАХАЛу був тунель, який був побудований палестинським угрупованням з метою транспортування і доставки зброї та ракет для продовження обстрілів. Як наслідок, атака ізраїльських військ послугувала кінцем такого нетривалого перемир'я. 27 грудня відбулося перше бомбардування Сектору Гази. 3 січня 2009 р. розпочалася друга фаза операції - наземна. Під час бомбардування та наземної операції була знищена велика частина інфраструктури Сектору та постраждали мирні жителі. Продовжувався обстріл КАСАМами території Ізраїлю. Однак, завдяки активній участі ГА ООН, кабінет міністрів Ізраїлю проголосував за припинення вогню, теж саме зробив і ХАМАС. Я вважаю, що результати цієї операції слід занести в актив Ізраїлю. Було досягнуто більшу частину цілей. Незважаючи на те, що припинити бомбардування так і не вдалось, їх активність та інтенсивність різко зменшилась. Слід зазначити, що Сектор Гази впродовж цих двох місяців операції знаходився у фактичній ізоляції, що і викликало гуманітарну кризу в місті. ХАМАС, який зазнав великих втрат, був зацікавлений у припиненні вогню та встановленні хоча б якогось, але перемир'я.

Новий етап у близькосхідному врегулюванні супроводжувався двома суттєвими політичними змінами у світі та регіоні. По-перше, до влади в Ізраїлі у лютому 2009 р. прийшов правий блок «Лікуд», під керівництвом Бін'яміна Нетаньягу. По-друге, суттєвим змінам сприяли коригування політики США після появи у Білому Домі Демократичної Партії і Президента Обама. Було очікувано, що Обама розпочне виправляти помилки, зроблені своїм попередником. Метою першого близькосхідного турне Президента було покращення відносин із мусульманським світом. У своїй зовнішньополітичній доктрині стосовно Близького Сходу Б. Обама підкреслює необхідність врегулювання палестинської проблеми на принципі двох держав і двох народів. Американський президент знов зазначив, що не підтримує продовження будівництва поселень на Західному березі р. Йордан, рівно як і заяви деяких лідерів арабського світу, що Ізраїль треба «скинути в море». У листопаді 2009 р. ізраїльський уряд ввів у дію мораторій на будівництво поселень на землі, яка повинна стати частиною майбутньої палестинської держави. Однак цей мораторій стосувався лише будівництва на західному березі Йордану, не чіпаючи при цьому Східний Єрусалим. У березні 2010 року комісію з планування і будівництва при МЗС Ізраїлю затвердила проект спорудження 1600 нових помешкань у районі Рамат-Шломо у Східному Єрусалимі, що викликало хвилю обурення у арабському світі. Нетаньягу заявив, що Єрусалим є перш за все столицею ізраїльської держави, а не поселенням і мораторій на нього не розповсюджується. Для Нетаньягу, як лідера правого блоку, важливим пунктом мирного врегулювання є

---

* студент 3 курсу спеціальності «міжнародні відносини» Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: ас. Денисенко К.Ю.

визнання арабськими лідерами ізраїльського характеру Держави Ізраїль. ФАТХ, як законна влада Палестинської автономії погоджується прийняти таку умову, аби це сприяло подальшому процесові мирного врегулювання. Чого не можна сказати про ХАМАС, який контролює Сектор Гази. У листопаді 2012 року розпочалась наступна криза у відносинах між Ізраїлем і ХАМАС. Як і у 2008 році, викликано це було бомбардуванням ізраїльських міст. За час операції було вбито 85 палестинців та 3 ізраїльтянина. Однак, через тиждень після початку операції, 20 листопада було підписано перемир'я між ХАМАС та Ізраїлем, за посередництва нового керманіча Єгипту Мухаммеда Мурсі. Перемир'я, безумовно, стало більш важливим для ХАМАС, який здобув міжнародне визнання, як влада у Секторі Газа. ХАМАС здобув важливу роль у регіоні, а Єгипет проявив себе як стабільного посередника у процесі мирного врегулювання. ФАТХ, який підтримують західні країни, був фактично ізольований від процесу підписання перемир'я.

Слід зазначити, що палестинське керівництво йде на активний курс визнання держави. 29 листопада 2012 року ГА ООН надала статус Палестині, як держава-спостерігач. Палестина була прийнята до ЮНЕСКО. Як наслідок цього, Ізраїль може продовжити будівництво поселень. Як заявив Шимон Перес у інтерв'ю телеканалу Euronews: «Ми будемо відповідати провокацією на провокацію» [2], підкресливши, що ізраїльське керівництво розглядає дії Палестини в ООН, як такі, на які повинна бути адекватна реакція.

Спостерігається деяке «похолодання» у відносинах між США та Ізраїлем. Аби повернути довіру і взаєморозуміння Барак Обама відвідає у кінці березня цього року Ізраїль та Палестину у рамках свого близькосхідного турне. Щодо мирного врегулювання, треба відмітити, що позиція США продовжує базуватися на принципі дві держава та два народи. США засуджує будівництво поселень, зазначаючи, що це не дає можливості розпочати переговори на рівних засадах.

Зараз, фактично, процес мирного врегулювання цілковито залежить від того, наскільки сторони зможуть подолати десятиріччя ворожнечі та переступити через деякі свої принципи. Важливо, яку роль відіграють західні партнери Ізраїлю та арабські Палестини. У контексті майбутнього візиту Президента США, я вважаю можливим позитивні кроки у врегулюванні конфлікту.

Список використаних джерел

1. Захарченко А.М. Арабсько-ізраїльський конфлікт: проблеми врегулювання на сучасному етапі: зб. статей / А.М. Захарченко. – Одеса: Фенікс, 2009. – 240 с.
2. Шимон Перес. «Лучший исход войны – мир» . – Euronews. – Россия. - – [Електронний ресурс] / Режим доступу до джерела: <http://ru.euronews.com/2013/03/05/shimon-peres-democracy-is-the-equal>
3. Торкунов А.В., Мальгин А.В. Современные международные отношения: Учебник / Под ред. А.В. Торкунова, А.В. Мальгина. – М.:Аспект Пресс, 2012. – 688 с.

ОСНОВНІ НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ КИТАЙСЬКО-ЯПОНСЬКИХ ВІДНОСИН НА ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ

У розвитку китайсько-японських відносин спостерігаються як відносно постійні, так і змінні елементи. Двосторонні відносини, починаючи з моменту їх нормалізації в 1972 р., розвивалися по єдиній траєкторії в напрямку укріплення двосторонніх зв'язків і розширення взаємодії в різних сферах.

Сьогодні китайсько-японські відносини розвиваються на основі чотирьох основних документів: Спільного комюніке урядів Японії і КНР про нормалізацію відносин (1972 р.), Договору про мир і дружбу між КНР і Японією (1978 р.), Спільної декларації про стремління до партнерства в дусі дружби і співпраці (1998 р.) і Спільної заяви про взаємовигідні відносини. Які засновані на загальних стратегічних інтересах (2008 р.).

Під взаємовигідними відносинами розуміється наступне: 1) закріплення взаємної довіри шляхом збільшення контактів і візитів лідерів держав, членів урядів, політичних і громадських організацій; 2) розвиток діалога в області оборони, спільні зусилля для підтримки регіональної стабільності; 3) закріплення співпраці в таких сферах взаємного інтересу, як енергетика, захист навколишнього середовища, інформаційні та комунікаційні технології, захист авторських прав; 4) розвиток культурних обмінів і закріплення взаємної довіри і дружби між народами країн; 5) взаємні дії для вирішення регіональних і глобальних проблем [1].

У відповідності до підписаної заяви розвиток двосторонніх відносин сьогодні відбувається за наступними основними напрямками:

1. Китайсько-японське регіональне співробітництво. Китай та Японія – члени таких регіональних організацій, як АСЕАН плюс Три, Східноазіатський саміт, Регіональний форум АСЕАН, АТЕС та ін. У форматі даних організацій відбувається співробітництво Китаю та Японії в різних напрямках: економіка та фінанси, програми щодо надання економічної та гуманітарної допомоги найменш розвинутих країнам регіону, а також регіональна безпека. В економічній сфері співпраця між Китаєм та Японією відбувається, перш за все, в рамках їх відносин з країнами АСЕАН щодо питання економічної інтеграції. В 2002 р. Японія заключила договір про вільну торгівлю зі Сінгапуром [2]. В той же час Китай розпочав переговори про договір зі всіма країнами АСЕАН, підписавши його в 2002 р. Окрім того були заключні договори про вільну торгівлю товарами (2007 р.), торгівлю послугами (2009 р.), Інвестиційний договір, які охопили населення в 2 млрд чол. В свою чергу Японія підписала в 2008 р. Договір про все об'ємне економічне партнерство з країнами АСЕАН. Китайсько-японське партнерство направлене на досягнення стабільності в Східній Азії. В 2000 р. Китай і Японія в складі АСЕАН плюс Три підтримали Чіангмайську ініціативу, яка була направлена на запобігання ризику виникнення фінансових криз, подібних до тих, що відбулися в Азії в 1997-1998 рр. Крім того, вони є керуючими учасниками ініціативи створення Азійського ринку бондів за підтримки Азійського банку розвитку.

Допомога країнам, які розвиваються, є однією зі сфер співпраці Японії та Китаю. Японія проводить програму «Коридор Схід -Захід» по будівництву міжнародної автомагістралі, яка з'єднує східну частину В'єтнаму і західну частину М'янми. В той же час Китай здійснює проект розвитку «Коридор Північ – Південь», який з'єднує провінції Китаю на Півночі і такі країни, як М'янма, Тайланд, Сінгапур. Китай проводить програму по розвитку долини ріки Меконг, надаючи економічну допомогу країнам регіону. Щодо цього

---

* студентка 3 курсу спеціальності « міжнародні відносини» Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: ас. Денисенко К.Ю.

питання був проведений китайсько-японський діалог в 2008 р.

Оскільки ситуація в області регіональної безпеки здійснює безпосередній вплив на безпеку Китаю та Японії, двостороння взаємодія щодо надання допомоги найменш розвинутим країнам містить і важливу політичну складову. Тому китайсько-японська співпраця в області забезпечення регіональної безпеки набирає все більшу актуальність.

2. Розвиток співпраці в області взаємного інтересу. Мова йде про сфери енергетики та екології. Позаяк Китай хоче підвищити енергоефективність підприємств, зберігаючи при цьому їхню екологічну безпеку, розвиток китайсько-японської співпраці в сфері енергозбереження і захисту навколишнього середовища містить подвійний інтерес: як спосіб активації підприємницької діяльності, а також як сфера потенціалу укріплення політичних контактів між країнами.

В енергетичній сфері особливий інтерес являж спроба урядів Китаю та Японії вирішити проблему спільного добування корисних копалин в Східно-китайському морі. В 2008 р. Китай офіційно заявив про досягнення китайсько-японського Консенсусу щодо цього питання і перетворення Східно-Китайського моря на море «миру, співпраці та дружби». Однак це так і не закріплено юридично урядами країн. Тому розвиток цієї сфери двосторонніх відносин продовжується ускладнюватися наявністю територіального спору між Китаєм та Японією.

3. Розвиток культурних обмінів між країнами. Вкінці першого десятиліття XXI ст. відбувається оживлення людських контактів між Китаєм та Японією, особливо в сферах туризму, міжнародного обміну молоді, політичних і громадських організаціях. Згідно зі статистикою Національної туристичної організації Японії за останні 10 років відбулося зростання китайських туристів до Японії в 4 рази. Для забезпечення взаємодовіри і розуміння між народами направлені навчальні та культурні програми щодо обміну студентами. При цьому програми з участю китайських студентів освітлюються ЗМІ Японії, а також в спеціальних брошурах МЗС Японії і присвячуються саме розвитку двосторонніх відносин. Обмін молоддю являється важливим інструментом в спробах покращити імідж країн в очах обох країн.

Сьогодні відносини між Японією та Китаєм розвиваються в напрямку будівництва «взаємовигідних відносин, які засновані на загальних стратегічних інтересах». Проте в той же час між країнами зберігаються елементи нестабільності, які в останній час прориваються зі політичної сфери в стабільну економічну і ускладнюють двостороннє партнерство.

Список використаних джерел

1. Joint communique of the People's Republic of China and Japan. Tokyo, 11 April, 2007 – P. 54.
2. Китай-Япония: конкуренция за лидерство. - М.: ИМЭМО РАН, 2007. – 283 с.
3. Japan-China Relations. Ministry of Foreign Affairs of Japan – [електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.mofa.go.jp/region/asia-paci/china/>.
4. Richard C. Bush III. China-Japan Security Relations. – [електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.brookings.edu/research/papers/2010/10/china-japan-bush>.

ТРАНСФОРМАЦІЯ СЕРЕДЗЕМНОМОРСЬКОЇ ПОЛІТИКИ ЄС

Середземноморська політика Європейського Союзу переживає чергову хвилю активізації та адаптації до поточних потреб в якості відповіді на феномен „Арабської весни” та тих політичних переформатувань, що стали її наслідком у низці провідних країн Південного Середземномор’я.

Варто зазначити, що перегляд політики ЄС щодо країн регіону постав в якості нагальної необхідності задовго до дестабілізації ситуації в середині його південних партнерів, адже за час існування Союзу, його досягнення у цьому напрямі залишаються занадто скромними у порівнянні із достатньо амбіційними завданнями, сформульованими ще на початку 90-х р.р. ХХ століття.

Характерно, що цілі середземноморської політики ЄС відображають передусім його власні потреби, які умовно можна поділити на три групи: безпекові, економічні, геополітичні.

Безпекові потреби здебільшого полягають у розбудові такого простору за межами ЄС, який відрізнявся б стабільністю, передбачуваністю, безконфліктністю та демократичністю сусідніх держав, що мало б убезпечити країни Союзу від негативних наслідків військових конфліктів, соціально-економічної нестабільності та авторитарних режимів таких, як масова міграція, тероризм, екстремізм, транскордонна злочинність тощо.

Економічні потреби полягають у розбудові таких відносин із сусідніми країнами, які б дозволили європейським компаніям отримати безперешкодний доступ до ринків збуту та ресурсів країн Південного Середземномор’я на ринкових та конкурентних умовах, а також на основі законодавства, максимально гармонізованого з правом Європейського Союзу. Крім того, інтеграція економік сусідніх країн до господарської системи ЄС не лише розширюватиме європейський ринок, але й підвищуватиме масштабність і конкурентноздатність економіки об’єднаної Європи на глобальному рівні.

Природно, що за умови успішного задоволення зазначених потреб ЄС може розраховувати на посилення своєї геополітичної ролі як на регіональних, так і на глобальному рівнях.

Серед головних проблем реалізації зазначених інтересів, що у підсумку значною мірою вплинули на наявні у наш час результати їхнього втілення, є очевидним, що Європейський Союз має занадто обмежені важелі для такого структурування зовнішнього простору, котрий відповідає його потребам. Об’єднання країн, що фактично стало суб’єктом міжнародних відносин лише після набуття чинності Лісабонського договору і не володіє дієвою військовою складовою та іншими дієвими важелями примусу, з початку свого існування у відносинах з країнами Середземномор’я зосередилось на різних аспектах м’якої сили.

У самій Європі таку основу політики традиційно називають цивільною, або нормативною силою – здатністю впроваджувати норми та принципи Європейського Союзу у країнах партнерах за допомоги преференцій у різних сферах, хоча вирішальне значення мають фактори здебільшого економічного характеру. За задумом європейських високопосадовців, можливість долучитися до такого великого та розвинутого ринку як ЄС має бути достатньо впливовим чинником для того, щоб країни-сусіди погодились прийняти правила Союзу.

---

* Здобувач кафедри міжнародних відносин і зовнішньої політики Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка,
Науковий керівник – д. політ. н., професор Копійка В.В.

На таких засадах 1995 року на основі Барселонської декларації було започатковано багатосторонній формат співпраці ЄС з південними сусідами – Євро-Середземноморське партнерство, або Барселонський процес. В умовах, коли після закінчення холодної війни регіон отримав поштовх до стабілізації, високопосадовці у європейських столицях сподівались створити середземноморську зону стабільності та процвітання через формування до 2010 року всеосяжної регіональної зони вільної торгівлі та демократизацію свої партнерів.

Втім, вже на початку 2000-х р.р. стало зрозуміло, що Барселонський процес не виконає поставлених завдань, як через арабо-ізраїльський антагонізм, що зводив нанівець загальнорегіональні ініціативи ЄС, так і через прорахунки самого Союзу.

По-перше, без активної підтримки ЄС економічні зв'язки країн Південного Середземномор'я між собою були занадто слабкими для порівняно стрімкої та успішної інтеграції.

По-друге, авторитарні режими, що панували у більшості середземноморських партнерів ЄС не були зацікавлені у відкритості своїх економік на ринкових засадах, подоланні корупції та демократизації, без яких вільна конкуренція не є можливою.

По-третє, пропозиція самого ЄС була недостатньо привабливою для партнерів. Так, якщо країнам Центральної та Південно-Східної Європи Союз запропонував членство та велику фінансову підтримку реформ, то для середземноморських країн стали межею лише угоди про асоціацію та досить скромна економічна підтримка.

За таких умов ЄС довелось переглянути підходи до країн регіону і, за наполягання середземноморських членів Союзу, 2003 року поширити на держави-учасниці Барселонського процесу дію Європейської політики сусідства (ЄПС) з усіма її особливостями.

Однією з найсуттєвіших відмінностей ЄПС від Євро-Середземноморського партнерства став індивідуальний підхід до партнерів з боку ЄС та їхня диференціація за успішністю виконання ними погоджених із Союзом планів.

Саме реалізація, зосереджених на трьох основних напрямках (реформи, демократизація, ефективне державне управління) планів, дозволяє установам у Брюсселі оперувати так званим принципом умовності, за яким визначальною умовою розподілу допомоги з боку Європейського Союзу є відданість заявленим принципам.

З одного боку, через ЄПС ЄС визначив для себе можливість домовлятися з кожною країною окремо, не беручи до уваги успішність її сусідів та партнерів, що дало позитивні результати у випадку Ізраїлю, Тунісу та Марокко, але з іншого боку, зміна підходу не усунула наявні проблеми, що не дозволило вивести на новий рівень усю середземноморську політику Союзу.

Втім, ще одна спроба її активізувати була здійснена президентом Франції Ніколя Саркозі, який вирішив реанімувати багатосторонній формат співпраці через започаткування 2008 року Союзу заради Середземномор'я, що став продовженням Барселонського процесу на більш інституалізованих засадах. За задумом голови однієї з провідних держав ЄС, створення постійних органів співпраці, які б розвивали практичні проекти у економічній, гуманітарній, екологічній сфері тощо, мало інтенсифікувати вплив ЄС на країни регіону та дати практичні плоди від його середземноморської політики.

Оскільки новий проект також не усував факторів, що стримували успіх реформ та інтеграції у регіоні, то й результат його виявився таким самим, як і в попередника.

Фактично ж Союз заради Середземномор'я виявився іміджем прикриттям для поглиблення відносин з авторитарними режимами Північної Африки та Близького Сходу, певним притлумленням нагальності демократизації та реформ заради збільшення економічного зиску європейських компаній. Саме на період активності Н.Саркозі припадає активізація відносин європейських держав з головою Лівії Муаммаром Каддафі, який відмовився від участі у Барселонському процесі та ЄПС, та з президентом Сирії Башаром Асадом.

Варто зазначити, що з приходом „Арабської весни”, такий підхід засвідчив свою контрпродуктивність для ЄС і був згорнутий. Соціальні протести, що привели до повалення трьох режимів у Північній Африці якраз засвідчили, що ставка на демократизацію, реформи та боротьбу з корупцією були вірними, і знайшли підтримку у широких верств населення краї-партнерів Європейського Союзу, не в останню чергу завдяки проектам фінансованим з Європи.

Показовим виявився той момент, що члени Союзу не лише не підтримали заради збереження стабільності офіційно визнані авторитарні уряди, з якими мали десятиліттями напрацьовані стосунки, але й у випадку Лівії, де ЄС не мав змоги стимулювати розбудову громадянського суспільства, – активно долучилися до повалення режиму Каддафі, звернувшись до механізмів НАТО.

Отже, країни ЄС показали, що за межами Європи, зокрема у свої середземноморській політиці, готові послуговуватись не лише важелями м'якої сили, але й військовими засобами.

У відповідь на зазначені події ЄС вирішив переглянути акценти відносин з середземноморськими країнами, що було втілено у політиці Партнерства заради демократії та спільного добробуту. Тепер основна увага знову приділяється саме демократизації Середземномор'я та просуванню реформ і збільшенню фінансування Європейського союзу за принципом „більше підтримки за більше реформ”.

Таким чином Європейський Союз пройшов шлях від ведення середземноморської політики на багатосторонніх засадах до більш диференційованого підходу до країн-партнерів.

Варто також зазначити, що трансформація регіону методами м'якої сили довела свою обмежену дієвість там, де ЄС мав змогу тривалий час підтримувати програми з демократизації.

Новацією у середземноморській політиці ЄС стало застосування військових механізмів НАТО щодо країни регіону, що розширило традиційний для Союзу набір інструментів політики у Середземномор'ї.

Загалом же разом з хвилею демократизації ЄС отримав шанс на реалізацію своїх завдань у регіоні, однак ефективність такої активності залежатиме від успішності перетворень у кожній окремій державі-партнері.

БРИТАНІЯ ПОЗА ЄС?

Аналізуючи історію майже 40-річного перебування Великої Британії у складі Європейського Союзу, неважко помітити, що очільники Сполученого Королівства завжди намагалися зберегти за собою особливий статус і підтримувала лише ті ініціативи Європи, які не вимагали від неї жодних компромісів щодо власних інтересів і приносили конкретні вигоди. Така позиція Британії часто суперечила процесу розбудови загальноєвропейських інститутів та уніфікації політики держав ЄС у різних сферах. Найяскравішими прикладами «окремості» країни стало її неприєднання до Шенгенської угоди 1985 року (Британія мотивувала цей крок тим, що для острівної країни прикордонний контроль є більш ефективною формою боротьби з нелегальною міграцією, ніж для континентальних держав), та до європейського валютного союзу. Також варто згадати постійні суперечки Великої Британії та лідерів Євросоюзу – Франції та Німеччини – щодо внесків у спільний бюджет ЄС.

Новий виток конфронтації Союзу і Британії розпочався із борговою кризою Єврозони 2010 року. Сполучене Королівство стало єдиною державою, яка не підтримала реформування фінансового законодавства ЄС, захищаючи особливий статус власних фінансових установ, зокрема, звільнення їх від податків на інвестиційні обладнання. Саме вето Великої Британії не дозволило прийняти нову угоду щодо податково-бюджетної стабільності. Після цього Британія неодноразово виступала проти різноманітних альтернативних варіантів виходу з кризи, які вимагали б від неї додаткових видатків [1].

Апофеозом цієї боротьби стала промова прем'єр-міністра Девіда Кемерона Великої Британії на Всесвітньому економічному форумі в Давосі 24 січня 2013 року. Кемерон заявив, що подальша політична інтеграція в рамках ЄС не має сенсу, і його держава не має жодного наміру брати участь у цьому процесі. Для успішного виходу з кризи, стверджує Кемерон, необхідна докорінна інституційна реформа європейського об'єднання, у якому окремі держави матимуть більшу свободу дій. Крім цього, Кемерон пообіцяв, що якщо Консервативна партія переможе на виборах у британський парламент 2015 року, він ініціюватиме референдум щодо того, чи бажають громадяни Сполученого Королівства залишатися частиною ЄС (варто зазначити, що згідно з останніми даними соціологічних опитувань, 40 % респондентів висловилися за відокремлення, 37 % - проти, ще 23 не змогли відповісти) [4].

Реакція на промову Кемерона була досить однозначною. Голова МЗС Франції, Лоран Фабіус, пообіцяв не чинити перепон Британії у її намірах залишити ЄС, однак висловив припущення, що вона принесе Союзові більше користі, якщо залишиться його членом, в той час як вихід з ЄС принесе їй самій набагато більше проблем, ніж переваг [2]. Німеччина ж у особі свого міністра закордонних справ, Гідо Вестервелле, висловилася жорсткіше: «Європа сьогодні не може дозволити собі скорочення інтеграції, і Велика Британія має залишитися в ЄС». Свою позицію висловили і США, найбільший зовнішньополітичний партнер Британії. Заступник державного секретаря Сполучених Штатів по Європі та Євразії, Філіп Гордон, заявив, що Америка більш ніж зацікавлена у сильному голосі Британії всередині ЄС, а подібні референдуми найчастіше призводили до того, що держави замикалися у собі. Таким чином, лідери великих держав були солідарними в одному – вихід Британії з ЄС призведе до серйозних змін як у регіональній, так і у глобальній системі міжнародних відносин [3].

Отже, чи стане Сполучене Королівство першою державою, яка добровільно залишить Європейський союз? З одного боку, цей її вчинок може призвести до певних економічних

---

* студентка 3 курсу спеціальності «міжнародні відносини» Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: ас. Денисенко К.Ю.

здобутків у короткостроковій перспективі – хоча б тому, що частина її бюджету відтепер не йтиме на допомогу найменш розвиненим державам ЄС. Крім цього, деякі експерти вважають, що після виходу з Європейського Союзу Великобританія укладе з ним угоду, подібної до тих договорів, що визначають співпрацю ЄС і Швейцарії або Норвегії, і втрати від «розлучення» будуть мінімальними. З іншого боку, економіка Великобританії надто інтегрована до загальноєвропейської, і вихід її з ЄС призведе до обмежень не тільки ринків збуту через втрату вільного ринку, а й в цілому зовнішньоекономічних зв'язків (адже країни ЄС займають близько 50% у структурі зовнішньої торгівлі Великобританії). Крім цього, вихід Британії з ЄС призведе до послаблення її політичної ваги на міжнародній арені. За всю історію свого перебування в загальноєвропейських структурах Велика Британія виступала балансиrom політики франко-німецького дуету як в Європі, так і на міжнародній арені, не даючи їм монополізувати право на прийняття рішень на континенті. Залишаючи ЄС, Британія втратить можливість впливу на загальноєвропейські процеси остаточно [4].

Таким чином, вихід Британії з ЄС на даний момент навряд чи є можливим. Скоріше за все, результатом промови Кемерона стане лише здобуття його державою чергових привілеїв всередині Союзу, які, втім, не змінять радикально її статус-кво, і Британія залишиться найбільшим євроскептиком-членом Союзу.

Список використаних джерел

1. Джоанна Імпі. Великобританія має визначитися зі своїм євроскепсисом. – DW.DE. – 14.10.2012. – [Електронний ресурс] / Режим доступу до джерела: <http://www.dw.de/великобританія-має-визначитися-зі-своїм-євроскепсисом/a-16305726-1>
2. Франція обіцяє не препятствувати виходу Британії з ЄС. – Newsland. – 23.01.2013. – [Електронний ресурс] / Режим доступу до джерела: <http://newsland.com/news/detail/id/1111606/>
3. David Hayes. Britain and Europe: living together, apart. – Inside Story. – 25 February 2013. – [Електронний ресурс] / Режим доступу до джерела: <http://inside.org.au/britain-and-europe-living-together-apart/>
4. Carsten Volkery. In-Out Debate: What Britain Really Gets From EU Membership. – Spiegel Online International. – February 06, 2013. – [Електронний ресурс] / Режим доступу до джерела: <http://www.spiegel.de/international/europe/analysis-of-economic-benefits-of-britain-s-eu-membership-a-881813.html>

ЧИННИК ЕНЕРГЕТИЧНОЇ БЕЗПЕКИ У ВІДНОСИНАХ РОСІЇ ТА КРАЇН БАЛТІЇ

Геополітичне розташування й транзитний статус країн Балтії надають їм низку економічних й політичних переваг, але водночас ставлять їхню політику й економіку під загрозу через можливість виникнення залежності від політичної волі держав-постачальників. Оскільки Балтійський регіон розташований в безпосередній близькості до кордонів Російської Федерації (РФ), а держави регіону є споживачами російських енергоносіїв, то важливість фактора енергетичної безпеки у їхній зовнішній політиці є очевидною.

Політична зацікавленість РФ у контролі на прибалтійським простором від початку 2000-х рр. демонструє тенденцію до зростання, водночас, приналежність країн регіону до європейських політичних та євроатлантичних безпекових структур значною мірою сприяє зменшенню питомої ваги політичного тиску з боку Росії на них. З іншого боку, з року в рік можна спостерігати намагання російської сторони посилити власні позиції в Литві, Латвії та Естонії шляхом пов'язування енергетичних питань з політичними аспектами. Однак, країни Балтії, доволі успішно діють в царині диверсифікації джерел постачання енергоносіїв, що дозволяє їм, знижувати втрати від наслідків «енергетичного шантажу» російської сторони [1].

Своєрідного піку енергетичний тиск РФ на балтійські держави сягнув у вересні 2006 року, коли у відповідь на наміри уряду Литовської Республіки щодо продажу контрольного пакету Мажейкяйського нафтопереробного заводу (НПЗ), котрий раніше належав корпорації засудженого нині М. Ходорковського ЮКОС, польській компанії PKN Orlen російська сторона здійснила перекриття нафтопроводу «Дружба-1», котрий постачав сировину на вказаний завод. Мотивом такого кроку РФ стало, згідно із заявою керівництва ВАТ «Транснафта» проведення планових ремонтних робіт. Однак, навіть й сучасне становище Мажейкяйського НПЗ свідчить про продовження такого ремонту, оскільки підприємство забезпечується енергоносіями через нафтовий термінал у порту Бутинга, а продукція транспортується через Клайпедський порт. Зауважимо, що безперебійне постачання нафтової сировини до Мажейкяю було налагоджено вже наприкінці жовтня 2006 року, а з 2007 по 2010 рр. на заводі відбувалася масштабна модернізація, котра дозволила виготовляти світлі нафтопродукти за європейськими стандартами «Євро-4» та «Євро-5». Останній факт свідчить, що литовській стороні вдалося не лише відстояти власні позиції щодо забезпечення власної енергетичної незалежності, а й впродовж короткого строку здійснити диверсифікацію джерел постачання сировини та стимулювати інвестора до інтенсивного розвитку виробництва [2; 3].

Однак, енергетична проблематика для країн Балтії зберігає свою актуальність. Іншим помітним зіткненням інтересів РФ та держав регіону стало питання прокладення російсько-європейського газопроводу «Північний потік» через територіальні води Естонської республіки, котре постало на початку 2009 року [4]. Жорстка позиція естонської сторони в перемовинах з представниками ВАТ «Газпром», спричинена незацікавленістю країн регіону у будівництві обхідних шляхів транзиту енергоносіїв, призвела до того, що траса газогону зазнала змін й була прокладена через прибережні води Фінляндії. Ілюстрацією зацікавленості російської сторони у енергетичних ринках балтійських країн, зокрема і в аспекті проникнення на ринки ЄС в цілому, можуть слугувати й намагання у лютому 2010 року нафтової корпорації «Лукойл» викупити у вже згадуваної PKN Orlen відомий нам Мажейкяйський НПЗ. Водночас польська сторона відмовилася від прийняття вказаної

---

* студент 3 курсу спеціальності «міжнародні відносини» Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: доц. Андрущенко С.В.

пропозиції, що свідчить про підтримку нею прагнення країн Балтії до енергетичної незалежності [5].

Останніми роками деякі з країн Балтії, насамперед Литва, реально взялися за реалізацію проектів, спрямованих на диверсифікацію джерел постачання енергоносіїв. Так, вже в серпні 2011 року почалися спільні консультації трьох країн та Фінляндії щодо будівництва спільного терміналу із прийому зрідженого газу, а також щодо заходів із інтеграції балтійського регіону до єдиної європейської системи енергопостачання [6]. Ці перемовини виявилися актуальними на тлі вступу в дію «третього енергетичного пакету» домовленостей до Європейської енергетичної хартії 3 березня 2011 року. Вказаний набір документів в царині постачання енергоносіїв мав на меті розділення транспортних та видобувних активів енергетичних корпорацій, а відтак й позбавлення компаній-виробників контролю над системами постачання, що не могло не непокоїти російського газового монополіста, котрий займав винятково монопольне положення в сфері газопостачання до країн регіону. Найбільш активну позицію щодо реалізації положень «пакету» зайняла Литовська Республіка, міністр енергетики котрої А. Сякмокас ще під час розробки згаданих документів в листопаді 2009 року заявив про наміри литовського уряду щодо встановлення державного контролю над постачанням природного газу до країни. Намагання керівництва Литви змусити російську сторону до виконання умов «третього енергетичного пакету» завершилися, зрештою поданням «Газпромом» у березні 2012 року до Стокгольмського арбітражного суду скарги на дії литовського уряду [7]. Однак, у вже 1 серпня 2012 року згаданий судовий орган визнав рішення литовського уряду законним й наразі 52 % литовської газопостачальної компанії Lietuvos dujos знаходяться під контролем уряду республіки [8]. Таким чином, Литві вдалося позбутися контролю російської сторони над споживанням енергоносіїв в країні, що не може не бути позитивним чинником щодо диверсифікації постачання паливних ресурсів.

Водночас, серед самих балтійських країн немає спільної позиції з низки енергетичних питань. Так, Латвія протестує проти розміщення газоприймаючого терміналу у Клайпеді, а Естонія окреслює увесь проект із імпортом зрідженого газу як авантюрний, оскільки більшість європейських LNG-терміналів наразі недозавантажена. Зазначене видається в даному випадку цілком закономірним, оскільки обидві країни отримали від ВАТ «Газпром» 2011 року 15% знижку на природний газ, котрої не має Литва, що своєю чергою, обумовлює подання восени минулого року країною позову до Стокгольмського арбітражного суду з приводу зниження ціни на енергоносії, котра, як і українська, є однією з найвищих у Європі (\$ 450 за 1000 м³) [9]. Одночасно в березні 2012 року литовська сторона заявила про оренду, починаючи з 2014 року, норвезького плавучого терміналу із прийому зрідженого природного газу, що має знизити залежність країни від російських джерел постачання. З іншого боку, і РФ, котра втратила значну частину власного впливу на процеси в країнах Балтії, зацікавлена у вирішенні згаданого питання з прагматичної точки зору, адже інакший розвиток подій зашкодить її іміджеві як надійного й передбачуваного постачальника енергоресурсів [10].

Таким чином, питання енергетичної безпеки країн Балтії відіграє хоча й не головну, проте далеко не останню роль у формуванні зовнішньої політики згаданих держав, хоча більший його вплив і спостерігається у зовнішній політиці Литовської республіки, котра безпосередньо вдалася до диверсифікації власних енергетичних потоків. Однак, наразі позбутися російського енергетичного тиску балтійському регіонові навряд чи вдасться, оскільки російська сторона є й залишається монопольним постачальником енергоресурсів до Литви, Латвії та Естонії, а вирішення питань впровадження альтернативних джерел енергії, як-от перспективного експорту сланцевого газу з Польщі, або ж альтернативних шляхів постачання палива залишається справою перспективи з огляду на відсутність консенсусу з принципових його аспектів та, не в останню чергу, збереженню тиску РФ на Латвію та Естонію. тим не менш, контроль над балтійським ринком, незважаючи на його порівняно невеликий обсяг залишається для російської сторони іміджевим питанням, що слугуватиме ствердженню її позицій на ринках ЄС.

Список використаних джерел

1. Дугин А. Энергетическая геополитика / Александр Дугин / [электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.geopolitica.ru/article/energeticheskaya-geopolitika#.UUSr0DekNR3>.
2. Миловзоров А. Россия посадит Литву на голодный паек / А. Миловзоров / [электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.utro.ru/articles/2006/09/06/580980.shtml>.
3. Мажейкяйский НПЗ может стать российским / [электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.rbcdaily.ru/tek/562949978992973>.
4. Северный поток (газопровод) – Википедия / [электронный ресурс]. – Режим доступа: http://ru.wikipedia.org/wiki/%D1%E5%E2%E5%F0%ED%FB%E9_%EF%EE%F2%EE%EА.
5. Мажейкяй под прицелом России – ИноСМИ / [электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.inosmi.ru/economic/20100213/158146232.html>.
6. Бум терминалов сжиженного газа на восточном побережье Балтийского моря / [электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.geopolitika.lt/?artc=4810>.
7. “Газпром” подал в суд на Литву. Чем закончится процесс? – Укррудпром / [электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.ukrrudprom.ua/digest/Gazprom_podal_v_sud_zakonchitsya_protsess.html.
8. Литва позбулася тиску на свою «трубу» – Українська правда / [электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.pravda.com.ua/news/2012/08/1/6969974/>.
9. Литва сбрасывает энергетическое иго / [электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://hvylya.org/analytics/geopolitics/stratfor-litva-sbrasyivaet-rossiyskoe-energeticheskoe-igo.html>.

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ ВІРМЕНСЬКО-ФРАНЦУЗЬКИХ ВІДНОСИН

Вірменія посідає важливе місце у зовнішньополітичних пріоритетах Франції. Історичні витоки двосторонніх відносин сягають періоду Середньовіччя. Перші вірменські купці з'явилися на території Франції ще на початку 13-14 століття. Кардинал Арман де Ришельє надавав вірменським купцям особливі привілеї. З метою поширення католицької віри серед вірмен, кардинал також сприяв виданню книг перекладених з латинської на вірменську мову. У 1811 році в одному з навчальних закладів Парижу була відкрита кафедра з вірменознавства [1].

Вірменська діаспора у Франції вважається однією з найбільш чисельних та організованих у світі. Вірмени докладають значних зусиль для збереження власної ідентичності. За різними підрахунками чисельність вірмен у Франції складає від 350 до 500 тис. осіб. Основні місця проживання вірмен – Париж, Ліон, Марсель, Ніцца [2].

Геноцид вірмен 1915 р., а також революція в Росії 1917 року не могли не позначитися на долі вірменського народу. З цього часу починається оформлення французьких вірмен у діаспору. У період між двома світовими війнами вірмени шукали кращої долі на теренах Франції. Після закінчення Другої світової війни Й. Сталін видає наказ про репатріацію вірмен та підтримує їхні територіальні вимоги по відношенню до Туреччини. Результатом цього наказу стало повернення понад 7.000 вірмен на рідну землю протягом 1946-1947 років. У період так званої «десталінізації» велика кількість вірмен повертається до Франції. Починаючи з 1975 року в результаті війни у Лівані, революції в Ірані чисельність вірмен у Франції знову значно збільшується. Поворотним моментом у процесі консолідації та оформлення вірменської діаспори у Франції стали землетрус у Спітаку 1988 р. який забрав життя великої кількості людей, розпад Радянського Союзу, вірменсько – азербайджанський конфлікт, економічна криза знову змусили значну кількість вірмен шукати кращої долі в інших країнах, зокрема Франції [3].

Таким чином ми бачимо, що велике переселення вірмен до Франції протягом ХХ століття завершили етап формування діаспори у Франції та визначили подальшу долю вірменсько – французьких відносин [4].

Дипломатичні відносини між Республікою Вірменія та Французькою Республікою були встановлені 24 лютого 1992 року.

29 травня 1998 року Національні збори Франції прийняли законопроект зі визнання геноциду вірмен в Османській імперії у 1915 році. 7 листопада 2000 року за резолюцію про геноцид вірмен проголосував сенат Франції. 18 січня 2001 року Національні збори Франції одностайно ухвалили резолюцію, згідно з якою Франція визнає факт геноциду вірмен в Османській Туреччині в 1915-1923 роках. 12 жовтня 2006 нижня палата парламенту Франції схвалила законопроект, згідно з яким заперечення геноциду вірмен є кримінальним злочином, аналогічним заперечення Голокосту. Однак, закон не був прийнятий. 22 грудня 2011 року законопроект був знову внесений на обговорення нижньої палати та затверджено за підсумками голосування, що обурило Туреччину і яка погрозувала Франції економічними санкціями. Питання геноциду вірмен створює значні проблеми у французько-турецьких відносинах. У 2001 році, коли французький парламент прийняв закон про визнання геноциду, правда без кримінального переслідування за його заперечення - Туреччина відкликала свого посла з Парижу. Через декілька років генеральний консул Туреччини покинув Марсель, коли там було зведено пам'ятник жертвам геноциду вірмен [4].

---

* студентка 3 курсу спеціальності «міжнародні відносини» Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: ас.Денисенко К.Ю.

У період з 21 вересня 2006 року і до 14 лютого 2007 року у Франції проходив «Рік Вірменії у Франції». Рік Вірменії у Франції почався з церемонії відкриття площі Франції в центрі Єрвану на честь державного візиту президента Жака Ширака. Потім відбулася низка виставок, концертів, форумів в Парижі. Ефективно пройшла демонстрація повсякденного життя Вірменії, вірменської кухні. Особливу увагу слід звернути на програму «Тисяча маленьких послів», в рамках якої тисячі вірменських школярів відвідали Францію і провели тиждень у французьких родинах. У жовтні 2008 року у Франції було створено Міністерство діаспори Вірменії. 2 жовтня 2009 року Надзвичайним і Повноважним послом Республіки Вірменія у Франції був призначений Віген Чітечян. 5 листопада 2010р. Надзвичайний і Повноважний посол Французької Республіки у Вірменії Анрі Рено вручив вірчі грамоти Президенту Республіки Вірменія Серж Саргсяну. 1 грудня 2011р. Вардан Сірмакеш був призначений головним консулом Республіки Вірменія в Марселі [3].

Отже, ми бачимо, що відносини між Францією та Вірменією визначаються своєю специфікою і мають довготривалий характер. Питання діаспори та геноциду вірмен займає належне місце у зовнішній та внутрішній політиці Франції. У подальшій перспективі відносини двох держав продовжуть залишатися пріоритетними.

Список використаних джерел

1. Armenia: A Country's History of Challenges. Karakashian, Meliné. – Journal of Social Issues. – Vol. 54 No. 2 – Jan. 1998. – P. 381-392.
2. Франко-турецкие отношения и армянский вопрос. – 22.12.2011. – [Електронний ресурс] / Режим доступу до джерела: http://www.bbc.co.uk/russian/international/2011/12/111222_turkey_france_genocide.shtml.
3. Армянский геноцид и кризис во франко-турецких отношениях. – 21.12.2011. – [Електронний ресурс] / Режим доступу до джерела: <http://www.russian.rfi.fr/frantsiya/20111221-armyanskii-genotsid-i-krizis-vo-franko-turetskikh-otnosheniyakh>.
4. Министерство иностранных дел Армении. Двусторонние отношения между Францией и Арменией. – 15.02.2013. – [Електронний ресурс] / Режим доступу до джерела: <http://www.mfa.am/ru/country-by-country/fr/>.

ВПЛИВ ВЗАЕМОВІДНОСИН МІЖ ВЕЛИКОЮ БРИТАНІЄЮ ТА ФРАНЦІЄЮ НА ФУНКЦІОНУВАННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Сьогодні, у час, коли майбутнє Європейського Союзу приховується за густою завісою туману невизначеності, а питання про доцільність його подальшого існування в існуючому форматі час від часу піднімається на бурхливе обговорення, на перший план все більше виходять двосторонні відносини між його двома головними політичними пертурбаторами – Великою Британією та Францією.

Ці держави мають неабиякий вплив на світову політику. Обидві країни є лідерами в Європейському регіоні; окрім цього, вони є провідними потугами і на глобальному рівні. Як Велика Британія, так і Франція мають свої економічні та політичні інтереси, які, відповідно, й визначають модель їх поведінки та диктують плани досягнення їх цілей.

Життєвоважливим простором, на якому прагнуть затвердитися ці дві країни є територія, яку наразі займає Європейський Союз. Не є дивним, що Велика Британія і Франція багато уваги приділяють європейському напрямку своєї зовнішньої політики, намагаючись при цьому вправно балансувати між інтересами третіх держав, враховуючи своє багаторічне суперництво.

Обидві країни здійснюють значний вплив на економічне та політичне життя Європейського Союзу. Інтереси Франції здебільшого знаходяться у безпековій сфері. Через Європейський Союз Франція намагається втілити у життя ідеї західноєвропейської інтеграції, загального балансу сил та стримування потенційних супротивників [1]. Щодо Великої Британії, то її метою діяльності в Європейському Союзі є участь в усіх його сферах при збереженні незалежності у фінансових питаннях. До того ж, Велика Британія багато в чому покладається на свого давнього партнера США, з яким її пов'язують «особливі відносини», а також бажання посилити свою значимість в Європейському Союзі через співпрацю з атлантичним партнером.

У багатьох аспектах діяльність Європейського Союзу залежить від плинності двосторонніх відносин між Великою Британією та Францією. Це впливає на прийняття сумісних рішень, які визначають подальшу діяльність Європейського Союзу в економічній сфері (прийняття пакету антикризових заходів), у питаннях системного розвитку (зміна формату керівних органів ЄС), спільної оборони (формування окремих оборонних частин ЄС), а також у зовнішній політиці (вимоги скасувати ембарго на постачання зброї повстанцям в Сирії) [2]. Тісний зв'язок, що існує між двома лідерами, ядерними країнами із високим економічним рівнем розвитку є визначальним в існуванні Європейського Союзу [3].

Ці двосторонні відносини є динамічними. Вони змінюються і через спірні події на міжнародній арені, стосовно яких сторони мають різні оцінки, і через розходження інтересів, і навіть через особисті непорозуміння між двома представниками. Звичайно, економічна криза Єврозони, що триває вже п'ятий рік не могла не зачепити двосторонні відносини між окремими країнами [4]. Але якщо у більшості випадків це втілювалося у форму недовготривалих непорозумінь, конфлікт між Великобританією і Францією виявляється набагато глибшим, оскільки бере корені ще із самого початку створення Європейських спільнот.

Наразі подальше існування Європейського Союзу у теперішньому форматі знаходиться під загрозою. Однією з головних причин цих змін можна назвати кризу у двосторонніх відносинах між основними політичними гравцями – Великою Британією та

---

* студентка 3 курсу спеціальності «міжнародні відносини» Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: ас. Корюкалов М.В.

Францією. Європейська спільнота із зростаючим занепокоєнням спостерігає за розвитком взаємовідносин Туманного Альбіону із Шестикутником впродовж останніх двох років, коли все більш помітною стає тенденція до охолодження відносин, які ще в 2010 обидві сторони називали міцним і ширим союзом.

Ця проблема не обмежується одним регіоном, вона носить глобальний характер, адже зачіпає інтереси всіх акторів, що діють на арені міжнародних відносин.

Наразі збереження Європейського Союзу як стійкого та потужного у політичному та економічному сенсі об'єднання становить пріоритет у діяльності не лише членів ЄС, але і світової спільноти у цілому. Для підтримання існуючої системи міжнародних відносин і загального балансу сил Європейський Союз має зберегтися у сучасному вигляді та продовжувати свій розвиток у бік подальшої інтеграції. Хоча на сьогоднішньому етапі відносини між Великою Британією та Францією далекі від повного порозуміння, їх життєві інтереси на пряму залежать від подальшого існування європейського об'єднання, тому існує високий рівень вірогідності їх швидкого узгодження заради розвитку та ефективного функціонування Європейського Союзу.

Список використаних джерел

1. Екатерина Горбатова. Приоритеты Франции в ЕС и формирование общей политики безопасности и обороны ЕС. – Экспорт вооружений. – 05-06.2000. – [Електронний ресурс] / Режим доступу до джерела: http://www.cast.ru/journal/2000/3_2000es.
2. Mohammed Abbas and John Irish. Britain, France, push EU to drop Syria arms ban. – Reuters. – 12.03.2013. – [Електронний ресурс] / Режим доступу до джерела: <http://www.reuters.com/article/2013/03/12/us-britain-america-syria-idUSBRE92B12I20130312>.
3. The State of the European Union. Volume 7: With US or Against US? European Trends in American Perspective. Edited by Nicolas Jabko and Craig Parsons. – European Union Studies Association, Oxford University Press. First published 2005. – 488 p.
4. Landon Tomas Jr. New Battle in Britain Over Budget for Europe. – The New York Times. – November 1, 2012. – [Електронний ресурс] / Режим доступу до джерела: http://www.nytimes.com/2012/11/02/world/europe/british-leader-faces-fight-over-europe-budget.html?_r=0.

ТУРЕЦЬКА ГРОМАДА У ФРН ЯК ЧИННИК НІМЕЦЬКО-ТУРЕЦЬКИХ ВІДНОСИН

Нині Німеччина є однією з найрозвинутіших постіндустріальних країн. За обсягом ВВП вона є п'ятою економікою світу. Важливим партнером ФРН у Середземномор'ї та на Близькому Сході є Турецька Республіка, з якою Німеччина активно співпрацює у політичній, економічній, культурній, військовій, науково-технічній та багатьох інших сферах. Відносини між Туреччиною, яка за обсягом ВВП посідає 17 позицію у світі [6], та Німеччиною мають надзвичайно перспективний характер для обох сторін. На формування відносин між державами також значною мірою впливає наявність у ФРН потужної турецької громади. Особливо кількість турецьких мігрантів до Німеччини зросла після підписання між двома країнами 1961 року договору про найм робочої сили для німецької промисловості. З тих пір чисельність турецької діаспори у ФРН неухильно зростає.

На сьогодні турецькі громадяни та турки, які здобули німецьке громадянство, становлять собою помітну «групу інтересів» усередині Німеччини. Турки є найпотужнішою за кількістю групою мігрантів у ФРН, складаючи у відсотковому співвідношенні 2.4 % населення країни. Наразі в Німеччині проживає 1,607 млн. осіб з турецьким громадянством, а близько 700 тис. представників турецької меншини отримали німецьке громадянство [3]. Таким чином, нині у ФРН проживає близько 2,5 млн. осіб турецького походження. Потужна чисельність дозволяє турецькій громаді лобювати окремі політичні рішення, застосовуючи для цього різноманітні механізми: від підтримки кандидатів турецького походження, на зразок Джема Оздеміра – одного з двох керівників Партії Зелених/Союз 90, до організації різноманітних мітингів, демонстрацій, критичних заяв у пресі, тощо.

Турецька громада Німеччини сприяє розвитку двосторонніх відносин між обома країнами, насамперед у економічній та культурній сферах. Підприємства, засновані представниками турецької громади на території ФРН, основним ринком збуту яких є різноманітні групи німецьких споживачів, часто встановлюють близькі економічні зв'язки із етнічною Батьківщиною своїх власників. Багато фірм, створених у Німеччині представниками турецької діаспори, формують мережі філіалів та представництв, розглядаючи Туреччину, як свого роду резервний ринок збуту своєї продукції. На таких підприємствах активно практикується залучення до праці турецьких громадян, та етнічних турків, які є громадянами Німеччини, та співпраця із турецькими фірми, які постачають сировину, імпортують певні товари до Туреччини тощо. В результаті діяльність цих підприємств сприяє поглибленню економічних відносин між обома країнами.

Існування турецької діаспори на території Туреччини сприяє розвитку культурної взаємодії обох держав. Зокрема, ФРН та Турецькою Республікою спільно реалізується значна кількість програм з обмінів у галузі освіти, відкриваються спільні університети тощо. Суттєву роль у цьому процесі відіграють програми Німецької служби академічного обміну (DAAD). У рамках обох держав регулярно започатковуються різноманітні культурні програми. Скажімо, з 2006 року діє ініціатива Ернста Ройтера, спрямована на посилення міжкультурного взаєморозуміння. Такого роду ініціативи знаходять підтримку на державному рівні, наприклад, з 2010 року було започатковано Ферапійський перекладацький приз, назва якого походить від назви міста Ферапія (Tarabya) в Туреччині, де завдяки сприянню німецького посольства у Турецькій Республіці було засновано Культурну академію [1].

---

*студентка 4 курсу спеціальності «міжнародні відносини» Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: доц.Кривонос Р. А.

Саме за суттєвого сприяння ФРН Туреччина 1999 року отримала статус країни-кандидата до вступу в ЄС, а з 2005 року почалися безпосередні переговори щодо вступу Турецької Республіки до Європейського Союзу [4]. Проте позиція Німеччини в цьому питанні не є однозначною, і багато в чому зумовлена наявністю значної турецької громади. За вступ виступають три опозиційні партії: Союз 90/Зелені, партія «Ліві» та Соціал-Демократична партія Німеччини (СДПН). Позицію останніх можна пояснити орієнтацією на голоси виборців із турецької діаспори. У партійній ієрархії перелічених партій нерідко ключові позиції займають етнічні турки, тому абсолютна більшість виборців турецького походження голосує за ці три політичні сили. До помітних німецьких політиків турецького походження можна віднести Джема Оздеміра («Партія Зелених»), Лале Акгюн (Соціально-Демократична партія), Севіма Дакделена (Ліві) чи Серкана Торена (Вільна Демократична партія) [2].

Наявність багатомільйонної турецької громади серед іншого впливає на позицію ФРН у міжнародних організаціях та у відносинах з іншими країнами у питаннях, «чутливих» для виборців турецького походження. Зокрема, Німеччина займає помірковану позицію з питання геноциду вірмен у Османській імперії, не визнаючи відкрито акту геноциду. Це відрізняє її позицію від підходів стратегічного союзника ФРН у ЄС Франції, позиція якої з зазначеного питання є особливо жорсткою.

Слід зазначити, що турецька діаспора у ФРН, слабше інтегрована в німецьке суспільство у порівнянні з іншими етнічними меншинами, являє собою небезпечне середовище з точки зору розповсюдження ідей мусульманського фундаменталізму, ксенофобії та релігійного екстремізму. Тому вона виступає однією з цільових груп у боротьбі органів державної влади ФРН з міжнародним тероризмом і злочинністю. Більшість турків, які мешкають у Німеччині, сповідують іслам. Це перетворює їх у цільову групу для залучення до різноманітних ісламістських терористичних організацій.

Окрім того, серед представників турецької діаспори на території Німеччини проживає значна частка етнічних курдів, які мають історично зумовлені напружені відносини з турецькою владою та прагнуть до створення власної держави. Найбільш послідовно цього серед іншого і шляхом партизанської боротьби домагається Робітнича Партія Курдистану (РПК) – ліворадикальна курдська націоналістична організація, визнана терористичною у Туреччині, а з 1993 року і у ФРН [5]. У 1993 та 1995 роках курдські націоналісти здійснили ряд нападів на турецькі дипломатичні представництва у Європі, у тому числі проти консульських і дипломатичних установ у ФРН.

Отже, можна стверджувати, що існування значної турецької громади у Німеччині здійснює опосередкований вплив на відносини між нею та Турецькою Республікою, а також, певною мірою, змушує політиків ФРН рахуватися з фактором наявності потужного «турецького лобі» у країні. Турецька громада впливає на розвиток двохсторонніх контактів між обома державами у сфері економіки, культури; здійснює вплив на відносини між державами у контексті прагнень Турецької Республіки щодо вступу до ЄС, а також на позицію Німеччини у відносинах з іншими державами. Уряд ФРН повинен також зважати на фактор існування на своїй території потужної турецької громади, виходячи з певних безпекових аспектів.

Список використаних джерел

1. Beziehungen zu Deutschland [Електронний ресурс] / Auswärtiges Amt. – Режим доступу до статті : http://www.auswaertiges-amt.de/DE/AAmt/Uebersicht_node.html.
2. Bundeswahl: Türkische Gemeinde mahnt zur Wahl von Migranten [Електронний ресурс] / Welt online, das Magazin. – Режим доступу : <http://www.welt.de/politik/bundestagswahl/article4504765/Tuerkische-Gemeinde-mahnt-zur-Wahl-von-Migranten.html>.
3. Gesellschaft und Staat [Електронний ресурс] / Statistisches Bundesamt (Destatis). – Режим доступу до статті : <https://www.destatis.de/DE/Startseite.html>.

4. Koppen L. Die Türkei als Wirtschaftspartner [Электронный ресурс] / Lars Koppen; Euro-Mediterranean Association for Cooperation and Development e. V. – Режим доступа до ресурсу : http://ema-hamburg.org/media/download_gallery/Laenderprofile/Tuerkei/LP-TK.pdf.
5. Kurdische Minderheit in der Bundesrepublik Deutschland [Электронный ресурс] / Deutscher Bundestag. – Режим доступа до статті : <http://dip21.bundestag.de/dip21/btd/14/026/1402676.pdf>.
6. Turkey [Электронный ресурс] / The World Factbook. – Режим доступа до статті : <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/gm.html>.

ОСОБЛИВОСТІ ШОТЛАНДСЬКОГО СЕПАРАТИЗМУ

Шотландський сепаратизм є одним з найпотужніших у Європі, тому його дослідження є важливим для розуміння загальноєвропейських політичних тенденцій.

Шотландія формально об'єдналась з Англією в єдину державу в 1707 році. Парламент та уряд існують з кінця XX століття. Шотландська автономія поширюється на такі сфери як освіта, транспорт, охорона здоров'я, культура та захист навколишнього середовища. Шотландська національна партія, створена ще в 1934 році, сьогодні є найбільшою партією в шотландському парламенті, яка виступає за незалежність Шотландії, а також є лівоцентристською політичною партією Великобританії. В жовтні 2012 року прем'єр міністр Великобританії Девід Кемерон та прем'єр-міністр Шотландії Алекс Селмонд підписали домовленість про проведення в 2014 році референдуму про незалежність Шотландії від Сполученого Королівства.

Британський дослідник, заступник директора Інституту досліджень державної політики, Гай Лодж, надає своє раціональне пояснення, чому протягом трьох століть був можливий союз Англії та Шотландії. В XVIII ст. об'єднувала необхідність підтримки безпеки та потреба в економічній стабільності. В XIX ст. – через існування імперії та колоніальної системи. В XX ст. необхідно було перемогти нацистську Німеччину [3].

Тому звертаємо увагу на ряд тенденцій, які пояснюють причини активізації руху.

Передовсім розглянемо економічні причини. В XXI столітті виділяють поняття «економічного сепаратизму», тобто стремління або багатих, або ж бідних територій до відокремлення. Тому в умовах економічної кризи в Європі посилюються рухи за незалежність – у Шотландії, у Каталонії, у Фландрії. Шотландський сепаратизм відносять до «сепаратизму бідних», оскільки частка Шотландії від загальнонаціонального ВВП складає лише 8,5% (для порівняння вклад Каталонії – 25%) [2]. Причини «сепаратизму бідної» Шотландії криються в економічних проблемах Великобританії – 3 місце у світі станом на 2012 рік за розміром зовнішнього борг, високий рівень безробіття та зникнення традиційних англійських галузей економіки [5].

Незважаючи на те, що Шотландія не є багатим регіоном Великобританії, саме з шельфу Північного моря поблизу Шотландії добувають 90% британської нафти, дохід від якої становить близько 20 млрд. фунтів на рік [4], але розпоряджаються ними британський уряд. Тому отримання незалежності – це можливість самостійно розпоряджатися прибутками від нафти. За підрахунками шотландських націоналістів, дохід від природних ресурсів складатиме понад 10% ВВП незалежної Шотландії і дозволить динамічно розвиватися економіці [2]. Шотландські сепаратисти вважають, що економіка незалежної Шотландії здатна задовольнити потреби своїх громадян. Аргументуючи це тим, що малим державам легше справлятися з економічними кризами ніж великим.

Варто звернути увагу і на не менш важливі політичні причини. Найбільше невдоволення шотландців викликає зовнішня політика Сполученого Королівства, а саме участь Британії в воєнних операціях в Афганістані, в Іраку. А також підтримка статусу

---

* студентка 4 курсу спеціальності «міжнародні відносини» Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка.
Науковий керівник: доц. Мінгазутдінов І.О.

великої держави за допомогою довгострокової програми модернізації ядерного потенціалу держави. У разі отримання незалежності Шотландією, зовнішня політика буде спрямована на вихід з НАТО та на усунення з її території британських ядерних ракет та атомних підводних човнів, які розташовані на західному узбережжі Шотландії.

Існує низка питань, вирішення яких, є неоднозначним, відповідно для сепаратистського руху Шотландії можуть мати навіть проблемний характер.

Навіть у разі здобуття незалежності Шотландії, це не означатиме цілковитий контроль над прибутками від видобутку нафти, оскільки на сьогоднішній задіяні англійські та іноземні компанії. Відповідно не відомо, як нафтові прибутки будуть поділені між Шотландією та Великобританією.

Шотландія заявляє про намір вступити до Європейського Союзу в разі здобуття незалежності. Проте президент Єврокомісії Жозе Мануель Баррозу неодноразово наголошував на тому, що згідно з правилами ЄС, будь-яка частина певної держави союзу, яка отримала незалежність, повинна заново подавати заявку на членство, що є довгим та складним процесом [1]. Тобто Шотландія не зможе вступити до ЄС автоматично.

Неоднозначним залишається економічне майбутнє Шотландії, оскільки з набуттям незалежності будуть скорочені дотації з Англії, капітали якої скоріш за все будуть спрямовані до Лондону чи Манчестеру, менше вкладатиметься в нафтогазовий промисел, а також можуть бути порушені економічні зв'язки з рештою частин Сполученого Королівства, що може призвести до скорочення інвестицій. Отже, питання про доцільність незалежності з економічної точки зору, залишається відкритим.

Врешті рещт, уряд Великобританії може піддати сумніву рішення референдуму з економічних та політичних міркувань, оскільки вихід частини Великобританії з її складу підірве міжнародний авторитет держави, а також може спровокувати активізацію сепаратистського руху в таких частинах Великобританії як Уельс, Північна Ірландія та острів Мен.

Враховуючи загальноєвропейські, світові та національні процеси, ми проаналізували основні особливості шотландського сепаратизму. Варто зазначити, що сепаратизм став однією з сучасних тенденцій у міжнародних відносинах і значною мірою впливає на міжнародний клімат та є викликом системам міжнародної безпеки.

Список використаних джерел

1. Экономические последствия европейского сепаратизма [Електронний ресурс]/ World Economic Journal. - Режим доступу: http://world-economic.com/ru/articles_wej-252.html.
2. Лондон и Эдинбург: вместе или раздельно, но теперь цивилизованно [Електронний ресурс]/ Noxchi Independent Online Press. - Режим доступу: <http://noxchipress.info/2012/10/6910>.
3. Михеев В. Эксперт: английский национализм – это «спящий гигант» [Електронний ресурс]/ В. Михеев// - Режим доступу: <http://www.alleuropa.ru/ekspert-angliyskiy-natsionalizm-eto-spyaschiy-gigant>.
4. Сепаратизм в современной зарубежной Европе [Електронний ресурс]/ memoid. - Режим доступу: http://www.memoid.ru/node/Regionalizm_i_separatizm_v_sovremennoj_zarubezhnoj_Evropе.
5. The World Factbook [Електронний ресурс]/ Central Intelligence Agency. - Режим доступу: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/uk.html>.

ІНІЦІАТИВИ УКРАЇНИ ЩОДО РОЗВ'ЯЗАННЯ ПРИДНІСТРОВСЬКОЇ ПРОБЛЕМИ ПІД ЧАС ГОЛОВУВАННЯ В ОБСЄ У 2013 РОЦІ

Врегулювання придністровської проблеми завжди було пріоритетним в зовнішній політиці України з огляду на те, що регіон «замороженого конфлікту» межує з кордонами нашої держави, безпосередньо зачіпаючи українські національні інтереси. Зацікавленість України у повному вирішенні питання Придністров'я можна розглядати у двох площинах. По – перше, та ділянка україно – молдавського кордону, що є водночас кордоном між Україною та невизнаною Придністровською Молдавською Республікою, характеризується переміщенням через неї контрабандних товарів, а також порушенням правил її перетину. Це становить загрозу національній безпеці нашої держави, тому головним завданням України в цій сфері є створення на південно – східних кордонах «зони спокою» та усунення небезпеки виникнення нової фази конфлікту. По – друге, пропонуючи свої посередницькі послуги у вирішенні придністровської проблеми, Україна намагається зміцнити свої позиції в регіоні. Головування України в Організації з безпеки та співробітництва в Європі протягом 2013 року могло б посприяти становленню нашої держави в якості регіонального лідера. Проте перші два місяці головування показали, що досить багато факторів стають на заваді виконанню цього завдання. Один із них – відсутність як в Україні, так і в ОБСЄ, реальних важелів впливу на сторони конфлікту.

Перш ніж проаналізувати перші кроки України як головної держави в ОБСЄ та її діяльність у врегулюванні проблеми Придністров'я, варто окреслити пріоритети її діяльності в організації, озвучені вітчизняним міністром закордонних справ Леонідом Кожарою. Так, 17 січня 2013 у Відні очільник українського зовнішньополітичного відомства в якості головних завдань визначив просування у розв'язанні тривалих конфліктів (до яких відноситься придністровська криза), протидію торгівлі людьми та просування свободи ЗМІ [7]. Що стосується безпосередньо Придністров'я, то паном Кожарою було висловлене бажання надати «нову динаміку» переговорам з придністровського врегулювання у форматі «5+2» (Молдова, Придністров'я, Україна, РФ, США, Євросоюз та ОБСЄ) [7].

Ще до початку отримання Україною головуючих повноважень в ОБСЄ українські дипломати підготували ґрунт для проведення переговорів у форматі «5+2» під егідою нашої держави. Так, на початку грудня 2012 року в Дубліні, під час останнього за період головування Ірландії раунду «5+2» Спецпредставник із заморожених конфліктів Андрій Дешиця заявив, що наступний раунд відбудеться в лютому 2013 року у Львові [10]. Вже 21 січня 2013 року Леонід Кожара здійснив офіційний візит до Кишинева, що стало першою його поїздкою в якості Діючого голови ОБСЄ [2]. В столиці Молдови український міністр закордонних справ закликав придністровську та молдавську сторони «підготувати основу для досягнення прогресу в майбутніх переговорах з придністровського врегулювання» [2]. Після аналогічного візиту 7 лютого Андрія Дешиці було обговорено порядок денний львівського раунду переговорів, а також узгоджено дату – 18 – 19 лютого [8].

Однак, за тиждень до початку львівського раунду у форматі «5+2» сталася подія, котра порушила позитивну динаміку переговорів, котра мала місце від початку року. 12 лютого МЗС України отримало повідомлення від офіційного Тирасполя про те, що придністровська сторона не готова до запланованої зустрічі у Львові між прем'єр –

---

* студент 4 курсу спеціальності «міжнародні відносини» Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: ас. Сапсай А.П.

міністром Молдови Владом Філатом та лідером невизнаної республіки Євгеном Шевчуком [1]. Щодо самого раунду переговорів, то він виявився в цілому безрезультатним [4]. Не було прийнято жодного рішення, лише було домовлено, що наступний раунд має відбутися в Одесі [9]. Політичний представник ПМР Ніна Штанські назвала й місяць – травень – і висловила сподівання про те, що саме тоді й відбудеться зустріч між Шевчуком та Філатом [6].

Після завершення львівського раунду переговорів щодо придністровського питання у форматі «5+2» у переговорному процесі виникла пауза, пов'язана, з одного боку, з проведенням дипломатичної роботи щодо підготовки до одеського раунду, а з іншого – з невизначеністю сторін, в тому числі й України, щодо того, в якому напрямі має рухатись цей процес. З огляду на перші два місяці діяльності України як головної держави в ОБСЄ (станом на березень 2013 року), можна провести паралелі з попередніми спробами України стати головним арбітром при розв'язанні придністровської кризи.

Насамперед слід згадати так званий «план Ющенка» - комплекс ініціатив офіційного Києва щодо врегулювання придністровського питання, запропонований 2005 року [5]. Як і цього разу, тоді придністровська сторона теж загальмувала переговорний процес, відхиливши пункт про «примус до демократії» [3]. Іншою причиною, через яку гальмується переговорний процес та котра знижує посередницькі можливості України, можна назвати фактор Російської Федерації, котра й досі здійснює значний вплив на політичний істеблїшмент Придністров'я. Крім того, Росія є досить впливовою державою в геополітичному плані, що дозволяє їй більш вільно поводитись і по відношенню до інших країн та організацій, учасників формату «5+2».

Таким чином, можна прогнозувати, що протягом 2013 року Україні вдасться відіграти важливу роль у вирішенні придністровської проблеми в якості головної в ОБСЄ держави, проте суттєвих зрушень в цьому питанні не відбудеться. Головними перешкодами будуть непримиренність позицій головних сторін конфлікту, а також незначний геополітичний потенціал України, а також ОБСЄ як дієвої міжнародної організації в сфері безпеки.

Список використаних джерел

1. Лідер Придністров'я відмовився зустрітись з прем'єром Молдови у Львові: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.day.kiev.ua/uk/news/120213-lider-pridnistrovyya-vidmoviv-sya-zustritisya-z-premierom-moldovi-u-lvovi>.
2. Під час візиту до Молдови Діючий Голова ОБСЄ закликав лідерів до активізації зусиль напередодні переговорів з питань придністровського врегулювання (прес – реліз): [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.osce.org/uk/cio/98833>.
3. План Ющенко и план Козака: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ria.ru/analytics/20050615/40526451.html#13634426265283&message=resize&relto=register&action=addClass&value=registration>.
4. Придністровська ініціатива України полягає в наданні майданчика для переговорів двох сторін, – Андрій Дешиця: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.gazeta.lviv.ua/news/2013/02/20/8601>.
5. Придністровський конфлікт. Центр дослідження міжнародних відносин: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://edu.cirs.kiev.ua/s-sainmenu-19/s-inmenu-48.html>.
6. Придністров'я сподівається, що зустріч Філата і Шевчука відбудеться до травня: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://1tv.com.ua/uk/specialnews/2013/02/19/7403>.
7. Серед пріоритетів Українського головування в ОБСЄ у 2013 році будуть питання врегулювання тривалих конфліктів, боротьби з торгівлею людьми та свободи ЗМІ (прес – реліз): [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.osce.org/uk/cio/98765>.

УКРАЇНА-КАТАР: ПОЛІТИКО-ЕКОНОМІЧНИЙ ВИМІР ДВОСТОРОННІХ ВІДНОСИН

Українсько-катарські відносини на сьогодні вважаються одними з найперспективніших у зовнішній політиці України, що стосується країн Перської затоки. Актуалізація проблеми диверсифікації джерел постачання енергоресурсів у 2012-2013 роках зумовила зростання інтересу України до газонафтового потенціалу Держави Катар. Тому метою цієї роботи є окреслення перспектив політичного і торговельно-економічного співробітництва України та Катару, виходячи, перш за все, з визначення основних інтересів обох держав.

Перший етап становлення двостороннього діалогу Україна-Катар (квітень 1993 – березень 2009 року) стосувався налагодження політичних та економічних контактів [3]. Двосторонні відносини характеризувалися відносно формальним змістом: репрезентування України як нової незалежної держави в регіоні Близького та Середнього Сходу, встановлення безпосередніх політичних та економічних контактів з Катаром, першопочаткове формування договірно-правової бази. Водночас, суттєвих політичних чи економічних кроків обидві держави не здійснювали. Другий етап (березень 2009 року – до сьогодні) позначився значною активізацією енергетичного та інвестиційного діалогу у відносинах між Україною та Катаром. Також варто відзначити позитивну активізацію двосторонніх відносин на найвищому рівні – взаємні офіційні державні візити та заснування українського посольства в місті Доха в 2012 році.

Торговельно-економічне співробітництво України та Катару на сьогодні невелике, зважаючи на географічну віддаленість та непродуманість економічної стратегії України щодо такої багатой на газонафтові ресурси монархії Перської затоки, і не відповідає можливостям обох держав. Основними позиціями українського експорту в Катар є продукція сільського господарства та металургії. В той час як з Катару імпортують продукти хімічної промисловості [5]. Варто зазначити, що у 2012 році експорт товарів в Україну перевищив імпорт до Катару.

Держава Катар на сьогодні входить трійку найбільших експортерів газу у світі (перше місце - Росія, друге - Норвегія), створивши цілу мережу терміналів скрапленого природного газу (LNG) і сформувавши великий спеціалізований флот з 54 суден. Для Держави Катар вихід на український ринок газу є одним з пріоритетних напрямків енергетичної стратегії в Європі. Так Катар витісняє російський «Газпром» з традиційного регіону – Польщі та Італії (поставки LNG почнуться з 2013 року) та веде активні переговори з урядами країн Балтії, Білорусії та України [2; 4]. Ще одним важливим аспектом двосторонніх відносин між Україною та Катаром є сільськогосподарська сфера. Для Катару, де продовольчі потреби населення задовольняються всього лише на 10 %, пріоритетним напрямком зовнішньої політики стає пошук джерел продовольства. Так у 2010 році Катар проводив переговори з урядами Аргентини та України стосовно купівлі сільськогосподарських земель для вирощування зернових культур.

Для обґрунтування політичного ставлення Катару до України варто проаналізувати статтю керівника Катарського фонду науки, освіти і суспільного розвитку Халіля Аль-Саїда «Бажане і можливе в українсько-арабських відносинах» [6]. Автор стверджує, що арабський вектор зовнішньої політики України не є дуже успішним та називає ряд причин, що стоять на перешкоді: пасивність українських виробників, не конкурентоспроможність, сировинність

---

*студентка 4 курсу спеціальності «міжнародні відносини» Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: ас. Корюкалов М.В.

українських товарів, що надходять в арабські країни, непрямі поставки (через треті країни), зовнішньополітична орієнтація України – курс на євроінтеграцію, що диктує особливу позицію щодо близькосхідних проблем та, власне, стереотипне мислення і помилкове уявлення одне про одного.

Україна, в свою чергу, зацікавлена в активізації співробітництва з Державою Катар в сільському господарстві, електроенергетиці, авіа- та суднобудуванні, у сфері високих технологій, туризмі, освіті. По-перше, для реалізації вирішення проблеми диверсифікації, Держінвестпроект України проводить переговори з Катаром в рамках пошуку джерел постачання газу на український LNG-термінал, який має бути побудований в Одесі [1]. Так, катарські партнери вже тричі пропонували інвестувати в будівництво терміналу та заключити вигідні довгострокові контракти на постачання блакитного палива і лише наприкінці 2012 року, на початку 2013 року розпочалися реальні двосторонні переговори. Проте саме будівництво цього терміналу розглядається Кабінетом міністрів України як один з заходів скорочення споживання російського газу (в меншій мірі) та впливу на Російську Федерацію для зменшення ціни на газ для України. Проект, на думку експертів, занадто заполітизований і в першу чергу стосується прийому азербайджанського газу, а не катарського, хоча, як відомо, Азербайджан не має достатньо вільного газу для постачання за такими проектами. Звідси слідує, що проект LNG-постачання фактично може допомогти Україні диверсифікувати джерела постачання природного газу за рахунок домовленостей з Катаром, що спроможний в повному обсязі виконувати можливі зобов'язання, встановити адекватну ціну в \$ 230-270. Водночас небажання політиків і приватні проросійські інтереси не дозволяють використати такий потенційно ефективний проект.

По-друге, для України Катар важливий не тільки як партнер, а і як платформа просування власних інтересів у регіоні Близького та Середнього Сходу, а саме розширення ринку збуту військової техніки та зброї.

Таким чином, для України зараз надзвичайно важливо сформувати власну адекватну позицію, щодо нового претендента на лідерство в регіоні Близького та Середнього Сходу, Держави Катар, використати позитивні можливості від двосторонньої співпраці у енергетичній сфері та розробити дієвий план подальшого довгострокового співробітництва з врахуванням можливості майбутнього лобіювання українських інтересів в арабських країнах.

Список використаних джерел

1. Україна та Держава Катар зацікавлені в активізації співробітництва в авіабудуванні, суднобудуванні та сільському господарстві // Державне агентство з інвестицій та управління національними проектами України [Електронний ресурс] – режим доступу: <http://www.ukrproject.gov.ua/news/ukraina-ta-derzhava-katar-zatsikavleni-v-aktivizatsii-spivrobotnitstva-v-aviabuduvanni-sudnobud>.
2. Ершов Ю.А. Мировая энергетика в 2030-м и роль, которую будут играть в ней страны Азии и Африки // Азия и Африка сегодня. – Вып. №5. - 2009. – С. 14–21.
3. Головні новини за 2010-2013 роки // Офіційний сайт Посольства України в Об'єднаних Арабських Еміратах (Королівстві Бахрейн та Державі Катар за сумісництвом) [Електронний ресурс] – режим доступу: <http://www.oae.mfa.gov.ua/oae/ua/185.htm>.
4. Палій В. Особливості ПЗІ у країнах Близького Сходу // Актуальні проблеми міжнародних відносин, – Вип. 98, част. II, 2011. – С. 28–29.
5. Пікалов В.С. Сучасний стан та перспективи розвитку торгово-економічних відносин України з країнами Близького Сходу [Електронний ресурс] – режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/UZTNU_econ/2011_1/Pikalov.pdf.
6. Халиль Аль-Саид Желаетое и возможное в украинско-арабских отношениях // Зеркало Недели, – Вип. №40, 2010 [Електронний ресурс] – режим доступу: http://zn.ua/POLITICS/zhelaemoe_i_vozmozhnoe_v_ukrainsko-arabskih_otnosheniyah-61332.html.

УГОДА ПРО АСОЦІАЦІЮ: ЧОГО ЧЕКАТИ УКРАЇНЦЯМ?

Підписання Угоди про асоціацію – це черговий крок України у напрямі Європейського Союзу. Нова угода має прийти на зміну Угоді про партнерство і співробітництво, яка ще з 1998 року регулює відносини України з Європейським Союзом. У 2004 році ЄС започаткував Європейську політику сусідства, яка передбачає укладання країнами-сусідами «нових посиленних угод» та угод про «поглиблені та всеохоплюючі» зони вільної торгівлі. У 2007 році Україна розпочала переговори щодо нової посиленої угоди, а у 2008 році щодо зони вільної торгівлі як складової частини «нової посиленої угоди». З моменту початку переговорів 5 березня у Брюсселі відбулося 20 раундів. У грудні 2011 року переговори були завершені. Сьогодні на порядку денному стоїть питання підписання угоди. На саміті Україна - ЄС у Брюсселі, який відбувся 25 лютого 2013 року були озвучені вимоги Європейського Союзу, які Україна повинна виконати до кінця травня задля того, щоб угода була підписана у листопаді цього року. Насамперед це припинення вибіркового судового переслідування, зміни до виборчого законодавства, а також проведення виборів у 5 округах. На нашу думку, ЄС затягує з підписанням Угоди через те, що сам ще не до кінця розуміє роль України у майбутньому розвитку єдиного європейського простору. Деякі держави-члени ЄС проводять політику подвійних стандартів щодо України. Загалом країни Євросоюзу можна умовно поділити на тих, хто підтримує євроінтеграцію України, тих, хто ставиться нейтрально та країни, які перешкоджають поступу України до ЄС. Активно підтримують Україну у цьому питанні її найближчі сусіди зокрема Польща, Литва, Чехія. Є низка країн, які не особливо переймаються українською євроінтеграцією – особливо не підтримують, але і не перешкоджають. Противниками України виступають держави, для яких дотримання прав людини - одна з найголовніших цінностей, а Україна, на їхню думку, поки що не готова ці цінності підтримувати. До останніх відносяться Нідерланди та Данія. Найбільшим противником євроінтеграції України є Німеччина та частково Франція. А чи буде підписана та набуде чинності Угода вже залежить від здатності України здійснити демократичні перетворення та чітко визначити власний зовнішньополітичний курс. За найоптимістичнішими прогнозами Угода може набрати чинності не раніше 2015 року. Наприклад, у Хорватії цей процес зайняв 4 роки [5].

Невід'ємною частиною Угоди про асоціацію є поглиблена і всеохоплююча Зона вільної торгівлі, законодавче і регуляторне наближення України до *acquis* ЄС : адаптація законодавства, що включає в себе інституційні реформи та посилення адміністративної спроможності; постійний і широкий політичний діалог; посилена секторальна співпраця з економічних і соціальних питань; фінансова і технічна допомога з боку Європейського Союзу.

Стосовно політичного діалогу, зовнішньої та політики безпеки сторони домовилися про політичне зближення, ефективну багатосторонність, міжнародну безпеку та врегулювання криз.

Стосовно економічного та секторального співробітництва переговори охопили 14 із 25 сфер співробітництва, які мають покращити частку українського експорту на внутрішньому ринку Європейського Союзу. Україні така угода буде вигідна насамперед тому що ЄС сьогодні є найбільшим ринком світу, який охоплює 500 млн. споживачів з високою купівельною спроможністю, частка двосторонньої торгівлі для України становить 25-30%, тоді як для ЄС – 0,8 -1,2% [2]. Окрім цього ЄС є потужним джерелом регуляторних

* студентка 4 курсу спеціальності «міжнародні відносини» Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка.
Науковий керівник: ас. Весела Н.М.

стандартів. Європейський Союз не менше України зацікавлений у створенні поглибленої Зони вільної торгівлі. Євросоюзом Україна розглядається як географічно близький та великий споживчий ринок (46,4 млн. чол. населення), як потенційний ринок інвестицій, як привабливий ринок землі та сільськогосподарського виробництва.

В угоді про зону вільної торгівлі вживаються такі поняття як поглиблена та всеохоплююча Зона вільної торгівлі. Під всеохоплюючою тут мається на увазі максимальне наближення до єдиного ринку в торгівлі товарами та те, що лібералізація також охоплюватиме сфери надання послуг, заснування компаній, прямих іноземних інвестицій. Поглиблена ж означає максимальне усунення нетарифних бар'єрів у торгівлі, інструментом якого буде регуляторне наближення. Окрім того вже зараз ведуться переговори про тимчасове застосування певних статей Зони вільної торгівлі після того як Угода про асоціацію буде підписана.

Також в Угоді передбачена співпраця в окремих секторах економіки. Що стосується торгівлі сільськогосподарською продукцією та продукцією харчової промисловості, то Угода між Україною та ЄС відбуватиметься лише у певних сферах. Зернові залишатимуться основним видом продукції українського сільськогосподарського експорту до ЄС. Цукор буде вилучено з угоди з огляду на високий ступінь протекціонізму в галузі з обох сторін [1]. Невідповідність стандартів залишатиметься основним обмеженням експорту продукції з України до ЄС.

Металургійна продукція є однією з найважливіших груп товарів, які експортує Україна. У контексті Угоди про Асоціацію можливе усунення технічних бар'єрів та обмежень у торгівлі через гармонізацію технічних стандартів та увідповіднення регуляторного середовища до стандартів і норм ЄС [3]. Нині українські металурги, а також виробники залізної руди і трейдери металобрухту представляють групу інтересів, яка найбільш зацікавлена в інтеграції України до європейських і світових ринків.

Угода про асоціацію в частинах про секторальне співробітництво містить деталізовані переліки законодавчих актів ЄС, які підлягають запровадженню в Україні. Важливим також буде питання відповідності не лише законодавства але і практики його застосування. Сьогодні у центрі переговорів – здатність України виконати взяті на себе зобов'язання, а саме інституційна здатність державних органів України. Як вже було згадано вище Європейський Союз надаватиме допомогу як фінансову так технічну під час вирішення цього питання.

Хоч Угода про асоціацію не містить перспективи членства, але є глибоко інтеграційною з економічної точки зору та знаменує собою початок нового етапу у розвитку відносин між Україною та Європейським Союзом.

Список використаних джерел

1. Андрійчук О. Україна – Європа: тести на сумісність./ О. Андрійчук. – К.: Смолоскип, 2007. – 378 с.
2. Европейская идентичность: возникающая реальность или фантом? [Електронний ресурс] / Г. Вайштейн // Центр политических технологий. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.politcom.ru/8315.html>.
3. Крюков О.І. Політико–управлінська еліта України як чинник державотворення: [монограф.] / О. І. Крюков [наук. ред. Е.А. Афонін]. – К.: Вид–во НАДУ, 2006 – 252 с.
4. A Charter of European Identity [Електронний ресурс] / Eurit. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.eurit.it/Eurplace/diba/citta/cartaci.html>.
5. Дюркгейм Э. О разделении общественного труда. Метод социологии / Э. Дюркгейм // [Пер.с фр. и послесл. А.Б. Гофмана]. – М.: Наука, 1990. – 532 с.
6. Идея европейской федерации [Електронний ресурс] / Э. Райтер // Институт Европы. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.ieras.ru/journal/journal2.2000/8.html>.

ПЕРСПЕКТИВИ ЗДОБУТТЯ ЕНЕРГОНЕЗАЛЕЖНОСТІ УКРАЇНОЮ : ГАЗОВИЙ АСПЕКТ

Актуальність тем енергетичної безпеки та енергоне залежності визначається тим, що на сучасному етапі існування жодна держава світу не може повноцінно розвиватися та існувати без забезпечення власної енергобезпеки. Беручи до уваги особливе географічне положення України, це твердження набуває особливо важливого характеру.

Здобуття енергоне залежності для України є гарантією того, що у найближчому майбутньому вона отримає змогу корегувати свою внутрішню та зовнішню політику без огляду на зовнішні чинники, маючи «розв'язанні руки» у питанні забезпечення себе життєво важливими для функціонування промисловості та економіки енергоносіями.

Однією з цілей «оновленої енергетичної стратегії України на період до 2030 року» є підвищення енергетичної безпеки України та покращення рівня енергоефективності споживання та використання енергопродуктів [3]. На шляху до втілення в життя поставлених цілей зумовленими будуть наступні три кроки:

Використання ресурсної бази України з метою підвищення рівня забезпечення економіки власними ресурсами та введення енергозберігаючих технологій на вітчизняних підприємствах для покращення рівня енергозбереження. На теперішньому етапі розвитку, першочерговим є саме введення енергозберігаючих технологій, що надасть змогу зменшити рівень промислового споживання енергомістких ресурсів та зменшить навантаження на економіку держави. До слова, за словами колишнього міністра енергетики та вугільної промисловості Ю.Бойка, вже за період з 2011 по 2012 рік Україна скоротила споживання природного газу на 15%, що дозволило зекономити 1.8 мільярда доларів на закупівлі імпортного газу [7].

Хоча, за період останніх років Україна й стала покращувати власний рівень енергоефективності, однак показники у провідних рейтингах та дослідженнях свідчать лише про те, що наразі Україна залишається країною з відверто неефективною енергетичною системою, що зводить нанівець збільшення об'єму видобутку [1,2].

Розробка покладів сланцевого газу на території України є одним з шляхів підвищення рівня видобутку газу власними силами, що останніми роками складає 18-20 млрд. куб. м на рік. Ці показники забезпечують Україну лише на 24-26% від загального об'єму споживаного газу. Приєднавшись до країн-членів клубу «сланцевої революції» Україна зменшить внутрішню ціну на газ, що стане стимулом до розвитку української промисловості та частково звільнить Україну від залежності з боку Москви.

На разі Міністерство Екології України оцінило поклади сланцевого газу в Україні у 7 трильйонів кубічних метрів (оціночні запаси сланцевого газу Юзівської площини складають 3 трильйони куб. м) , що у разі самостійної реалізації цих запасів Україною, дозволило би їй суттєво зменшити імпорт енергоносіїв та у перспективі почати експортувати надлишки до країн Європи. Однак за відсутності потрібних технологій для реалізації цих покладів Україна звернулася до залучення іноземних інвесторів, таких як: Royal Dutch Shell, Exxon, Chevron та ТНК-ВР. Окрім Юзівської, Україна має в розпорядженні ще чотири ділянки: Олеську, Слобожанську, Полтавську та Скіфську.

Диверсифікація газових поставок, як один з кроків до підвищення енергетичної безпеки країни. Наразі Україні вигідніше перекуповувати газ у Європи, аніж напямую Росії. Реверсивні поставки газу до України з Словаччини, Угорщини та Німеччини можуть стати

---

* студент 3 курсу спеціальності «міжнародні відносини» Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: асистент Денисенко К.Ю.

першим кроком до практичного виходу з положення залежності від завищених цін «Газпрому» [5]. Вже реалізуються поставки газу з Німеччини транзитом через Польщу, й розробляються шляхи початку операцій в словацькому напрямку. Однак на заваді реалізації цих планів може стати неспроможність української ГТС приймати більше ніж 5 мільярдів кубометрів у реверсному режимі, а тому першочергово слід модернізувати українську ГТС, щоб забезпечити можливість постачання з Румунії, Болгарії та Польщі, що сумарно можуть надати 15 мільярдів кубометрів газу [4].

Від теоретичних планів до діла перейшли представники ЄС, що активно провадять політику розробки шляхів в обхід Росії. Ці акції зачіпають й інтереси України.

Поява альтернативних шляхів постачання природного газу до Європи, у так званому «Південному газовому коридорі», як от будівництво газопроводів AGRI (Азербайджан-Грузія-Румунія-Угорщина), TANAP (Трансанатолійський газопровід), TAP (Трансадриатичний газопровід), ITGI (Туреччина-Греція-Італія та NABBUCO може призвести до диверсифікації газопостачання до Європи, що зменшить енергозалежність від Росії. Безумовно, такий розвиток подій має як позитивні наслідки, так і негативні. Експлуатація української ГТС зменшиться в рази, що відчутно вдарить по бюджету України, однак втрата російською стороною певної частки європейського ринку змусить її йти на більш конструктивний діалог із офіційним Києвом, що може вилитися у перегляд цінової політики та інших видів поступок [6].

З іншого боку реалізація проектів South stream й Nord stream, метою яких є зменшення залежності російського постачальника від транзитних країн, вплине вкрай негативно на перспективи української ГТС та геополітичне становище України в цілому. Однак якщо «Південний потік», у разі реалізації вищезгаданих проектів, не зможе становити суттєвої загрози для України то існування «Північного потоку» та подальше розширення гілок цього газопроводу буде вигідним як для Росії так і для деяких країн ЄС (в першу чергу Німеччини).

Досягнення енергетичної незалежності Україною є можливим лише за умови втілення в життя вищезгаданих кроків, що зумовлює необхідність в фокусуванні влади України на цьому напрямку, як одного з ключових у справі забезпечення національної енергобезпеки. Україні слід пильно стежити за розвитком подій у «Південному коридорі» та грати на можливих розбіжностях між сторонами, що беруть активну участь у цьому регіоні, в той же час розвиваючи свою ГТС для підвищення її пропускної спроможності з метою підвищення її ваги у справі транзиту газу до Європи. Реалізація власних покладів сланцевого газу (третьої за розміром в Європі) надасть змогу вести діалог із газовими монополістами на більш вигідних умовах для української сторони. В Україні є можливості, щоб позбутися кайданів енергетичної залежності, слід лише підібрати правильного ключа.

Список використаних джерел

1. [Електронний ресурс] The Global Energy Architecture Performance Index Report 2013 // Website of World Economic Forum – Режим доступу: http://www3.weforum.org/docs/WEF_EN_NewEnergyArchitecturePerformanceIndex_2013.pdf
2. [Електронний ресурс] "Ризики для енергетичної безпеки: глобальний і національний аспекти". Аналітична записка // Національний інститут стратегічних досліджень при Президентіві України - Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/1039/>
3. [Електронний ресурс] Оновлена енергетична стратегія України на період до 2030 року // веб-сайт Міністерства енергетики та вугільної промисловості України – Режим доступу: <http://mpe.kmu.gov.ua/fuel/doccatalog/document?id=222032>
4. [Електронний ресурс] Пятидолларовая диверсификация вместо монополюющей газовой зависимости // веб-сайт Finance.ua – Режим доступу: <http://news.finance.ua/ru/~2/0/all/2013/01/24/295367>

5. [Электронный ресурс] Насколько выгодно Украине покупать газ у Германии? // веб-сайт Finance.ua – Режим доступа: <http://news.finance.ua/ru/~1/0/all/2012/11/01/290472>
6. [Электронный ресурс] Сланцевый газ, мифы и перспективы мировой добычи // інформаційно-аналітичний проект "War and Peace" – Режим доступа: <http://www.warandpeace.ru/ru/analysis/view/74296/>
7. [Электронный ресурс] Объем потребления газа Украина скоротит на 15% вже цього рiч // Інформаційне агентство «Укрiнформ» - Режим доступа: http://www.ukrinform.ua/ukr/news/obsyag_sporivannya_gazu_ukraini_skorotit_na_15_vge_tsogorich___boyko_1764384

МІЖНАРОДНІ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ДИПЛОМАТІЯ

Мельник Р.*

НІМЕЧЧИНА У СТРУКТУРАХ БАГАТОСТОРОННЬОЇ ДИПЛОМАТІЇ (НА ПРИКЛАДІ НЕПОСТІЙНОГО ЧЛЕНСТВА В РБ ООН)

Діяльність Німеччини в структурах багатосторонньої дипломатії є однією із сфер реалізації зовнішньої політики ФРН дипломатичними методами. Членство ФРН в міжнародних організаціях є ефективним інструментом для практичного втілення основних засад власного зовнішньополітичного курсу поряд з сприянням розвитку та поширенню базових цінностей, постульованих самою міжнародною інституцією.

Яскравим прикладом діяльності німецької дипломатії в рамках роботи структур багатосторонньої дипломатії є членство ФРН в ООН (з 1973 р.). Варто зазначити, що Німеччина займає активну позицію у всіх органах організації, та найвагомійший вплив на прийняття рішень глобального характеру вона здійснювала під час набуття непостійного членства в провідному органі ООН – Раді Безпеки, резолюції якої є обов'язковими для виконання світовим співтовариством.

Німеччина обиралася в якості непостійного члена РБ ООН у 1995 – 1996 рр., 2003 – 2004 рр. та 2011 – 2012 рр. Свідченням ефективності діяльності дипломатії ФРН впродовж перших двох термінів є прийняття РБ ООН ініційованої Німеччиною резолюції 1540 по запобіганню доступу недержавних суб'єктів до зброї масового знищення, а також подяка керівництву Німеччини за винесення на порядок денний такого важливого питання, як роль діючого приватного бізнесу в справі запобігання конфліктам і консолідації світу, висловлена Генеральним секретарем ООН Кофі Аннаном на засіданні Генасамблеї [1].

В контексті розгляду здобутків німецьких дипломатів в межах РБ ООН, слід акцентувати увагу на результатах роботи в якості непостійного члена в 2011 – 2012 рр. Так, на початку 2011 р. Міністром закордонних справ ФРН Г. Вестервелле було озвучено пріоритети Німеччини в РБ ООН, а саме: питання Афганістану, проблеми конфліктності африканського регіону, участь дітей у збройних конфліктах та реформування РБ ООН. Вище зазначені положення визначали напрямки діяльності ФРН впродовж минулих двох років [2].

З набуттям непостійного членства в РБ ООН Німеччині була довірена обробка досьє Афганістану, що свідчить про визнання активної участі ФРН в процесах, які відбуваються у даному регіоні. Окрім того, на Німеччину було покладено завдання координації політики РБ в Афганістані, а також ведення переговорів щодо відповідних резолюцій органу. Це стосується, зокрема, рішень з легітимізації відповідно до міжнародного права операції ISAF і резолюцій про місію Організації Об'єднаних Націй з надання допомоги Афганістану (UNAMA) [2].

Під керівництвом Німеччини доволі плідною виявилася робота Комітету санкцій щодо Аль-Каїди і Талібану. В подальшому за ініціативи ФРН відбувся поділ цього комітету на два окремі комітети по режиму санкцій: відповідно до резолюцій 1988 і 1989 (2011) – Комітет санкцій щодо Аль-Каїди і Комітет санкцій щодо Талібану, які стежать за належним здійсненням відповідних режимів санкцій. Німеччина очолює обидва комітети [3].

Дипломатія ФРН рішуче виступила за міжнародну заборону залучення дітей-солдатів і головувала в Робочій групі з питань участі дітей у збройних конфліктах в РБ ООН. Разом зі

---

* студентка 3 курсу спеціальності «міжнародні відносини» Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: доц. Ковтун О.Ю.

Спеціальним посланником Генерального секретаря ООН, робоча група видавала річний звіт, що включає назви державних і недержавних сторін конфлікту, які вербують і використовують дітей-солдатів, вбивають, калічать або здійснюють сексуальне насильство над ними. Поряд з цим розроблялася програма дій щодо вилучення відповідних конфліктуючих сторін зі списку. Це призвело до демобілізації тисяч дітей-солдатів. Інша проблема, яка викликає занепокоєння, – це цілеспрямовані напади на школи і лікарні. Під час головування Німеччини в Раді Безпеки було прийнято резолюцію 1998 (2011), яка передбачає перерахування подібних актів з метою запобігання майбутніх атак. Німеччина виступала за застосування суворих санкцій за рахунок більш тісної співпраці з уже існуючими комітетами з санкцій [4].

Питання роззброєння та нерозповсюдження зброї теж займало чільне місце в діяльності дипломатії ФРН під час членства в РБ ООН. Німеччина підтримувала зусилля щодо набуття Корейським півостровом без'ядерного статусу, послаблення напруги стосовно іранської ядерної програми в рамках «Е3 + 3» а також в функціонуванні відповідних комітетів з санкцій відносно Північної Кореї та Ірану. Крім того, Німеччина очолювала робочу групу в комітеті, котрий розглядав резолюцію 1540, розглядаючи проблему передачі зброї масового знищення недержавним суб'єктам [6].

На ряду з іншими ініціативами Німеччина впродовж двох минулих років приділяла велику увагу проблемам зміни клімату та навколишнього середовища, реформування РБ ООН в інтересах Африки, Латинської Америки та Азії, а також в довгостроковій перспективі прагнула зарезервувати постійне місце в РБ ООН для ЄС, а в короткостроковій – для неї самої [5]. В цілому можна зробити висновок, що дипломатія ФРН в структурах багатосторонньої дипломатії на прикладі непостійного членства в РБ ООН є чи не однією з найефективніших сфер реалізації її зовнішньополітичних цілей з урахуванням реалій сьогодення.

Список використаних джерел

1. Германия в ООН [Електронний ресурс] / Оливер Зеффрин // Magazin Deutschland. – 2010. – Режим доступу: <http://www.magazin-deutschland.de/ru/politik/internationale-zusammenarbeit/artikelansicht/article/deutschland-in-den-vereinten-nationen.html?cHash=4854e4a8a966f642c0ce2421802bc2e5&type=98>.
2. Afghanistan / The permanent mission of Germany to the United Nations [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.new-york-un.diplo.de/Vertretung/newyorkvn/en/05/afghanistan.html>.
3. Chairmanship of the Al Qaeda & Taliban Sanctions Committees / The permanent mission of Germany to the United Nations [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.new-york-un.diplo.de/Vertretung/newyorkvn/en/05/al-qaida-and-taliban-sanctions-committees.html>.
4. Chairman of the Working Group Children and Armed Conflict / The permanent mission of Germany to the United Nations [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.new-york-un.diplo.de/Vertretung/newyorkvn/en/05/children-and-armed-conflict.html>.
5. Foreign Minister Westerwelle on Security Council 2011-2012/ The permanent mission of Germany to the United Nations [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.new-york-un.diplo.de/Vertretung/newyorkvn/en/___pr/press-releases/2011/110103_20Germany_20in_20the_20Security_20Council_201.html.
6. Non-proliferation of weapons of mass destruction / The permanent mission of Germany to the United Nations [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.new-york-un.diplo.de/Vertretung/newyorkvn/en/05/non-proliferation.html>.

ДІЯЛЬНІСТЬ НАТО: ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ

НАТО була створена в 1949 р. як союз з метою стримування радянської агресії на Схід. Коли розпався Радянський Союз, багато хто пророкував і кінець організації Північно-Атлантичного договору (НАТО).

Одним із головних завдань, яке виконувало НАТО впродовж першого десятиріччя після холодної війни, було залучення країн, що знову звільнилися, на бік Заходу, вимагаючи від них відповідності демократичним стандартам в обмін на обіцянку членства в організації. Концепція 1991 р. підкреслює рішучість країн-членів Альянсу оберігати свою безпеку, суверенітет і територіальну цілісність. Безпекова політика Альянсу базується на діалозі, співробітництві й ефективній колективній обороні. Усі ці чинники є взаємно підсилюючими інструментами збереження миру. Повністю використовуючи нові наявні можливості, Альянс підтримуватиме безпеку із задіянням найнижчого можливого рівня сил відповідно до вимог оборони. У такий спосіб Альянс зробить суттєво важливий внесок у справу сприяння міцному мирному порядку [1, с. 35].

Іншим важливим завданням було сприяння відновленню стабільності в проблемному балканському регіоні після розпаду Югославії та воєн, які проходили потім в Боснії та Косово. Миротворчі операції НАТО були стабілізуючим чинником у регіоні. Так, завдяки дипломатії НАТО і ЄС етнічний конфлікт в Македонії не переріс у бурхливу кризу.

Хоча ці дії відіграли важливу роль, багато хто із спостерігачів стверджував, що НАТО доведеться розширити свою сферу уваги за межі Європи. Особливо гострим стало питання, що НАТО доведеться опинитися «або поза своїм регіоном, або поза грою». Це набуло особливого значення після того, як унаслідок терактів 11 вересня 2001 р. в центрі уваги американської зовнішньої політики опинився міжнародний тероризм. Не дивлячись на стратегічну концепцію, що була прийнята в 1999 р. і закликала забезпечувати спільну оборону, мир і стабільність у більш широкому євроатлантичному просторі, терористичні напади 11 вересня 2001 р. проти Сполучених Штатів висунули загрозу тероризму та зброї масового знищення на передній план. НАТО необхідно було захищати своє населення як на своїй території, так і за кордоном. Ось чому всередині НАТО відбулися великомасштабні реформи з тим, щоб адаптувати військові структури, сили та засоби до виконання нових завдань, зокрема керівництво Міжнародними силами сприяння безпеці (ISAF) в Афганістані, що були направлені згідно з мандатом ООН [4, с. 8].

НАТО також поглибила та розширила свої партнерства і, по суті, прискорила трансформацію з метою встановити нові політичні відносини та більш міцні оперативні сили й засоби, щоб відреагувати на дедалі більш глобалізований і складний світ.

Європейські країни-члени НАТО відреагували введенням у дію положення зі Статті 5 хартії НАТО про взаємний захист і надання США допомоги в Афганістані, де в даний момент перебуває 32 тисячі військовослужбовців НАТО. Війська країн НАТО завдяки спільним навчанням можуть ефективно діяти навіть в тому випадку, коли не всі члени організації беруть офіційну участь. Наприклад, НАТО не брала участі у війні 1991 р. в Перській затоці або в перших етапах афганської кампанії, але завдяки плануванню і бойовій підготовці в рамках НАТО члени організації могли б ефективно співпрацювати у разі необхідності [2, с. 16].

---

* студент 3 курсу спеціальності «міжнародні відносини» Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: доц. Ковтун О.Ю.

Водночас після саміту в Ризі перед НАТО постає низка проблем. Європа розділена щодо питання американського вторгнення до Іраку, і політики не мають бажання залучати до цієї війни НАТО. Нові відносини з Росією вимагають пильної уваги, і швидке надання членства таким колишнім радянським республікам, як Україна й Грузія, може виявитися нелегкою справою [3].

Що ж до військового боку справи, то європейським країнам слід збільшити витрати на безпечні засоби комунікації, потужності для авіаперевезень, спеціальні операції, а також навчання діям в умовах застосування хімічної й біологічної зброї, аби мати можливість ефективно вести війну з тероризмом. Франція стурбована надто значним впливом Америки в НАТО і виступає проти такої глобальної ролі НАТО, за якої організація встановлює особливі партнерські відносини з Австралією, Новою Зеландією, Японією та іншими країнами. Французи побоюються, що глобальні амбіції НАТО, особливо в Східній Азії, можуть спричинити непорозуміння з Китаєм.

Грузія все ще залишається однією з найбільш гарячих тем для НАТО. Так, на неформальній зустрічі міністрів оборони країн НАТО восени 2008 р. в Будапешті були заявлені три проблеми. Якщо по одній з них – світова фінансова криза – консенсус учасників зустрічі практично не викликав сумнівів, та щодо двох інших цього не скажеш. Це перспективи входження Грузії в НАТО, і перспективи перебування НАТО в Афганістані. У той же час тодішній Генеральний секретар НАТО Яап де Хооп Схеффер заявив, що ще рано вести мову про направлення Грузії і Україні запрошення до вступу до Північноатлантичного альянсу. Зараз ні та, ні інша країна не готові до членства в НАТО, і поки «дуже рано говорити, коли вони отримають формальне запрошення в Альянс. Не готові до членства, проте коли-небудь у майбутньому отримають запрошення. Коли, не знаю», – сказав Схеффер [6].

Сьогодні стає зрозумілим, що якщо б Грузія на час подій кінця літа 2008 р. була членом Організації, то тих самих подій ймовірно й не відбулося б. Тепер же, країнам-членам Альянсу важко досягти одностайної згоди у питаннях, що стосуються співпраці, а то й вступу Грузії до НАТО. Поки що тільки США дійсно активно підтримують Тбілісі в його прагненні вступити до НАТО. Але США ще належить переконати своїх союзників по НАТО в необхідності надання Грузії Плану дій щодо членства (ПДЧ) в Альянсі. З приходом до влади США нового президента Барака Обами можливий варіант посилення відносин Альянсу з Грузією в умовах перегляду російсько-американських відносин та як варіант вирішення проблем дипломатичними шляхами, що притаманно адміністрації Обами.

Але, звичайно, найбільш гострою проблемою НАТО на сьогодні є Афганістан. Уряд Хаміда Карзая залишається слабким, а економіка, як і раніше, залежить від виробництва опіуму. Структури «Талібану» й «Аль-Каїди» знову починають нести політичну і військову загрозу. Деякі країни НАТО, війська яких перебувають в Афганістані, прийняли «національні поправки», що обмежують сферу використання їхніх військ. Хоча на саміті в Ризі деякі з цих поправок були пом'якшені, аби надати можливість допомагати союзникам у серйозних ситуаціях, однак бойові дії в південному Афганістані переважно ведуть Велика Британія, Канада, Нідерланди і США, тоді як війська Франції, Німеччини й Італії розквартировані в більш спокійних північних районах.

Мова дійсно йде про майбутнє НАТО в цій країні, але в цьому питанні Організації належить непроста місія. З одного боку – розвіяти песимістичні настрої серед «товаришів по зброї», з іншого ж – ненав'язливо переконати своїх візаві в необхідності переглянути, можливо, навіть не тактику дій, а всю стратегію антитерористичної операції.

Звичайно, зрозумілим є занепокоєння Америки, адже останнім часом про неможливість досягнення перемоги в Афганістані військовим шляхом в останні дні заговорила значна кількість країн. Уряди країн НАТО ставлять питання про необхідність «примирення між афганцями». А це означає, що на порядок денний провідні гравці і антитерористичної коаліції в Афганістані, і НАТО, що взяла на себе зобов'язання з координації дій Міжнародних сил сприяння стабільності в Афганістані (ISAF), ставлять питання про необхідність проведення абсолютно нової політики в цій країні [5, с. 10].

Мова йде фактично про політику національного примирення, про необхідність проведення якої нинішній президент Афганістану Хамід Карзай говорив ще в 2002 р. Тоді його ініціативи не були підтримані ні США, ні ISAF, і всією решта частиною міжнародного співтовариства. Та й у самому Афганістані тоді було кому підтримати це «праведне» обурення.

Проте час показав, що мав рацію Карзай. Не можна було огульно таврувати талібів «ворогами» афганського народу. В Афганістані були, є і ще довго будуть залишатися проблеми Півночі і Півдня, пуштунів та інших народів. Причому так буде незалежно від того, який режим перебуває при владі – конституційна монархія, помірні технократи чи радикали.

Отже, перспективи розширення НАТО залежать від майбутніх змін орієнтирів у відповідності до нової Стратегічної концепції 2010 р. Альянсу потрібна співпраця з країнами, що забезпечили б швидку реакцію на загрози, а не на їх наслідки, партнерство з метою залучення взаємодіючих країн до своєї діяльності. Зважаючи на військово-політичний характер НАТО, сьогодні існує багато проблем у її діяльності. Найбільш актуальними все ж залишаються питання впливу економічної кризи та проблема Афганістану, питання перспективи розширення Альянсу змістилося на другий план.

Саме тому, щоб не брати на плечі тягар проблем нових членів, НАТО намагається шукати нові види співробітництва, які б відрізнялися від членства лише відсутністю участі в процесі прийняття рішень та отримання гарантій колективної безпеки від країн-членів.

Список використаних джерел

1. Авраменко О. Для війни чи заради миру? / О. Авраменко // Політика і час. – 2006. – № 2. – С. 33–39.
2. Кокошинський О. Деякі актуальні питання дискусії щодо НАТО: подолати стереотипи / О. Кокошинський // Економічний часопис. – 2006. – № 7–8. – С. 16–17.
3. НАТО після Риги. – Brussels: NATO Public Diplomacy Division, 2006. – 8 с.
4. Нова структура командування трансформованого Альянсу. – К.: Центр інформації та документації НАТО в Україні, 2007. – 16 с.
5. Помощь Афганистану – залог будущего мира и стабильности в стране. – Brussels: NATO Public Diplomacy Division, 2006. – 11 с.
6. Razoux P. What future for Georgia? / Razoux P. // NATO Defense College. Research Paper. – № 47. – June 2009. – P. 22-25.

ПРІОРИТЕТИ ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНОГО ВІДОМСТВА США ПІД КЕРІВНИЦТВОМ ДЕРЖАВНОГО СЕКРЕТАРЯ ДЖОНА КЕРРІ

Актуальність теми пояснюється значною впливовістю американської зовнішньої політики на світові справи, що вимагає дослідження зовнішньополітичних пріоритетів нової адміністрації президента Обами.

1 лютого 2013 р. Джон Форбс Керрі приніс присягу Державного секретаря США. Він розпочав роботу із звернення до дипломатів: «Ваша робота – одна з найкращих у світі, а я маю честь розділити її з вами» [5].

Перед новим Держсекретарем постала низка глобальних проблем. Громадянська війна у Сирії, іранська ядерна програма, хаос у Єгипті, палестинська проблема – ці пункти є основними у порядку денному.

Бачення майбутнього американської дипломатії Джон Керрі ґрунтовно виклав у промові до студентів Віргінського Університету 18 лютого 2013 р. [1]. Держсекретар дозволив собі досить різкі висловлювання на адресу парламенту у зв'язку із скороченням фінансування Держдепартаменту у поточному році (до рівня 1% ВВП). За його словами, основною загрозою зовнішньої політики США є не Китай, а Конгрес [6].

Ключова теза виступу сформульована наступним чином: «Сьогодні як ніколи, зовнішня політика – це економічна політика» [7]. Основним завданням Держсекретаря є економізація дипломатії. Керрі нагадав, що завдяки дипломатам, США підтримує статус світової торгової держави. Дипломати зробили можливою нормалізацію відносин з В'єтнамом, обсяги експорту до якого зросли на 700% з початку 2000-х рр. Девід Лейтер – керівник урядової консультативної компанії ML Strategies зазначив, що адміністрація Обами виділяє чільне місце дипломатам у переговорах з ЄС стосовно проекту Транс-Тихоокеанського партнерства та ЗВТ [7].

Ключовою проблемою скорочення фінансування залишається безпека. Джон Керрі вказав, що розміщення дипломата сьогодні є значно дешевшим, ніж розміщення солдата завтра. З запланованим фінансуванням на стабілізацію конфліктів у розмірі \$60 млн. забезпечення американських інтересів не може бути гарантоване. Конгрес затвердив скорочення фінансування USAID на \$2,6 млрд. Попередньо через цю програму Держсекретар ініціював виділення \$7 млрд. на допомогу Пакистану [6].

Ще одним напрямком роботи американської дипломатії був визначений гуманітарний. США і надалі докладатимуть значних зусиль для боротьби з епідеміями, дитячою смертністю. Продовжиться підтримка програми Фулбрайта, що фінансується Державним департаментом [3].

Перспективним напрямком американської дипломатії є використання сучасних технологій. Джон Керрі отримав офіційний обліковий запис в мережі Twitter. Він підкреслив необхідність поглиблення соціальної інтеграції дипломатії. Американські дипломати мають 300 облікових записів у мережі Twitter (аудиторія – 3 млн. осіб), більше 400 сторінок у мережі Facebook (20 млн.), та 185 каналів на YouTube [9].

Джону Керрі вже вдалося на практиці продемонструвати свої дипломатичні здібності. Перебування на посаді він розпочав із програми візиту 9 країн протягом 11 днів [4].

У ситуації з ядерною програмою Ірану Держсекретар заявив про відданість дипломатичному врегулюванню. Такий підхід викликав неоднозначну реакцію, оскільки йде у розріз з попередньою адміністрацією Обами, де Міністр оборони Панетта неодноразово

---

* студент 3 курсу спеціальності «міжнародні відносини» Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: доц. Ковтун О.Ю.

погрожував військовими діями. Керрі запропонував зняти ряд фінансових санкцій у обмін на згортання потужностей із збагачення урану [8]. Це саме стосується завершення громадянської війни у Сирії. У Парижі 27 лютого він пообіцяв надати невійськову допомогу сирійським повстанцям у розмірі \$60 млн.

Значення цього дипломатичного туру є дуже високим. Майже у кожній країні Держсекретарю вдавалося організувати зустрічі з американськими дипломатами. Керрі відмінно вдається висловлюватися із складних, провокаційних питань чітко, без категоричних заяв.

Уже сьогодні можна помітити різницю у дипломатичному стилі Керрі та Гіллари Клінтон. Стів Хейдеман з Американського інституту миру пояснив, що особисте загострення між Клінтон та Обамою поставили її лояльність під питання [5]. Натомість стартова позиція Керрі виявляється значно вдалішою. Маючи досвід роботи у Сенаті, він має змогу відкрито критикувати законодавчу владу у її протистоянні з виконавчою.

Аналізуючи роботу Клінтон та Керрі, професор Американського Університету Пек Кун Хенг зазначає, що останній матиме більші практичні результати. Клінтон вдалося закласти основу багатьох проектів, зокрема в Азії, результати яких з'являться найближчим часом. Вчений приходить до висновку, що опорним пунктом американської дипломатії залишиться Азія [5].

Таким чином, підсумки першого закордонного візиту свідчать про те, наскільки вдало Керрі вдається відійти від політичної кар'єри у намаганні стати професійним дипломатом. Новим виявляється факт, що досягти участі США у вирішенні світових проблем планується дипломатичними методами. Американська історія має приклади, коли ставка робилася на переговорний процес. Як правило, вони не були вдалими в силу як внутрішніх, так і зовнішніх причин. З іншого боку, у ряді питань назріла необхідність відійти від жорстких методів, та спробувати провести переговори у пошуках компромісу.

Утім, іранський дослідник Мухамед Саджатпур проаналізував висловлювання Керрі під час зустрічей. Він прийшов до висновку, що риторика Керрі по врегулюванню в Ірані та Сирії виявилася жорсткою [2]. У свою чергу це ставить питання про можливу обмеженість вибору методів.

Саме вдала комбінація переговорного процесу з методами тиску, разом з оптимізацією складу Держдепартаменту у зв'язку з скороченням фінансування, може стати формулою успіху Джона Керрі. Пошук цього шляху є життєво необхідним для відновлення авторитету американської дипломатії.

Список використаних джерел

1. Address at the University of Virginia [Електронний ресурс]: <http://www.state.gov/>. – 20 February 2013. – Режим доступу: <http://www.state.gov/secretary/remarks/2013/02/205021.htm>.
2. Analysis of Mr. Secretary's 1st Foreign Tour [Електронний ресурс]: <http://www.payvand.com/>. – 10 March 2013. – Режим доступу: <http://www.payvand.com/news/13/mar/1080.html>.
3. Continuing Former Secretary of State Clinton's Efforts to Elevate the Global Status of Women and Girls Is a Must [Електронний ресурс]: <http://www.americanprogress.org/>. – 8 March 2013. – Режим доступу: <http://www.americanprogress.org/issues/women/news/2013/03/08/55839/continuing-former-secretary-of-state-clintons-efforts-to-elevate-the-global-status-of-women-and-girls-is-a-must/>.
4. Kerry begins first foreign trip as secretary of state [Електронний ресурс]: <http://www.france24.com/> - 26 February 2013. – Режим доступу: <http://www.france24.com/en/20130225-kerry-begins-first-foreign-trip-secretary-state>.
5. Kerry Sets Own Diplomatic Style at State Department [Електронний ресурс]: <http://www.voanews.com/>. – 10 March 2013. – Режим доступу:

- <http://www.voanews.com/content/kerry-sets-own-diplomatic-style-at-state-department/1618706.html>.
6. Kerry: Budget impasse a challenge for US diplomacy [Электронный ресурс]: <http://www.salon.com/>. – 20 February 2013. – Режим доступа: http://www.salon.com/2013/02/20/kerry_budget_impasse_a_challenge_for_us_diplomacy/.
  7. Seizing the year of economic diplomacy, now or never [Электронный ресурс]: <http://www.thejakartapost.com/>. – 13 March 2013. – Режим доступа: <http://www.thejakartapost.com/news/2013/03/13/seizing-year-economic-diplomacy-now-or-never.html>.
  8. US prefers diplomacy to resolve Iran nuclear issue [Электронный ресурс]: <http://www.presstv.ir/>. – 3 March 2013. – Режим доступа: <http://www.presstv.ir/detail/2013/03/04/291899/us-prefers-diplomacy-on-iran-nissue/>.
  9. US takes its diplomacy digital [Электронный ресурс]: <http://www.globalpost.com/>. – 6 March 2013. – Режим доступа: <http://www.globalpost.com/dispatch/news/afp/130306/us-takes-its-diplomacy-digital>.

ТРАНСФОРМАЦІЙНА ДИПЛОМАТІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ США

Джордж Буш мол., виступаючи 16 березня 2006 р., при представленні нової на той час Стратегії національної безпеки Сполучених Штатів, що мала сприяти свободі як альтернативі авторитаризму і підтримці ефективних демократій, фактично заклав основи одночасно і одного із провідних завдань зовнішньої політики США, і одного із напрямків дипломатичної роботи, що не змінився навіть при переході влади до представника демократичної партії – Б.Обами [1]. Цим напрямком є так звана «трансформаційна дипломатія» або «дипломатія перетворень», під котрою розуміється специфічний набір інструментів зовнішньої політики США у рамках концепції м'якої сили, підґрунтя якої передусім полягає у переконанні американської політичної еліти у досконалості їхнього демократичного політичного режиму та у баченні того, що конвергенція політичних систем інших держав із американською призведе до підвищення стабільності світової міжнародної системи загалом і безпеки для Сполучених Штатів зокрема. При цьому, можна простежити поступовий перехід політики США у цьому аспекті від жорсткої сили до м'якої.

Трансформаційна дипломатія, яку в січні 2006 р. проголосила тогочасний держсекретар Кондоліза Райс, на відміну від традиційної, була націлена не тільки на інформування керівництва США про стан справ у світі, але і на «зміну самого світу» для створення більш демократичних режимів у інших країнах. Вона прийшла на заміну, чи, скоріше, на той момент у доповнення до повалення антидемократичних режимів шляхом прямих військових інтервенцій, як це простежувалося наприклад щодо колишньої Югославії чи Іраку. Беручи до уваги той факт, що за останнє десятиліття Америка витратила надто багато коштів на зовнішню політику, використання жорсткої сили США наразі є дещо обмеженим. Це може бути продемонстровано практичною неучастю США у подіях в Лівії, Єгипті та Сирії. Тобто наприкінці 2000-их років можна констатувати перехід у політиці щодо недемократичних режимів від жорсткої до м'якої сили [2].

Якщо досліджувати трансформаційну дипломатію не з точки зору зовнішньополітичного пріоритету, а як практичний метод дипломатичної діяльності, то вона передусім передбачає, за словами Кондолізи Райс, те, що американські дипломати будуть «працювати як на фронтах внутрішніх реформ, так і в кабінетах міністерств закордонних справ інших країн» [3]. Це знайшло своє практичне вираження у таких п'яти ключових елементах: переміщенні американських дипломатів до тих місць у світі, де вони найбільше потрібні, таких як Китай, Індія, Бразилія, Єгипет, Нігерія, Індонезія, ПАР і Ліван; вимозі до дипломатів, при підвищенні рангу, деякий час пропрацювати у таких важких місцях, як Ірак, Афганістан, Судан чи Ангола; зосередженні уваги на вирішенні на регіональному рівні таких проблем, як тероризм, незаконний обіг наркотиків та хвороби; співпраці з іншими країнами на двосторонній основі, так щоб допомогти їм побудувати надійнішу інфраструктуру, і зменшити залежність іноземних держав від американської допомоги; створити у Державному департаменті посаду високого рівня – Директора із закордонної допомоги, для контролю за здійсненням американської допомоги двома провідними установами, які керують більшістю програм із допомоги іншим державам, а саме Державним департаментом та Агентством Сполучених Штатів з міжнародного розвитку (USAID) [4].

Іншим аспектом «регіоналізації», як вирішення проблем на регіональному рівні, є створення невеликих, маневрених груп «швидкого реагування» для роботи над такими проблемами, як наприклад хвороби, замість традиційного підходу, що полягає у направленні

---

* студент 2 курсу магістратури спеціальності «міжнародні відносини» Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: доц. Ковтун О.Ю.

експертів у конкретних галузях до американських посольств у інших країнах. На думку К. Райс, це дозволить здійснити переміщення дипломатів із «кулуарів міністерств закордонних справ» в сторону більшої «локалізації» Державного департаменту у зарубіжних країнах. Також передбачалося направлення дипломатів до нових демографічних центрів світу, тобто країн, що динамічно зростають, і більше поширення дипломатів по різних регіонах країн для детальнішого ознайомлення з місцевими проблемами і людьми [5]. Однією із цікавих програм є створення так званих «Американських постів присутності» - ультра-малих консульств, що розміщуються у країнах, в яких потребується додатковий персонал на місцях [6].

Трансформаційна дипломатія передбачає певні стратегічні пріоритети США, які були визнані незмінними і при Б. Обамі: збереження домінування у світовому масштабі, зміцнення власної обороноздатності та захист своїх національних інтересів у будь-якій точці Землі. Команда нового президента від початку прагнула сконцентрувати свої зусилля на формуванні світової сили, яка отримала назву *smart power* («розумна сила»), тобто за допомогою культурного й економічного впливу, однак ідея «трансформаційної дипломатії» не була ні формально, ні практично запереченою чи відміненою новою адміністрацією США [7]. Можна вважати, що у період з 2009 р., за умови її сполучення із «розумною силою», трансформаційна дипломатія має ще більше можливостей практично розвиватися і здійснюватися у зовнішній політиці США, при цьому ця тенденція є спадком саме проголошення трансформаційної дипломатії у 2006 р.

Список використаних джерел

1. Луценко А.В., Піскорська Г.А. «М'яка сила» в сучасній геополітиці: Монографія. – К., 2011. – 216 с.
2. Конюхевич Ю. «Мягкая сила» во внешней политике Соединенных Штатов Америки (в годы президентства Дж. Буша младшего) – Режим доступу: http://mgimo.ru/files/172217/konuhevich_USA-Bush.pdf
3. «Трансформаційна дипломатія» – Режим доступу: <http://cirs.kiev.ua/?cmd=Index/Data&id=200&language=ua>
4. Kessler G., Graham B. Diplomats Will Be Shifted to Hot Spots. – Режим доступу: <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2006/01/18/AR2006011801937.html>
5. Rice C. Transformational Diplomacy – Режим доступу: <http://2001-2009.state.gov/secretary/rm/2006/59306.htm>
6. Department of State/USAID Joint Strategic Plan Fiscal Years 2007-2012. – Режим доступу: <http://www.state.gov/documents/organization/82819.pdf>
7. Лукач У., Пірус А.-М. Політико-правовий вимір стратегічного реалізму адміністрації Б. Обами // Університетські наукові записки. Часопис Івано-Франківського університету права імені Короля Данила Галицького. Науковий журнал. – 2011. - № 3. – С. 286-291.

СИРІЙСЬКЕ ПИТАННЯ В КОНТЕКСТІ РЕГІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ НА БЛИЗЬКОМУ СХОДІ

Розвиток ситуації навколо Сирії продовжує залишатися одним з найважливіших елементів близькосхідної і світової політики.

У березня 2011 році в Сирії постав народ проти правління режиму Башара Асада, яке переросло у збройне протистояння влади і опозиції. Опозиція вимагає відставки президента Башара Асада, звинувачуючи урядові сили в кривавому придушенні волі народу. У свою чергу уряд Башара Асада стверджує, що під прикриттям демократичних гасел в країні орудують "банди озброєних терористів", підтримувані зарубіжними радикальними угрупованнями [1].

В залежності від симпатій зарубіжних ЗМІ, ситуація підноситься або як конфлікт між сунітами і шиїтами або як конфлікт між ісламсько-терористичним підпіллям і помірним інтеграційним ісламом вписаним в світський режим.

Конфлікт в країні вже переріс у масштабні бойові дії: північні регіони, а саме на кордонах з Туреччиною, утримуються бойовиками опозиції, в столиці країни та інших великих містах контролюються військовими силами уряду Б. Асада.

Оцінюючи особливості внутрішнього становища країни, можна стверджувати, що повстання є релігійним конфліктом між двома гілками Ісламу - сунізму і шиїзму.

Суперництво сунітів і шиїтів - це історична боротьба за гегемонію на Близькому Сході, яка набирає усе більш вогнепального обороту. Сирія стала ще одним великим майданчиком зіткнення між частиною арабського світу та Іраном.

За даними ООН, у 2012 році в Сирії проживали 20,8 млн. чоловік. Араби складають 90% населення країни, найбільшим національною меншиною є курди (близько 9%). Населення Сирії різноманітне в конфесійному плані - приблизно 16% населення країни різні напрямки шиїтського ісламу, 10% - християни, решта населення - мусульмани-суніти.

Причина виникнення протистояння всередині країни полягає в тому, що уряд Асада проводить політику "шиїтизації" країни, тобто збільшує і поширює шиїзм, шляхом реформ, відкриваючи нові шиїтські школи, мечеті. При цьому пригнічує політичними репресіями невдоволення мусульман-сунітів. І ця внутрішня політика Б. Асада категорично суперечить релігійним принципам населення мусульман-сунітів. І останні ведуть боротьбу для того, щоб відстоювати і захищати свої релігійні права за якими вони живуть, кінцевою і головною метою їх є повалення режиму правління чинного президента Башара Асада [2].

Усередині країни сформувалися два військових угруповання, з одного боку "Джабхат ан-Нусра", "Корпус Вартових Ісламської революції (КВІР)" - з іншого. Перша - угруповання народної опозиції, є найбільшою організацією сунітів в країні. Туди входять добровольці з 28 країн, які приєдналися до опозиції, і беруть участь у протистоянні з військами Башара Асада. Їх активно підтримують у фінансовій, технічній та гуманітарній сферах, такі країни регіону, на чолі яких перебувають мусульмани-суніти.

Справа в тому, що сунітські режими Перської затоки (в першу чергу, Саудівська Аравія, Кувейт, Катар і Об'єднані Арабські Емірати), які направляють в Сирію зброю і солдатів для придушення військових сил «шиїтської-іранської загрози». Особливо це помітно було після західного втручання в Іраку в 2003 року, яке дозволило шиїтському більшості прийти до влади після довгих років сунітського режиму Саддама Хусейна.

Арабські режими, проводять політику тотальної боротьби з шиїтами, причому, не тільки проти шиїтських держав, а проти шиїтів як конфесії.

---

* студент 4-го курсу спеціальності «міжнародні відносини» Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: к.політ.н., асист. Сапсай А.П.

Друга - "Корпус Вартової Ісламської революції (КВІР)" - військово- політичне угруповання Ірану, яке бере активну участь у придушенні сирійської народної опозиції і таким чином зберігає владу Башара Асада. Іран експортує свої військові формування через Ірак, від Ірака в Ліван, і через кордон Лівану до Сирії.

Уряд Башара Асада є найближчим союзником Ірану та Іраку, якщо він вистійть у цій битві, то на території Сирії можуть з'явитися військово-морські бази Ірану, що буде означати постійну присутність Ірану в східному Середземномор'ї. Сирія може надати головний сирійський порт на Середземному морі - Латакії.

Складні соціальні процеси в Сирії зачіпають не тільки Близький Схід, а й такі країни, як США, Великобританія, Франція і Росія.

Офіційна позиція США і Заходу, полягає в тому щоб, президент Б. Асад залишив свою посаду. Вони надають лише словесну, моральну підтримку опозиції.

З іншого боку США, Франція і Великобританія зацікавлені у забезпеченні політики вестернізації держав Близького Сходу і, перш за все, Великого Леванту, тобто, Східно-Середземноморського регіону, що включає безперешкодний транспорт іракської нафти в західному напрямку.

Великобританію у щонайменше цікавлять внутрішньо-регіональні політичні завдання, а, практично, тільки завдання з видобутку і транспортування нафти.

Франція прагне до продовження традиційного впливу в Лівані та Сирії, а також посилення свого економічного і політичного присутності в Іраку (причому, в різних регіонах Іраку).

Користуючись моментом США і його союзники хочуть послабити позиції та вплив у цьому регіоні Ірану і Росії, а також змінити курс Сирії на більш сприятливий для її сусіда Ізраїлю.

Підводячи підсумки, варто було б відзначити, що нинішнє протистояння є етно-релігійне, з одного боку араби-суніти, перси-шиїти, - з іншого. Кожна зі сторін бореться за свій вплив і існування в цьому регіоні. Полею відкритого протистояння стала Сирія.

Втрата Сирії означатиме не тільки втрату самого близького союзника Ірану в регіоні, але і послабить вплив Ірану в арабському світі. Він позбудеться своїх баз в Сирії і коридору постачання "Хізбали" в Лівані. В результаті Іран втратить свою стратегічну позицію в цьому регіоні й опиниться в глухому куті [3].

Список використаної літератури

1. Аль-Асад Башшар Решение социальных проблем – залог политической стабильности и безопасности. [Електронний ресурс] Сирийское арабское информационное агентство САНА. – Режим доступу : <http://www.sana.sy/rus/325/2012/06/26/427814.htm>
2. Россия призвала отказаться от односторонних санкций против Сирии [Електронний ресурс] Лента ру. Новостное интернет-издание – Режим доступу : <http://lenta.ru/news/2012/08/31/sanctions/>
3. Иран: Тегеран не даст «сломать» союз с Сирией [Електронний ресурс] BBC. – Режим доступу : http://www.bbc.co.uk/russian/international/2012/08/120807_hijab_defction.shtml

ОСОБЛИВОСТІ ДЕРЖАВНОГО ПРОТОКОЛУ ТА ЦЕРЕМОНІАЛУ РЕСПУБЛІКИ ТУРКМЕНИСТАН

Оцінюючи особливості Державного Протоколу та Церемоніалу Туркменістану, необхідно зазначити, що Туркменістан - демократична, правова і світська держава, в якій державне правління здійснюється у формі президентської республіки. Крім того, Туркменістан проголосив себе незалежною та нейтральною державою 12 грудня 1995 р. на 50-й сесії Генеральної Асамблеї ООН.

Для розвитку дипломатичного протоколу Туркменістану значну роль відіграла участь у проведенні міжнародних форумів, у тому числі на терені Туркменістану. Таким чином, державні установи отримали значний досвід у сфері організаційно-протокольного забезпечення багатосторонньої дипломатії. Специфікою дипломатії Туркменістану є також превентивна та енергетична дипломатія. Зауважимо, що в наш час Туркменістан має дипломатичні відносини зі 131 державами світу [1].

В Туркменістані Державний протокол розглядається як сукупність загальноприйнятих правил і норм з урахуванням традицій, дотримуваних в офіційних взаємовідносинах Президента Туркменістану з іншими державами, їх урядами та міжнародними організаціями. Державний протокол Туркменістану є інструментом реалізації на практиці основних принципів взаємовідносин Президента Туркменістану з іншими державами в особі глав держав, глав урядів, міністрів закордонних справ, парламентських делегацій, спеціальних посланників, надзвичайних і повноважних послів, з міжнародними організаціями, їх представниками в особі керівників.

Згідно з 15 ст. Конституції Туркменістану Державний Прапор представляє собою прямокутне зелене полотнище із вертикально розташованою червоно-бордовою смугою і п'ятьма орнаментами біля основи прапора. Знизу цієї смуги зображені оливкові гілки. Поруч із смугою біля верхнього краю прапора - білий півмісяць і п'ять білих зірок. П'ять килимових орнаментів (так званих гелів) туркменських племен: ахалтеке, йомут, салир, човдур, ерсари, означають п'ять областей країни. Кожен з гелів обрамлений килимовим орнаментом, зовнішній край якого сполучений з краєм смуги. У нижній частині смуги зображені дві пересічні у основи спрямовані нагору в різні сторони оливкові гілки. Кожна складається з десяти листів, які розташовані по парно, крім нижнього і верхнього. Оливкові гілки на прапорі пов'язані з проголошенням 12 грудня 1995 р. ООН статусу постійного нейтралітету Туркменістану, На зеленій частині в лівому верхньому куті зображені півмісяць і п'ять зірок білого кольору. Пропорції ширини полотнища до його довжини складають один до півтора [2].

Нормативно-правову базу Туркменістану щодо етикету державної символіки складають Закон: «Про державний прапор Туркменістану» від 19 лютого 1992 р., а також Закон № 211-1 "Про внесення змін і доповнень до Закону Туркменістану « Про Державний прапор Туркменістану» від 29 січня 1997 р., згідно з яким з метою увічнення в державній символіці Туркменістану ідеї нейтралітету, на Державному прапорі Туркменістану з'явилося зображення емблеми ООН - оливкові гілки. Відповідно до закону, «Державний прапор Туркменістану є символом єдності та незалежності нації та нейтралітету держави». Використання державного прапора під час проведення протокольних заходів має особливе

---

* студентка 4 курсу спеціальності «Міжнародні відносини» Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: к.і.н., доц. Т.І. Шинкаренко.

значення, оскільки саме з прапором асоціюється держава. Прапор вважається концентрованим відображенням, символом національного суверенітету. Під час представлення держави на міжнародній арені національний прапор є найбільш політизованим, а тому етикет державного прапора посідає одне з найважливіших місць в системі норм міжнародної увічливості держав^[3].

Використання прапора Туркменістану жорстко регламентовано. Його можуть використовувати тільки на будівлях Президентського палацу, Меджлісу Туркменістану, Кабінету міністрів Туркменістану, міністерств, відомств, інших органів державної влади та управління, органів місцевої виконавчої влади та місцевого самоврядування – постійно, у місцях проведення засідань на державному рівні - на весь період, на будівлях підприємств, установ і організацій, а також на житлових будинках – постійно, на будівлі дипломатичних, консульських та інших представництв Туркменістану за кордоном – постійно, на транспортних засобах при знаходженні на них Президента Туркменістану, дипломатичних та інших офіційних представників Туркменістану.

Державний прапор Туркменістану повинен бути піднятий в дні національних свят, а приспущено на будівлях, де він вивішений в пам'ятні дні.

Указом Президента Туркменістану С. А. Ніязова від 27 вересня 1996 р. «Про штандарти (прапори) Президента Туркменістану» був введений спеціальний прапор - штандарт Президента Туркменістану. 16 серпня 2008 р. закон був змінений.

Своєрідним є дипломатичний етикет Туркменістану, що визначається етнонаціональними особливостями туркменів. Наприклад, етикет подарунків. «Хто вміє дарувати, той вміє жити» - говорить французьке прислів'я, підкреслюючи тим самим особливе значення культури обміну подарунками. Для туркменів подарунки – це завжди символ поваги.

Як в усьому світі, так і в Туркменістані кращими подарунками вважаються національні. На практиці більш поширено, коли до нас приїздить високоповажний гість, вручається Ахалтекінський кінь, який є символом Туркменістану, також національні килими. У вересні 2011 р. в Туркменістані, Віктору Януковичу був вручений елітний ахалтекінець. Коня українському президенту вручили з формулюванням: «Від імені туркменського народу в знак поваги і щирої дружби українського народу».

В країні існує національне свято - День ахалтекінського скакуна, а в перший рік існування незалежного Туркменістану в центр державного герба був поміщений силует ахалтекінців. Пізніше силует замінили на кольорове зображення улюбленця Туркменбаші – чемпіона світу 1999 р. серед коней Ахалтекінської породи жеребця Янардаг.

Також національним святом вважається День килима. Килим займає почесне місце в житті туркменського народу. Як уже зазначалося, орнаменти килима позначені як на прапорі, так і на гербі Туркменістану. Це країна, яка з гордістю публічно демонструє свої національні символи.

Жінкам даруються національні прикраси зі срібла, також можуть подарувати національний жіночий костюм «кетени» з тканини ручної роботи. Для туркменів не прийнятна відмова від подарунків, що вважається великою образою.

Що стосується застільного етикету, то приймати і передавати їжу слід тільки правою рукою. Давати частування з лівої руки розцінюється як образа. У Туркменістані обов'язковим є пригостення національною стравою - пловом, також подаються різні національні борошняні вироби, вироби з різних видів риб, обов'язково має бути червона і чорна ікра, різні страви з м'яса, а що стосується свинини, не дивлячись на те, що в країні мусульманська релігія, немає обмеження на свинину. Якщо прийом організовано не для мусульманської країни, то страви зі свинини так само будуть подані. Якщо прийоми проводяться в літній час, обов'язково пригостяють динями, які відомі за смаком у всьому світі.

Одяг - свого роду візитна картка не лише певної особи, але й установи, яку вона представляє. У офіційно-ділових відносинах дуже важливо відповідати загальноприйнятному іміджу дипломата, політика, бізнесмена тощо. А цей імідж припускає ретельного дотримання

класичного стилю в одязі. Згідно з протоколом, Туркменистан не відрізняється від інших країн щодо чоловічого одягу. Але жінки обов'язково мають одягати однокольорові національні довгі сукні.

Щодо мовного етикету, то в Туркменістані відсутні слова регулятиви, які використовуються при зверненні. Але тільки до глави держави та до посла звертаються словом «шановний» плюс назва посади, до інших осіб звертаються по імені і по батькові.

Таким чином, головною особливістю Туркменістану є те, що в державній символіці, державному житті, етикетній атрибутиці широко використовують національні символи і традиції.

Список використаної літератури

1. Жук П., Мазур Н., Соломонюк Р., Турчак Р. Етнополітична карта світу ХХІ століття: Методичний і предметний коментарії. – Тернопіль: Мандрівець, 2000. – 240 с.
2. Шигер А.Г. Современная карта (административно-территориальное деление зарубежных стран): Справочник. – Москва: Мысль, 1971. – 464 с.

Раунова І.Р.*

XVI САМІТ УКРАЇНА – ЄС: РЕЗУЛЬТАТИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Актуальним питанням у сфері міжнародної політики України було і залишається перспектива підписання Угоди про асоціацію із Європейським Союзом.

Результатом винесення вироку колишньому прем'єр-міністру у жовтні 2011 р. був дипломатичний крок з боку Єврокомісії. Офіційні причини перенесення дати саміту були наступні: недоцільність зустрічі до завершення парламентських виборів, очікування переформатування уряду та пошук вільної дати у щільному графіку президентів. Неофіційне пояснення: масштабні проблеми із дотриманням українською владою демократичних стандартів [1].

До проведення саміту 2013 року залишились проблеми вибіркового правосуддя, нереформованого виборчого законодавства, не проведених структурних реформ. Позиція уряду – звинувачення представників опозиції, які блокують прийняття законів.

Позиція представників з боку Європи не однакова. Наприклад, депутат німецького Бундестагу Віола фон Крамон (Viola von Cramon) з партії «Зелені» вважає підписання угоди з Україною невірним кроком. З іншого боку, депутат Бундестагу Франц Тьонес (Franz Tognes) з Соціал-Демократичної партії вважає, що підписання можливе, а у двосторонніх переговорах потрібно піднімати ще й теми енергетики та лібералізації візового режиму. Із позицією нинішнього прем'єр-міністра України Миколи Азарова, який вважає, що питання про долю Ю. Тимошенко «другорядним», не згодні ряд європейських політиків: Європа не закриває очі на серйозні порушення принципів правової держави, не зважаючи на стратегічно важливе положення України [2].

Очікувалось, що українська сторона за результатами саміту отримає кредит на суму 610 млн. євро, не зважаючи на те, що в Європі головною задачею поставили передати сигнал про необхідність негайних змін в країні.

На саміті Президент України зустрівся із президентом Ради ЄС Херманом ван Ромпеем, президентом Європейської комісії Жозе Мануелем Баррозу, єврокомісарами з питань енергетики та з розширення і європейської політики сусідства.

Вперше за півтора роки голова держави був прийнятий у Брюсселі, що є показником відсутності політичної ізоляції, а Україна залишається важливим потенційним партнером ЄС.

У питаннях судової системи, виборчого законодавства, боротьби з корупцією, очевидно, що Європа чекає вже не результатів, а хоча б демонстрації прогресу та готовності до проведення реформ. Європейська сторона залишається у позиції очікування – Україна нарешті розблокує відносини з ЄС чи буде далі шантажувати Захід відносинами з Росією. Не зважаючи на проголосовану заяву на засіданні Верховної Ради «Про реалізацію євроінтеграційних прагнень і укладання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом», подальші кроки важко спрогнозувати. *(Тобто, Верховна Рада зобов'язується виконати усі рекомендації, викладені у резолюціях Європейського парламенту і висновки Ради Європи, прийнятих 10 грудня 2012 року на засіданні міністрів*

---

* аспірантка кафедри міжнародних відносин і дипломатичної служби Львівського національного університету імені Івана Франка

закордонних справ держав-членів ЄС. Мова йде про те, щоб Україна відмовилась від вибіркового правосуддя, припинила переслідування Ю.Тимошенко та Ю.Луценка, реформувала судове та виборне законодавство).

Першим результатом проведення XVI саміту Україна-ЄС стало підписання двох угод міністром економічного розвитку і торгівлі. Перша угода передбачає початок неформального діалогу Києва та Брюсселя із покращення бізнес-клімату. Друга угода про надання Україні 610 млн. євро чотирма траншами. Перший, у розмірі 100 млн. євро Україна отримає після відновлення кредитної лінії Міжнародного валютного фонду. Інші суми Україні нададуть після виконання реформ у сфері управління державними фінансами, торгівлі та енергетики [3].

Макрофінансова підтримка, виділена з бюджету ЄС і зарезервована ще з 2008 року, буде спрямована на інституційні реформи. Розпорядником коштів є уряд України, фінансовим посередником – Національний банк. Як правило, макрофінансова підтримка надається країнам, які мають дефіцит у взаємній торгівлі із ЄС. Фактично, ці ж гроші будуть використані на купівлю європейських товарів.

Раніше кошти не були виділені через невиконання ряду умов Єврокомісії, зокрема – реформа сфери управління державними фінансами. Те, що керівництво ЄС погодилось на поступки у фінансовій сфері означає жорсткішу риторику в діалозі з Україною щодо політичних питань.

Інша важлива домовленість була досягнута міністром енергетики та вугільної промисловості про диверсифікацію поставок газу з Європи в об'ємі 30 млрд. кубів – це реверсні поставки палива із Словаччини, Угорщини і Польщі. Така схема має знизити ціну російського газу для України.

Подолання внутрішньополітичної кризи в Україні сприятиме реалізації планів у сфері відносин із Європейським Союзом. Лише при умові додержання обіцянок та зобов'язань Україна має шанс підписати Угоду про асоціацію у листопаді 2013 року на наступному саміті Україна-ЄС.

Список використаних джерел

1. Саміт Україна-ЄС у Брюсселі (відео). Режим доступу: http://tvi.ua/new/2013/02/25/samit_ukrayina_yes_u_bryusseli_onlayn_translyaciya
2. Заява Верховної Ради України Про реалізацію євроінтеграційних прагнень України та укладення Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом. Електронний ресурс. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/30-18>
3. Спільні заяви Самітів Україна – ЄС. Електронний ресурс. Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/kmu/control/uk/publish/article?showHidden=1&art_id=234609702&cat_id=223280190&ctime=1249995100649

Яцишин Д.*

ВНЕСОК НАУКОВИХ ЦЕНТРІВ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ З ВИВЧЕННЯ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ ДИПЛОМАТІЇ У РОЗВИТОК ЕНЕРГЕТИЧНОЇ СПІВПРАЦІ

З початку ХХІ століття актуальність теми світової енергетичної безпеки та ролі Росії в забезпеченні глобальної енергетичної рівноваги оголила необхідність відкриття в Росії наукових центрів з вивчення проблем енергетичної політики. На глобальному рівні пріоритетним напрямком енергетичної дипломатії є членство Росії у «Великій вісімці», яке дозволяє піднімати питання щодо сприяння глобальному енергетичному взаємодії і відстоювати свої позиції в діалозі з великими споживачами сировини [1]. На регіональному рівні основна увага зосереджена на розвитку енергодіалогу з Європейським Союзом і формування єдиного енергетичного простору з країнами Центральної Азії. Росія використовує трубопровідну дипломатію як інструмент збереження та розширення впливу на політичному полі Євразії. По-третє, Росія все більш активно інтегрується у світовий енергетичний ринок, а саме веде боротьбу за справедливу ціну енергоресурсів, в поставках яких країна є глобальним лідером. У 2000 році утворено Міжнародний інститут енергетичної політики і дипломатії (МІЕП). Міжнародний інститут енергетичної політики і дипломатії (МІЕП) МДІМВ (У) МЗС Росії - єдиний в Росії і світі навчальний центр, який здійснює підготовку фахівців, що поєднують фундаментальні університетські знання з глибоким вивченням процесів, що відбуваються в області енергетичної дипломатії і геополітики, міжнародної енергетичної співпраці - унікальних професіоналів високого класу зі знанням декількох іноземних мов, затребуваних на ринку праці [2].

Міжнародний інститут енергетичної політики і дипломатії впродовж багатьох років забезпечує підготовку спеціалістів світового рівня за програмами першої та другої вищої освіти у напрямках міжнародної енергетичної співпраці. У Росії в 2002 році на базі МІЕП відкривається Російсько-французький інститут дипломатії, в 2005-Російсько-німецький інститут енергетичної політики. Активну дослідницьку діяльність ведуть створений за підтримки Союзу нафтогазопромисловців Центр енергетичної дипломатії і геополітики, Інститут енергетичної політики [3]. Інститут, експерти якого брали активну участь у розробці та реалізації ринкових реформ в енергетичному секторі Росії, прагне доносити до суспільства своє концептуальне уявлення про принципи енергетичної політики, засновані на системному аналізі переваг сучасних ринкових форм організації енергетичного сектору, а також можливостей, втрачених в результаті політики згортання ринкових реформ і посилення ролі держави в енергетичному секторі, що отримала розвиток в Росії в 2003-2006 роках. Фонд національної енергетичної безпеки, створений влітку 2006 року для вивчення впливу політичних чинників на розвиток енергетики та впливу нафтогазового комплексу на політичні процеси в Росії. ФНЕБ виник шляхом виділення з Центру політичної кон'юнктури енергетичних проблем в окремий напрямок досліджень. Діяльністю фонду безпосередньо керує Костянтин Симонов, який був у 2003 - 2008 рр. також президентом Центру політичної кон'юнктури Росії (ЦПКР) [4]. ФНЕБ зосередився на вирішенні таких завдань: Аналітичні дослідження з проблем нафтогазової промисловості та електроенергетики, політичним ризикам в галузі, геополітичним проблемам видобутку вуглеводнів та їх доставки на світові ринки, стратегічного розвитку компаній, перспективам

---

* Студент 4 курсу спеціальності „Міжнародні відносини“ Інститут міжнародних відносин Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: доц. Ковтун О. Ю.

нових видобувних і транспортних проектів. Консультування з проблем впливу політичних чинників на розвиток нафтогазового бізнесу, системи прийняття рішень в російських енергетичних компаніях та органах влади з питань розвитку галузі, розробка концепцій розвитку енергетичного бізнесу в Росії, PR-супровід діяльності нафтогазових корпорацій, дослідження іміджів і репутацій енергетичних корпорацій.

Інститут енергетичних досліджень РАН. ІНЕД РАН створений у 1985 р. рішенням Уряду СРСР для виконання фундаментальних досліджень у рамках розробки енергетичної політики країни. Протягом всієї історії інституту цей напрямок залишається ключовим у його діяльності. У 1992 році ІНЕД РАН став головною організацією з підготовки Концепції нової енергетичної політики, а потім Енергетичної стратегії Росії. У новому столітті Інститут брав активну участь у розробці Енергетичних стратегій до 2020 р. і до 2030 р. і генеральних схем розвитку паливно-енергетичних галузей. Основні завдання проведених досліджень - вироблення рекомендацій щодо вдосконалення політики держави в сфері енергетики з урахуванням збалансованості інтересів виробників і споживачів енергії, виходячи з цілей розвитку економіки і ситуації на зовнішніх енергетичних ринках. Фонд «Світова політика і ресурси», Фонд надає підтримку російським і міжнародним проектам, що забезпечує просування об'єктивної інформації про життя Росії; сприяє впровадженню в суспільну свідомість ідеї енергетичної безпеки та мобілізації ресурсного потенціалу Росії з метою світового розвитку; виступає організатором і учасником інвестиційних та гуманітарних проектів, реалізація яких орієнтована на зміцнення глобальної енергетичної безпеки та підвищення міжнародного статусу РФ; підтримує створення ефективних схем розвитку паливно-енергетичного комплексу як основи економічного зростання; бере участь в аналізі і прогнозі тенденцій зміни світового енергетичного балансу; організовує інформаційну підтримку досліджень, експертизи та зв'язків з громадськістю в інтересах забезпечення безпеки ресурсів Росії; бере участь у розробці та інформаційної підтримки регіональних та міжнародних моделей взаємодії в цілях стабілізації цін на сировину, регулювання його поставок, забезпечення безпеки транспортування, проведення природоохоронних та інших подібних заходів; створює бази даних в інтересах державного та економічного будівництва, наукових досліджень, промисловості і соціальної сфери.

Список використаних джерел

1. Жизнин С.З. Основы энергетической дипломатии. Учебник. В 2 т. Т. 1 / С. З. Жизнин ; МГИМО(У) МИД России, Междунар. ин-т топливно-энергет. комплекса. – М. : МГИМО, 2003. – 318 с.
2. Станислав Жизнин. Энергетическая дипломатия России: экономика, политика, практика – М.: Ист Брук, 2006.- 640 с.
3. Міжнародний інститут енергетичної політики і дипломатії: [Електронний ресурс]. М., 1997-2013. URL: <http://www.mgimo.ru/study/faculty/miep/?text=full>.
4. Центр енергетичної дипломатії і геополітики: [Електронний ресурс]. М., 1997-2013. URL: <http://cedg.info/publications.shtml> - статистичні дані 2007-2013.

ПОЛІТИЧНІ АСПЕКТИ ПРОЕКТУ «ПІВНІЧНИЙ ПОТІК»

Одними з найважливіших факторів, які впливають сьогодні на міжнародну політику на Європейському континенті - це ціни на енергоресурси та реалізація проекту «Північний потік». Саме енергетичні питання стали в останній період домінантою інформаційного поля, що має особливе значення і для України, яка на протязі довгого періоду займала позицію країни - ексклюзивного транзитера російського газу до Європи. Шостого вересня 2011 р. російський «Газпром» розпочав заповнення технологічним газом першої гілки трубопроводу «Північний потік». Запуск газу в Європу відбувся 8 листопада 2011 р. Друга черга газопроводу була введена в дію в кінці 2012 р. Загалом цей проект був запущений в якості реалізації «Енергетичної стратегії» Росії, в якій вказано, що до 2015 р. РФ повинна зменшити свою залежність від країн – транзитерів України, Білорусі та Польщі. [1] Керівник російського «Газпрому» О. Міллер заявив, що після початку роботи «Північного потоку», Росія скоротить транспортування газу через українську територію на 20 млрд. кубометрів на рік. В тактичному розумінні цей газопровід не складає загрози нашій країні, але в стратегічному означає втрату Україною статусу транзитера – монополіста. У консорціумі проекту контрольний пакет акцій - 51% належить російському «Газпрому», по 15,5% - німецьким «BASF» та «E.ON Ruhrgas» і по 9% - голландській «Gasunie» та французькій «GDF». [2]

Більшість аналітиків вважає, що «Північний потік» є в першу чергу політичним проектом і навіть піар - проектом Кремля в умовах передвиборчої компанії. В Німеччині будівництво трубопроводу також викликало палкі дебати, що стали частиною протистояння політичних партій. Німеччина вбачала для себе такі переваги як ширший доступ до російських родовищ і можливість отримання впливу в регіоні. Критики звертають увагу на те, що ця співпраця країн сильно узалежнює Німеччину через можливість Росії в майбутньому піднімати ціну на енергоресурси і впливати політично. Газова політика Росії щодо України, Білорусі та співпраця Газпрому з Китаєм дали Європі чітко зрозуміти, що енергозабезпечення для Росії є її основним політичним інструментом. Проект «Північний потік» мав також значний вплив на ряд держав, таких як Україна, Польща, Білорусь, Литва, Латвія, Естонія та Швеція, кожна з яких відчуває загрозу від реалізації цього проекту і навіть втрачає свої позиції. Проте попри всі протести та проблеми з екологічної точки зору проект фактично реалізований.

В контексті подальшого розвитку проекту «Північний потік» важливою стала зустріч президента Росії Д.Медведева і канцлера Німеччини А.Меркель в липні 2011 р., на якій Москва запропонувала розглянути можливість прокладання третьої лінії газопроводу. А.Меркель дала чітко зрозуміти, що не потребує наступних ліній та не підтримує російські амбіції щодо збільшення пропускної здатності «Північного потоку». Крім того, на її думку, «Газпром» повинен знизити ціни на газ, якщо хоче знайти в Європі нових споживачів. Така різка позиція Німеччини не вплинула на реалізацію першої лінії газопроводу. Збільшення пропускної здатності дозволить Росії посилити свій контроль над газотранспортною інфраструктурою на західному напрямку, в чому Німеччина аж ніяк не зацікавлена. Проте в цій ситуації не можна виключити впливу з боку «акул» німецького бізнесу «E.ON Ruhrgas» та «BASF», які в майбутньому можуть здійснювати внутрішній тиск з метою будівництва додаткових ліній для отримання більших доходів. [3] Нова газотранспортна магістраль скоріш за все не призведе до прямого конфлікту між державами, проте трубопровід може бути використаний як

* аспірант кафедри міжнародних відносин та дипломатичної служби ЛНУ імені Івана Франка, факультету міжнародних відносин
Науковий керівник проф. Мальський М.З.

інструмент тиску на Україну, Білорусь та Європу. Політолог Андреас Умланд зазначає, що головним ефектом запуску газопроводу стане розбалансування відносин Росії з Україною та Білоруссю. Козирі, які може отримати Росія від використання цього трубопроводу в політичних цілях можуть здаватися значними, проте довгостроковий ефект є і сьогодні неоднозначним. [4] Можливість альтернативного транспортування російського газу в Західну Європу значно впливає сьогодні на переговори «Газпрому» з «Нафтогазом». Через затяжні переговори щодо ціни на газ та жорстку позицію російської верхівки щодо злиття «Нафтогазу» з «Газпромом» українська політична еліта переживає крах ілюзій про українсько- російську дружбу. До кінця 2011 р. Росія транспортувала через територію України до 112 млрд. кубометрів газу, що вдвічі більше ніж проектна потужність «Північного потоку» і що дає право говорити про те, що Росії не вдасться уникнути диктату транзитних держав в найближчі роки, на чому вона активно наголошує. [5] В інституті енергетичних досліджень заявляють про те, що зважаючи на відмову Німеччини від атомної енергетики та тенденцію на відмову і в інших європейських країнах, потреба Європи в російських енергоресурсах буде лише збільшуватись, а серйозної альтернативи російському газу нема. Навіть якщо реалізується складний в технічному плані проект «Південний потік», потреба в українському трубопроводі не зникне, оскільки потужність північного і південного трубопроводів разом складає 120 млрд. кубометрів, тоді як до 2030 р. Європа споживатиме 200-250 млрд. кубометрів газу.

Сьогодні українська правляча еліта не приховує власних намірів щодо модернізації газотранспортної системи без передачі її «Газпрому». Прибутки від української газотранспортної системи зменшаться, проте це може стати причиною зміцнення позицій «Нафтогазу» та посилення протекціоністської політики української ГТС. В будь - якому випадку «Північний потік» ніколи не зможе повністю замінити українського трубопроводу, а Україна не під яким тиском не вступить до Митного союзу. У Німеччині та в Євросоюзі сподіваються, що запуск газопроводу дозволить підвищити рівень енергетичної безпеки, проте, чи не створить це загрози для самих європейських країн в майбутньому?

Список використаних джерел

1. «Северный поток» и угрозы для украинской ГТС// Інститут енергетичних досліджень. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://esi.org.ua/public/209.html>
2. Website der Nord-Stream AG. [Elektronische Ressource]. - Verfügbar unter: <http://www.nord-stream.com/ru/>
3. А. Багдонас. Проект «Северный поток»: что дальше? [Электронный ресурс]. – Режим доступу: <http://www.geopolitika.lt/?artc=4868>
4. А. Умланд: Запуск "Північного потоку" розбалансиє відносини Росії з Україною і Білоруссю. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rbc.ua/ukr/top/show/umland-zapusk-severnogo-potoka-razbalansiruet-otnosheniya-01102011185500>
5. У вівторок Північний потік почнуть заповнювати газом. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.bbc.co.uk/ukrainian/business/2011/09/110905_nord_tream_az.shtml

КРАЇНОЗНАВСТВО

Бут С.*

РОСІЙСЬКО-КИТАЙСЬКІ ВІДНОСИНИ В РАМКАХ ШАНХАЙСЬКОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ СПІВРОБІТНИЦТВА

Китай та Росія виступають полюсами сили у сучасному світі. Лідерство цих держав у постбіполярній системі міжнародних відносин базується на сукупності факторів: першості Китаю за населенням, а Російської Федерації – за площею території; потужності китайської економічної машини та російському природно-ресурсному потенціалу; наявності ядерної зброї, що зрештою визначило статус зазначених країн в якості постійних членів РБ ООН. Обидва партнери є регіональними лідерами, що справляють помітний вплив на глобальні процеси, а також відіграють провідну роль у цивілізаційних (Російська Федерація – слов'янсько-православному, а Китайська Народна Республіка – конфуціанському) блоках.

Об'єктом даного дослідження виступають національні інтереси Росії та Китаю і засоби їх реалізації в рамках створеної в 2001 р. Шанхайської організації співробітництва (ШОС) – міжнародної інституції, до складу якої входять Росія, Китай та всі держави Центральної Азії (ЦА), за винятком Туркменістану. Проаналізувавши цілі, які були проголошені в Хартії ШОС, доцільно зробити висновок, що дана організація являє собою механізм багатопрофільного співробітництва. Зокрема, у її програмних положеннях йдеться про сприяння економічному, культурному та соціальному розвитку країн - членів, забезпечення прав і свобод людини, запобігання конфліктам, співробітництво з іншими державами та організаціями. Пріоритетними у рамках ШОС вважаються безпекова, економічна та гуманітарна сфери взаємодії.

Лідерські позиції у ШОС утримують дві держави – Росія та Китай, а російсько-китайські відносини виступають найважливішим фактором розвитку організації [3, с. 14]. У даний час обидві країни мають спільні інтереси у Центральній Азії, інструментом реалізації яких виступає ШОС. Зокрема, Пекін та Москва прагнуть зміцнити регіональну стабільність та зменшити загрозу ісламського екстремізму. Крім того, позиції Росії та Китаю співпадають у прагненні обмежити вплив США на пострадянському просторі [7]. В економічній сфері обидві держави намагаються активно розвивати торговельно-інвестиційні зв'язки, а також захопити ринки збуту власної продукції у країнах ЦА.

Зацікавленість РФ у ШОС полягає в можливості за допомогою даної організації встановити свій вплив над країнами ЦА, що входили у минулому до складу СРСР. Пріоритетною для Росії є військова сфера співробітництва, однак країна також має намір створити на базі ШОС організацію країн - транспортерів енергоносіїв. Китай значно у більшій мірі зацікавлений у економічній сфері співробітництва, оскільки прагне отримати доступ до енергоносіїв країн ЦА та Росії. Країна є найбільшим інвестором у проекти, що здійснюються під егідою ШОС, і активно пропагує свою ініціативу зі створення зони вільної торгівлі з країн-членів організації.

Для Росії та Китаю ШОС виступає механізмом реалізації двосторонніх програм на регіональному рівні, внаслідок чого зникає необхідність у підписанні окремих угод [6]. Наприклад, енергетичний клуб ШОС може бути розглянутий як російсько-китайський проект, що має на меті продовження безконфліктного розвитку їх відносин у форматі

* аспірант кафедри країнознавства Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Науковий керівник: проф. Дорошко М.С.

постачальника та споживача енергоресурсів. Водночас дане починання передбачає включення енергетичних стратегій центральноазійських країн у рамки російсько-китайських відносин [8]. Крім того, співробітництво Російської Федерації та КНР у сфері безпеки деякі дослідники визначають як окрему форму двосторонніх контактів у рамках багатосторонніх відносин ШОС [1, с. 23]. Яскравим прикладом цього виступають військові навчання ШОС (зокрема, «Мирні місії» 2005 та 2007 рр., які були охарактеризовані великою кількістю західних експертів як російсько-китайські маневри). З іншого боку, суперечності між цими державами суттєво впливають на динаміку співробітництва у рамках ШОС. Прагнення КНР створити зону вільної торгівлі викликає побоювання китайської експансії у Російській Федерації.

Отже, ШОС відіграє помітну роль у покращенні відносин між РФ та КНР, оскільки ця організація створює можливості для вирішення на регіональному рівні питань, які викликають спільний інтерес Росії та Китаю. Одночасно ефективність її діяльності значно погіршується, коли у російсько-китайських відносинах виникають проблеми. Загалом можна зробити висновок, що обидві сторони розглядають організацію як ефективний механізм вирішення конфліктів і суперечностей у регіоні ЦА.

Список використаних джерел

1. Клименко, А. Стратегическое партнерство в сфере региональной стабильности между Россией и Китаем в рамках ШОС: проблемы, целесообразность и необходимость [Текст] / А. Клименко // Проблемы Дальнего Востока. – 2006. – № 4. – С. 17-26.
2. Сыроежкин, К. Центральная Азия в треугольнике «Россия-Китай-Запад»: выбор приоритетов [Текст] / К. Сыроежкин // МЭМО: Наука. – 2007. – № 10. – С. 12-23.
3. Уянаев, С. Китай-Россия: потенциал взаимодополняемости и взаимного стимулирования [Текст] / С. Уянаев // Азия и Африка сегодня. – 2006. – № 3. – С. 12-16.
4. Файзулиев, Д. Россия-США: геополитическое соперничество в Центральной Азии [Текст] / Д. Файзулиев // Азия и Африка сегодня. – № 3. – С. 33-39.
5. Декларация о создании Шанхайской организации сотрудничества [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://russian.china.org.cn/russian/43327.html>.
6. Арис С. Российско-китайские отношения через призму ШОС [Электронный ресурс] / С. Арис. – Режим доступа: http://www.ifri.org/files/Russie/Ifri_RNV_Aris_CHOS_RUS.pdf.
7. Клименко, А.Ф. Стратегия развития Шанхайской организации сотрудничества: проблема обороны и безопасности. [Электронный ресурс] / А.Ф. Клименко. – Режим доступа: http://www.ifes-ras.ru/attaches/books__texts/strategiya_razvitiya.pdf.
8. Сахаров, Е.В. Энергетический клуб ШОС: азиатская стратегия победителей. [Электронный ресурс] / Е.В. Сахаров. – Режим доступа: <http://www.easttime.ru/analitic/1/3/239.html>.

НОВІТНІЙ ЦЕНТРАЛЬНОАЗІЙСЬКИЙ ПОХІД КИТАЮ: ЕКОНОМІЧНИЙ АСПЕКТ

Злам XX та XXI століть став часом чергової перебудови системи т. зв. наддержав, появи новітніх гравців глобального характеру, здатних потіснити «старих» керманців світу. Зокрема, безперечним перспективним лідером як глобального, так і регіонального порядку став впливовий азійський гравець – Китайська Народна Республіка, що довела свою спроможність активно діяти на всіх трьох ключових напрямках глобальних відносин – в економіці, безпеці та енергетичному секторі, та є вплетеною в міжнародні системи значно більше, ніж будь-яка інша «наддержава». Китай за своїм ВВП вже встиг обігнати Сполучені Штати в якості найбільшої економічної держави світу [2]. КНР має ядерний статус, є постійним членом РБ ООН та претендує на глобальне та регіональне лідерство у безпековій сфері. Китай активно розгорнув діяльність із забезпечення своїх регіональних інтересів наприкінці XX ст. А створена у 2001 р. Шанхайська організація співпраці (ШОС), що мала штаб-квартиру в Пекіні та китайського дипломата за генерального секретаря, стала символом повернення Китаю до Центральної Азії.

Зв'язки Центральної Азії з Китаєм мають значно глибше історичне коріння. Розпочали формуватися вони у 60 р. до н.е. за династії Хань, коли регіон сучасної Центральної Азії був відомим у Китаї під назвою Західних земель. У вузькому сенсі ця назва охоплювала території на захід від фортець Юйменьгуань та Янгуань, Дунхуану та області на схід від Паміру; в широкому сенсі під опис «Західних земель» підпадають території на захід від Паміру. Починаючи з тих часів, Китай протягом двох тисячоліть підтримував політичні, економічні, культурні та історичні зв'язки з Центральною Азією. [1, с. 141] Після включення Центральної Азії до складу Російської імперії традиційну мережу історичних зв'язків регіону з Китаєм було зруйновано. Але традиція таких зв'язків знову відродилася після занепаду СРСР та здобуття центральноазійськими пострадянськими республіками незалежності. Саме така традиція зробила можливим новітнє входження Китаю до Центральної Азії. Входження розпочалося з вирішення проблеми демаркації кордонів, питання про яку було порушено ще за радянських часів. Після розпаду СРСР південні частини радянсько-китайського кордону стали кордонами між Китаєм та трьома колишніми радянськими республіками – Таджикистаном, Казахстаном та Киргизією. Вирішення питання стосовно кордонів було важливою умовою для нового витка розвитку взаємовідносин Китаю з Центральною Азією. Успішне вирішення питання про демаркацію кордонів сприяло формуванню «Шанхайської п'ятірки», а потім і ШОС – важливого інструменту утвердження Китаю в регіоні. Розширення кола питань, що розглядалися «Шанхайською п'ятіркою» та зростаюче співробітництво Китаю з країнами Центральної Азії призвели до поступового закріплення присутності Китаю та його впливу на регіон. Переформатована «п'ятірка» в особі ШОС стала запорукою безпеки Центральної Азії та атрибутом зв'язку, що дозволяв Китаю брати участь у справах регіону. Крім того, створення ШОС стала показником досягнення компромісу між КНР та Росією: було визнано взаємні інтереси в регіоні та оформлено курс на стратегічне співробітництво.

Важливою віхою реставрації китайсько-центральноазійських відносин з розпадом СРСР стала торгівля. Піонером економічного зв'язку серед країн Центральної Азії став Казахстан, чії економічні відносини з Китаєм розпочалися ще до здобуття цією центральноазійською республікою незалежності. У 1986 р. було відновлено торговельні

---

* здобувач кафедри міжнародних відносин та зовнішньої політики Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Науковий керівник: проф. Манжола В.А.

зв'язки між СРСР та Сінцзян-Уйгурським автономним районом, ключову роль в яких відтепер відігравала Казахська РСР [7].

Одним з ключових інтересів Китаю в Центральній Азії, безперечно, виступає енергетика. Китай потребує сировини та прагне урізноманітнити імпорт за рахунок розширення мережі сухопутної торгівлі з Євразією. У такий спосіб держава може позбутися геополітичної вразливості, що є притаманною виключно морській торгівлі. Основним партнером Китаю в цій галузі серед центральноазіатських держав виступає також Казахстан, чий енергетичні зносини з Китаєм остаточно сформувалися у 1997 р. Після 2000 р. Китай починає виявляти особливий інтерес до масштабного виробництва та інфраструктурних проєктів. Китайські енергетичні компанії протягом десяти років зуміли успішно закріпитися на казахському ринкові – так, станом на 2006 р. Китай контролював вже 24% виробництва Казахстану [9, с. 7].

Загальною стратегією Китаю є об'єднання усіх отриманих родовищ з величезним китайсько-казахським трубопроводом, що будується та з'єднає берег Каспійського моря з прикордонним пунктом Достик-Алашанькоу. Перший відрізок трубопроводу, який було введено в експлуатацію 2003 р., поєднав родовище в Кенкіяку з Атираєм, другий (запущено у 2006 р.) – нафтову станцію та залізничний термінал в Атасу зі станцією Достик-Алашанькоу. Останній відрізок було завершено в 2011 р. [3]. З боку Китаю трубопровід поєднано з внутрішнім трубопроводом «Алашанькоу – Душаньци», що, в свою чергу, сполучає нафтопереробний завод у Душаьци з Сінцзяном. На меті таких здобутків стоїть постачання енергетики не лише в Сінцзян, а й до приморської території густонаселених регіонів східного Китаю.

Не менший інтерес Китай виявляє і до нафтогазового сектору Узбекистану та Туркменії. Попри доволі складну ситуацію в регіоні, Китай зміг переконати не тільки Казахстан, а й Туркменію та Узбекистан в необхідності та обґрунтованості спорудження спільного трубопроводу та спільного ж продажу газу до Пекіну. 2006 р. Туркменія уклала з Китаєм угоду про енергоресурси, згідно якої з Туркменії постачатиметься близько 30 млрд. кубометрів за 2009 р. [4]. У квітні наступного року Китай та Узбекистан домовилися про будівництво узбецького відрізка газопроводу, а у квітні 2008 р. відповідну угоду було укладено між Китаєм та Казахстаном. У 2005-2006 рр. присутність Китаю у Центральній Азії збільшилася, а роль цієї держави в регіоні стала якісно новою. Такому розширенню впливу Китаю передусім сприяли економічні фактори, причому не лише тут, а й в інших регіонах. Ще більшого значення набули політичні та стратегічні концепти, які схилили чашу геополітичного балансу в Центральній Азії на користь Китаю.

Список використаних джерел

1. Central Asia. Views from Washington, Moscow and Beijing./ By E. Rumer, D. Trenin, H. Zhao. With an Introduction by R.Menon. – Armork, New York. – 2007.
2. Charles Kenny. China: What Kind of Superpower? /<http://www.businessweek.com/articles/2012-09-27/china-what-kind-of-superpower>.
3. Kazakhstan – China Oil Pipeline Opens To Commercial Operation. People's Daily Online. 12 July 2006./ http://english.peopledaily.com.cn/200607/12/print20060712_282194.html.
4. Turkmenistan: Gas Pipeline to China Is Ready. 08.22.2006/ <http://www.asianews.it/view4print.php?1=en&art=6997>.
5. Zhao Huasheng. Central Asian Geopolitics and China's Security./Strategic Analysis. – Vol. 33. - No.4. – July 2009. – P. 475-477.
6. Баранов А.Ю. Треугольник США – КНР – ШОС // Азия и Африка сегодня. – 2009. – № 9. – С. 57-59.
7. Каукенов А. Казахстано-китайские экономические отношения: механизмы и принципы // www.kazenergy.com/ru/2-26-27-2009/3022-2011-11-23-10-57-53.html.
8. Михеев В. Восточноазиатская «многополярность»: треугольник Россия – Китай – США // Мировая экономика и международные отношения. – 2009. – №1. – С.17-25.

9. Пейруз С. Центральная Азия и Китай: растущее партнерство. Рабочий доклад EUCAM №4. – Октябрь 2009.
10. Турарбеков Б. Делимитация границы как она есть./ Континент. - № 22 (35). – 15-29 ноября 2000 // <http://www.continrnt.kz/2000/2217.html>.
11. Ханин И. О делимитации и демаркации государственной границы между Кыргызской Республикой и Китайской Народной Республикой./ <http://old.risk.ru/rus/regions/tianshan/khanin/index.html>.

СПІВПРАЦЯ ВЕНЕСУЕЛИ З ДЕРЖАВАМИ КАРИБЬСЬКОГО БАСЕЙНУ В РАМКАХ «ПЕТРОКАРІБЕ»

Концерн «Петрокарібе» становить інтерес як інструмент зовнішньої політики Венесуели у Карибському басейні і як модель регіональної ініціативи, заснованої на міждержавній взаємодопомозі паливними ресурсами та соціальними проектами. Різним аспектам діяльності «Петрокарібе» присвячені праці низки латиноамериканських та західних дослідників – Ніколаса Козлова [5], Франсін Жаком [4] та Марка Вайсброта, – а також розділи у монографіях, що розглядають зовнішню та енергетичну політику Венесуели загалом, зокрема, «Дракон у тропіках: Політична економія революції у Венесуелі» [3] і «Венесуельська нафтова дипломатія. Зовнішня політика Уго Чавеса» [6].

Президентство Уго Чавеса (1998-2013 рр.) було ознаменоване зростанням впливу Боліваріанської республіки Венесуели в регіоні Латинської Америки та Карибського басейну. Запорукою цього стало поєднання активного просування власних ідеологічних установок («соціалізм ХХІ ст.», «боліваріанізм», антиімперіалізм, латиноамериканська єдність) із використанням у зовнішній політиці значних нафтових ресурсів (станом на 2012 р. поклади венесуельської нафти оцінювалися в 296 млрд. барелів, що є найбільшим у світі показником).

Якщо за президентства Ромуло Бетанкура нафтові ресурси Венесуели дозволили їй ініціювати створення Організації країн-експортерів нафти (ОПЕК), то за Уго Чавеса вони стали основою регіональної ініціативи, орієнтованої на країни Карибського басейну – «Петрокарібе» [4, с. 105]. Як і інші інтеграційні проекти чавістської Венесуели (Боліваріанська альтернатива для Америки, Союз південноамериканських націй), «Петрокарібе» орієнтується на взаємодопомогу держав регіону та витіснення впливу США.

Ще у 2000 р. Венесуела уклала з Кубою угоду про співробітництво, яка передбачала щоденну поставку 53 тис. барелів нафти кубинцям. Того ж року було підписано Каракаську угоду про енергетичну співпрацю між Венесуелою, Белізом, Коста-Рікою, Сальвадором, Гаїті, Домініканською республікою, Гватемалою, Гондурасом, Нікарагуа, Панамою та Ямаїкою. Сама АЛБА стартувала у 2004 р. як венесуельсько-кубинська угода про допомогу в освіті й медицині в обмін на паливо.

Угода про нафтовий консорціум «Петрокарібе» була укладена 29 червня 2005 р. в місті Пуерто ла Крус (Венесуела). Згідно з її положеннями, Венесуела постачає нафту до країн Карибського басейну, що розраховуються за неї з тривалою відстрочкою. Державна корпорація «Петролеус де Венесуела» (ПДВСА) отримує половину (40% за ціни бареля більше 50\$; 50% за ціни понад 80\$ або 60%, якщо вона сягає 100\$) вартості «чорного золота» відразу, а решту протягом 25 років під 1 відсоток річних, причому два перші роки країна-покупець взагалі не повинна нічого платити (станом на 2010 р. схема пільгових виплат дозволяла учасникам угоди «Петрокарібе» економити 920 мільйонів доларів) [5; 5]. Такий механізм знадобився президенту Чавесу, бо домовленості ОПЕК забороняють безпосередньо продавати нафту за зниженими цінами.

Нині «Петрокарібе» охоплено 19 країн – від участі у ньому з незалежних держав Карибського басейну відмовилися лише Трінідад і Тобаго та Барбадос: перший має власні поклади нафти, видобуваючи близько 150 тис. барелів на день та експортуючи її до Барбадосу. Щоправда, венесуельські оглядачі наголошували, що Барбадос не приєднується до «Петрокарібе» через політичний тиск з боку США (барбадоський міністр енергетики Ентоні Вуд у 2005 р. заявляв, що його країна зважує усі «за» і «проти» щодо участі), і в

---

* аспірант кафедри країнознавства Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: проф. Ігнат'єв П.М.

квітні 2011 р. Чавес поновлював запрошення для цієї держави. Гаїті, спершу виключена з переговорів через переворот проти Жана-Бертрана Арістіда, та Нікарагуа були прийняті до «Петрокарібе» на третьому саміті (2007 р.), а в 2008 р долучилася і Гватемала. Після обрання президентом Сальвадору Маурісіо Фунеса, кандидата від лівого Фронту національного визволення імені Фарабундо Марті, піднімалося питання можливого приєднання цієї країни до «Петрокарібе». Зрештою, керівництво Сальвадору подало відповідну заявку у вересні 2012 р. (співробітництво в енергетичній сфері провадиться ще з 2005 р. спільною венесуельсько-сальвадорською компанією).

ПДВСА здійснює щоденне постачання 332 тис. барелів нафти за преференційними цінами до сусідів Венесуели [1]. Лише одна Куба отримує від Венесуели щоденно 120 тис. барелів нафти; щорічно це відповідає сумі в 3,2 млрд. доларів. Інші важливі партнери Уго Чавеса – Домініканська республіка і Нікарагуа – імпортують на преференційних умовах по 30 тис. барелів на день. Країни можуть оплатити свою заборгованість продовольчими товарами та послугами. Так, Куба відправила до Венесуели більше 30 тис. лікарів, вчителів і спортивних інструкторів, а малі країни регіону постачають продукцію плантаційної економіки. Не варто забувати, що комбінація з кубинських фахівців та венесуельських нафтових доходів дозволила скоротити чисельність неписьменних у країнах АЛБА з 18 мільйонів (на 2000 р.) до менш ніж одного. Недарма Уго Чавес назвав «Петрокарібе» «антикризовим щитом, яким захистить регіон від голоду» [2].

Окрім спільних соціальних програм, за угодою «Петрокарібе» карибські країни отримали можливість для розвитку туристичної галузі та поживлення морських перевезень завдяки дешевому пальному. З іншого боку, зросла їх боргова залежність від Венесуели (найбільші борги за виплатами мають Гайана, Домініканська республіка, Ямайка та Нікарагуа). Сама ж Венесуела здобула нагоду побудувати до 2017 р. у регіоні щонайменше 8 нафтопереробних заводів, які будуть використовувати її важкі сорти нафти. Окрім того, вона взялася за відновлення полишеного СРСР нафтопереробного комплексу у кубинському Сьєнфугосі. А оскільки більшість країн-членів «Петрокарібе» щоденно споживають зовсім незначну кількість нафти (особливо у порівнянні зі США, куди продовжує продаватися понад 40% венесуельських викопних вуглеводнів), це може розглядатися як вигідна політична інвестиція Венесуели, хоча опозиція критикує пільгові поставки як марнотратні.

Призначення у березні 2010 р. головою політради «Петрокарібе» скинутого президента Мануеля Селаї, котрий був усунутий військовими з посади президента Гондурасу після зближення із АЛБА, підкреслило важливість політичних аспектів, зокрема, виявів символічної латиноамериканської солідарності, у діяльності енергетичного консорціуму.

Перспективи «Петрокарібе» можуть варіюватися після нових президентських виборів 15 квітня 2013 р. Кандидат Єдиної соціалістичної партії Венесуели Ніколас Мадуро заявляв про готовність надалі підтримувати країни регіону поставками енергоносіїв; у разі його перемоги офіційний Каракас продовжуватиме просувати ідею Чавеса щодо консорціуму «Петроамерика», який має охопити всю Латинську Америку. У свою чергу, опозиційний кандидат Енріке Капрілес Радонскі обіцяє припинити продаж нафти Кубі та іншим сусіднім країнам за пільговими цінами. У будь-якому разі, нафтові важелі Венесуели відіграватимуть важливу роль у політиці регіону.

Список використаних джерел

1. About PETROCARIBE // Petrocaribe official site. – Режим доступу: http://www.petrocaribe.org/index.php?tpl=interface.en/design/union/readmenuprinc_acerca.tpl.html&newsid_temas=4.
2. Analysis: Lower prices, deals with allies strain PDVSA finances // Reuters. – 2012. – May 29; Venezuela's Oil Tale // American Quarterly. – Spring 2011. – P. 4-5.
3. Corrales, Javier. Dragon in the Tropics: Hugo Chavez and the Political Economy of Revolution in Venezuela. – Washington, 2010. – 195 p.

4. Jacome, Francine. Petrocaribe: The Current Phase of Venezuela's Oil Diplomacy in the Caribbean. – Bogota: Friedrich Ebert Stiftung, 2011. – 11 p.
5. Kozloff, Nicolas. Hugo Chavez: Oil, Politics and the Challenge to the U.S. – L., 2007. – 268 p.
6. Venezuela's Petro-Diplomacy. Hugo Chávez's Foreign Policy // ed. by Ralph S. Clem and Anthony P. Maingot. – University Press of Florida, 2011. – 144 p.

ГРОМАДЯНСЬКА ВІЙНА В ДЕМОКРАТИЧНІЙ РЕСПУБЛІЦІ КОНГО ЯК ЧИННИК РЕГІОНАЛЬНИХ МІЖДЕРЖАВНИХ ВІДНОСИН

Несподівано для багатьох афроскептиків, які після двох громадянських війн пророкували розпад другої за площею території на Чорному континенті – Демократичної Республіки Конго (ДРК), цей штучний конгломерат із чотирьохсот етнорелігійних спільнот зусиллями авторитарного президента Жозефа Кабіли було консолідовано у відносно стабільний для континенту режим із щорічним приростом ВВП на рівні 6%. Однак спровокована його батьком «Велика африканська війна» залишила дестабілізуючий постконфліктний спадок у вигляді конголезьких тутсі та традиційно згуртованих навколо них противників уряду Кіншаси, що не лише не розірвали свій зв'язок із колишніми центрами підтримки у Руанді, Бурунді та Уганді, а й поставили за мету використати його для будівництва «держави у державі» на сході ДРК. Латентний, на перший погляд, конфлікт із проникненням до регіону США та Китаю почав проявляти тенденції до ескалації у регіональному вимірі.

Все ж, першоосною міжетнічного конфлікту стала не проблема національного самовизначення тутсі. Набагато більш значущим є питання безробітних «польових командирів», нейтралітет яких раніше був забезпечений їх обмеженим залученням до політичного життя. Однак військові традиційно підтримують міцні зв'язки з тутсі та з правлячими колами Руанди, Уганди та Бурунді, а тому наймаються до них на службу. За рахунок такої підтримки у 2008 р. з дезертирів армії ДРК під керівництвом генералів, яких Жозеф Кабіла відмовився допустити до управління в країні, було сформоване потужне об'єднання, що відразу встановило контроль над однією з найбагатших конголезьких провінцій під назвою Південний Ківу. Загроза наступу на столицю змусила Жозефа Кабілу в 2009 р. легалізувати цю організацію під назвою «Рух 23 березня» або «М-23» (від дня підписання угоди) та інтегрувати її представників у збройні сили. Фактична військово-політична автономія «М-23» стала причиною гострого внутрішньополітичного конфлікту у 2012 р., що змусив втрутитися у ситуацію Африканський Союз та ООН [1].

Виникає цілком закономірне питання, яким же чином нечисленний «М-23» та Руанда, що не має достатніх потуг для проекції власного силового потенціалу навіть на субрегіональний рівень, можуть чинити тиск на таку величезну країну, як ДРК? Чому держави, всередині яких закладена латентна загроза громадянської війни, самі виступають ініціаторами її відновлення? Насамперед, справа у тому, що у регіоні Великих Озер немає дієвої системи колективної безпеки на кшталт ЕКОВАС у Західній Африці. За таких умов єдина надія залишається на оперативність здійснення своїх функцій ООН. Однак, все, чим вона відзначилася, – це друга у світі за чисельністю 20-тисячна місія в ДРК та започаткована у 2000 р. Міжнародна конференція регіону Великих Озер, яка проводить щорічні саміти за участі 12 регіональних країн [2]. Мандат «блакитних шоломів» обмежується створенням буферної зони для розмежування сторін і веденням бойових дій лише у цілях самооборони. Зараз можна констатувати заповнення військово-політичного вакууму й повний перехід безпекових питань в Східній Африці, до компетенції неформального блоку Руанди, Уганди та Бурунді, яких об'єднує перебування при владі «правлячої меншини» тутсі. Звинувачення Кабілою трьох урядів у намаганні відновити середньовічну імперію Тутсіленд, схоже, починають матеріалізуватися на сучасному етапі.

Жодна із цих країн не є самостійним гравцем у Конго, який діє у межах суто власних

---

* студентка 3 курсу спеціальності «міжнародні відносини» Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: доц. Сербіна Н.Ф.

інтересів. Внаслідок динамічного економічного зростання в Руанді у порівнянні з ДРК (8% приросту ВВП за останні три роки), США почали вбачати в офіційному Кігалі майбутній центр сили в усій Африці. У 2011 р. американський Конгрес затвердив двосторонній інвестиційний договір, що став першою подібною угодою США з країною субсахарської Африки в ХХІ ст. Сполучені Штати заявляють про основоположний характер своїх відносин із Руандою, а економічні перетворення у цій країні за підтримки МВФ та СБ – регіональною «рольовою моделлю» [3]. Приблизно під час становлення проамериканського курсу Руанди у зовнішній політиці ДРК з'являється еволюційний елемент. Мова йде про 2008 р., коли у Демократичній Республіці утверджується монополія консорціуму китайських ТНК, що супроводжується майже повним витісненням із місцевого ринку західних компаній, які зберегли позиції лише на сході країни [4]. Отже, США за допомогою підтримки руандійської армії отримали дієвий важіль впливу на ДРК та інструмент протидії китайському проникненню на континент. Адже країни Східної Африки, на відміну від державних акторів інших субрегіонів, розташованих південніше Сахари, залишаються союзниками США внаслідок практично повної відсутності французьких інтересів на їх геополітичному просторі, а також з огляду на такий підхід КНР до своєї африканської політики, як максимальна байдужість до характеру політичного режиму країни-партнера і вилучення безпекових питань із порядку денного двосторонніх відносин. Саме прозахідні регіональні лідери Танзанія та Кенія в 2012 р. на саміті Конференції Великих Озер в Кампалі ініціювали врегулювання конфлікту на користь блоку тутсі, хоча і на умовах виведення військ [2].

Таким чином, громадянське протистояння на сході ДРК є проявом американсько-китайського суперництва за вплив на країни Тропічної й Південної Африки. Африканський вектор зовнішньої політики США не обмежився прагненням контролювати Магриб і процеси Арабської весни. Провідна роль у проголошенні незалежності Південного Судану, як нового проамериканського регіонального гравця, домовленості про допомогу Кенії та Танзанії під час африканського турне Г.Клінтон і забезпечення реформ у Руанді під американським контролем засвідчують тенденції до консолідації позицій США у Східній Африці на протигагу економічній експансії до цього регіону КНР. Приклад ДРК є надзвичайно показовим, адже віддзеркалює модель розмежування ресурсів, на які опираються КНР та США в Африці: домінанта африканської політики першої – економічна сфера співробітництва, останні ж використовують як важіль впливу відсутність гарантій безпеки для цих країн із боку офіційного Пекіну, покладаючись на активізацію створених власними зусиллями регіональних загроз.

Список використаних джерел

1. Обострение ситуации в ДРК и фактор снижения стабилизирующей роли армии на Африканском континенте [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.davinci.org.ua/docs/DRC261112.pdf>.
2. Рязон И. «За М-23 в Конго стоит Руанда, которую поддерживают США» [Електронний ресурс] / И. Рязон – Режим доступу: http://rus.ruvr.ru/2012_11_29/Za-M-23-v-Kongo-stoit-Ruanda-kotoruju-podderzhivajut-SSHA/.
3. Історії, які ви не помітили в 2011 році. Невірний поворот Руанди [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.fundgp.com/ua/events/news/386/>.
4. О китайско-конголезских экономических отношениях. Посольство Российской Федерации в Демократической Республике Конго [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.drc.mid.ru/kongo_info_08.html.

СТРАТЕГІЧНІ ПРОТИРІЧЧЯ У РОСІЙСЬКО-КИТАЙСЬКИХ ВІДНОСИНАХ НА ПРИКЛАДІ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОЕКТУ «ТУМАНГАН»

Специфіка взаємовідносин держав, що належать до Східної Азії на сьогоднішній день вже характерно позначається значною часткою нестабільності, балансує між непередбаченою загрозою та неохочим компромісом на фоні значних стратегічних амбіцій більшості гравців. Саме тому дослідження різного роду аспектів співробітництва таких ключових регіональних акторів як Російська Федерація та Китайська Народна Республіка потребує суттєвої уваги, а ще більше - обережності у висновках та прогнозах.

У відносинах між Росією та Китаєм є низка сфер, за якими втілюється активний стратегічний діалог з метою задоволення їх життєвих інтересів, досягнення стабільності та розбудови архітектури безпеки у локальному, регіональному та глобальному масштабі. До них, виходячи із вищенаведених документів, відносять узгодження позицій під час діяльності РБ ООН, та у вирішенні численних міжнародних питань, звісно, поряд із економічною взаємодією. Не варто також забувати і про російсько-китайські політичні ініціативи по збереженню безпеки та стабільності в регіоні, які власне частково втілюються в рамках Шанхайської організації співробітництва (ШОС) [1]. Остання, в свою чергу, покликана стати одним із етапів розбудови архітектури безпеки у Східній Азії, зокрема стимулюючи економічне співробітництво між її членами (серед яких головними скрипками, звісно, є Росія та КНР), об'єднуючи їх у боротьбі з традиційними та нетрадиційними загрозами.

Тому із вищенаведених причин у світлі глобальних зрушень ХХІ століття такий вид міждержавного партнерства як транскордонні вільні економічні зони у російсько-китайських відносинах набуває ще більшого стратегічного значення. Водночас виявляючи широкий спектр протиріч, що існують між цими акторами, які як потенційно, так і реально здійснюють вплив на подальший перебіг двостороннього і навіть багатостороннього партнерства, а також, і що найголовніше - на безпеку регіону та світу в цілому [3]. Нашим завданням в даному разі є прослідкувати такі стратегічні неузгодженості на прикладі транскордонного проекту розвитку р. Туманган (рос. – Туманная, кит – Тяньцзянь).

Ми власне приходимо до наступного розуміння ситуації що склалася. По-перше, стратегічне партнерство Росії та Китаю на сучасному етапі залишається визначальним у контексті забезпечення безпеки у регіоні та світі [2]. По-друге, наявні протиріччя, що існують між акторами з приводу транскордонного співробітництва на прикладі «Розширеної Туманганської Ініціативи» доводять необхідність у більш прозорій, збалансованій та налагодженій кооперації між регіональними та глобальними акторами [4]. Тому, по-четверте, РФ необхідно збільшити зусилля по налагодженню співробітництва із країнами Центральної Азії, а також Японією з метою недопущення втрати стратегічних позицій у регіоні та можливості застосовувати компоненти структурної сили з метою реалізації власних стратегічних інтересів. По-п'яте, розробка та потенційне втілення плану Євразійського Союзу стає неможливою без урахування на узгодження інтересів усіх зацікавлених сторін, і в першу чергу такого регіонального актора як КНР. Задля цього пріоритетним стає використання існуючого рівня співробітництва та ряду міжнародних форумів, де з'являється можливість дійти згоди по окремим ключовим питанням [5]. І, звісно, задля зняття напруги стосовно можливих загроз будь-яких ініціатив транскордонного співробітництва, що

---

* студентка 4 курсу спеціальності «міжнародні відносини» Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: доц. Константинов В.Ю.

включали б далекосхідні регіони, необхідним є розвиток даних зон та досягнення адекватного рівня їхнього розвитку шляхом посиленої модернізації, розвитку людських ресурсів, повернення ПІІ тощо. Як результат, в такому випадку протиріччя, що на сьогодні існують між російською та китайською стороною з вищезгаданого комплексу питань можна буде перетворити на прагматичний консенсус з урахуванням інтересів сторін та дотриманням норм міжнародного права [6]. Що, в свою чергу стане основою забезпечення безпеки та стабільності в регіоні.

Список використаних джерел

1. Лузянин С.Г. Северо-Восточная Азия: внутренние и внешние измерения развития и безопасности [Электронный ресурс] / С.Г. Лузянин// портал «Перспективы». – 17 марта 2012. – Режим доступа: http://www.perspektivy.info/oykumena/politika/severovostochnaja_azija_vnutrennije_i_vneshnije_izmerenija_razvitija_i_bezopasnosti_2012-03-07.htm.
2. Договор о добрососедстве, дружбе и сотрудничестве между Российской Федерацией и Китайской Народной Республикой от 16.07.200 [Электронный ресурс] Официальный сайт Министерства иностранных дел РФ. — Режим доступа: <http://www.mid.ru/bdomp/nsrasia.nsf/1083b7937ae580ae432569e7004199c2/432569d80021985f43256a8c004d1562!OpenDocument>.
3. Совместная российско-китайская декларация от 25 апреля 1996г. [Электронный ресурс] Веб-сайт BestPravo.ru. — Режим доступа: <http://russia.bestpravo.ru/fed1996/data05/tex19068.htm>.
4. Гайкин В.А. Зародыш расовой войны // В.А. Гайкин/ Новое Восточное Обозрение. – 18.09.2012. - Режим доступа: <http://www.ru.journal-neo.com/node/118657>.
5. Программа развития района Туманган [Электронный ресурс] // Владивосток: Институт биологии моря ДВО РАН, Институт «Открытое общество», Центр Интернет ДВГУ. – 1998. - Режим доступа: <http://www.wimb.dvo.ru/misc/trdap/doc001.htm>.
6. Панков В. Уроки «Тумангана» [Электронный ресурс] / В.Панков// Журнал Владимира Панкова. - 7 июня 2011. - Режим доступа: <http://varankov.livejournal.com/1793.html?thread=2305>.

ТИХООКЕАНСЬКИЙ АЛЬЯНС ЯК НОВИЙ ЦЕНТР ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ У ЛАТИНСЬКІЙ АМЕРИЦІ

Зважаючи на величезну кількість різноманітних інтеграційних об'єднань в Латинській Америці, які почасти дублюють цілі та склад учасників одне одного, здавалося б, поява чергового не мала б визначального впливу на ситуацію у регіоні. Однак, створений 6 червня 2012 р. у складі Мексики, Колумбії, Перу та Чилі Тихоокеанський Альянс уже робить доволі серйозні заявки якщо не на першість, то принаймні на рівноправність із Меркосуром та Унасуром. Такі амбіції базуються на темпах економічного росту країн об'єднання, що за приблизними оцінками складають 60-70% від аналогічного показника Меркосуру. Попри доволі нетривале існування Тихоокеанського Альянсу сам факт його появи можна трактувати з діаметрально протилежних точок зору.

Офіційно доцільність інтеграції між вищезгаданими країнами була обґрунтована ініціатором цього проекту, перуанським президентом Аланом Гарсією Пересом в 2011 р. та визначалася як намір започаткувати до 2025 р. всеохоплюючу зону вільної торгівлі [1]. Щоправда не зрозуміло, навіщо створювати задля здійснення цієї мети окрему організацію, якщо угоди подібного змісту вже укладені між країнами-учасницями на двосторонньому рівні. Куди більш обґрунтованою є оцінка Тихоокеанського Альянсу, як механізму реінтеграції Мексики, а опосередковано і США в латиноамериканську систему міжнародних відносин. На користь цього свідчить склад його учасників: Мексика, як член НАФТА; Колумбія, надзвичайно залежна від американської економічної та військової допомоги у боротьбі з наркоторгівлею; Чилі, яка ще в 2003 р. підписала угоду про Зону вільної торгівлі для Америк (АЛКА); Перу, частина політичних кіл якої, з одного боку, невдоволена занадто великим впливом Бразилії, а з іншого – не бажає поступатися у сфері налагодження контактів зі США своєму основному конкуренту – Чилі. До участі в організації не були запрошені тихоокеанський, проте антиамериканський Еквадор, а також Бразилія, Аргентина та Венесуела, які хоча і орієнтуються на Атлантику, все одно мають тісніші економічні зв'язки із тихоокеанськими державами Азії, ніж переважна більшість їх латиноамериканських сусідів [1].

Пов'язаною із попередньою є думка, що Тихоокеанський Альянс це реванш із затримкою у 7 років, який США взяли у нинішніх лідерів Меркосуру (Бразилії, Аргентини та Венесуели) за остаточну відмову в 2005 р. від створення Зони вільної торгівлі для Америк при неформальному домінуванні США. Схоже, що цю точку зору поділяє і Бразилія, адже нещодавно вона звернулася з проханням отримати статус спостерігача при міжнародній організації, вочевидь, аби хоч мінімально контролювати процеси, що відбуваються всередині Альянсу. Насправді ж сценарій створення противаги Меркосуру у вигляді Тихоокеанського Альянсу видається цілком фактологічно підкріпленим. Якщо географічно до Меркосуру увійшли країни так званого «південного конусу», то членство у Тихоокеанському Альянсі визначалося виходом учасників до узбережжя Тихого океану, хоча вже згаданий Еквадор та країни Центральної Америки і становлять важливий виняток [2]. Усіх учасників Меркосуру об'єднує ідеологія «соціалізму ХХІ століття» та опори в своїй економічній політиці на торгівлю і залучення ресурсного потенціалу за одночасного уникнення зовнішніх запозичень, у той час як країни Альянсу орієнтуються на більш західну, ліберальну модель розвитку, заохочуючи інвестування та залучення позик, незалежно від джерела їхнього походження. Справа у тому, що Бразилія і Аргентина ще добре пам'ятають, як США та МВФ фактично покинули їх напризволяще під час криз кінця 90-х, початку 2000-х років, тоді як

тихоокеанські країни, навпаки заохочують надходження великого капіталу, здебільшого з американських ТНК [3]. І нарешті, далеко не випадковим є часовий проміжок створення Тихоокеанського Альянсу – саме у період кризи Меркосуру, пов'язаної як із парагвайськими подіями 2012 р., так і з тривалим напруженням у аргентино-уругвайських торговельно-економічних відносинах. Внутрішні проблеми у Меркосурі наштовхнули ініціаторів створення тихоокеанського блоку на ідею: якщо країни-учасниці першого інтеграційного союзу об'єдналися на ґрунті антиамериканізму, то вони, у свою чергу, можуть використати консолідуючу ідею протистояння Меркосуру [4].

Позиція Вашингтону щодо питання Тихоокеанського Альянсу зводиться до заохочення співробітництва його країн-членів і майбутнього залучення їх до тихоокеанського співробітництва у більш широкому вимірі. Однак тут знову виникають підозри стосовно того, чи не є це способом обмежити вступ до Альянсу небажаних країн та зробити його діяльність лише антуражем для реалізації більш значущих цілей. Дослідники виділяють дві з них: намір США повернути втрачені у часи перебування при владі Дж. Буша-молодшого позиції у Латинській Америці, опираючись на лояльні тихоокеанські країни, а також прагнення офіційного Вашингтону зміцнити свою вагу в АТР, залучившись підтримкою низки впливових латиноамериканських державних акторів [3].

У кожного учасника інтеграції є й інші інтереси. Як уже зазначалося, Мексика намагається зменшити односторонню орієнтацію на США шляхом інтеграції у південноамериканські структури, залишаючись при цьому членом НАФТА. Великий вплив на цей процес має іноземний капітал у країні, що вбачає в такому плані можливість закріпитися ще й на андських країнах. Не менш важливим є і фактор взаємної зацікавленості Мексики та Колумбії у співпраці у галузі боротьби з наркаторгівлею, адже мексиканці зрозуміли, що боротися із транзитом наркотиків неефективно, якщо не контролювати основні райони їх виробництва. Країни Альянсу розглядають членство Чилі як нагоду отримати спрощений доступ на внутрішні ринки Мексики та головне – США. Зиск, який матиме Перу від участі у цій організації, полягає у використанні її транзитного потенціалу за рахунок зростання обсягів торгівлі, що може вплинути на позицію інших держав із приводу перуансько-чилійського територіального спору [5].

Проте, якими б привабливими не здавалися ідеї, покладені в основу об'єднання тихоокеанських країн, навряд чи йому вдасться самотійно посісти вагоме місце в рамках Тихоокеанської зони вільної торгівлі, зважаючи на рівень розвитку інших її учасників, серед яких Японія, Індія, нові індустріальні країни [2]. Ймовірно ітиметься про надання підтримки Вашингтону у відносинах з його партнерами та отримання латиноамериканськими країнами певних дивідендів за лояльність. Можна припустити, що ідея створення спільноти, орієнтованої на відстоювання своїх інтересів у АТР, могла би бути успішно реалізованою лише за умови залучення Бразилії, Аргентини та Венесуели, оскільки першій внаслідок участі в БРІКС було б легше порозумітися з Індією і Китаєм, а остання безпосередньо зацікавлена у доступі до тихоокеанського узбережжя задля експорту нафти до КНР.

Список використаних джерел

1. Nogueira Uziel. Alianza del Pacifico: ¿Nuevo proceso de integración o extensión del ALCA? – Режим доступу: <http://www.dossiergeopolitico.com/2012/06/alianza-del-pacifico-¿nuevo-proceso-de-integracion-o-extension-del-alca.html>.
2. Malamud Carlos. La Alianza del Pacífico: un revulsivo para la integración regional en América Latina [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.realinstitutoelcano.org/wps/portal/rielcano/contenido?WCM_GLOBAL_CONTEXT=/elcano/elcano_es/zonas_es/america+latina/ari46-2012_
3. Lozano Jorge Tadeo Estrategia regional de la alianza del pacífico [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://diarioelpopular.com/2012/06/alianza-del-pacifico-estrategia-regional/>.

4. Scherer Nicolás Rojas. La Alianza del Pacífico [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://sur.infonews.com/notas/la-alianza-del-pacifico>.
5. Méndez Mariano Bullón. La Alianza Pacífica: posible impacto a la integración latinoamericana [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://alainet.org/active/57525>.

ОСОБЛИВОСТІ ЧЛЕНСТВА АВСТРІЙСЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ У ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ

Головне завдання даної роботи – дослідити еволюцію військової політики Австрійської Республіки у процесі інтеграції країни до структур ЄС і її участь у військово-політичних ініціативах цієї організації. Окрім того, у ній також розглядається співробітництво Австрійської Республіки з Організацією Північноатлантичного договору (НАТО), як з одним із гарантів підтримання безпеки у Об'єднаній Європі.

У 1995 р. Австрія вступила до складу ЄС. До цього часу на заваді участі країни у євроінтеграційних процесах стояли положення Державного договору від 15 травня 1955 р., який завершив десятирічний період окупації країни військами членів антигітлерівської коаліції, а також Конституції, що декларувала постійний нейтралітет швейцарського типу [4; 10, с. 51]. Це не було перешкодою для активної діяльності Австрії на міжнародній арені, зокрема, у рамках ООН (член з 1955 р.) і в її миротворчих операціях [4; 9]. Однак розпад соціалістичної системи породив нові зовнішньополітичні виклики, відповісти на які сформована міжблоковим протистоянням доктрина нейтралітету була не в змозі. Це стосувалося, насамперед, конфліктів на території колишньої Югославії. Вони призвели не лише до значного напливу біженців до Австрійської Республіки, але й створили безпосередню загрозу поширення бойових дій на територію Австрії після низки прикордонних інцидентів, спровокованих Югославською народною армією [7, с. 462; 9].

Нейтральний статус Австрії викликав певні складнощі й при вступі до ЄС, у контексті формування Спільної зовнішньої політики та політики безпеки (СЗПБ). Тому ще 26 червня 1989 р. до Конституції були внесені відповідні зміни. Поняття нейтралітету звузили винятково до утримання від участі у військових організаціях та заборони розміщення іноземних збройних сил на території Австрійської Республіки [8, с. 364]. У 1992 р. було прийнято нову військову доктрину, пристосовану до нових геополітичних реалій Європи. Федеральна армія скорочувалася з 200 тис. чол. до 100 тис., а війська територіальної оборони перетворювалися на мобільні сили швидкого реагування, при цьому пріоритетними завданнями військових частин визначалися підтримання внутрішнього ладу та безпеки, протидія тероризму, ліквідація наслідків стихійних й техногенних катастроф тощо [8, с. 365; 9].

Під час війни у Перській затоці 1991 р., Австрія підтримала резолюції ООН, спрямовані проти Іраку, надаючи дозвіл союзним військам на польоти в її повітряному просторі та транспортування військової техніки через австрійську територію. Більшість громадян країни, включно з найбільш пацифістськи налаштованими верствами, підтримала введення військ НАТО та ЄС на Балкани для припинення конфлікту в колишній Югославії, щоправда, без залучення до бойових дій австрійських військових. Водночас австрійці без вагань виступили проти проєктів створення спільних європейських збройних сил та участі у них офіційного Відня у будь-якому форматі [9].

У той же час, після завершення вступу до ЄС 1995 р., Австрія висловила готовність стати спостерігачем у Західноєвропейському Союзі. Одночасно країна приєдналася до програми НАТО «Партнерство заради миру», обмежуючись, щоправда, лише діяльністю у гуманітарній сфері. Це стало компромісом з тією частиною суспільних і політичних сил, що з початку 1990-х рр. виступала за вступ Австрії до лав цієї організації [4; 8, с. 366].

---

* студент 4 курсу спеціальності «міжнародні відносини» Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка.
Науковий керівник: доц. Кривонос Р.А.

Всередині самого австрійського суспільства існує потужний спротив ідеям утворення єдиної європейської армії. Однак починаючи з 2002 р. Австрія бере активну участь у діяльності Єврокорпусу – міжнародної військової частини швидкого реагування. Слід зазначити, що її внесок обмежується командиріванням офіцера до штаб-квартири [2]. Також країна є учасником миротворчих місій EUFOR – європейських сил швидкого реагування. Зараз у рамках місії «Althea» у Боснії і Герцеговині дислоковано 352 військовослужбовці Федеральної армії [1; 5]. Разом зі багатьма іншими країнами ЄС Австрія взяла участь в санкціонованій ООН операції з відновлення миру в Афганістані. Зокрема, три австрійські військові радники працюють у складі Міжнародних сил зі сприяння безпеці (ISAF) у цій країні, надаючи сприяння у розбудові афганських збройних сил та органів правопорядку [3; 5]. Також у рамках Місії ООН із надання допомоги Іраку (UNAMI) на території цієї країни працював австрійський військовий спостерігач [5; 6].

Отже, військова політика Австрійської Республіки зазнала істотних змін з моменту прийняття рішення про вступ країни до Європейського Союзу. Насамперед, це стосувалося питання нейтралітету. Так, країна відійшла від характерного для періоду холодної війни позаблокового статусу та переглянула свою доктрину, що було зумовлено вимогами часу. Вступ і інтеграція до ЄС спонукали офіційний Відень активніше залучатися до вирішення питань військового характеру у рамках цієї організації. Проте, Австрійська Республіка значною мірою прагне зберегти елементи традиційно нейтральної позиції у міжнародних відносинах і її участь у військових операціях та зовнішньополітичних ініціативах ЄС відзначається суто миротворчим і гуманітарним характером.

Список використаних джерел

1. EUFOR [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://en.wikipedia.org/wiki/EUFOR>.
2. Eurocorps [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.eurocorps.org/>.
3. International Security Assistance Force [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: http://en.wikipedia.org/wiki/International_Security_Assistance_Force.
4. Österreichische Neutralität [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: http://de.wikipedia.org/wiki/Österreichische_Neutralität.
5. Österreichs Bundesheer [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.bmlv.gv.at/>.
6. United Nations Assistance Mission in Iraq [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://en.wikipedia.org/wiki/UNAMI>.
7. Воцелка К. История Австрии. Культура, общество, политика / Карл Воцелка; пер. с нем. В.А. Брун-Цеховского, О.И. Величко, В.Н. Ковалева — М.: Издательство «Весь Мир», 2007. – 512 с.
8. Європейський Союз: історія і засади функціонування: навч. посіб./ В. В. Копійка, Т. І. Шинкаренко; за ред. Л. В. Губерського. – 2-ге вид., випр. і доповн. – К.: Знання, 2012. – 759 с. – (Вища освіта XXI століття).
9. Зміна обличчя австрійського нейтралітету [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.ucipr.kiev.ua/publications/183/lang/www.economist.com>.
10. Міжнародні відносини та світова політика: підручник / кер. авт. кол. В. Ю. Крушинський; за ред. В. А. Манжолі. – К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2010. – 863 с.

ВПЛИВ ОТРИМАННЯ ПАЛЕСТИНОЮ СТАТУСУ ДЕРЖАВИ - СПОСТЕРІГАЧА В ООН НА АРАБСЬКО - ІЗРАЇЛЬСЬКИЙ КОНФЛІКТ

Палестино-ізраїльські відносини є ключовим фактором, що визначає політичну ситуацію на Близькому Сході. На даний момент основною їх характеристикою є відсутність переговорного процесу між сторонами конфлікту. Останньою подією у цьому контексті стало голосування 29 листопада 2012 р. (138 голосів – «за», 9 – «проти», 41 країна утрималася) Генеральної Асамблеї ООН, яке надало Палестині статус держави-спостерігача при Організації Об'єднаних Націй [1]. Новий статус в ООН можна розглядати як важливу дипломатичну перемогу, що стала можливою на тлі дедалі зростаючих міжнародних симпатій до Палестинської національної автономії. Його отримання полегшувалося тим чинником, що на відміну від повноправного членства (заявку на яке Палестина зробила ще в 2011-му), він забезпечувався рішенням Генеральної Асамблеї ООН, а не членів Ради Безпеки цієї організації [2].

Новий статус наразі дає Палестині можливість звертатися в усі фінансові, гуманітарні та освітні структури ООН. Вона також може увійти до складу Міжнародної Організації Праці, Всесвітньої Організації Охорони Здоров'я і т.п., але головне, що автономія отримала право звертатися у судові органи, зокрема, у Міжнародний кримінальний суд (МКС) в Гаазі (Нідерланди). Ізраїль не визнає юрисдикції цього органу, однак юридичні наслідки палестинських позовів можуть ускладнити перебування ізраїльтян у країнах, де юрисдикція МКС поважається. Тепер ПНА вже не просто окупована територія, а окупована держава, а отже – вона охороняється всіма міжнародними нормами і конвенціями, зокрема, Женевською конвенцією 1949 р. про захист цивільного населення під час війни. Статус окупованої держави, крім того, визначить кордони Палестини, адже вони будуть зафіксовані по лінії розмежування, яка передувала війні 1967 р.

Але якщо з військової точки зору істотних змін не відбулося, то у політичному відношенні все вказує на зростання підтримки палестинців у світі, а також на те, що ізраїльське міжнародне становище після чергового палестино-ізраїльського загострення напруженості та набуття Палестиною нового статусу в ООН помітно погіршилося. Незважаючи на те, що голосування з палестинського питання у Генасамблеї ООН продемонструвало суттєві відмінності у позиціях європейських держав і відсутність політичної єдності (Франція проголосувала за, Німеччина та Великобританія утрималися, а Чехія – проти), критична реакція Ізраїлю щодо нового статусу Палестини і його заяви про намір будувати нові поселення викликали осуд світової громадськості.

Прем'єр-міністр Бенджамін Нетаньяху охарактеризував звернення ПНА до ООН як грубе порушення угод, раніше укладених нею з ізраїльтянами. Ізраїльський уряд одностайно відкинув резолюцію ООН, відповівши на неї прийняттям нового плану забудови у так званій зоні Е-1 – частині палестинської території між Східним Єрусалимом і Західним берегом річки Йордан, яка є «мостом» між обома територіями. Цікавим у зв'язку з цим є і той факт, що навіть у США в середовищі проізраїльського лоббі постійно лунає гостра критика на

---

* студент 4 курсу спеціальності «міжнародні відносини» Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

адресу уряду Ізраїлю. Так, відомий діяч Леон Візельтір звинуватив ізраїльського прем'єр-міністра в обурливих діях із будівництва нових поселень [3].

Все це свідчить про те, що подібна ізраїльська діяльність погіршує авторитет єврейської держави у тих країнах, які раніше його активно підтримували. У вкрай нестабільній обстановці, що складається у близькосхідному регіоні, Ізраїль може розраховувати на міжнародні гарантії своєї безпеки тільки в обмін на відмову від будівництва поселень, але новий статус Палестини лише активізував процес протистояння. Відсутність взаєморозуміння між сторонами поглиблюється тим чинником, що рухи Хамас і ФАТХ не можуть знайти спільну мову між собою і налагодити діалог із Ізраїлем, внаслідок чого можливість створення справжньої палестинської держави поки не розглядається.

Список використаних джерел

1. Шестьдесят седьмая сессия Пункт 37 Повестки дня. Вопрос о Палестине [Електронний ресурс] // Сайт ООН. – Режим доступу: <http://www.un.org/ru/documents/ods.asp?m=A/67/L.28>.
2. Доклад Комитета по приему новых членов, касающийся заявления Палестины о приеме в члены Организации Объединенных Наций [Електронний ресурс] // Сайт ООН. – Режим доступу: <http://www.un.org/ru/documents/ods.asp?m=S/2011/705>.
3. Leon Wieseltier ISRAEL, PALESTINE, AND THE RETURN OF THE BI-NATIONAL FANTASY. What is Not to be Done / Leon Wieseltier [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.mafhoum.com/press6/165P51.htm>.

МІЖНАРОДНЕ ПРАВО

Січковська О.*

КАРИБСЬКИЙ СУД: ПОДВІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК ХАРАКТЕРНА ОСОБЛИВІСТЬ

Мета нашого дослідження — це з'ясування доцільності використання ССЖ у його подвійній компетенції. Карибський суд (ССЖ) є першим запропонованим судом вищої юрисдикції для англомовних карибських країн. З верховенством англійських суддів було покінчено законом 1865 року, який офіційно присвоїв йому владу. Водночас пролунала заява, що цей закон суперечить акту Британського парламенту і породжує порожнечу своєю непослідовністю [1].

Поштовхи до формування ССЖ розпочалися у період після розпаду Вест-Індійської федерації і утворення Карибської асоціації вільної торгівлі, з метою збереження економічних зв'язків між різними колишніми і постійними колоніями Великобританії після розпаду політичних зв'язків. За рекомендацією Королівської Комісії в 1897 році було створено Вест-Індійський апеляційний суд в 1919 році [2].

Британський Карибський Федераційний закон 1956 року, який засновував Федерацію, був офіційно чинним з 1958 по 1962, і також створив федеральну судову систему, щоб замінити Вест-Індійський апеляційний суд [3]. З усіх попередніх регіональних судів в англомовних Карибського басейну, Федеральний Верховний суд здається найбільш близьким до ССЖ.

У 1970 році на Шостій Нараді глав урядів Карибського співтовариства постало Питання про створення апеляційної інстанції в Карибському морі. Потім, в 1989 році КАРИКОМ у образі Глав урядів прийняли тверде рішення про створення Карибського суду з остаточною апеляційною юрисдикцією. За цим послідувала доповідь Вест-Індійської комісії, в якій рекомендовано створити Карибський суд не тільки в якості апеляційної інстанції для регіону, але також як орган з оригінальною юрисдикцією щодо тлумачення та застосування Чагуарамаського договору. На тлі протиріч і невизначеностей, Рамкові угоди про створення ССЖ були офіційно підписані 14 лютого 2001 року в Барбадосі главами урядів Ямайки, Гренади, Сент-Люсії, Барбадосу, Белізу, Антигуа, Суринаму, Сент-Кітсу, Невісу, Тринідад і Тобаго [4]. Сент-Вінсент і Домініка не підписала. Багато активістів прав людини виступили проти створення ССЖ, тому що вони вважали, що суд буде використовуватися з метою прискорення страти без належного урахування захисту основних прав людини, засуджених до страти. Корпорації виступали проти створення суду тому що вони вірили, що Таємна рада є найкращою гарантією проти «експропріації».

Більш фундаментальною перешкодою для прийняття ССЖ є те, що будь-яка така зміна буде вимагати конституційних поправок у відповідних країнах [5]. Незважаючи на це, країни пішли на ризик і надали таку особливу подвійну юрисдикцію для нового Карибського суду. Він призначений для існування як гібридна установа: муніципальний суд останньої інстанції і міжнародний суд з обов'язковою і виключною юрисдикцією стосовно тлумачення і застосування Договору Chaguaramas [6]. З одного боку, вона наділена оригінальною і обов'язковою юрисдикцією щодо тлумачення і застосування Договору Chaguaramas. При здійсненні цієї юрисдикції, ССЖ виконує функції міжнародного трибуналу, застосовує норми міжнародного права щодо тлумачення і застосування договору. Карибський суд, таким чином, виконує такі ж функції як Міжнародний суд. З іншого боку, він здійснює роль

---

* студентка 3 курсу спеціальності «міжнародне право» Інституту міжнародних відносин Київського національного університету ім. Тараса Шевченка
науковий керівник: доц. Ржевська В.С.

апеляційної інстанції для держав-членів КАРІКОМ, замінивши Судовий комітет Таємної ради (КСКП) для англомовних держава-членів. При здійсненні своїх апеляційних функцій, Карибський суд заслуховує апеляції від судів загальної юрисдикції в межах юрисдикції Сторін Угоди про заснування Карибського суду і є найвищим міським судом в регіоні [7].

Вперше про ССЖ почули в серпні 2005 року та був застосований для вирішення "десятирічного" наклепу суді з Барбадосу [8]. В якості причин для створення верховного суду апеляційної юрисдикції виступають численні обставини, включаючи позбавлення регіонального домінування юрисдикції британського Судового комітету Таємної ради [9].

Суперечки навколо створення цього суду відповідають двом великим подіям, які зробили Таємну раду непопулярною в Карибському регіоні. Одна з причин стала відмова Таємної ради дозволити смертну кару для осіб, засуджених за вбивства (які провели більше п'яти років домагаючись різних варіантів оскарження), навіть там, де більшість людей у відповідних юрисдикціях підтримують смертну кару [10]. У справі Пратт і Морган проти Генерального прокурора Ямайки, в 1993 році Таємна рада постановила, що особам, які відбувають покарання в камері смертників більш ніж п'ять років повинні замінити їх вироки довічним ув'язненням [11]. Другим основним питанням була справа за участю уряду Антигуа і Барбуди, де Таємна рада передала радіо ліцензію компанії від імені вищезгаданого уряду без його згоди. Британський суд був сприйнятий такий, що має занадто багато влади в Карибському регіоні. Досить таки значних розмірів досягнула суперечка, щодо доцільності використання основного елементу унікальності ССЖ: його подвійної юрисдикції. Адже, багато юристів висловили думки, що це не розумно використовувати лише половину його можливостей, бо з часом це може призвести до занепаду і втрати його особливостей функціонування. З іншого боку, є думки про те, що це дуже молода судова установа, що просто фізично не здатна обробити об'єми інформації у вигляді справ, що надходять до нього в результаті функціонування з двома юрисдикціями. Друга позиція є дещо необґрунтованою, адже, завжди нова інформація дає нові знання, а нові знання призводять до розвитку. Карибський суд саме потребує цього розвитку і використання його на повну силу, що з часом визначить його вагоме місце на світовій арені. Він має всі шанси стати важливим інструментом для економічного розвитку та соціальної згуртованості в КАРІКОМ. Це і тягне за собою загальний розвиток країн Карибського регіону. ССЖ був створений як унікальна судова установа і вона повинна використовувати свою унікальність.

Список використаних джерел

1. Ann Spackman, *Constitutional Development of the West Indies 1922-1968: a selection from the major documents*, Barbados: Caribbean University Press, 1976. — P. 63-64.
2. Anthony Payne, *The Politics of the Caribbean Community, 1961-79*, New York: St. Martin's Press, 1980. — P. 9.
3. Judges / CARICOM Secretariat/[Електронний ресурс] / — // Режим доступу: http://www.caribbeancourtofjustice.org/about-the-ccj/judges_
4. CCJ from concept to reality / [Електронний ресурс] / CARICOM Secretariat. — // Режим доступу: http://www.caribbeancourtofjustice.org/about-the-ccj/ccj-concept-to-reality/CCJ_
5. Selwyn Ryan, *The Judiciary and Governance in the Caribbean*, St. Augustine, Trinidad and Tobago: Multimedia Production Centre, 2001. — P. 532.
6. The CARIBBEAN COURT OF JUSTICE / [Електронний ресурс] / CARICOM Secretariat. — // Режим доступу: http://www.caricom.org/jsp/community_organs/caribbean_court.jsp?menu=cob .
7. Dennis Byron, Christopher Malcolm /Caribbean Court of Justice(CSJ) / [Електронний ресурс]/ Dennis Byron, Christopher Malcolm . — // Режим доступу: http://www.mpepil.com/sample_article?id=/epil/entries/law9780199231690-e1893&recno=9&_

8. Questions and answers on the Caribbean Court of Justice / [Электронный ресурс] . — // Режим доступа: <http://jamaica-gleaner.com/gleaner/20020421/focus/focus2.html> .
9. Colonial power over death penalty/Therese Mills / [Электронный ресурс]. — // Режим доступа: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/americas/4185745.stm> .
10. Caribbean rejects UK justice / [Электронный ресурс]. — // Режим доступа: [/http://news.bbc.co.uk/2/hi/americas/1171362.stm](http://news.bbc.co.uk/2/hi/americas/1171362.stm) .
11. CCJ faces key test on death penalty / [Электронный ресурс]. — // Режим доступа: http://www.bbc.co.uk/caribbean/news/story/2006/06/printable/060619_ccj.shtml_

ПЕРСПЕКТИИ ПЕРЕТЛУМАЧЕННЯ СВОБОДИ ПЕРЕСУВАННЯ З РИНКОВОЇ ОРІЄНТОВАНОСТІ ДО «ГУМАНІТАРНОЇ»

Одним із основних принципів функціонування Європейського Союзу, закріплених у ст. 3 Договору про заснування Європейської Спільноти, є спільний ринок, що включає скасування перешкод пересування людей [1, ст. 3]. Формально, усі члени ЄС отримали рівні можливості для працевлаштування та пошуку кращого життя на території інших держав-членів ЄС, однак фактично первинна мета цієї свободи, покращення економіки, залишалася незмінною починаючи з 1957 року. Уряди держав згодні приймати на свою територію лише тих осіб, перебування яких може бути вигідно для їхньої економіки, або, принаймні, не створювати реальних загроз безпеці та правопорядку. Наразі через невідповідність первинної мети існування свободи пересування суспільним реаліям, функціонування цього принципу стикається з масовими порушеннями у сфері прав людини.

Свобода вільного пересування осіб в межах ЄС бере свій початок договору про створення Європейського економічного співтовариства у 1957 році, де чітко містилося положення про право пересування саме для «робітників» [2, ст. 39]. Це було зумовлено перш за все економічними факторами, про права людей на особистісний розвиток чи пошук кращих умов життя тоді навіть не йшлося. У післявоєнний період для відбудови економіки європейські держави потребували робочої сили, яка володіє достатніми навичками, зможе приїхати на певний період часу і сприяти економічному розвитку. Визначення «працівник» поступово розширилося і стосувалося не тільки робітників в промисловості, але і осіб для сезонного або тимчасового працевлаштування та стажування в державах-членах. У 1990 році, свобода пересування осіб гарантувалася для студентів, пенсіонерів і безробітних, а також для членів їх сімей. Процес створення свободи пересування для всіх громадян держав-членів була завершена з підписанням Маастрихтського договору в 1992 році, який створено Європейський Союз (ЄС) і ввів поняття спільного європейського громадянства [6].

Теперішня ситуація з еміграцією ромів у Європі слугує підтвердженням існування протиріччя між фундаментальною свободою пересування осіб в межах ЄС та сферою прав людини. Остання включає порушення прав як тих осіб, які переїжджають, так і тих, кому така присутність останніх створює реальні проблеми, пов'язані із зростанням рівня злочинності, відсутністю вільних робочих місць та інших.

Це питання досить гостро постало у Європі після того як у липні 2010 року французький уряд оприлюднив план демонтувати близько 300 нелегальних циганських таборів та депортувати їх до Румунії і Болгарії і вже в серпні розпочав дії щодо їх примусового виселення. Виходить, що політика уряду Франції стосовно ромів, які є громадянами ЄС, суперечить законодавству ЄС, що було підтверджено рішенням Єврокомісії [8]. Виконавчий орган провів судові розслідування щодо Франції, яке стосувалося порушення норм Європейського Союзу. Свої дії уряд позиціонував як цілком правомірні, адже так як емігранти з Болгарії і Румунії перебувають в країні нелегально, то влада Франції має повне право їх депортувати. У заяві адміністрації президента йшлося про те, що нелегальні табори ромів є «джерелом нелегального перемитництва, місцем глибоко шокуючих стандартів життя, експлуатації дітей для жебрацтва, проституції і злочинності» [7].

---

* студентка 4 курсу спеціальності «міжнародне право» Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: ас. Льовін А.В.

Так як виселення незаконних емігрантів стосувалося лише однієї етнічної спільноти, зокрема, ромів, то правозахисні організації стверджували, зокрема, Amnesty International, що такі дії з боку уряду є дискримінацію по відношенню до цієї етнічної меншості, що є, в свою чергу, грубим порушенням основних прав людини, закріплених низкою загальнообов'язкових документів [5].

Відповідно до Міжнародної конвенції про ліквідацію усіх форм расової дискримінації саме поняття «дискримінація» визначається як «будь-яке розрізнення, виняток, обмеження чи перевага, засновані на ознаках раси, кольору шкіри, родового, національного чи етнічного походження, метою або наслідком яких є знищення або применшення визнання, використання чи здійснення на рівних засадах прав людини та основних свобод у політичній, економічній, соціальній, культурній чи будь-яких інших галузях суспільного життя» [3, ст. 1]. Європейський суд з прав людини, зі свого боку, зазначив, що «відмінність у поводженні є дискримінаційною, якщо вона «не має об'єктивного і розумного виправдання», тобто, якщо вона не переслідує «законної мети» [4]. У даному випадку, уряд Франції намагається пояснити свої дискримінаційні на перший погляд дії політикою, спрямованою на зменшення рівня злочинності та захисту французьких громадян.

Проблеми, які постають при реалізації свободи пересування осіб доводять неефективність чи непродуманість до кінця усіх аспектів та наслідків функціонування цього принципу. Проблема дискримінації ромів та інтеграції їх у суспільство потребує спільних дій урядів європейських держав для покращення цієї ситуації, яким, очевидно, зовсім не вигідно сприяти такій інтеграції, а простіше вдаватися до дій, нехай навіть дискримінаційного характеру, що суперечать нормам ЄС, проте задля добробуту власної держави. Громадяни інших держав, які прибули з Європейського Союзу, все одно залишаються другорядними порівняно з власними громадянами, крім того, у випадку з ромами, вони не становлять жодної цінності в економічному плані. Відтак, реалізуючи власну свободу як громадянина ЄС на право вільного пересування, ці люди стикаються з масовими порушеннями своїх невід'ємних прав людини, а подекуди піддаються серйозній дискримінації на основі расової чи етнічної приналежності.

Список використаних джерел

1. Договір про заснування Європейської Спільноти. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_017.
2. Договір про заснування Європейської економічного співтовариства. – Режим доступу: <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:12002E039:EN:HTML>.
3. Міжнародна конвенція про ліквідацію всіх форм расової дискримінації. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_105.
4. Amnesty International Ukraine, Що таке дискримінація?– Режим доступу: <http://www.amnesty.org.ua/node/84>.
5. Єреміца Віталій, Франція перетворює ромів на «цапів-відбувайлів» - Amnesty International, Радіо Свобода, 02.03.2010. – Режим доступу: <http://www.radiosvoboda.org/content/article/2146866.html>.
6. Saara Koikkalainen, Free Movement in Europe: Past and Present, Migration Information Source, April 2011. – Режим доступу: <http://www.migrationinformation.org/Feature/display.cfm?ID=836>.
7. Франція закриє нелегальні табори ромів, ВВС Україна, 29.07.2010. – Режим доступу: http://www.bbc.co.uk/ukrainian/world/2010/07/100729_france_roma_camps_sp.shtml.
8. Єврокомісія подає позов проти Франції за депортацію циган, ТСН, 29.09.2010. – Режим доступу: <http://tsn.ua/svit/evrokomisiya-podaye-pozov-proti-franciyi-za-deportaciyu-cigan.html>.

ПОХОДЖЕННЯ ПОНЯТТЯ «МІЖНАРОДНИЙ ЗЛОЧИН»

У юридичній доктрині отримала визнання концепція, відповідно до котрої серед багатьох правопорушень існує окрема категорія міжнародних злочинів та злочинів міжнародного характеру, що становлять велику суспільну небезпеку. Правильне окреслення кола цих злочинів, їх розрізнення допоможе обрати ефективні форми і методи боротьби з ними. Поняття міжнародного злочину та злочину міжнародного характеру дозволить визнати такими лише ті діяння, які є найбільш небезпечними для міжнародних відносин.

Ще на початку ХХ століття проблему міжнародних злочинів досліджували, зокрема, Н. Коркунов, Ф. Ліст, Ф. Мартенс та інші вчені. До таких злочинів вони відносили прагнення одних держав до поневолення інших та всесвітнього панування, напад без оголошення війни та достатнього приводу [1, с. 44].

Вперше перелік таких злочинів було запропоновано Статутом Нюрнберзького Міжнародного воєнного трибуналу 1945 року. У статті 6 Статуту до категорії міжнародних віднесено три групи злочинів проти людства [2].

1. злочини проти миру, а саме: планування, підготовка, розв'язування чи ведення агресивної війни у порушення міжнародних договорів, угод чи запевнень або участь у спільному плані чи змові, які спрямовуються на здійснення будь-якої із вищезазначених дій;

2. воєнні злочини, а саме: порушення законів чи звичаїв війни, в тому числі вбивства, тортури чи захоплення в рабство чи з іншою метою цивільного населення окупованої території, вбивства чи тортури військовополонених чи осіб, які знаходяться в морі, вбивства заручників, пограбування суспільної чи приватної власності, безглузді руйнування міст і сіл, розорення, що не виправдані воєнною необхідністю, та інші злочини;

3. злочини проти людства, а саме: вбивства, винищення, поневолення, заслання та інші жорстокості, вчинені щодо цивільного населення до чи під час війни, або переслідування за політичними, расовими чи релігійними мотивами з метою здійснення чи у зв'язку із будь-яким злочином, що підпадає під юрисдикцію трибуналу, незалежно від того, чи були ці дії порушенням внутрішнього права країни, де вони були вчинені, чи ні.

Зазначена класифікація міжнародних злочинів мала велике значення як перший документ міжнародного кримінального права, спрямований на захист миру і безпеки людства.

Слід зазначити, що у сучасній міжнародній практиці і доктрині розрізняють три види міжнародних правопорушень, що визначаються за суб'єктною і суб'єктивною сторонами складу таких правопорушень:

1. Міжнародні злочини;
2. Злочини міжнародного характеру;
3. Інші міжнародні правопорушення (міжнародні делікти).

Міжнародні злочини:

- здійснюються державами, посадовими особами держав, що використовують механізм держави в злочинних цілях, а також рядовими виконавцями;
- здійснюються в безпосередньому зв'язку із державою;
- зазіхають на міжнародний мир і безпеку,
- загрожують основам міжнародного правопорядку;
- спричиняють відповідальність держави як суб'єкта міжнародного права і персональну кримінальну відповідальність виконавців, що настає в рамках міжнародної, а в деяких випадках внутрішньодержавної (національної) юрисдикції.

---

* Студентка 4 курсу спеціальності «міжнародне право» Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: доц. Гнатівський М.М.

Злочини міжнародного характеру:

- торкаються інтересів двох або декількох держав, юридичних осіб і/або громадян;
- здійснюються окремими фізичними особами поза зв'язком із політикою держави;
- спричиняють персональну відповідальність правопорушників у рамках національної юрисдикції.

Міжнародні делікти визначаються за залишковим принципом, до них належать правопорушення, що не ввійшли в перші дві групи. Таким же чином їх визначала і Комісія з міжнародного права. До них належать: порушення державою своїх односторонніх зобов'язань; невиконання рішень міжнародних судів і арбітражів; порушення державою договірних зобов'язань, що не мають основного значення, і т.д.

Міжнародні делікти [3]:

- не носять характеру злочинів і не мають суспільної небезпеки міжнародних злочинів і злочинів міжнародного характеру;
- можуть здійснюватися будь-якими суб'єктами міжнародних правовідносин, що порушують положення розпоряджень міжнародно-правових норм;
- спричиняють відповідальність суб'єктів, що може виражатися у формі самообмежень, які впливають у результаті офіційного визнання протиправності поведінки суб'єкта.

Список використаних джерел

1. Іващенко В. Проблеми відповідальності за міжнародні злочини та злочини міжнародного характеру // Юридичний журнал. – 2005. – № 6. – С.33.
2. Міжнародне право: Основні галузі: Підручник / За ред. В.Г. Буткевича. – К.: Либідь, 2004. – 816 с.
3. Кисіль В.І. Конспект лекцій з міжнародного приватного права // Режим доступу: www.kimo.kiev.ua/.../index.php

ПРАВОВИЙ СТАТУС МІЖНАРОДНОГО КОМІТЕТУ ЧЕРВОНОГО ХРЕСТА ЯК ОСОБОВОГО СУБ'ЄКТА МІЖНАРОДНОГО ПРАВА

Згідно з ст. 1 Статуту Міжнародного комітету Червоного Хреста (МКЧХ), Комітет заснований у Женеві в 1863 р. і офіційно визнаний в Женевських конвенціях та Міжнародними конференціями Червоного Хреста, є незалежною гуманітарною організацією, що володіє особливими статусом. Цей особливий правовий статус ґрунтується на досить великій правовій базі, що переважно склалась після Другої світової війни. Одним з основних документів, що утворюють правову основу діяльності МКЧХ, є Статут МКЧХ, в редакції від 24 червня 1998р. Важливе значення у діяльності МКЧХ відіграють документи Міжнародного Руху Червоного Хреста і Червоного Півмісяця (Руху) [1].

Серед багатосторонніх договорів що регулюють правовий статус МКЧХ варто виділити Женевські конвенції 1949 р. та Додаткові протоколи до них 1977 р. та 2005 р. Згідно з цими документами у випадках збройних конфліктів МКЧХ виконує роль субституту держав-покровительок, та отримує певні права і обов'язки пов'язані з військовополоненими.

Крім багатосторонніх угод, правовою підставою діяльності МКЧХ є двосторонні угоди, які він укладає з державами - учасницями Женевських конвенцій. Такі угоди на сьогоднішній день укладені більше як з 50 державами світу. Держави, що їх підписали, надають МКЧХ пільги і привілеї, якими звичайно користуються міжнародні міждержавні організації. У цих угодах передбачається, зокрема, юрисдикційний імунітет, завдяки якому МКЧХ не підлягає адміністративному і судовому переслідуванню, а також недоторканність його приміщень, архівів та ін. документації. Делегати МКЧХ мають статус, аналогічний статусові представників міждержавних організацій.

МКЧХ укладає договори з державами, де безпосередньо здійснює функції захисту жертв війни. Цими договорами держави підтверджують мандат МКЧХ як незалежної гуманітарної організації та надають його делегатам право діяти в зоні збройних конфліктів. Нині МКЧХ має такі угоди з Афганістаном, Іраком, США, та деякими іншими державами.

Згідно до документів наведених вище можна виділити такі основні права і обов'язки МКЧХ:

1. Захищати жертв збройних конфліктів неміжнародного характеру (закріплено у ст. 3 спільній для всіх Женевських конвенцій 1949 р.);
2. Пропонувати добрі послуги (закріплено у ст. 3 п.2 спільній для всіх Женевських конвенцій 1949 р.);
3. Виконувати функції Держави-Покровительки (відповідно до ст. 10 I-III Женевських конвенцій 1949 р., і ст. 11 IV Женевської конвенції 1949 р.);
4. Сприяти створенню санітарних та безпечних зон і місцевостей (закріплено у ст. 23 I і ст. 140 IV Женевських конвенцій 1949 р.);
5. Створювати та забезпечувати діяльність Центрального Довідкового Агентства (закріплено у ст. 123 III і ст. 140 IV Женевських конвенцій 1949 р.);
6. Перевозити та проводити розподіл посилок та іншої гуманітарної допомоги (відповідно до ст. 125 III і ст. 142 IV Женевських конвенцій 1949 р.);

---

* студентка 4 курсу спеціальності «міжнародне право» Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: ас. Кориневич А. О.

7. Відвідувати всі місця, де перебувають військовополонені та особи, що знаходяться під захистом (згідно з ст. 126 III і ст. 146 IV Женевських конвенцій 1949 р.);

8. Розробка пропозицій щодо змін та доповнень до Женевських конвенцій і Додаткових протоколів до них [3].

Крім цього, МКЧХ було надано статус консультативного органу при ЕКОСОП, що характерно виключно для неурядових організацій. У той же час МКЧХ має більшість ознак правосуб'єктності, притаманних міжнародним міжурядовим організаціям, а саме: привілеї та імунітети, права на укладання договорів з іншими суб'єктами міжнародного права, право на обмін представництвами з державами та міжнародними організаціями; обов'язок нести відповідальність за свої дії.

У цілому, можна виділити три аспекти статусу суб'єкта міжнародного права, якими користується МКЧХ [9]:

– міжнародною правосуб'єктністю універсального типу, яка визнається за ним Женевськими конвенціями 1949 року та Додатковими протоколами до них 1977 року та покликана забезпечити йому можливість здійснювати усі необхідні дії з метою ефективного захисту жертв війни та інші функції, визнані за ним цими документами. Оскільки Женевські конвенції 1949 року ратифікували 194 держави, то таке визнання має загальний характер [2];

– міжнародною правосуб'єктністю, визнаною ООН, яка надала МКЧХ статус спостерігача на Генеральній Асамблеї ООН. Сьогодні МКЧХ є єдиною міжнародною неурядовою організацією, яка має такий статус. Крім того, МКЧХ має консультативний статус при ЕКОСОП та інших міжнародних організаціях;

– міжнародною правосуб'єктністю, визнаною договорами про статус МКЧХ та іншими договорами зі спеціальних питань, які він укладає з державами та міжнародними організаціями.

Отже, особливий правовий статус МКЧХ можна пояснити і охарактеризувати через нетрадиційний для неурядової організації спектр права і обов'язків, та сфер діяльності.

Список використаних джерел

1. Бюньон Ф. Международный Комитет Красного Креста и защита жертв войны. - Москва, 2005. – 1548 с.
2. III і IV Женевські конвенції 1949 р, Ст.Ст. 3, 10, 11, 23, 123, 140.
3. Международная правосубъектность. / Отв. ред. Д.И. Фельдман. - Москва, 1979.- 187 с.

КОНВЕНЦІЯ ПРО ЗАХИСТ ПРАВ І ОСНОВНИХ СВОБОД ЛЮДИНИ В МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ

Відповідно до Статуту Організації Об'єднаних Націй, держави-учасниці взяли на себе обов'язок співпрацювати в сфері прав людини на багатосторонній договірній основі [1].

Як відомо, у 1948 р. була прийнята Загальна декларація прав людини [2], на основі якої почалося формування системи міжнародно-правового захисту прав людини.

Чільне місце серед міжнародно-правових угод та інших правових актів, що створені у правовій системі Ради Європи, посідає Конвенція про захист прав і основних свобод людини, яка була ухвалена в 1950 р., набула чинності в 1953 р., і нині забезпечує захист понад 800 мільйонів людей у 47 державах – членах РЄ, оскільки саме вона започаткувала ефективний механізм захисту прав людини. ЄКЗПЛ складається з преамбули та трьох розділів. У 1 розділі дається перелік та визначення прав і свобод, що гарантує Конвенція. Розділ 2 передбачає створення Європейського Суду з прав людини, його повноваження, судочинство. «Іншим положенням» присвячений розділ 3, зокрема можливості робити застереження до положень та денонсувати Конвенцію, регламентуються питання підписання та ратифікації тощо. Гарантії прав і свобод, передбачені Конвенцією, були розширені і доповнені у ряді додаткових протоколів до неї, які мають вигляд мініконвенцій, однак є її невід'ємною і в сукупності складають єдиний міжнародно-правовий акт [3].

Конвенція була покликана не просто розвинути положення Загальної декларації прав людини 1948 р., але і підтвердити традиційно провідну роль Європи в створенні і розвитку демократичних правових інститутів. Міжнародна спільнота позитивно сприйняла появу нової прогресивної Конвенції, про що свідчить значна кількість ратифікацій її європейськими державами.

Принципово новим і важливим стало те, що Конвенція відмовилася від традиційних уявлень про компетенцію постійних міжнародних судових органів як обмеженої винятково спорами між державами. Вона допустила пряме звернення громадян у створену нею наднаціональну юрисдикцію – Європейський суд з прав людини. Судовий захист прав громадян перестав бути винятковою прерогативою відповідних держав. Саме в цьому зв'язку Рада Європи назвала Конвенцію «безпрецедентним за своєю значимістю міжнародним договором». Був зроблений важливий крок на шляху визнання міжнародної правосуб'єктності громадянина [4].

Як і будь-який інший міжнародно-правовий акт, Конвенція 1950 р. є складною у застосуванні до конкретних ситуацій, оскільки має короткий і лаконічний текст, високий рівень узагальнення, а тому потребує судового тлумачення. На думку Ж. Маргено, Європейська конвенція залишилася би загальним каталогом гуманітарних побажань, якби Суду не вдалося утвердити свій авторитет. Потрібно було декілька десятиріч діяльності Суду і багато сотень його рішень, щоб Конвенція продовжувала діяти у сучасних умовах і набула конкретного ефективного змісту [5].

Тлумачення норм та понять Конвенції, які здійснює Суд, за висловом російського професора В. Туманова, є близьким за юридичним значенням до рішень конституційних судів (його навіть можна назвати «офіційним тлумаченням»). І навіть аксіоматичною стала формула норми Конвенції діють так, як вони витлумачені Судом [6].

Конвенція 1950 р. та судові прецеденти як основні джерела права взаємодоповнюють один одного, але це не стосується інших конвенцій, оскільки Суд є юрисдикційним механізмом, створеним саме цією Конвенцією і для реалізації її норм (так, Суд, наприклад,

---

* студент 4 курсу спеціальності «міжнародне право» Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: проф. Мицик В.В.

не застосовує Соціальну хартію та інші конвенції, прийняті в рамках Ради Європи). Водночас Суд не може винести рішення, які не відповідають чи суперечать Статуту Ради Європи, загально визнаним принципам і нормам міжнародного права (ст. 38 п. 1 (а) Статуту Міжнародного Суду ООН); Загальній декларації прав людини 1948 р.; Віденській конвенції про право міжнародних договорів 1969 р.

Рішення Суду хоча й не є обов'язковими для жодної країни, крім держави-відповідача (оскільки це б суперечило нормам міжнародного права), все ж таки чітко демонструє позицію Суду щодо Конвенції та її вимог, а тому у ньому констатується наявність певного європейського правового стандарту на основі відповідної норми Конвенції. У західноєвропейських країнах такі стандарти діють вже декілька десятків років і їхня роль постійно зростає.

Отже, правові стандарти Ради Європи – це принципи і норми, зафіксовані в основних джерелах права Ради Європи, які містять єдині європейські правові вимоги до держав-учасниць і визначають їхню діяльність у межах європейського правового простору [7].

Список використаних джерел

1. Устав Организации Объединенных Наций, 26 июня 1945 г. Действующее международное право. В 3-х т. Т. 1/ Составители Ю. М. Колосов, Э. С. Кривчикова. – М.: Издательство Московского независимого института международного права, 1996. – С. 7-34.
2. Всеобщая Декларация прав человека, 10 декабря 1948 г. Действующее международное право. В 3-х т. Т. 2/ Составители Ю. М. Колосов, Э. С. Кривчикова. – М.: Издательство Московского независимого института международного права, 1996. – С. 5-11.
3. Мицик В.В. Права людини у міжнародному праві: міжнародно-правові механізми захисту. // Підручник. – К.: «Промінь», 2010.
4. Горшкова С.А. Стандарты Совета Европы по правам человека и российское законодательство. – М., 2001.
5. Бессарабов В. Г. Европейский суд по правам человека. – М.: Юрлитинформ, 2003. – 248 с.
6. Луць Л.А. Європейські міждержавні правові системи та проблеми інтеграції з ними правової системи України. Теоретичні аспекти. – К., 2003.
7. Збірка договорів Ради Європи (Українська версія). – К.: Парламентське видавництво, 2000.

КОНЦЕПЦІЯ «СПІЛЬНОЇ СПАДЩИНИ ЛЮДСТВА» В МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ

Затвердження концепції спільної спадщини людства - характерна риса сучасного міжнародного права. У минулому все, що не знаходилося під суверенітетом держави, розглядалося як нічире (*res nullius*). Держави могли вільно присвоювати території, що перебували поза межами управління будь-якою іншою державою. Але такий стан речей не влаштовував ті держави, які не мали достатнього потенціалу аби поширювати територію своєї влади. Поступово було усвідомлено, що міжнародний простір повинен перебувати у загальному користуванні, у зв'язку з цим з'явилася концепція загального надбання (*res communis*).

З часом вона стала концепцією спільної спадщини людства, поширивши захист на інтереси не лише нинішнього, але і майбутніх поколінь. Концепція стосується просторів і ресурсів, які за самою своєю природою не можуть знаходитися під суверенітетом тієї чи іншої держави. Вона охоплює океани, глибоководне дно, Антарктику, космос, атмосферу, довкілля у цілому.

В сучасній міжнародно-правовій доктрині перспективність концепції спільної спадщини людства відстоюється І.І. Лукашук. Серед українських юристів деякі аспекти концепції спільної спадщини людства досліджує Г.О. Анцелевич.

За І.І. Лукашук, спільна спадщина людства – це простори, що знаходяться за межами державної юрисдикції, які належать міжнародному співтовариству в цілому, яке визначає їх правовий режим, включно з правилами користування [1, с. 432].

На початку 80-х років ХХ століття у зв'язку з прийняттям міжнародно-правових актів, спрямованих на забезпечення здорового природного і соціального довкілля, гармонізацію глобальних процесів світового розвитку, правосвідомості, толерантності і моральності суспільних відносин, концепція спільної спадщини людства набула нового значення, що вимагає її нового системного впорядкування. Системоутворюючим чинником при цьому має стати найбільш загальне аксеологічне спрямування концепції, згідно з яким людство розуміється як спадкоємець Землі і Всесвіту.

Мета концепції полягає у систематизації найважливіших цінностей людства в якості констант, що забезпечують сталість у розвитку ноосфери, та у визначенні принципів правового регулювання щодо забезпечення, збереження і примноження їх як загальнолюдської спадщини на благо нинішніх і прийдешніх поколінь.

Коло об'єктів спільної спадщини людства на сьогодні слід розглядати у вузькому, розширеному і широкому тлумаченні як ієрархічну, відкриту, еволюціонуючу систему подібних правових режимів, закріплених з різною деталізацією нормативних приписів [2, с. 72].

Визначені на основі порівняльного аналізу міжнародних договорів спільні правові ознаки просторів поза межами національної юрисдикції (Район морського дна, Місяць, Антарктика, відкрите море і космос), дають комплекс критеріїв віднесення їх до спільної спадщини людства.

Віднесення атмосфери, глобальної екосистеми планети та її складових, констант людської природи та культури до спільної спадщини людства можливе лише в широкому її тлумаченні, виходячи з ціннісних критеріїв правової оцінки її об'єктів.

---

* студентка 4 курсу спеціальності «міжнародне право» Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: ас. Кориневич А.О.

У позитивне міжнародне право концепція спільної спадщини була введена Договором про засади діяльності держав з дослідження і використання космічного простору, включаючи Місяць і інші небесні тіла 1967 р. Згідно з цим Договором використання космічного простору «здійснюється на благо і в інтересах усіх країн, незалежно від ступеня їх економічного або наукового розвитку і є спадщиною всього людства» [3].

Концепція знайшла втілення і в морському праві. Океан і його живі ресурси експлуатувалися переважно промислово розвиненими країнами. У результаті експлуатації океану було завдано великої шкоди. З'явилася проблема встановлення режиму дна океану (Району), що зберігає життєво важливі для людства ресурси. Конвенція ООН з морського права 1982 р. визначила: «Район і його ресурси є спільною спадщиною людства» (ст. 136). Жодна держава не може претендувати стосовно них на суверенні права (ст. 137) [4].

Важливим аспектом розвитку концепції спільної спадщини людства є входження її до системи міжнародного захисту прав і свобод людини. В преамбулі Статуту ООН визначається турбота за майбутні покоління людства. В Європейській культурній хартії 1954 р. як «спільне надбання» [5], а в Європейській соціальній хартії 1961 р. як «спільна спадщина» європейських націй визначені їх ідеали та принципи [6]. Необхідність залишити у спадщину майбутнім поколінням людства придатну до життя планету була також визначена на Конференції неурядових експертів з проблем біосфери, організованій ЮНЕСКО у 1968 р. В Конвенції ЮНЕСКО з охорони пам'яток культурної і природної спадщини 1972 р. зазначається, що всі вони становлять «спільне надбання людства» [7]. В Хартії економічних прав та обов'язків держав 1974 р. дається визначення «спільна спадщина людства» відносно Району та його ресурсів [8].

Основний зміст концепції спільної спадщини зводиться до такого:

- спільна спадщина є надбанням міжнародного співтовариства у цілому;
- визначення режиму та управління здійснюються усіма державами без будь-якої дискримінації;
- вона використовується з урахуванням спільних інтересів і лише у мирних цілях;
- режим користування не допускає деградації спільної спадщини;
- вигоду від використання загального надбання повинні мати всі держави на справедливій основі;

На перспективу концепція спільної спадщини людства – це філософсько-правова доктрина та система правового регулювання діяльності суб'єктів міжнародного права у сфері всіх елементів планетарної системи, які утворюють генетичну цілісність, включаючи і саме людство як складову, потенційно наділену властивостями вивчати, прогнозувати і регулювати свій розвиток у найоптимальніших з можливих в природі форм [2, ст. 18].

Список використаних джерел

1. Лукашук И. И. Международное право. Особенная часть. Учебник. – М.: Волтерс Клувер, 2005. – 544 с.
2. Проблеми і перспективи концепції спільної спадщини людства в сучасному міжнародному праві [Текст]: дис. канд. юрид. наук: 12.00.11 / Радзівілл Олександр Анатолійович; НАН України, Інститут держави і права ім. В.М.Корецького. – К., 2000. – 210 арк.
3. Договір про принципи діяльності держав по дослідженню і використанню космічного простору, включаючи Місяць та інші небесні тіла, 1967. – Режим доступу: http://www.unoosa.org/oosa/ru/SpaceLaw/gares/html/gares_21_2222.html
4. Конвенція Організації Об'єднаних Націй з морського права, 1982. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_057
5. Європейська культурна конвенція, 1954. – Режим доступу: <http://www.coe.kiev.ua/docs/cets/cets018.htm>
6. Європейська соціальна хартія, 1961. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_062

ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЮРИСДИКЦІЇ МІЖНАРОДНОГО ТРИБУНАЛУ ООН З МОРСЬКОГО ПРАВА І МІЖНАРОДНОГО СУДУ ООН В СФЕРІ ВИРІШЕННЯ МІЖНАРОДНИХ МОРСЬКИХ СПОРІВ

Правовий статус Міжнародного трибуналу з морського права (далі «МТМП») неодноразово обговорювався серед дослідників з міжнародного публічного та приватного права. МТМП є міжнародною судовою установою, яка була заснована Конвенцією ООН з морського права від 10 грудня 1982 року (далі «Конвенція») для розгляду спорів, які пов'язані з тлумаченням і застосуванням Конвенції, та будь-яких інших питань, які насамперед передбачені окремою угодою, що може підпадати під дію Конвенції та передбачає компетенцію Трибуналу. Правовий статус МТМП регулюється Додатком №6 до Конвенції 1982 року [1].

Критеріями порівняння двох судових установ можна назвати порядок звернення до МТМП та Міжнародного Суду ООН (далі «МС ООН»), коло суб'єктів, які мають право звертатися до Трибуналу та Суду ООН, та компетенції з вирішення спорів, що визначаються сферою застосування Конвенції та Статутом МС ООН. Згідно з Розділом 2 Додатку №6 до Конвенції до відання Трибуналу належать усі спори та всі заяви, які передаються йому відповідно до чинної Конвенції та всі питання, спеціально вказані в будь-якій іншій угоді, які передбачають компетенцію Трибуналу. Необхідною умовою є вираження згоди сторін спору на передачу справи до МТМП. Відповідно до Додатку 7 та Додатку 8 до Конвенції [1; 3], сторони самостійно вирішують, до якого органу передати справу. Виходячи з цього положення, на підставі статті 7 Статуту ООН та статті 92 Статуту МС ООН [2] сторони мають право звернутися до Міжнародного Суду ООН з вирішення справи щодо конкретної норми морського права. При визначенні судового органу, до якого має бути передана справа, слід враховувати наступний момент. Згідно зі Статутом МТМП угода, в якій сторони зазначають Трибунал як єдиний спосіб вирішення спору має відповідати принципам та меті Конвенції 1982 року [3; 5].

У порівнянні з Міжнародним Судом ООН, МТМП має одну особливість. До Трибуналу зі спірних питань морського права, можуть звертатися не лише держави, а й недержавні утворення, такі як міжнародні урядові організації, державні підприємства, транснаціональні корпорації, консорціуми та окремі індивіди (стаття 20 Статуту Трибуналу). Спеціальний статус має Камера зі спорів щодо морського дна, яка виступає новим видом судового органу універсального характеру, що має повноваження щодо вирішення спорів між двома і більше державами, між державами, міжнародними організаціями та приватними корпораціями [2; 4].

Специфікою МТМП є право бути залученим до справи з питань міжнародного приватного та міжнародного публічного права. Відповідно до статті 20 Статуту МТМП може виконувати функцію допоміжної сторони у справі, як щодо публічної, так і приватної сфери, при взаємній згоді сторін про наміри залучити до справи Трибунал. Згідно зі статтею 138 Статуту Трибуналу рішення в справі має бути прийняте протягом одного місяця з дня надходження її до Трибуналу, що в порівнянні з арбітражними установами надає МТМП статус найбільш швидкого засобу вирішення спірних питань [4].

---

* студентка 4 курсу спеціальності «міжнародне право» Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: ас. Львів А.В.

МТМП не входить до складу органів ООН, на відміну від МС ООН. МТМП є незалежним та самостійним судовим органом, який не знаходиться у відношенні субординації до МС ООН. Порівнюючи вищезазначені судові установи вказуємо на те, що юрисдикція МС ООН на відміну від МТМП може бути як ширшою так і вужчою з посиланням на різні аспекти компетенції. Якщо брати до уваги статтю 291 Статуту МТМП, то юрисдикція МС ООН є вужчою щодо справ, сторонами яких виступають лише державами за зверненням самих держав або окремо визначених органів ООН, як наприклад Рада Безпеки. Беручи до уваги статтю 7 та статтю 92 Статуту ООН можемо дійти висновку, що юрисдикція Міжнародного суду ООН є значно ширшою, з посиланням на критерій спеціалізації міжнародної установи. Відповідно до статті 20 та 22 Статуту МТМП, Трибунал є компетентним органом при вирішенні питань, що стосуються сфери дії Конвенції 1982 року. Наразі компетенція МС ООН поширюється на усі галузі міжнародного публічного [6].

Проаналізувавши Статут МТМП, Конвенцію 1982 року та Статут МС ООН, можна зазначити, що одним з завдань створення МТМП було полегшення навантаження на Міжнародний Суд ООН, шляхом створення окремої судової установи для вирішення спорів щодо морського права. На даний момент відповідно до установчих документів обох органів МТМП та МС мають як спільні риси щодо здійснюваної ними юрисдикції, так і ряд відмінностей.

Список використаних джерел

1. Nations Convention on the Law of the Sea. 1982. – 202 p. – режим доступу: http://www.un.org/Depts/los/convention_agreements/unclos_e.pdf.
2. Charter of the United Nations and the Statute of the International Court of Justice. 1945. – 21 p. – режим доступу: <http://www.unhcr.org/refworld/ /3ae6b3930.pdf>
3. Myron H. Nordquist. United Nations Convention on the Law of the Sea. – Oxford, 1993. – 564 p.
4. Judge Jose Luis Jesus. International Tribunal for the Law of the Sea. 1999. – режим доступу: <http://www.itlos.org>.
5. Thomas A. Mensah. The role of the International Tribunal for the Law of the Sea in the settlement of maritime law disputes. 2002. – режим доступу: <http://www.itlos.org>.
6. Myron H. Nordquist, Satya Nandan, James Kraska. UNCLOS 1982 Commentary: Supplementary Documents, 1 Volume. PP. 810-850.
7. Cassese A. International Law. – Oxford, 2001. – 150 p.

МІЖНАРОДНИЙ ТРИБУНАЛ СУДУ НАД ПІРАТАМИ: ПЕРСПЕКТИВИ СТВОРЕННЯ

Судове переслідування підозрюваних в піратстві осіб складає доволі серйозну проблему для міжнародного співтовариства і розглядається Радою Безпеки ООН як невідкладне питання. Проблема полягає в тому, що механізм судового переслідування і покарання піратів, що є необхідними запобіжними заходами, які мають застосовуватись в обов'язковому порядку, застарів, перестав відповідати сучасним викликам, стандартам міжнародного права. Піратів судять, найактивніше в Кенії, на Сейшельських островах, в Індії, і проблема нібито частково вирішується. Але фактично, реалізація судового переслідування є добровільною, оскільки всі питання, пов'язані з нею, розглядаються на національному рівні, включаючи міри покарання. Тому нерідко трапляється, що до суду справа не доходить, але доходить до абсурду: сомалійські пірати просять політичного притулку.

У зв'язку з неоднозначністю даного питання, Москва у 2009 році внесла на розгляд Ради Безпеки ООН ініціативу створення міжнародного трибуналу для суду над піратами у трьох варіантах: створення власне міжнародного суду над піратами, регіонального суду над піратами в районі Африканського рогу, або суду *ad hoc* на базі певної держави [4].

В практичному плані дана пропозиція містить комплекс труднощів. Створення міжнародного кримінального суду для піратів, як окремого правового інституту на постійній основі, потребує чимало часу для розробки правового, інституційного, функціонального механізму, тягне за собою значні фінансові витрати. Із запровадженням регіональних судів виникає ряд питань, щодо співвідношення національної юрисдикції держави, де розміщується регіональний суд, до міжнародної в судочинстві над піратами. Наразі продовжується розгляд питання, щодо створення регіонального суду Персидської затоки в Катарі, оскільки 8 січня 2012 року Катар запропонував створити спеціальний суд зі справ піратства на своїй території [2]. Третій варіант, суд *ad hoc* на базі певної держави, знову ж таки, обмежується національним законодавством.

Московська ініціатива знайшла своє відображення в Резолюції Ради Безпеки ООН від 24 жовтня 2011 року, де зазначається, що питання створення спеціалізованих судів по боротьбі з піратством в Сомалі і інших державах регіону є першочерговим, але міжнародний чинник полягає лише в міжнародній допомозі [1].

Генеральний секретар у своїй доповіді від 20 січня 2012 року деталізує заходи міжнародної допомоги спеціалізованим судам в Сомалі, на Сейшельських островах, в Кенії, Маврикії, Об'єднаній Республіці Танзанії [3].

Потрібно наголосити, що спеціалізовані суди, про які йде мова в Резолюції Ради Безпеки ООН, не є міжнародними установами, їх функціонування строго регулюється національним законодавством, що у випадку Сомалі не розроблене належним чином, не має законодавчої основи для участі іноземних громадян в судовому розгляді в якості суддів та прокурорів. А отже, намагання міжнародної спільноти надати судовому переслідуванню піратів більш належної форми поки що не має свого втілення.

Але тим не менше, московська ініціатива була і залишається актуальною, адже оформлення судового переслідування піратів в єдину систему, по-перше, розширить перелік превентивних заходів по боротьбі з піратством, по-друге, забезпечить відповідальність за

---

* студентка 4 курсу спеціальності «міжнародне право» Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: ас. Льовін А.В.

звільнення з-під арешту піратів, без відповідно проведеного слідства, по-третє, забезпечить належний рівень судового переслідування підозрюваних в піратстві осіб.

Список використаних джерел

1. Резолюция 2015 (2011) / Совет Безопасности – 24 октября 2011 года. – [Електронний ресурс] / Режим доступу до джерела: http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2015%20%282011%29&referer=http://www.un.org/Depts/los/piracy/piracy_documents.htm&Lang=R.
2. Доклад Генерального секретаря, представленный во исполнение резолюции 2020 (2011) Совета Безопасности / Совет Безопасности – 22 октября 2012 года. – [Електронний ресурс] / Режим доступу до джерела: http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/2012/783&referer=http://piracy-law.com/tag/piracy-tribunal/&Lang=R.
3. Доклад Генерального секретаря о специализированных судах по делам о пиратстве в Сомали и других государствах региона / Совет Безопасности – 20 января 2012 года. – [Електронний ресурс] / Режим доступу до джерела: http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/2012/50&referer=http://www.un.org/Depts/los/piracy/piracy_documents.htm&Lang=R.
4. Россия ратует за суд против пиратов // Актуальные комментарии. – 7 мая 2009. – [Електронний ресурс] / Режим доступу до джерела: <http://actualcomment.ru/news/12002/>.

КОНЦЕПЦІЇ УНІВЕРСАЛІЗМУ ТА КУЛЬТУРНОГО РЕЛЯТИВІЗМУ ПРАВ ЛЮДИНИ У СУЧАСНОМУ МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ

В умовах всеохоплюючої інтеграції та глобалізації, перед міжнародною спільнотою постає дуже важливе питання: як можуть існувати універсальні та всезагальні права людини в світі, для якого характерною рисою є культурне багатоманіття? Спірне питання стосується проблеми відповідності вимог універсальності прав людини вимогам культурних, релігійних та інших особливостей різних регіональних та національних соціальних систем, в першу чергу, азійським та африканським цінностям в цій царині. Про таке свідчать декларації та застереження, зроблені певними державами при підписанні та ратифікації Міжнародних пактів про права людини, Конвенції про права дитини та ін., в яких є посилання на невідповідність їх положень національному законодавству [2, с. 49]. В екстремальному виразі культурний релятивізм може становити загрозу для ефективності міжнародного права та міжнародної правозахисної системи. Якщо дотримання міжнародних стандартів буде регламентуватися виключно культурною традицією, то широкомасштабна неповага, недотримання і порушення прав людини можуть виявитися схваленими законом.

Відкидаючи чи ігноруючи свій юридичний обов'язок забезпечувати і захищати права людини, держави, що виступають за культурний релятивізм, могли б поставити свої власні культурні норми та особливості вище норм і стандартів міжнародного права [4]. Головна проблема полягає в тому, що концепція прав людини народжена західноєвропейською культурою, і, тому знаходить неоднозначний відгук в країнах інших цивілізацій [6].

Виникає питання відповідності вимог універсальності прав людини вимогам культурних, релігійних особливостей різних національних соціально-правових сімей. В ісламських країнах стверджують, що джерела права ісламу (Шаріат, Сунна) мають перевагу над сучасними нормами права прав людини.

В той же час є багато доказів універсальності прав людини. На сьогодні 193 держави є членами ООН. Статут ООН як універсальний міжнародний правовий документ містить положення та принципи, що стосуються прав людини. Як і в преамбулі Статуту, так і в ст. 1 Статуту, ООН ставить собі за мету «забезпечення і розвитку поваги до прав людини і основних свобод для всіх, без розрізень за ознаками раси, статі, мови, релігії». Варто зазначити, що Статут ООН, в силу його особливої правової природи та характеру, не містить конкретного переліку гарантованих індивіду прав та свобод. Проте, основоположні положення Статуту ООН про права людини були в подальшому конкретизовані в різних універсальних документах: Загальній Декларації прав людини, Пактах про права людини. Універсалізм Загальної Декларації прав і свобод людини виражається в тому, що положення Декларації були інкорпоровані в більшість національних правових систем. Універсальність норм прав людини була підтверджена і закріплена у Віденській Декларації і Програмі дій, яка була прийнята на Конференції по правам людини у Відні 1993 року [3].

Жодна із 193 держав не заявила про неприйнятність для неї положень вищезазначених документів, визнавши таким чином, що «всі люди народжуються вільними і рівними у своїй гідності та правах». Міжнародний пакт про громадянські та політичні права на сьогодні ратифікували 165 країн, а Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права – 160, проте, в той же час, деякі країни здійснюють застереження до згаданих документів.

---

* студентка 4 курсу спеціальності «міжнародне право» Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: проф. Мицик В.В.

Наприклад, Афганістан у своїй декларації до ратифікації Конвенції про права дитини залишає за собою прав робити застереження до всіх положень Конвенції, що є несумісними з Ісламським Шаріатом та чинним місцевим законодавством. Аналогічні за змістом заяви зробили ще ряд країн [2, с. 51].

Права людини від народження належать кожному. Якщо держава ігнорує всезагальні права людини на підставі культурного релятивізму, то таких прав позбавляються особи, що підпадають під юрисдикцію даної держави. Позбавлення чи порушення прав є неправомірним, незалежно від культури порушника. Загальні права людини мають на увазі не введення єдиного культурного стандарту, а єдиного правового стандарту мінімального захисту, який необхідний для забезпечення людської гідності. В якості правового стандарту, прийнятого на рівні Організації Об'єднаних Націй, загальні права людини являють собою завойований важкою працею консенсус міжнародної спільноти, а не культурний імперіалізм певного регіону [4].

Права людини не повинні відображати особливості однієї культури, не повинні бути спрямовані на виключення інших культур. Загальні права людини відображають динамічні, скоординовані зусилля міжнародної спільноти, націлені на досягнення і просування спільного правового стандарту і міжнародної правової системи захисту людської гідності.

Тому, не зважаючи на існуюче культурне різноманіття, повинні існувати певні універсальні права, які б забезпечувалися у всіх країнах. Це ті права, які забезпечують нормальну життєздатність людській особі, незалежно від її громадянської належності. Це, перш за все, право на свободу, життя, заборона геноциду та інших дій, що принижують людську гідність. Права людини можуть бути реальними лише за двох умов: якщо вони виражають, з одного боку, головні цілі усього людства (як сучасної світової спільноти, пов'язаної загальними інтересами, потребами, суперечностями), а з іншого – цілі кожної людини, породжені відносинами, які характеризують становище особи, як фактичне, так і правове, у кожній державі [5].

Як висновок зазначимо, що проблему універсальності прав людини необхідно і реально вирішувати на основі єдності людства. Соціалізація і глобалізація людства і при цьому підтримка і розвиток життя окремої людини, вимагає від держав переходу до зваженої концепції універсалізму фундаментальних прав людини, зберігаючи при цьому індивідуальні та колективні цінності, національне та культурне різноманіття світу.

Фахівці відзначають, щоб досягти сучасного рівня універсальності прав людини для всіх представників суспільства, західній культурі знадобилися століття. Очевидно, що досягнення універсального сприйняття міжнародних норм в галузі прав людини – це тривалий історичний процес, який людство буде долати ще дуже довгий час.

Список використаних джерел

1. Загальна декларація прав людини 1948 року. – ст. 1. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_015.
2. Мицик В.В. Права людини у міжнародному прав. Міжнародно-правові механізми захисту. Підручник для ВУЗів. – К., 2010. – С. 49-55.
3. Аль-Али Насер Абдель Рахим. «Универсализм и исламская концепция прав и свобод человека»: дисертація кандидата юридичних наук: 1999/ Аль-Али Насер Абдель Рахим. – Режим доступу: <http://www.dissercat.com/content/universalizm-i-islamskaya-kontseptsiya-prav-i-svobod-cheloveka>.
4. Дайена Эйтон Шенкер. Проблема прав человека и культурное разнообразие. – Режим доступу: <http://www.un.org/Russian/topics/humanrts/annivers/diversit.html>.
5. С.Добрянський. Права людини з позицій універсалізму та релятивізму. – Режим доступу: <http://www.lawyer.org.ua/?w=r&i=12&d=694>.
6. Проблемы защиты прав человека. – Режим доступу: http://www.krugosvet.ru/enc/gumanitarnye_nauki/ekonomika_i_pravo/prava_cheloveka.html?page=2.

ДО ПИТАННЯ ПРО МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ НАСЛІДКИ ПЕРЕКРИТТЯ ІРАНОМ ОРМУЗЬКОЇ ПРОТОКИ

Ормузька протока – вузька, стратегічно важлива протока, що з'єднує Оманську затоку з Перською затокою. На сьогодні цим шляхом проходить приблизно 40 відсотків світового експорту нафти морем: це близько 20 мільйонів барелів нафти в день. Також протокою щодня експортують до ста мільйонів кубометрів зрідженого газу.

США, Ізраїль та країни Євросоюзу підозрюють Іран у спробах створити ядерну зброю, незважаючи на заяви Іранської влади, що ядерна програма Ірану носить виключно мирний характер й націлена на забезпечення країни електроенергією [9].

Проте, наразі в ЄС та США існує загальна тенденція, націлена на «енергетичну ізоляцію» Ірану. З 2011 року США та ЄС вводять жорсткі санкції проти Ірану, які постійно посилюються [7].

Причиною нових санкцій послугувала доповідь Міжнародної організації з атомної енергії (МАГАТЕ), у якій йшлося про те, що Іран до 2003 року проводив роботи, націлені на створення ядерної зброї, й про те, що дана діяльність може вестися й по сьогодні [8, с. 9].

У відповідь на такі дії Іран виступив з погрозою блокувати постачання нафти через Ормузьку протоку. Іранський парламент виступив на підтримку законопроекту з блокування Ормузької протоки для нафтових танкерів, що здійснюють постачання сировини до країн, котрі підтримують санкції [6]. Чи може Іран перекрити Ормузьку протоку?

Ормузька протока, виходячи з тих частин морського простору, які вона з'єднує (Виключну економічну зону Перської затоки та Виключну економічну зону Оманської протоки та відкрите море), є міжнародною протокою. За ст. 38 Конвенції 1982 року на міжнародні протоки поширюється право транзитного проходу [2].

Однак Іран не ратифікував Конвенцію ООН з морського права 1982. Більше того, при підписанні ним була зроблена заява, що «певні положення Конвенції є результатом *quid pro quo*, що не свідчить про те, що існуючі звичаї чи усталену практику слід кодифікувати як такі, що мають обов'язковий характер. Таким чином, видається природним, згідно зі ст. 34 Віденської Конвенції про право договорів 1969 року, що лише держави, які є учасниками Конвенції з морського права, можуть користуватися правами, передбаченими у ній» [3]. Таким чином, Іран розглядає право на транзит таким, що базується на цій угоді, а не як усталене звичаєве правило. У цьому позиція Ірану є протилежною тій, якої притримуються США: «Режим... транзитного проходу, як це й відображено в Конвенції, базується на тривалій звичаєвій практиці та відображає баланс інтересів та прав усіх держав, незалежно від того, чи вони підписали або ратифікували Конвенцію...» [4].

Для того, аби пройти через протоку, усі морські судна мають перетнути територіальні води Ірану. Тому потрібно розглянути застосування права мирного проходу.

Це право було передбачене в Женевській Конвенції 1958 року з територіального моря та прилеглої зони, а потім продубльоване у Конвенції 1982 року. Іран підписав та ратифікував Женевську Конвенцію, як і США.

Згідно зі ст. 14 цієї Конвенції «судна усіх держав, як прибережних, так і неприбережних, користуються правом мирного проходу через територіальне море». Пункт 4 цієї статті вказує на те, що «Прохід є мирним, якщо тільки ним не порушується мир, добрий порядок чи безпека прибережної держави».

Проте у цьому відношенні Іран посилається на пункт 3 ст. 16: «За умов дотримання положень пункту 4, прибережна держава може, без дискримінації між іноземними суднами,

---

* студентка 4 курсу спеціальності «міжнародне право» Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: ас. Льовін А.В.

тимчасово призупиняти у визначених районах свого територіального моря здійснення права мирного проходу іноземних суден, якщо таке призупинення є суттєво важливим для охорони його безпеки. Таке призупинення вступає в силу лише після належного його опублікування» [1, ст. 16]. Згідно зі статтями Женевської конвенції суднам дозволяється проходити через Ормузьку протоку, якщо поважаються «безпека, порядок та права прибережної держави (Ірану)» та можна переконатися у мирному характері проходу.

Виходячи з таких міркувань, іранська сторона поставила питання про те, чи може Іран, після того як США, ЄС та їхніми союзниками в Азії було підірвано експорт іранської нафти, вважати прохід танкерів, що перевозять нафту для цих країн через протоку, «мирним»? Іран вважає, що ні, а також вказує на те, що він має право завадити проходу суден ворожих країн, аби не дозволити їм ще більше утвердитися у своїй міці, аби потім погрожувати Ірану [5]. Прохід суден, а надто військових суден, або ж тих, які перевозять зброю, так званих ворожих країн територіальним морем Ірану вважається таким, що шкодить безпеці прибережної держави, а відтак блокування такого проходу є невід'ємним правом Ірану.

Тож можна зробити такі висновки: по-перше, право на транзит не є усталеним звичаєвим правилом, а оскільки Іран не ратифікував Конвенцію 1982 року, він не зобов'язаний його надавати; по-друге, право мирного проходу територіальними водами Іран може обмежити, посилаючись на міркування власної безпеки. Тобто Іран з позиції міжнародного права міг би блокувати Ормузьку протоку.

Список використаних джерел

1. Женевська Конвенція з територіального моря та прилеглої зони 1958 – [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zaki.ru/pagesnew.php?id=1406>.
2. Конвенція ООН з морського права 1982 року – [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/995_057.
3. Declarations and Reservations – United Nations Convention on the Law of the Sea – [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://treaties.un.org/Pages/ViewDetailsIII.aspx?&src=TREATY&mtdsg_no=XXI-6&chapter=21&Temp=mtdsg3&lang=en#EndDec.
4. Diplomatic Note of August 17, 1987, to the Democratic and Popular Republic of Algeria (intermediary for Iran) – [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://viewfromll2.com/2012/01/07/is-the-strait-of-hormuz-governed-by-treaty-or-by-customary-international-law/>.
5. Ali Omid – Iran Viewpoint: Strait Of Hormuz As Iran's Trump Card – [Електронний ресурс]. Режим доступу: Iran Review – <http://www.eurasiareview.com/28122011-iran-viewpoint-strait-of-hormuz-as-iran%E2%80%99s-trump-card-oped/>.
6. Командувач іранського флоту: перекрити транспортування нафти буде «дуже легко» – Радіо Свобода – [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.radiosvoboda.org/archive/worldnews/20111228/630/2729.html?id=24436049>.
7. ЄС посилює санкції проти Ірану – УНІАН – [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.unian.ua/news/558334-es-posilyue-sanktsiji-proti-iranu.html>.
8. Implementation of the NPT Safeguards Agreement and relevant provisions of Security Council resolutions in the Islamic Republic of Iran – [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.iaea.org/Publications/Documents/Board/2012/gov2012-55.pdf>.
9. Soltanieh: IAEA report proves peaceful nature of Iran's nuclear activities – IRNA – [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://en.trend.az/regions/iran/2030667.html>.

ЯВИЩЕ «НЕПРЯМОЇ ЕКСПРОПРІАЦІЇ» В ІНВЕСТИЦІЙНИХ СПОРАХ

Традиційно основна різниця між прямою (*direct, formal*) та непрямую (*indirect*) експропріацією полягає у тому, чи відбувається зміна власника активів, тобто чи переходить право власності до держави. Визначальним є той факт, що при проведенні непрямой експропріації статус інвестора як власника залишається недоторканим, проте інвестор позбавляється фактичного права використовувати інвестовані ресурси. Типовою рисою непрямой експропріації є також те, що держава як експропріатор заперечує факт проведення експропріації і не збирається виплачувати інвесторам компенсацію [1, с. 95].

Трохи іншої думки дотримується суддя МС ООН Розалін Хіггінс, яка стверджує, що у випадках, які стосуються права власності, питання суверенної влади держави, справедливої компенсації, здійснення контролю та прав людини є взаємопов'язаними в міжнародному праві. Тому для цілей встановлення міжнародно-правової відповідальності держави в міжнародному праві різниця між прямою та непрямую експропріацією не проводиться [1, с. 99].

Експропріація або позбавлення власності може мати різні форми: вона може бути прямою, використовуючи підміну понять і формальне втручання державою, в тому чисті, захоплення силою. В таких випадках міжнародне право однозначне і встановлює обов'язковість компенсації зі сторони держави. Втручання держави може відбуватися з використанням доходів від вкладених інвестицій, встановленням обмежень на їх використання, навіть якщо розмір майна не зменшується і початковий власник не позбавляється титулу, в такому випадку це – непряма експропріація [2]. Іноземні активи можуть бути піддані несправедливому оподаткуванню, торговим обмеженням, ліцензуванню, квотуванню, девальвації валюти. Такі засоби треба визнати незаконними. Вчений Сорнарайх зазначає, що відсутність обов'язку компенсації є однією з ознак «непрямого привласнення» [3, с. 283].

Зрозумілим у цьому плані є договір НАФТА де в статті 1110 передбачається, що: «Сторони не мають права вдаватися до заходів експропріації, націоналізації або вдаватися до інших заходів, що прирівнюються до останніх, за виключенням дотримання чотирьох умов:

- а) забезпечення публічного інтересу
- б) відсутності дискримінаційних намірів
- в) відповідності таких заходів належній процедурі
- г) наявності дострокової і ефективною компенсації».

Якщо проаналізувати інвестиційні угоди, то традиційно містяться наступні вимоги до компенсації:

- 1) своєчасна, адекватна та ефективна компенсація (*prompt, adequate and effective compensation*);
- 2) повна компенсація (*full compensation*);
- 3) належна компенсація (*appropriate compensation*);
- 4) справедлива компенсація (*fair compensation*) [4].

Важливо зазначити, що закріплення формули належної компенсації дає інвесторові більше простору для маневрування та більше гарантій.

В підходах різних міжнародних трибуналів до вирішення даного питання, все ж вдається виділити окремі критерії для відокремлення експропріації від «непрямої експропріації» (*indirect, creeping expropriation*). Серед таких критеріїв: 1) ступінь втручання в

---

* студент 2 курсу спеціальності «міжнародне право» Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: доц. Скринька Д. В.

право власності інвестора [5, с. 656]; 2) характер урядових дій, наміри державних органів [6]; 3) інвестиційні очікування потерпілого суб'єкта (йдеться про те, що інвестор повинен довести, що можливість втручання в його право власності не випливала з загального стану речей які існували на момент початку його діяльності і він не був попереджений про можливі порушення) [7, с. 156]. З багатьох рішень міжнародних судових інстанцій впливає також, те що експропріація повинна бути проведена лише у випадках стану необхідності, коли у держави не буде жодних інших можливостей відреагувати на певну ситуацію, що виникла і потребує вжиття дій з її сторони.

Міжнародне інвестиційне право також потребує визначення непрямой експропріації, з урахуванням вже перелічених ознак та критеріїв його виділення. К. К. Токарева дає таке визначення: експропріація – це примусове обмеження державою права власника або законного володільця щодо володіння, користування, розпоряджання майном, доходами отриманими від даного майна.

Щодо непрямой експропріації в міжнародному інвестиційному праві, то її можна визначити як – надмірне втручання держави в права власності інвестора з порушенням хоча б одного з повноважень власності або штучне створення умов, які перешкоджають йому вести підприємницьку діяльність, коли такі заходи супроводжуються дискримінаційними намірами держави.

Отже, із зазначеного автор приходять до наступних висновків: 1) в міжнародному інвестиційному праві на рівні договірному права повинна бути виділена відповідальність держави за здійснення непрямой експропріації; 2) повинна бути проведена чітка різниця між прямою і непрямой експропріацією; 3) визначені умови за яких непряма експропріація допускається; 4) встановлені вимоги для компенсації інвестору; 5) надано визначення поняттю «непряма експропріація».

Список використаних джерел

1. Rudolf Dolzer, Christoph Schreuer. Principles of International Investment Law. – Oxford University Press. Oxford, 2012. – 92 p.
2. К.К. Токарева Косвенная экспроприация и «право на регулирование» в международном инвестиционном праве. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.law.edu.ru/doc/document.asp?docID=1252192>.
3. M. Sornarajah. The International Law on Foreign Investment. Cambridge University Press. – Cambridge, 1994. – 283 p.
4. August Reinisch. Expropriation in the International Investment Law. Universität Wien. – Viena, 2000. – 39 p.
5. Sea-Land Service Inc. v. Iran, 6 Cl. Trib. Rep.149 (1984).
6. James v. United Kingdom, 98 Eur. Ct. H.R. 9, 32 (1986).
7. Starret Housing Corp. v. Iran, 4 Cl. Trib. Rep. 122 (1983).

ПРОБЛЕМА ПІРАТСТВА В МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ

Піратство визнається злочином ще у відповідності зі звичаєвими нормами міжнародного права. Воно продовжує залишатися актуальною проблемою в морських регіонах з низьким рівнем економічного розвитку, а в деяких країнах користується державною підтримкою (наприклад, за неофіційними даними, військове командування Індонезії не перешкоджає здійсненню актів піратства). При цьому необхідно зазначити, що інформації про напади піратів у відкритих для вивчення джерелах недостатньо, щоб надати цьому злочину вичерпну кримінально-правову і кримінологічну характеристики, але описати це явище в загальних рисах, що вказують на його підвищену суспільну небезпеку, видається можливим.

На сьогоднішній день ст. 101 Конвенції Організації Об'єднаних Націй з морського права (Монтего-Бей, 10 грудня 1982 року), яка ратифікована Україною 1999 року, вказує, що «піратством є будь-яка з перерахованих нижче дій:

- а) будь-який неправомірний акт насильства, затримання або будь-який грабіж, що чиниться з особистими цілями екіпажем чи пасажиром будь-якого приватновласницького судна або приватновласницького літального апарату і спрямований: у відкритому морі проти іншого судна або літального апарату або проти осіб або майна, які перебувають на їх борту; проти судна чи літального апарату, осіб або майна в місці поза юрисдикцією будь-якої з держав;
- б) будь-який акт добровільної участі у використанні судна чи літального апарату, здійснений зі знанням обставин, в силу яких судно або літальний апарат є піратським судном чи літальним апаратом;
- в) будь-яке діяння, що є підбурюванням або свідомим сприянням вчиненню дій, передбачених в підпункті "а" або "б" » [1].

За оцінкою фахівців, за період 1990-2012 рр. близько 80% нападів піратів у світі відбувалося в межах територіальних вод, в гаванях, на якірних станціях, але не у відкритому морі, що фактично унеможливило застосування зазначеної вище конвенції [2, с. 105].

У цьому зв'язку Міжнародне бюро з морського судноплавства в 1992 р. запропонувало визначати піратство як акт проникнення на борт будь-якого судна з наміром вчинити крадіжку чи інший вид злочину за наявності можливості використовувати силу в ході цього акту незалежно від того, чи знаходиться судно в порту або ж в процесі руху в національних або міжнародних водах, назвавши три типи інцидентів за участю піратів:

1) збройне пограбування низького рівня, яке передбачає нескладний за задумом напад на судно в морі або гавані, вчинене нечисленною бандою, члени якої зазвичай озброєні ножами. Мета такого пограбування- заволодіння готівковими коштами та цінними речами членів екіпажу;

2) збройний напад і грабіж середнього рівня, які потягли за собою серйозні поранення і вбивства, вчинені організованою і озброєною бандою, які вчиняються з іншого корабля або з укриття. Діяльність піратів в даному разі є регулярною, вони застосовують насильство щодо членів екіпажу та осіб, які перебувають на борту.

3) широкомасштабні кримінальні напади або організований напад з метою захоплення судна («феномен корабля-примари»), які здійснюються групами міжнародних злочинців, що використовують в своїх інтересах численні підготовлені й озброєні банди. Злочинці зазвичай перевантажують вантаж на інший корабель і надалі перепродають його за наявною

---

* студентка 4 курсу спеціальності «міжнародне право» Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: ас. Пазюк А.В.

домовленості, а судна за фальшивими документами реєструють і використовують для транспортування вантажів [3, с. 124-125].

На сьогоднішній день широкого поширення набули піратські акції із захоплення людей з ціллю викупу. Так, в період 2004-2006 рр. були зареєстровані нові форми прояву морського піратства, спрямованого на отримання матеріальної вигоди в обмін на заручників, як правило, 2-3 пасажери або члени екіпажу. Торги зазвичай ведуться починаючи з 100 тис. дол. за людину, а завершуються 10-20 тис. дол. Такі факти були зареєстровані в північній частині Малаккської затоки і в межах трикутника морських кордонів Філіппіни-Малайзія-Індонезія [4, с. 319-125]. Така діяльність здійснюється вже представниками терористичних груп, що дозволяє говорити про морське піратство як про різновиди міжнародного тероризму. Віднесення морського піратства до категорії міжнародного тероризму обумовлено зростанням суспільної небезпеки даного діяння, що ставить під загрозу світовий правопорядок, безпеку, стабільність економічних і політичних відносин на міжнародному рівні [5, с. 126-129].

Отже, зближення тероризму і піратства як злочинів міжнародного характеру вимагає усвідомлення всієї серйозності даної проблеми і вироблення нової політики по боротьбі з цими видами злочинної діяльності з консолідацією зусиль держав у боротьбі з проявами піратства. У відповідності зі ст. 105 Конвенції з морського права у відкритому морі або в будь-якому іншому місці поза юрисдикцією якої б то не було держави будь-яка держава може захопити піратське судно або піратський літальний апарат, заарештувати присутніх на ньому осіб, захопити майно, що там знаходиться і здійснювати свою юрисдикцію. Міжнародна конвенція з охорони людського життя на морі (1974 р.) також окреслює ряд заходів щодо боротьби з піратством, що передбачають міжнародну співпрацю та взаємодопомогу. В даному контексті варто звернути увагу і на документи Міжнародної морської організації: Конвенцію про боротьбу з незаконними актами, спрямованими проти безпеки морського судноплавства (1988 р.), а також Міжнародний кодекс з охорони суден і портових споруд (вступив в силу 2004 р.), що стали вагомим кроком вперед у боротьбі з явищем піратства. Сфера дії Конвенції 1988 р. вже розповсюджується на діяння, що здійснюються в різних категоріях морських просторів (внутрішні морські води, територіальні води, відкрите море). Важливим нововведенням стало й те, що при піратстві будь-яка держава має право на придушення актів насилля. Тим не менш, варто і надалі співпрацювати з тим, щоб виробити більш чітке та повне визначення піратства, яке б охоплювало всі його сучасні прояви та форми.

Список використаних джерел

1. Конвенція Організації Об'єднаних Націй з морського права 1982 р. - Режим доступу: http://www.un.org/Depts/los/convention_agreements/texts/unclos/unclos_r.pdf.
2. Куршев М. Международные проблемы борьбы с морским пиратством // Уголовное право. 2001. - № 4. - С. 33.
3. Куршев М. Пиратство и терроризм на море // Уголовное право. - 2006. - № 3.
4. Шемякин А. Морское право : Учебное пособие - Х.: Одиссей, 2004. - 384 с.
5. Анцелевич Г.А. Международное морское право : Учебник- К.: Издательский дом «Слово», - 2004 - 400 с.
6. Міжнародна конвенція з охорони людського життя на морі 1974 р.- Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_251.
7. Конвенція про боротьбу з незаконними актами, спрямованими проти безпеки морського судноплавства 1988 р. - Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_220.

СУЧАСНІ КОНЦЕПЦІЇ ПРО СТАТУС ІНДИВІДА В МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ

Безумовно, що вже саме приділення уваги статусу індивіда в МП є передвісником того, що система МП перебуває на грані докорінних змін. Невідомо лише, до чого вони призведуть: до тотального розпаду МП, так як зникнуть класичні його основи, чи ж до гуманізації системи, й появи так би мовити «МП з людським обличчям»? Наслідки можна спрогнозувати, дослідивши вироблені концепції щодо становища індивіда в МП.

Х. Лаутерпахт дійшов висновку, що об'єктивна оцінка можлива лише за умови конкретизації питання, так як існує два ключових його аспекти:

- 1) Концепція: індивіди є суб'єктами МП [3, с. 438].
- 2) Дискусія: чи наділена або чи може бути наділена людина правами та обов'язками, які закріплені в звичаєвому чи договірному МП» [3, с. 438].

Наразі більшість вчених все ж орієнтується й на положення Ст. 34 Статуту Міжнародного Суду ООН, в якій чітко визначено: «Тільки держави можуть бути сторонами в справах, що їх розглядає Суд» [1]. Отже, такий практичний аспект значною мірою впливає на формування теоретичних концепцій щодо ролі індивідів в МП, але не призводить до їх одноманітності.

Показово, що питання на колоквиумі «Суб'єкт в МП» в Мансі (червень 2004 р.) обговорювалось не в якості «бути чи не бути індивіду суб'єктом в МП», а «у якій мірі». Науковці зазначили, що в сучасному МП «індивіди усе більше і більше розширюють свою правосуб'єктність як по суті, так і в процесуальному аспекті» [5, с. 255].

А. Кассезе визнає, що держави втратили свою ексклюзивну монополію над індивідами, а також те, що індивіди отримали права, які вони можуть реалізувати на міжнародному рівні, та все ж не вважає ці два факти підставами достатніми для констатації міжнародної правосуб'єктності індивіда, яка буде еквівалентною до тієї, якою наділені держави [2, с. 79].

Відповідно до теорії акторів (the actor conception), Р.Хіггінс надає статус суб'єкта МП тим учасникам МО, які можуть безпосередньо впливати на процес прийняття рішень в МП [4, с. 208]. Хіггінс відмовляється від терміну «суб'єкт МП», пропонуючи ввести поняття «учасник» (participant) [4, с. 210], до переліку яких обов'язково включити й індивідів [4, с. 211].

Р. Портман у монографії «Legal Personality in International Law» демонструє взаємозв'язок поглядів на становище індивіда в МП. Тож з позиції теорії виняткової правосуб'єктності держав (The states-only conception of international personality) індивід не фігурує у якості суб'єкта в МП, а визнається частиною національного права [4, с. 42]. Розглядаючи концепцію визнання (The recognition conception), становище індивіда в МП залежить від держави, так як вона уповноважена визнавати інші утворення суб'єктами МП. А відповідно до індивідуалістичної концепції (The individualistic conception) [4, с. 126], формальної концепції (The formal conception), а також теорії акторів (The actor conception) [4, с. 208] роль індивіда в МП основоположна. Особливістю поглядів Портмана є позиціонування власних поглядів з точки зору «незалежного спостерігача».

Суддя Європейського Суду з прав людини від РФ А.И.Ковлер закликає «...не бєжать впереди паровоза и возвещать о пришествии нового полноправного субъекта МП – Человека...», а наразі обмежитися домовленістю про визнання «особливої» правосуб'єктності індивіда в МП, щоб надалі мати змогу визначити риси такої «особливості»

---

* студентка 3 курсу спеціальності «міжнародне право» Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: доц. Гнатовський М.М.

[5, с. 291].

У зверненні до практики вбачає вирішення питання щодо становища індивіда в МП В.Г. Буткевич, стверджуючи: *«фактором утвердження міжнародної правосуб'єктності фізичної особи може бути не те або інше твердження науковця, а аналіз міжнародної практики, передусім джерел МП і судової практики»* [6, с. 334]. Тож варто звернутися до аналізу судової практики Європейського Суду з прав людини. Тим самим він підтримує позицію проф. А.І.Ковлера, який теж посилається на практику цієї судової установи, вважаючи, що в певних її рішеннях є положення, відповідно до яких МД безпосередньо наділяє правами громадян держав його учасниць.

Професор В.В. Мицик заперечує правосуб'єктність індивіда в МП, аргументуючи це тим, що [7, с. 82]:

- 1) Відсутні норми МП, в яких індивід прямо визнавався суб'єктом МП;
- 2) Відсутні тлумачення щодо цього універсальними міжнародними судовими установами (посилання ст. 34 Статуту Міжнародного Суду ООН) [1].

Отже, як влучно зазначив А.І. Ковлер, дискусія щодо становища індивіда в МП триває, так як спричинена сукупністю таких факторів:

- Неврегламентованість питання на нормативному рівні;
- Майже не приділяється уваги важливості формулювань і термінології;
- «Практичними чинник», так як в історії МП є багато випадків, коли приймалися безпрецедентні, одиничні, виняткові рішення, багато з яких згодом зникали й забувалися, та практика вже встигала взяти їх в якості основи для інших механізмів (е. г. експеримент у Верхній Сілезії);
- Багаторівнева дискусія в системі сучасних поглядів;
- Загалом сучасні юристи – міжнародники вважають, що не потрібно орієнтуватися на загальновизнаний статус індивіда в МП, а набагато важливішим є оцінка реальної його участі в процесах сучасного МП (Р. Портман, Р. Хігінс).

Список використаних джерел

1. Статут Международного Суда ООН 1945 г. // <http://www.un.org/ru/icj/statut.shtml>
2. Cassese A. International Law. – Oxford, 2001. – 365 p.
3. Lauterpacht H. The Subjects of the Law of Nation // International Law: Collected Papers. – Vol. 1.–Cambridge University Press, 1975. – P. 438-460.
4. Portmann R. Legal Personality in International Law. – Cambridge University Press, 2010. – 363 p.
5. Ковлер А.И. Международная правосубъектность индивида: продолжение дискуссии // Международное право XXI века. Игорь Иванович Лукашук / Под. ред. В.Г. Буткевича, - К.: Проміні, 2006. – 640 с.
6. Міжнародне право. Основи теорії: підручник / Буткевич В.Г., Мицик В.В., Задорожній О.В. – К.: Либідь, 2002. – 608 с.
7. Мицик В.В. Питання про міжнародну правосуб'єктність фізичної особи // Мицик В. В. Права людини у міжнародному праві. Міжнародно-правові механізми захисту: підручник для ВУЗів – К.: Проміні, 2010. – 722 с.

КОЛЕКТИВНЕ ВИЗНАННЯ В МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ: ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ТА ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ В СУЧАСНІЙ МІЖНАРОДНІЙ ПРАКТИЦІ

Інститут визнання на сьогодні продовжує займати важливе місце в міжнародному праві. Кінець ХХ – початок ХХІ сторіччя ще раз довели, що міжнародне співтовариство не є сталим утворенням, а реакція суб'єктів на зміни у його складі відіграє вирішальну роль у міжнародних відносинах.

На сьогодні не існує універсальної кодифікації, яка б регулювала питання визнання, втім існують усталені види визнання: традиційне, попереднє, зумовлене, колективне, передчасне, спізнале, скасоване, невизнання. Серед даних видів одні (наприклад, зумовлене, скасоване) вважаються такими, що не відповідають сучасному рівню розвитку міжнародного права, а інші навпаки набувають подальшого розвитку та трансформуються у відповідності до потреб міжнародного співтовариства.

Колективне визнання не лише не втратило своєї важливості, але і набуло нових рис, саме з даним видом визнання пов'язане виникнення нового субінституту. Важливу роль у даному процесі відіграє зростаюча роль міжнародних організацій як суб'єкту міжнародного права. Процеси інституціоналізації та регіоналізації вносять свої корективи у класичні підходи до колективного визнання, а його регламентація стає все більш актуальною.

В доктрині міжнародного права питання колективного визнання вперше детально було розроблене Г. Лаутерпахтом, який пропонував створити в рамках ООН загальний спеціальний постійний орган, який розглядав би питання визнання і рішення якого були б обов'язковими для всіх членів ООН. Крім того, досить близькою до колективного визнання є концепція К. Райта про «загальне визнання», за якого роль органу, що надає визнання, міг би відігравати Міжнародний Суд ООН. П. Бастід вважав, що рішення про колективне визнання може приймати як ООН, так і певний новостворений орган. А.Г. Шварценбергер зазначав, що поки механізм колективного визнання не буде налагодженим, ефект визнання в міжнародному праві буде відносним [4, с. 47-48]. Чен окремим підвидом колективного визнання виокремлював визнання, що надається після консультацій з іншими державами [5, с. 222].

Історично питання колективного визнання в тій чи іншій мірі завжди пов'язувалось з діяльністю Ліги Націй та ООН, і це в свою чергу поклало початок зародженню нового субінституту, а саме визнання держав міжнародними організаціями. Головними складовими даного інституту є питання взаємозв'язку прийняття у члени організації та автоматичного визнання, можливість використання універсальних міжнародних організацій як механізму надання загального визнання, можливість надання організаціями визнання державам, що не є членами відповідної організації, та висунення додаткових умов для такого визнання.

При розробці як Статуту Ліги Націй, так і Статуту ООН, підіймалося питання можливості надання визнання даними організаціями. Втім реального втілення такі пропозиції не мали. Щодо практики самих організацій слід відзначити, що Ліга Націй у даному питанні не була послідовною, що мало свій відбиток і на доктринальних підходах до аналізу її ролі для розвитку даного субінституту. Практика ООН є більш послідовною і свідчить про те, що держави не бажать втрачати можливість надавати чи не надавати визнання самостійно, що, зокрема, було підтверджене під час обговорення даного питання на Генеральній Асамблеї ООН [2, с. 363]. Втім не можна не визнати, що, хоча держави вільні не

---

* студентка 3 курсу спеціальності «міжнародне право» Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: проф. Мицик В. В.

надавати визнання будь-якій іншій державі-члену ООН, членство в ООН створює суттєвий доказ державності [7, с. 466]. Прийняття до членів організації являє собою *prima facie* доказ наявності статусу держави, і держави, що не визнають, беруть на себе певний ризик, ігноруючи основні права іншої держави, якій вони не надають визнання [1, с. 160-161]. Доказом важливої ролі ООН, наприклад, є бурхлива реакція та обговорення надання Палестині статусу держави-спостерігача відповідно до Резолюції Генеральної Асамблеї ООН 67/19 від 26 листопада 2012 року [8]. Іншим прикладом є прийняття до ООН Південного Судану 14 липня 2011 р., що мало своїм наслідком широке визнання даної держави іншими суб'єктами міжнародного права.

Характерною рисою сучасного субінституту визнання держав міжнародними організаціями є те, що важливу роль у даному питанні набувають не лише універсальні організації.

Показовою є практика Європейського Союзу, який активно бере участь у реалізації колективного визнання. В доктрині навіть існують думки, що ЄС сформував власні концепції, принципи та підходи до визнання [3, с. 123]. В той же час, детальний аналіз практики ЄС вказує на те, що його дії не позбавлені політичної складової і часто нехтують усталеними нормами міжнародного права. Так, часто критикуються дії ЄС щодо визнання колишніх югославських республік.

Слід також окремо згадати «Керівні принципи визнання нових держав у Східній Європі і Радянському Союзі», в яких формувались вимоги, після виконання яких ЄС визнає відповідні новоутворені держави [6]. Вже саме повернення ЄС до практики обумовленого визнання вносить свої корективи до даного субінституту, адже мова йшла не просто про визнання чи невизнання, а про здатність ЄС висувати додаткові критерії до стандартних вимог державності, які вимагаються при визнанні. Тобто утворення, яке б відповідало вимогам державності, про не виконало б умов ЄС, могло б бути не визнане як держава членами співтовариства. Проте головним феноменом даної ситуації було те, що обумовлене визнання надавалось міжнародною організацією державам, які навіть не були її членами. Тут знов-таки йде мова про формування своєрідних характеристик нового субінституту міжнародного права.

Таким чином, колективне визнання в сучасному міжнародному праві набуває нових рис. Наслідком його розвитку та трансформації стала поява нового субінституту – визнання держав міжнародними організаціями, що перебуває в процесі розвитку і становлення, набуваючи нових характерних ознак. Даний субінститут, на жаль, не позбавлений політичної складової, і засобом його послідовного розвитку та дієвої реалізації у відповідності з міжнародним правом є кодифікація інституту визнання на універсальному рівні, яка б заклала правові основи сталого функціонування даного субінституту.

Список використаних джерел

1. Броунли Я. Международное право (в двух книгах): Книга первая [текст] / Я. Броунли / перевод С. Н. Адрианова / под ред. Г. И. Тункина. – М.: Прогресс, 1977. – 536 с.
2. Буткевич В. Г., Мицик В. В., Задорожній О. В. Міжнародне право. Основи теорії: Підручник [текст] / За ред. В.Г. Буткевича. – К.: Либідь, 2002. – 608 с.
3. Дмитрієв А. І., Муравйов В. І. Міжнародне публічне право: Навч. посібник [текст] / Відп. редактори Ю. С. Шемшученко, Л. В. Губернський. – К.: Юрінком Інтер, 2000. – 640 с.
4. Фельдман Д. И. Современные теории международно-правового признания [текст] / Д. И. Фельдман. – Казань: Издательство Казанского университета, 1963. – 104 с.
5. Chen Ti-Chiang The International Law of Recognition [text] / Ti-Chiang Chen. – New York: Frederick A. Praeger, INC, 1951. – 500 p.
6. Declaration on the 'Guidelines on the Recognition of New States in Eastern Europe and in the Soviet Union' [Electronic resource] // Recognition of States – Annex 1. - Access mode: <http://207.57.19.226/journal/Vol4/No1/art6.html>.

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ НЕПОВНОЛІТНІХ ОСІБ ЗА МІЖНАРОДНІ ЗЛОЧИНИ

Питання відповідальності неповнолітніх осіб за злочини, що містять ознаки міжнародних, набуває особливої актуальності в кінці ХХ – на початку ХХІ століття. На перший погляд, покарання дітей за міжнародні злочини, в силу «глобальності» останніх, уявляється досить складно. Проте з часом виокремлюється окрема категорія злочинів, де кримінальна відповідальність осіб молодше 18 років стає не лише можливою, але й цілком реальною.

На сьогоднішній день більше 300 тисяч дітей віком до вісімнадцяти років є учасниками збройних конфліктів [4]. Безперечним лідером по рекрутуванню молодих солдат залишається Республіка Союзу М'янма (Бірма). Високий рівень залучення дітей до озброєних угруповань в таких країнах як Афганістан, Ангола, Камбоджа, Ліберія, Лівія, Уганда, Сьєрра-Леоне, Демократична Республіка Конго, Руанда, Сирія, Східний Тимор викликає не меншу занепокоєність.

Складність правового регулювання окресленої ситуації пов'язується з подвійним характером правового становища неповнолітніх осіб: з однієї сторони, рекрутування дітей, що стають жертвою політики та об'єктом злочинних намірів авторитарних лідерів, є порушенням міжнародного права, що прямо зазначається в Статуті Міжнародного кримінального суду; з іншої точки зору, свідомий вступ та участь дітей в національних збройних конфліктах стає приводом до трансформації категорії об'єкту злочину в його суб'єкт, де первісне питання захисту прав дітей стає другорядним по відношенню до протидії їх незаконним діям.

Дилема, з якою зіштовхнулася міжнародна спільнота, породжує відповідні протиріччя і на нормативному рівні. Численні міжнародно-правові документи засуджують вербування та участь неповнолітніх у збройних конфліктах, але жоден з них не окреслив та не врегулював міру відповідальності останніх за свідомий вступ до незаконних угруповань.

Стаття 26 Статуту Міжнародного кримінального суду прямо зазначає, що Суд не володіє юрисдикцією щодо будь-якої особи, котра не досягла 18-річного віку на момент скоєння злочину. На думку багатьох дослідників відповідне положення стало результатом компромісу та успішної боротьби більшості країн світу з проблемою залучення неповнолітніх осіб до озброєних угруповань [1, с. 48]. Незважаючи на обмеженість компетенції Міжнародного кримінального суду щодо розгляду справ, суб'єктами яких є неповнолітні особи, стаття 26 Римського Статуту не заперечує здійснення переслідування осіб, звинувачених в міжнародних злочинах, безпосередньо самими державами. Більше того, дане положення реалізується автоматично відповідно до принципу субсидіарності [1, с. 48].

Для більш детального висвітлення зазначеної категорії злочинів, важливо звернутися до практики регулювання положення неповнолітніх осіб міжнародними інституційними механізмами, створюваними впродовж 20 століття.

В Токійському та Нюрнберзькому трибуналі поняття мінімальної вікової межі притягнення до відповідальності було відсутнє, проте в ході роботи трибуналів жодна особа молодше 18 років не була засуджена [2, с. 16-17]. Статути Міжнародних трибуналів по Руанді та колишній Югославії так само обходять дану категорію. Тим не менш, відповідно до заяви головного прокурора Міжнародного трибуналу по Руанді, жодна неповнолітня особа у віці від 14 до 18 років не постала перед судом ні в якості свідка, ні в якості звинуваченого [3].

---

* студентка 4 курсу спеціальності «міжнародне право» Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: ас. Льовін А.В.

У наступні роки деякі з новостворених інституцій, наприклад Спеціальний суд по Сьєрра-Леоне, змінив межі своєї компетенції, поширивши юрисдикцію на осіб старше 15 років, що стало реакцією на численні жертви та результатом довготривалої боротьби уряду Сьєрра-Леоне проти неповнолітніх найманців. З самого початку уряд країни неодноразово наголошував на необхідності здійснення переслідування не лише повнолітніх осіб, але й осіб молодшого віку, котрі «усвідомлено та за власним бажанням» йшли на вчинення злочинів [5].

Відсутність дієвого міжнародного регулювання створює необхідність вирішення даної проблеми безпосередньо самими державами, що, в свою чергу, породжує чергове замкнуте коло: регулювання межі кримінальної відповідальності неповнолітніх осіб за міжнародні злочини в державі, де дані злочини стають нормою та складовою політики окремих політичних кіл виявляється як мінімум неефективним та недоцільним.

Список використаних джерел

1. Rynald Ottenhof. La responsabilité des mineurs dans l'ordre interne et international. Rapport general/ Revue Internationale de Droit Pénal.Vol. 75. [Ressource électronique]. – Режим доступу: <http://ru.scribd.com/doc/17405076/>
La-responsabilite-penale-des-mineurs-dans-lordre-interne-et-international.
2. Karine Hébert. La responsabilité des enfants-soldats pour crimes de droit international/ Travail de recherché. – Ottawa, 2012. – 44 p.
3. Romé Dallaire. They Fight Like Soldiers, They Die Like Children. [Electronical resource]:Child soldiers international. – Режим доступу: <http://www.child-soldiers.org>.
4. Jean-Jacques Lavenue. La compétence de la cour Pénale Internationale. Chapitre II. [Ressource électronique]: Université Lille 2 Droit et Santé. – Режим доступу: <http://droit.univ-lille2.fr/index.php?id=559>.
5. Matthew Haggold. The Age of Criminal Responsibility for International Crimes Under International Law// Karin Arts et Vesselin Popovski. International Criminal Accountability and the Rights of Children. - The Hague, 2007. – 13 p.

МІЖНАРОДНА КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ НОРМ МІЖНАРОДНОГО ГУМАНІТАРНОГО ПРАВА ПРО ЗАХИСТ КУЛЬТУРНИХ ЦІННОСТЕЙ

Важливим елементом міжнародно-правової системи захисту культурних цінностей є кримінальна відповідальність індивідів. Перші універсальні норми з'явилися у конвенціях 1899 [1] та 1907 [2] років, що були підписані у Гаазі. У даних конвенціях формулюється загальне правило, яке забороняє захоплювати чи руйнувати як публічну, так і приватну власність. Окремою статтею мова йдеться про «релігійні, благодійні, освітні установи, заклади науки та мистецтва, історичні пам'ятники, вироби мистецтва», яка прирівнює вищенаведені об'єкти до приватної власності і передбачає відповідальність за порушення цієї норми. Однак такий загальний характер норм не зміг створити ефективного механізму встановлення відповідальності у випадку вчинення злочину, адже поняття «культурних цінностей» ще не стояло так чітко. Об'єкти культурних цінностей розглядалися як звичайна приватна власність. Згодом ці правила дістали більш широке формулювання у Гаазькій конвенції про захист культурних цінностей під час збройного конфлікту 1954 року, яка, власне, і вводить термін «культурні цінності» і чітко регламентує які саме об'єкти підпадають під це поняття. Однак чіткий механізм, який зміг би чітко встановити підстави та процедуру встановлення відповідальності, був розроблений лише у Другому протоколі 1999 року до Гаазької конвенції 1954 року. Незважаючи на актуальність цього питання, на сьогодні проблема кримінальної відповідальності практично не досліджується. Здебільшого у вітчизняній науці досліджуються загальнотеоретичні питання захисту культурних цінностей.

Ідея міжнародної відповідальності за злочини проти культурних цінностей постає по закінченні Першої світової війни. У списку злочинів, підготовленому Комісією по Відповідальності, зазначаються також знищення та руйнування освітніх, релігійних, благодійних, а також історичних будівель та пам'ятників.

На Нюрнберзькому процесі крім злочинів проти людяності та військових злочинів, значну увагу було приділено питанню завданих збитків культурній спадщині країнам антигітлерівської коаліції. Серед підстав притягнення окремих осіб до відповідальності зазначалася ст. 6 Уставу трибуналу про воєнні злочини (тут мова йшла про руйнування громадської та приватної власності), а також робилося посилання на ст. 56 Конвенції 1907 року. На таких підставах звинувачення були висунуті Йоахіму фон Ріббентропу, Гансу Франку, Карлу Деніцу та іншим. Принцип індивідуальної відповідальності був затверджений на міжнародному рівні у ст. 28 Конвенції 1954 року. Також згідно з цією статтею держави зобов'язані вживати у своєму національному законодавстві відповідні кримінальні та дисциплінарні заходи по відношенню до осіб, що порушили чи наказали порушити дану Конвенцію [3, ст. 6].

Частково питання відповідальності за злочини проти культурних цінностей регламентується і у Римському статуті Міжнародного кримінального суду, де у ст. 8 серед військових злочинів мова йдеться про умисне завдання ударів по об'єктам, що слугують цілям релігії, мистецтва, науки, історичним пам'ятникам. У Статуті Міжнародного кримінального трибуналу по колишній Югославії передбачена відповідальність за захоплення, знищення чи завдання умисної шкоди культурним, благодійним, навчальним,

---

* студент 4 курсу спеціальності «міжнародне право» Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: ас. Льовін А.В.

художнім та науковим установам, а також історичним пам'ятникам та творам науки чи мистецтва (ст. 3(d)). Прецедентними на сьогоднішній день із цього Трибуналу, стали справи Кордіча, Плавшіча, Штругара та інші.

Великим проривом у даному питанні можна вважати другий додатковий протокол 1999 року до Гаазької конвенції [4, ст. 18], що вступив у силу 9 березня 2004 року. Його підписали 64 країни [5]. Україна не підписала даний Протокол. Цікавим моментом Протоколу є положення ст. 5, яка зобов'язує держави навіть у мирний час охороняти культурні цінності (із посиланням на ст. 3 Конвенції 1954 року). Чи не найголовнішими положеннями Протоколу варто вважати Главу 4, яка детально регламентує питання кримінальної відповідальності та підстави здійснення юрисдикції держави за вчинені злочини. У ст. 15 міститься список із 5 серйозних порушень вищезазначеної конвенції, які повинні кваліфікуватися як військові злочини проти культурних цінностей.

Отже, розглядаючи сучасну ситуацію, що склалася із питанням міжнародної кримінально-правової відповідальності за порушення норм МГП у сфері охорони культурних цінностей, то можна сказати, що питання досить чітко уже врегульовано на міжнародному рівні. Але існують проблеми із закріпленням відповідних норм на національному рівні, що стримує ствердження цих норм та можливості їх практичної реалізації.

Список використаних джерел

1. Laws and Customs of War on Land (Hague II). July 1899. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://avalon.law.yale.edu/19th_century/hague02.asp.
2. Laws of War: Laws and Customs of War on Land (Hague IV); October 18, 1907 // The Avalon Project. Documents in Law, History and Diplomacy. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://avalon.law.yale.edu/20th_century/hague04.asp.
3. D. Keane. The Failure to Protect Cultural Property in Wartime // 14 DePaul-LCA J. Art & Ent. L. 1 2004. – P. 1-38.
4. H. Fischer. Presentation of the Results of the Working Group on Chapter 4. // UNESCO Doc. HC/1999/INF. 5, March 25, 1999. – 57 p.
5. Second Protocol to the Hague Convention of 1954 for the Protection of Cultural Property in the Event of Armed Conflict 1999 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://portal.unesco.org/en/ev.php-URL_ID=15207&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html#ENTRY.

ПИТАННЯ БІЖЕНЦІВ ТА ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ ПРИ ЗДІЙСНЕННІ МИРОТВОРЧИХ ОПЕРАЦІЙ ООН

Питання біженців у міжнародному праві регулюється Конвенцією про статус біженця 1951 року [1] та Протоколом до цієї конвенції 1967 року [2], чого не можна сказати про статус переміщених осіб, регулювання якого здійснюється лише окремим угодами в рамках міжнародного гуманітарного права. Але на практиці ці два інститути врегульовуються подібним чином, а саме створенням таборів ООН, миротворчі сили якої спрямовують свою діяльність на забезпечення миру та безпеки у визначеному регіоні, надають гуманітарну та матеріальну підтримку жителям таборів, не зважаючи на те, чи особа являється просто переміщеною особою в рамках своєї держави, чи втікає до іншої і знаходить притулок там.

Створення, склад і фінансування миротворчих сил визначається Радою Безпеки ООН.

Важливу роль також відіграє Управління Верховного Комісара ООН у справах біженців (УВКБ ООН), що забезпечує координацію заходів, які вживаються по всьому світу для захисту біженців та вирішення їх проблем.

Вагомим документом з приводу вищезазначеної теми є Бюлетень Генерального Секретаря ООН – 1999 року про дотримання силами ООН норм міжнародного гуманітарного права [3]. В розділі 6 чітко визначено методи і засоби проведення операцій, що не допускають свавілля відносно суб'єктів та державних цінностей.

Уся вищезазначена документація свідчить про захист прав біженців на міжнародному рівні.

Поряд з глобальним рівнем існує ще регіональний рівень координації таборів біженців та переміщених осіб. Вдалим прикладом будуть два основні табори в Кенії – Какума і Дадааб, регулювання яких здійснюється як Конвенцією 1951 року та Протокол 1967 року, так і Конвенцією 1969 року Організації Африканського Союзу [4], а також Законом про біженців 2006 року.

Не дивлячись на наявність вагомих регуляторів, миротворці ООН часом вдаються до порушення вищезазначених конвенцій та документів, здійснюючи акти насилля, гвалтувань та жорстокого поводження.

Прикладами можуть слугувати такі ситуації:

- Гаїті 2005 рік – миротворцями вбито 23 людини, 27 тяжко поранені.
- Гаїті 2011 рік – миротворці ООН табору Mirabalais розповсюдили епідемію холери з Непалу. 7500- загинули, 300 тис. захворіли.
- Гаїті 2011 рік – 6 уругвайських миротворці були відкликані до своєї країни, так як їх було звинувачено в гвалтуванні.
- Грудень 2007 рік – більше 100 солдат ООН зі Шрі-Ланки були депортовані за звинувачення в сексуальному примусі неповнолітніх дівчат.
- Звинувачення італійських та голландських солдат ООН у використанні сексуальних послуг проституток в Еритреї, котрим було років 10-11.
- Звіти 2006 року містять інформацію про сексуальне насилля над дівчатами 13-ти років миротворцями ООН в Демократичній Республіці Конго.
- В 2007 році Daily Telegraph повідомила, що миротворці та співробітники ООН жорстоко поводитись з дітьми на півдні Судану, інші доповіді щодо насилля в Бурунді, Ліберії, Кот-Д'Івуарі.
- Канадські солдати вбили трьох сомалійських підлітків, один з яких був підданий тортурам.

---

* студентка 3 курсу спеціальності «міжнародне право» Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: ас. Льовін А.В.

- 200 датських солдат в Хорватії, будучи озброєними, просто спостерігали за стратою 9-ти інвалідів сербів.\
- Західна Африка – 2002 рік – дітей-біженців змушують до сексуальних відносин взамін на товари та послуги [4].

Вищезазначені спалахи насилля з боку миротворців ООН не є поодинокими випадками. Щодо відповідальності та покарання, то воно здійснюється згідно з Розділом 4 Бюлетеня Генерального Секретаря ООН – 1999 року про дотримання силами ООН норм міжнародного гуманітарного права – «У разі порушень норм міжнародного гуманітарного права військовослужбовці сил Організації Об'єднаних Націй підлягають судовому переслідуванню в своїх національних судах» [3].

Список використаних джерел

1. Конвенція про статус біженця 1951 року. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_011.
2. Протокол до Конвенції 1967 року. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_363.
3. Бюлетень Генерального Секретаря ООН – 1999 року про дотримання силами ООН норм міжнародного гуманітарного права. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www1.umn.edu/humanrts/russian/instree/Runobservanceofinthumanitlaw.html>.
4. Преступления миротворческих сил ООН. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://antisemitizmu-boy.blogspot.com/2013/03/blog-post_9.html.
5. Білоцький С. Г. Міжнародно–правові питання статусу, захисту та відповідальності миротворчого персоналу. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Evp/2011_1_1/Bilotsky.pdf

ПРАВО НАРОДОВ НА САМООПРЕДЕЛЕНИЕ В КОНТЕКСТЕ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ

Вопросы права народов на самоопределение не потеряли актуальности с завершением эпохи колониализма, а в условиях перехода к устойчивому развитию еще более актуализировались. Достижение устойчивого характера развития, которое сочетало бы интересы всех членов мирового сообщества, возможно лишь посредством установления глобального партнерства, предполагающего сотрудничество всех секторов общества. В связи с этим в международном праве уделяется особое внимание участию в реализации устойчивого развития не только государств, но и народов (принцип 27 Декларации Рио-де-Жанейро по окружающей среде и развитию 1992 г.), а также соблюдению права последних на самоопределение как неперемennого условия на пути к устойчивому развитию.

Связь между устойчивым развитием и правом народов на самоопределение неоднократно подчеркивалась государствами в различных международных документах. В Плане выполнения решений Всемирной встречи на высшем уровне по устойчивому развитию 2002 г. государства выразили решимость в целях достижения устойчивого развития «принимать дополнительные действенные меры для устранения препятствий на пути к реализации права народов на самоопределение», поскольку такие препятствия «продолжают неблагоприятно сказываться на социально-экономическом развитии этих народов» (п. 103). В Итоговом документе Конференции ООН по устойчивому развитию «Будущее, которого мы хотим» 2012 г. государства еще раз подтвердили эти обязательства, отметив, что препятствия на пути к осуществлению народами своего права на самоопределение, продолжают также отрицательно сказываться на состоянии среды их обитания (п. 27).

Отсутствие возможностей реализации права на самоопределение провоцирует напряженность и даже конфликты локального, регионального и международного характера. В Пекинской платформе действий отмечалось, что подтверждение права на самоопределение всех народов и эффективная его реализация необходимы для достижения стратегической цели пропаганды ненасильственных форм разрешения конфликтов и сокращения числа случаев нарушения прав человека в конфликтных ситуациях (п. 145).

Значение, которое право народов на самоопределение имеет в этом контексте, обуславливает особую роль, принадлежащую праву на самоопределение в системе прав человека. Неудивительно, что Генеральной Ассамблеей ООН неоднократно подчеркивалось: всеобщее осуществление права на самоопределение «является неперемennым условием гарантии и соблюдения прав человека» [1, с. 2, п. 1; 2, с. 1 п. 1; 3, с. 2, п. 1].

Чтобы право народов на самоопределение способствовало устойчивому развитию, его реализация должна осуществляться с учетом того, что данный элемент системы прав человека обладает некоторыми особенностями.

Во-первых, успешная реализация права на самоопределение одним народом может поднять проблему дискриминации других народов. В связи с этим следует уделять особое внимание такой составляющей принципа равноправия и самоопределения народов, как равноправие. Уважение права народов на самоопределение должно осуществляться на недискриминационной основе.

Во-вторых, реализация самоопределения должна осуществляться с учетом иных существующих прав человека и через их всестороннюю защиту, что само по себе не

---

* преподаватель кафедры международного права Белорусского государственного университета

вызывает вопросов. В то же время, особого подхода может требовать решение проблемы предполагаемых нарушений прав человека в общинах, где эти предполагаемые нарушения обусловлены сложившимися традициями, изменение которых влечет заявление народов о нарушении его права на самоопределение.

В-третьих, параллельно с существованием права народов на самоопределение в качестве субъективного права, действует принцип равноправия и самоопределения народов, который носит характер *jus cogens*. Это осложняет решение вопроса о возможности ограничения данного права согласно ст. 4 Международных Пактов о правах человека 1966 г.

Таким образом, устойчивое развитие невозможно без обеспечения вовлеченности в его реализацию всех правительств и народов, что, в свою очередь, осуществимо только при условии обеспечения права соответствующих народов на самоопределение. Необеспечение народов правом на самоопределение выступает фактором, угрожающим международной безопасности и препятствующим устойчивому развитию. При осуществлении права народов на самоопределение должна учитываться специфика данного элемента системы прав человека.

Список источников:

1. Всеобщее осуществление права народов на самоопределение: резолюция Генеральной Ассамблеи 53/134 от 9 декабря 1998 года // Организация Объединенных Наций [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N99/770/19/PDF/N9977019.pdf?OpenElement>. – Дата доступа: 25.06.2012.
2. Всеобщее осуществление права народов на самоопределение: резолюция Генеральной Ассамблеи 62/144 от 18 декабря 2007 // Организация Объединенных Наций [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://daccess-ods.un.org/TMP/263006.389141083.html>. – Дата доступа: 25.06.2012.
3. Всеобщее осуществление права народов на самоопределение: резолюция Генеральной Ассамблеи 66/145 от 19 декабря 2011 года // Организация Объединенных Наций [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N11/467/54/PDF/N1146754.pdf?OpenElement>. – Дата доступа: 25.06.2012.

ПОРІВНЯЛЬНЕ І ЄВРОПЕЙСЬКЕ ПРАВО

Павленко А.В.*

ПРАВОВІ ЗАСАДИ ПОЛІТИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ ЩОДО ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Торгівля людьми являє собою сучасну форму рабства. За оцінками Міжнародної організації праці на червень 2012 р. кількість жертв примусової праці, включаючи примусову сексуальну експлуатацію, у всьому світі складає приблизно 20,9 млн. осіб, з яких 5,5 млн. є дітьми [1].

Торгівля людськими істотами є тяжким злочином, яке набуває різних форм. Не зважаючи на те, чи продають таких осіб для надання сексуальних послуг, важкої примусової праці у сільському господарстві, будівництві, або текстильній промисловості, використання примусової домашньої праці, всі ці жертви зазнають значних порушень прав людини, що безпосередньо заборонено Хартією основних прав Європейського Союзу. Крім того, обов'язок Європейського Союзу вживати заходи щодо протидії торгівлі людьми, закріплений і в установчих договорах ЄС. Зокрема, в статті 83 Договору про функціонування Європейського Союзу (ДФЄС), яка передбачає, що Європейський парламент та Рада шляхом ухвалення директив згідно зі звичайною законодавчою процедурою, можуть встановлювати мінімальні правила стосовно визначення кримінальних правопорушень та санкцій у сферах особливо тяжких злочинів транскордонного характеру, що впливають із характеру або наслідків цих правопорушень або з особливої необхідності боротися з ними на спільній основі. До таких сфер злочинності відносяться, зокрема, торгівля людьми і сексуальна експлуатація жінок та дітей [2].

Наразі нормативно-правові засади політики ЄС щодо протидії торгівлі людьми закріплені в Директиві Європейського Парламенту та Ради щодо запобігання та боротьби з торгівлею людьми та захисту жертв, що відміняє Рамкове рішення 2002/629/ЖНА, від 5 квітня 2011 р. № 2011/36/EU (далі – Директива 2011/36) [3].

Директива 2011/36/EU запроваджує мінімальні правила щодо визначення кримінальних правопорушень та санкцій в сфері торгівлі людьми. Вона також закріплює спільні положення з метою запобігання цьому злочину та захисту його жертв. Згідно з положеннями ст. 2 Директиви держави-члени ЄС повинні вживати заходи з метою притягнення до кримінальної відповідальності осіб, винних у вчиненні наступних дій: вербування, транспортування, трансфер, надання притулку та наступний прийом особи, включаючи обмін та передачу контролю над цією особою, шляхом погрози або застосування сили або інших форм примусу, викрадення, обману, шахрайства, зловживання владою або становищем вразливості, або виплата чи отримання платежів або інших переваг для отримання згоди особи, яка здійснює контроль над іншою особою, з метою експлуатації (п.1). Становище вразливості означає ситуацію, за якої зазначена особа не володіє справжньою або прийнятною альтернативою крім тієї, яка включає насильство (п.2). А експлуатація передбачає щонайменше експлуатацію проституції третіх осіб або інші форми сексуальної експлуатації, примусову працю або послуги, включаючи жебрацтво, рабство або практику, подібну до рабства, кріпацтво, або експлуатацію злочинної діяльності, або вилучення органів (п.3) [3]. Згода жертви торгівлі людьми на експлуатацію, чи то

---

* здобувач кафедри порівняльного і європейського права Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

дорозуміла, чи то дійсна, не береться до уваги, якщо використовувалися будь-які заходи передбачені п. 1.

Директива 2011/36 передбачає санкції за вчинення злочину торгівлі людьми. Максимальний строк покарання має становити принаймні 5 років позбавлення волі. У разі, коли злочин вчинено стосовно жертви, яка була особливо вразлива, тоді такі злочинні діяння повинні каратися максимальним строком позбавлення волі в 10 років [3]. Директива також передбачає відповідальність юридичних осіб за злочин торгівлі людьми [3].

З метою координації політики ЄС щодо протидії сучасним формам рабства в 2010 р. в ЄС була заснована посада *Європейського координатора з протидії торгівлі людьми*. Цю посаду займає пані Марія Вассіліаду, представниця Кіпру. Її завданням полягає в сприянні координації та узгодженості діяльності інститутів, органів та держав-членів ЄС, а також третіх країн та міжнародних організацій у сфері протидії торгівлі людьми [4].

Підсумовуючи викладене, можна зробити висновок, що Європейський Союз розглядає торгівлю людьми як одне з найбільш тяжких злочинів транскордонного характеру. Зважаючи на це, в ЄС розроблена та діє достатньо ефективний організаційно-правовий механізм щодо запобігання та протидії цьому злочину.

Список використаних джерел

1. International Labour Organisation. ILO 2012 Global estimates of forced labour (covering the period 2002-2011). / International Labour Organisation. – June 2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу до докум.: http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/@ed_norm/@declaration/documents/publication/wcms_182004.pdf
2. Лісабонські консолідовані договори про Європейський союз і функціонування Європейського союзу. – К., 2010. – 231 с.
3. Directive 2011/36/EU of the European Parliament and of the Council of 5 April 2011 on Preventing and Combating Trafficking in Human Beings, and Protecting Victims, Repealing Framework Decision 2002/629/ JHA [Електронний ресурс]. – Режим доступу до докум.: <http://ec.europa.eu/anti-trafficking/download.action?nodeId=9c9ba3cd-794b-4a57-b534-ad89effac575&fileName=Directive+THB+L+101+15+april+2011.pdf&fileType=pdf>.
4. The Commission appoints an EU Anti-Trafficking Coordinator [Електронний ресурс]. – Режим доступу до докум.: <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/10/1715&format=HTML&aged=1&language=EN&guiLanguage=fr>.

МІЖАРОДНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ СПІВРОБІТНИЦТВА ООН З РЕГІОНАЛЬНИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

За останні два десятиріччя в міжнародному житті особливої ролі набули регіональні організації, зокрема, у сфері підтримання миру та безпеки. Але так було не завжди. У період створення Організації Об'єднаних Націй та підписання її Статуту держави-переможниці у Другій світовій війні надали свою перевагу універсальній та глобальній системі, замість регіональної. І лише Глава VIII Статуту ООН досить обмежено торкається теми регіонального співробітництва та регіональних організацій, яких на час створення ООН майже не існувало. Лише арабські та американські країни на той час мали «регіональні» статuti, а тому і підґрунтя для такої співпраці було майже відсутнє. І це могло б пояснити, чому навколо змісту Глави VIII точилося стільки дискусій, проте положення статей цієї Глави в результаті стали містити вкрай мало визначень тих понять, які в них використовуються [1; с. 13].

Не зважаючи на те, що стаття 24 Глави V Статуту досить чітко покладає першочергову відповідальність за підтримання міжнародного миру та безпеки на Раду Безпеки ООН, Статут також містить положення про роль регіональних організацій та домовленостей у підтриманні миру та безпеки в межах відповідних регіонів. Стаття 53 (1) Глави VIII передбачає, що Рада Безпеки ООН «використовуватиме, у випадках доцільності, такі регіональні домовленості або органи для вжиття примусових заходів під її керівництвом. Але жодних примусових заходів не може бути вжито з огляду на такі регіональні домовленості або регіональними органами без відповідних повноважень, наданих Радою Безпеки ООН» [2].

Положення Глави VIII не містять чіткого визначення поняття «регіональні домовленості або органи», проте стаття 52 (2) містить чіткі положення щодо заохочення держав вживати усіх можливих заходів задля мирного вирішення усіх локальних спорів за допомогою їхніх регіональних домовленостей або органів перед тим, як передавати такі спори на розгляд Ради Безпеки ООН [2].

У другій половині ХХ століття виникла велика кількість регіональних та субрегіональних організацій і органів, проте не було чітко визначено їхню роль у відносинах з ООН. Тому Генеральна Асамблея ООН, зважаючи на роль, яку такі регіональні організації почали відігравати в міжнародному житті, надала багатьом таким організаціям (наприклад, Організації американських держав, Лізі арабських держав, Організації африканської єдності, Європейському Економічному Співтовариству, Нараді з безпеки та співробітництва в Європі тощо) статус спостерігача [3; 4; 5; 6; 7].

Додаток до Порядку денного для миру 1995 року визначив такі форми співпраці ООН з регіональними організаціями у сфері підтримання миру як консультації, дипломатична підтримка, оперативна підтримка, спільне розгортання сил, спільні операції [8, п. 86]. У Додатку до Порядку денного для миру Генеральний секретар ООН зазначив про відсутність

---

* здобувач кафедри міжнародного права Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Науковий керівник: доц. Буткевич О.В.

необхідності у виробленні універсальної моделі для відносин ООН з регіональними організаціями з огляду на те, що такі організації мають різну структуру, різні цілі та мандати, а також порядок прийняття рішень, та обмежився лише низкою принципів, яких необхідно притримуватися у таких взаємовідносинах [8, п.п. 87, 88].

Проте вже за результатами перших десяти років третього тисячоліття та на прохання Ради Безпеки ООН [9, п.17] Генеральний секретар ООН підготував доповідь та поінформував Раду Безпеки про досягнення та прогрес у співпраці між ООН та відповідними регіональними організаціями. Так, у зазначеній доповіді, окрім звичних напрямків співробітництва у сферах миротворчості та миробудівництва, також згадувалися такі сфери співробітництва ООН з регіональними організаціями як боротьба з тероризмом та зі злочинністю [10, п.п.12, 58, 59, 86], захист прав людини [10, п.п. 16, 60, 88], сталий розвиток [10, п.п. 18, 91].

Очевидно, що співробітництво ООН з регіональними організаціями поступово виходить за межі співробітництва лише у сфері проведення миротворчих операцій під час збройних конфліктів, що можуть загрожувати або загрожують міжнародному миру та безпеці. Коло питань, щодо яких ООН здійснює співпрацю з іншими регіональними організаціями, постійно розширюється, а положень Глави VIII Статуту ООН для міжнародно-правової регламентації такого співробітництва вже очевидно недостатньо. Міжнародно-правова регламентація таких відносин здійснюється на спорадичній основі, по відношенню до кожної регіональної організації окремо, за необхідності врегулювання тих чи інших питань. Кількість таких регіональних організацій та органів постійно зростає. Задля ефективності такої співпраці було б доцільно розробити більш детальні та загальні міжнародно-правові механізми їхнього регулювання на універсальному рівні. Така регламентація визначила та посилила б роль регіональних організацій та органів у вирішенні нагальних проблем міжнародного життя, а також посилила б і конкретизувала роль та функції ООН як універсального координаційного центру для вирішення таких питань і проблем.

Список використаних джерел

1. The United Nations and Regional Organizations: The Need for clarification and cooperation [Електронний ресурс] / Tania Felicio// *Studia Diplomatica*. – 2009. – Vol. 62, № 3. – P. 13-19 – Режим доступу до статті: <http://www.globalgovernance.eu/images/documents/The%20UN%20and%20Regional%20Organizations%20Tania%20Felicio.pdf>.
2. Charter of the United Nations (24 October 1945 – San Francisco) – Режим доступу до документу: <http://www.un.org/en/documents/charter/>.
3. UN DOC: General Assembly Resolution 253 (III) «Permanent invitation to the Secretary-General of the Organization of American States to be present at the sessions of the General Assembly» dated October 16, 1948 – Режим доступу до документу: <http://www.un.org/documents/ga/res/3/ares3.htm>.
4. UN DOC: General Assembly Resolution 477 (V) «Permanent invitation to the Secretary General of the League of Arab States to attend sessions of the General Assembly» dated November 1, 1950 – Режим доступу до документу: <http://www.un.org/documents/ga/res/5/ares5.htm>.
5. UN DOC: General Assembly Resolution 2011 (XX) «Cooperation between the United Nations and the Organization of African Unity» dated October 11, 1965 – Режим доступу до документу: <http://www.un.org/documents/ga/res/20/ares20.htm>.

6. UN DOC: A/RES/3208(XXIX) «Status of the European Economic Community in the General Assembly» dated October 11, 1974 – Режим доступа до документу: <http://www.un.org/Depts/dhl/resguide/r29.htm>.
7. UN DOC: A/RES/48/5 «Observer status for the Conference on Security and Cooperation in Europe in the General Assembly» dated October 13, 1993 – Режим доступа до документу: <http://www.un.org/Depts/dhl/resguide/r48.htm>.
8. UN DOC: A/50/60-S/1995/1 «Supplement to an Agenda for Peace: position paper of the Secretary General on the occasion of the Fiftieth Anniversary of the United Nations» dated January 3, 1995 – Режим доступа до документу: <http://www.un.org/documents/ga/docs/50/plenary/a50-60.htm>.
9. UN DOC: S/RES/1809 (2008) «Peace and Security in Africa» dated April 16, 2008 – Режим доступа до документу: http://www.un.org/docs/sc/unsc_resolutions08.htm.
10. UN DOC: A/67/280-S/2012/614 «Cooperation between the United Nations and regional and other organizations» dated August 9, 2012 – Режим доступа до документу: http://www.mineaction.org/downloads/1/A_67_280%20-%20S_2012_614.pdf.

ПЕРЕГЛЯД ЄВРОПЕЙСЬКИХ ПРАВИЛ РЕГУЛЮВАННЯ ЗАХИСТУ ПЕРСОНАЛЬНИХ ДАНИХ

Увага, яку Європейські інституції приділяють питанню захисту персональних даних, пояснюється важливістю захисту прав людини і права на приватність інформаційного обміну, зокрема, для повноцінного користування громадянами ЄС перевагами, що їх надають новітні інформаційні технології, і розвитку інформаційного суспільства в Європі.

Той вибір, який зробили країни ЄС впровадив жорсткі вимоги щодо правил поводження з персональними даними, вимагає від інших країн переглядати власні підходи в пошуку компромісу. Однак цей процес ускладнюється тим, що будь-яка поступка з боку Європейських структур з метою досягнення домовленості принципово не можлива, оскільки неминуче призведе до послаблення проголошених стандартів.

Право на приватність, а також на приватну сферу особистого і сімейного життя становить серцевину сутності людини, і як таке було визнане в Універсальній Декларації прав людини ООН та в Європейській Конвенції про захист прав людини та основних свобод Ради Європи.

В усьому світі питанням захисту персональних даних приділяється все більше уваги, а окремі країни напрацювали значний досвід у цій сфері. Зокрема у Європі вже досить давно створено законодавчу базу у галузі захисту персональних даних. Систему європейського законодавства про захист персональних даних складають:

1. Конвенція Ради Європи «Про захист осіб у зв'язку з автоматизованою обробкою персональних даних» від 28 січня 1981 року із змінами 1999 р., що стала першим міжнародно-правовим актом у галузі захисту персональних даних та Додатковий протокол до Конвенції про захист осіб у зв'язку з автоматизованою обробкою персональних даних щодо органів нагляду та транскордонних потоків даних від 8 листопада 2001 року [1].

2. Директива Європейського Союзу 95/46/ЄС «Про захист осіб у зв'язку з обробкою персональних даних і вільним обігом цих даних» 1995 року [2].

3. Директива 95/66/ЄС «Про обробку персональних даних і захист прав осіб у телекомунікаційному секторі» 1997 року [3].

Ці документи є обов'язковими не лише для країн – учасниць Європейського Союзу, а й зразками для наслідування країнами, що прагнуть стати членами Європейської спільноти.

Однак, такі документи з'явилися не відразу. Прийняттю та запровадженню в практику таких важливих документів передувала кропітка робота. Європейське Економічне Співтовариство в перший раз згадує про захист даних у доповіді 1973 року, що була продовжена дебатами у Європейському Парламенті в 1974-75 роках. Про необхідність узгодження політики країн Європейських Співтовариств в цьому питанні ідеться у Резолюції, що була ухвалена Радою ЄС у липні 1974 року.

У червні 1979 року Парламент ухвалив підготовлену експертами Комітету з правових питань Резолюцію «Про захист прав індивідів стосовно технічного розвитку і обробки даних, в якій робиться акцент на створенні спільного ринку в обробці даних». У Резолюції, зокрема, зазначається, що національні положення в галузі захисту приватності мають безпосередній вплив на такий спільний ринок, а саме, здатні деформувати умови конкуренції.

---

* студент 4 курсу спеціальності «міжнародне право» Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: ас. Святун О. В.

У Рекомендації від 29 липня 1981 року № 81/679/ЕЕС, яка присвячується затвердженню Радою Європи Конвенції № 108, вказується про її прийнятність для створення однакового рівня захисту інформаційної приватності в Європі.

Фактором, що активізував розробку документа, стала не вирішена повною мірою проблема транскордонної передачі даних як всередині Європи, так і при передачі даних за межі континенту.

Європейська Комісія подала проект директиви у вересні 1990 році після низки запитів Європейського Парламенту щодо необхідності вжиття заходів у цій галузі. С численними зауваженнями Європейського Парламенту проект подали на друге читання у жовтні 1992 року.

У лютому 1994 року держави-члени дійшли політичної угоди стосовно основних положень директиви; і лише через рік Рада Міністрів ухвалила спільну позицію, що була підтверджена Парламентом у червні 1995 року. Директива набула чинності 24 жовтня 1995 року.

Публікація Директиви ЄС 95/46/СЕ про захист фізичних осіб стосовно автоматизованої обробки персональних даних та безперешкодного руху цих даних, що встановлює високий стандарт захисту приватності громадян Європейського Союзу і одночасно гарантує вільний рух персональних даних між країнами-членами, стала одним із чинників забезпечення реалізації цього права на території ЄС. Директива також встановлює обмеження щодо передачі персональних даних третім країнам, які не гарантують адекватного захисту, оцінюючи цей рівень з урахуванням, серед іншого, стану законності під час реалізації норм права – як загальних, так і галузевих, – що діють у цій третій країні [4, с. 3].

З метою галузевого застосування принципів, що їх проголосила Директива 1995 року, Європейський Парламент ухвалив 15 грудня 1997 року Директиву № 97/66/ЕС стосовно обробки персональних даних і захисту приватності у телекомунікаційному секторі. Директива № 97/66/ЕС доповнює і конкретизує положення основної Директиви 1995 року. Положення цієї Директиви зобов'язують країни ЄС забезпечити через національне регулювання приватність інформаційних потоків у сфері публічних телекомунікаційних мереж та публічно доступних телекомунікаційних послуг [5, с. 24-26].

Список використаних джерел

1. Конвенція Ради Європи № 108 «Про захист осіб у зв'язку з автоматизованою обробкою персональних даних» від 28 січня 1981 року – Режим доступу: http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=994_326.
2. Директива Європейського Союзу 95/46/ЄС «Про захист осіб у зв'язку з обробкою персональних даних і вільним обігом цих даних» від 24 жовтня 1995 року. – Режим доступу: http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=994_242.
3. Директива Європейського Союзу 95/66/ЄС «Про обробку персональних даних і захист прав осіб у телекомунікаційному секторі» від 15 грудня 1997 року. – Режим доступу: http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=994_243.
4. Брижко В.М. Захист персональних даних як чинник боротьби з комп'ютерною злочинністю // Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика). – 2009. – № 22. – С. 223-235.
5. Пазюк А.В. Захист прав людини стосовно обробки персональних даних: міжнародні стандарти / МГО Прайвесі Юкрейн – К.: Інтертехнодрук, 2002. – 98 с.

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ СПІВРОБІТНИЦТВА ДЕРЖАВ У ПРОТИДІІ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНІЙ ОРГАНІЗОВАНИЙ ЗЛОЧИННОСТІ

Однією з прикметних, проте вкрай негативних тенденцій розвитку еволюції сучасного глобального світу стало значне зростання на межі ХХ – ХХІ століть у багатьох країнах транснаціональної, зокрема, організованої міжнародної злочинності, яка використовуючи світовий інтелект, досягнення науково-технічного процесу, здійснює свій деструктивний, руйнівний вплив на суспільне життя світової спільноти, стан національної безпеки суверенних держав. На сучасному етапі розвитку сучасної цивілізації гостро постало питання про вироблення оптимальних форм міжнародно-правової взаємодії правоохоронних органів різних країн для боротьби з такими видами злочинів міжнародного характеру як: міжнародний тероризм, захоплення заручників, розкрадання ядерного матеріалу, наркобізнес, контрабанда, нелегальна еміграція, фальшивомонетництво, легалізація злочинних доходів, посягання на культурні цінності народів, рабство, работоргівля та інші форми торгівлі людьми [3, с. 254].

У зв'язку з цим, на наш погляд, досить актуальною як у теоретичному, так і в прикладному сенсі є здійснення комплексного, всебічного дослідження міжнародно-правових аспектів співробітництва держав у сфері кримінальної юстиції.

Потрібно підкреслити, що концепція міжнародно-правового співробітництва з проблем кримінальної юстиції містить також теоретичний і практичний аспекти. Зокрема, теоретичний аспект проблеми пов'язаний з розв'язанням наступних завдань: 1) розробка стратегії боротьби зі злочинністю; 2) аналіз тенденцій розвитку у сучасному світі питань кримінального правосуддя; 3) створення теоретичних моделей інститутів кримінальної юстиції на порівняльно-правовому рівні.

Практичний аспект міжнародного співробітництва для протидії транснаціональній злочинності, наприклад, передбачає: 1) міжнародно-правову охорону невід'ємних прав особистості; 2) надання правової допомоги країнам – учасникам міжнародного співробітництва; 3) вивчення практичної діяльності міжнародних правоохоронних органів, в тому числі і судових юрисдикцій [7, с. 13].

Слід вказати і на те, що міжнародне співробітництво у боротьбі зі злочинністю повинно базуватись на системі узгоджених критеріїв, стандартів, тобто міжнародних принципів. Ці принципи є обов'язковими для виконання всіма суб'єктами. Вони володіють найвищою юридичною силою в міжнародних відносинах. Вперше принципи міжнародного права, які регулюють співробітництво держав в різних сферах, зокрема і в боротьбі зі злочинністю, були окреслені у Статуті ООН та схвалені на ХХІ Сесії її Генеральної асамблеї 24 жовтня 1970 р., а пізніше сформульовані в Декларації про принципи міжнародного права 1979 року. Це зокрема наступні принципи: заборона застосування сили та загрози силою; мирне вирішення міжнародних спорів; невтручання у внутрішні справи інших держав; міжнародне співробітництво; рівноправність самовизначення народів; суверенна рівність держав; добровільне виконання державами взятих зобов'язань [2, с. 17].

Сучасні дослідники виокремлюють два види регулювання діяльності правоохоронних органів у боротьбі із міжнародною злочинністю: а) договірно-правовий (або конвенційний) механізм; б) шляхом укладання спеціальних угод та інституційний механізм у рамках міжнародних організацій. Слід зазначити, що між двома вказаними видами співробітництва існує тісний взаємозв'язок. З одного боку, міжнародні органи та організації створюються на

---

* студентка I курсу магістратури спеціальності «міжнародне право» Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка.
Науковий керівник: проф. Задорожній О.В.

основі відповідних міжнародних договорів, а з іншого, – саме в рамках міжурядових організацій розробляються і приймаються нові та змінюються або доповнюються існуючі угоди, а в окремих випадках створюються органи з контролю щодо їх виконання.

Серед основних форм співробітництва держав у боротьбі зі злочинністю варто вказати на такі як:

- 1) обмін оперативно-розшуковою та іншою правовою інформацією;
- 2) профілактика, розкриття та розслідування злочинів, стосовно яких укладено спеціальні угоди між державами;
- 3) розшук і затримання злочинців на підставі договірних відносин або разових звернень однієї держави до іншої;
- 4) видача злочинців іншій державі або міжнародному органу для карного переслідування;
- 5) передача осіб, засуджених до позбавлення волі для відбування покарання у державі, громадянами якої вони є або до країни, де вони постійно проживають;
- 6) передача органам іншої держави нагляду за умовно засудженими або умовно звільненими правопорушниками;
- 7) захист прав і свобод громадян однієї держави під час здійснення правосуддя в іншій країні;
- 8) спільне вивчення причин та інших проблем злочинності, а також обмін досвідом роботи поліцейських та інших органів;
- 9) підготовка кадрів, надання експертних послуг, постачання спеціальних науково-технічних засобів і надання матеріально-технічної допомоги іншим державам [1, с. 12].

Необхідно вказати на те, що співробітництво держав у боротьбі зі злочинністю відбувається або в рамках міжнародних правоохоронних організацій, або на рівні двосторонніх договорів і угод. Однією з форм міжнародної протидії злочинності, що поширюється за межі однієї держави, стало об'єднання зусиль правоохоронних органів у діяльності міжнародних організацій, що мають повноваження з координації міжнародного розшуку, екстрадиції та інших форм співробітництва держав у протидії злочинності [4, с. 1].

На сучасному етапі можна стверджувати, що функціонує цілісна розгалужена система міжнародного співробітництва у протидії злочинності, невід'ємним елементом якої є Інтерпол.

Потрібно зазначити, що міжнародна організація кримінальної поліції (МОКП) являє собою міжнародну міжурядову організацію, яка володіє певними ознаками, що визначають її юридичний статус як суб'єкта міжнародного права та учасника міжнародних відносин. У статті 2. Статуту Інтерполу, який набув легітимності від 13 червня 1956 р., чітко сформульовані його основні цілі: а) забезпечити та розвивати широке взаємне співробітництво всіх органів (установ) кримінальної поліції в межах існуючого законодавства країн і в дусі Загальної декларації прав людини; б) створювати і розвивати установи, які можуть успішно сприяти попередженню та боротьбі із загальною кримінальною злочинністю [5, с. 209]. При цьому організації суворо забороняється будь-яке втручання чи діяльність політичного, релігійного, расового чи військового характеру (ст.3). Слід зазначити, що діяльність Інтерполу обмежується реєстрацією злочинців та міжнародним розшуком. Головне завдання співробітників Інтерполу полягає у забезпеченні співробітництва відомств кримінальної поліції різних країн і наданні їм необхідної інформації з метою своєчасного розкриття, розслідування і попередження злочинів. Виключно поліцейські функції вони не виконують.

Вважаємо, що з метою приведення понятійно-категоріального апарату науки міжнародного права у відповідність із сучасними об'єктивними тенденціями діяльності Інтерполу доречно з метою уточнення його юридичної природи замінити в статуті МОКП поняття «загальна кримінальна злочинність» (ordinary law crime) на «транснаціональну злочинність» (transnational crime). Важливим з точки зору міжнародного права є також розуміння того, що Інтерпол – це міжнародна міжурядова організація, яка володіє конкретними ознаками міжнародної правосуб'єктності, що знаходить своє втілення у

сукупності наступних елементів: 1) право укладати міжнародні договори та обов'язки щодо їх виконання (договірна правоздатність); 2) здатність встановлювати власну систему органів, необхідних для її функціонування та правил, що регламентують внутрішні аспекти діяльності організації; 3) право приймати участь в роботі пленарних органів інших міжурядових організацій; 4) право на імунітети та привілеї [6, с. 16–17].

Отже, поглиблене вивчення принципів, форм і методів міжнародно-правового співробітництва держав у протидії транснаціональній організованій злочинності вимагає, насамперед, прискіпливого системного аналізу, теоретичних і практичних аспектів проблеми, уточнення та удосконалення її термінологічного апарату.

Список використаних джерел

1. Бандурка О.М. Інтерпол: Міжнародна організація кримінальної поліції: Наук. – практ. посібник. – Х.: Основа, 2003. – 324 с.
2. Волженкина В.М. Международное сотрудничество в сфере уголовной юстиции. – СПб., 1998. – 44 с.
3. Додонов В.Н., Панов В.П., Румянцев О.Г. Международное право. Словарь – справочник /Под общей ред. акад. МАИ, д.ю.н. В.Н. Трофимова. – М.: ИНФРА. – 1997. – 368 с.
4. Карпов О.Н. Використання можливостей міжнародних поліцейських організацій у розшуку злочинців. – Автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук. – К., 2011. – 20 с.
5. Родионов К.С. Интерпол: вчера, сегодня, завтра. – 3-е изд., перераб. и доп. – М.: Международные отношения, 1990. – 224 с.
6. Смелік В.Б. Міжнародно-правові засади інституційної системи Інтерполу. – Автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук. – К., 2006. – 21 с.
7. Уголовная юстиция: проблемы международного сотрудничества: Международный научно-исследовательский проект. – М.: Издательство «БЕК», 1994. – 296 с.

ПРАВОВА ПРИРОДА ПРЕЮДИЦІАЛЬНИХ ЗВЕРНЕНЬ ДО СУДУ ЄС

Розглядаючи інституційний механізм Європейського Союзу (далі - ЄС) не можна залишити поза увагою Суд ЄС. Суд ЄС втілює у собі судову гілку Європейського Союзу [1].

У своїй діяльності Суд ЄС виконує функції міжнародного, конституційного, частково адміністративного та цивільного суду [2].

Відповідно до статті 19 Договору про ЄС [3] (далі - ДЄС) Суд ЄС включає Суд, Загальний суд і спеціалізовані суди.

Окрім держав-членів, інституцій, фізичних та юридичних осіб до Суду ЄС також можуть звертатись національні суди держав-членів з проханням винести преюдиціальне рішення стосовно тлумачення установчих договорів, дійсності і тлумачення актів інститутів ЄС, тлумачення статутів органів, створених за рішенням Ради. Даний порядок закріплений ст. 267 Договору про функціонування ЄС (далі - ДФЄС). У разі такого звернення судовий розгляд справи у відповідному національному органі призупиняється до винесення рішення Судом ЄС [2]. Після отримання преюдиціального рішення Суду ЄС національний суд приймає остаточне рішення у справі.

На мою думку, саме при винесенні преюдиціальних рішень найбільш повно демонструються повноваження Суду ЄС як конституційного суду. Проте слід мати на увазі, що Суд ЄС може вирішувати лише питання права, а не фактів [2]. Це належить до компетенції внутрішніх судів.

У ст. 267 ДФЄС сказано, що національний суд зобов'язаний звернутись до Суду ЄС, якщо питання щодо тлумачення норм права ЄС та їх дійсності виникає під час розгляду справи судом чи трибуналом, рішення якого згідно з внутрішнім законодавством не підлягають оскарженню.

Проте описана вище процедура звернення за преюдиціальним рішенням є схематичною. Стаття 267 ДФЄС так само не містить деталей. Сказано лише те, що Суд ЄС має юрисдикцію виносити рішення у преюдиціальному порядку стосовно тлумачення Договорів, дійсності і тлумачення актів інститутів, органів, установ чи агенції ЄС.

Більш детальний опис механізму звернення національних судів та винесення преюдиціального рішення міститься у Information Note on references from national courts for a preliminary ruling (2009/C 297/01) [4].

Зокрема, у п. 5 сказано, що преюдиціальне рішення (preliminary ruling) має базуватись на співпраці між національними судами та Судом ЄС задля досягнення ефективності та допомоги національним судам. Надана в рамках преюдиціального рішення інформація не є обов'язковою для національних судів. Вона має слугувати для них своєрідним вектором (guideline) для правильного вирішення справ (п. 6).

При тлумаченні норм права ЄС Суд зобов'язується надати відповідь, що була б значною допомогою національним судам при винесенні рішення (п. 8).

Звернення до Суду ЄС – це право, а не обов'язок національних судів, оскільки останні можуть зазначити, що відповідні положення права ЄС є чіткими та зрозумілими, і не вимагають тлумачення Судом. Така відмова має своє юридичне обґрунтування в доктрині «act clair», яка визнана судом ЄС. Таким чином, фактично, залишається право застосовувати положення національного законодавства, що суперечить праву ЄС. Проте, на мою думку, такі випадки – скоріш виняток, аніж правило.

---

* студент 3 курсу спеціальності «міжнародне право» Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: ас. Святун О.В.

На сьогоднішній день немає єдиної уніфікованої форми для звернення до Суду ЄС, оскільки п. 20 встановлює, що таке звернення може бути в будь-якій дозволеній національним законодавством формі. Встановлена вимога, що таке звернення до Суду ЄС має бути написано простою мовою без ускладнень та змістових навантажень (*avoiding superfluous detail*). Зокрема, воно має містити: короткий огляд справи та суперечки, та відповідний виклад фактів; чітку вказівку на норми національного законодавства, а для країн англосаксонської системи права – вказівку на судові прецеденти; вказівку на застосовну норму права ЄС; причину звернення національного суду до Суду ЄС.

Після того, як Суд ЄС направить національному суду відповідне преюдиціальне рішення, останній має скоріш моральний обов'язок надати Суду ЄС інформацію про вирішення справи, бажано надіслати копію остаточного рішення суду. Але це право, а не обов'язок, оскільки п. 31 містить інформацію, що «The Court of Justice would welcome information from the national court on the actions taken upon its ruling in the national proceedings».

Таким чином, право Суду ЄС виносити рішення у преюдиціальному порядку забезпечує однакове тлумачення і застосування права ЄС у всіх державах членах. Така роз'яснювальна діяльність Суду ЄС сприяє гармонізації національних правових систем та права ЄС, дає можливість виносити більш авторитетні рішення національними судами, що приводить до підвищення в суспільстві рівня правової культури та свідомості.

Список використаних джерел

1. Кернз В. Вступ до права ЄС: Навч. Посібник: Пер. з англ. – К.: Знання, 2002. – 381 с.
2. Муравйов В.І. Вступ до права ЄС. Підручник. 2-ге видання. – К.: Знання, 2010. – 223 с.
3. Consolidated versions of the Treaty on European Union and the Treaty on the Functioning of the European Union // Official Journal of the European Union. - 2008. - C115 (9.5.2008). - 361 p.
4. Protocol № 3 on the Statute of the Court of Justice of the European Union.–Режим доступу: http://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2008-09/statut_2008-09-25_17-29-58_783.pdf.
5. Information Note on references from national courts for a preliminary ruling (2009/C 297/01).
– Режим доступу: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2009:297:0001:0006:EN:PDF>.

ПРАВОВІ НАСЛІДКИ ВПРОВАДЖЕННЯ ПОДВІЙНОГО ГРОМАДЯНСТВА В УКРАЇНІ

Конституція України в статті 4 зазначає, що «В Україні існує єдине громадянство. Підстави набуття і припинення громадянства України визначаються законом» [2]. Подвійне громадянство в нашій державі не передбачено, так само як і існування відповідальності за це. Тобто, закон прямо не забороняє володінням більше як паспорту України, однак не визнає громадянство іншої держави. Міжнародне право не має загальноновизнаного тлумачення питань, що виникають у зв'язку з подвійним громадянством.

Треба усвідомлювати, що подвійне громадянство виникає внаслідок колізії законів про громадянство різних держав. Наприклад, це колізія між принципами набуття громадянства за «правом землі» та «правом крові»; також при натуралізації особи, коли відмова від попереднього громадянства не вимагається; внаслідок шлюбу жінки, коли зберігається громадянство країни жінки і автоматично надається громадянство країни чоловіка [1].

Варто підкреслити, то незважаючи на існування в Конституції України положення про єдине громадянство, Європейська Конвенція про громадянство [6], ратифікована Україною, у ст.14 зазначає про можливість існування множинного громадянства у дітей, які автоматично набули громадянства різних держав, також особам, що набули автоматичне громадянство у разі вступу у шлюб [4]. Отже, тут наочно можна прослідкувати вади законодавства, адже при ратифікації договорів, якщо вони суперечать положенням Конституції України, то треба внести поправки саме в Основний Закон країни.

Задля уникнення колізій при вирішенні питання про подвійне громадянство держави укладають між собою договори, які передбачають, що громадяни з подвійним громадянством лише в одній державі несуть військову службу, платять податки, займають державні пости. Можна навести приклад з законодавства Російської Федерації. Стаття 62 Конституції РФ, яка передбачає можливість володіння громадянством іноземної держави відповідно до федерального закону чи міжнародного договору. Однак таке володіння не применшує його прав та свобод, а також не звільняє від обов'язків, що випливають з громадянства Російської Федерації.

Подвійне громадянство – це і політичне питання, адже деякі політичні партії апелюють до того, щоб визнати подвійне громадянство і закріпити його на законодавчому рівні, що, на їх думку, сприятиме об'єднанню українців всього світу, також євроінтеграції, залучатиме додаткові економічні переваги і загалом надходження, бізнес стане прозорішим, це покращить правовий і соціальний статус українців за кордоном [6]. Однак, можна прослідкувати і іншу сторону – подвійне громадянство відкриває двері до масової міграції українського населення і пошук кращого життя, жителі прикордонних районів отримують громадянство сусідніх держав. Наприклад, цікава є політика Румунії, яка говорить, що особи, яких було позбавлено громадянства до 22 грудня 1989 року мають право на повернення громадянства Румунії. Тобто для громадян Чернівецької області, чії батьки до 28 червня 1940 року були громадянами Румунії, є можливість отримати румунське громадянство [7].

Отже, існування подвійного громадянства в Україні не дозволене, але прямо не заборонене законом. Правових наслідків також немає такого володіння ще одним громадянством. Подвійне громадянство, по-перше, повинно регулюватися на державному рівні, наприклад, бути караним діянням. Адже це дестабілізує ситуацію в Україні, відкриває

---

* студентка 3 курсу спеціальності «міжнародне право» Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: ас. Кориневич А.О.

двері до міграції населення і розрив ефективного зв'язку з Україною. Ускладнює цей факт прослідкувати наявність ще одного громадянства є відсутність офіційної статистики.

Питання подвійного громадянства і, загалом, його впровадження актуалізувалося в 2012 році після прийняття Закону України «Про засади державної мовної політики».

Список використаних джерел

1. Малиновська О.А. Подвійне громадянство в контексті міграційних переміщень доби глобалізації: загроза чи закономірність? Інтернет - ресурс. Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/sp/2012_1/105-112.pdf
2. Конституція України 1996 року. Інтернет – ресурс. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show>.
3. Закон України «Про громадянство» від 18 січня 2001 року. Інтернет – ресурс. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2235-14>.
4. Європейська конвенція про громадянство від 6 листопада 1997 р. Інтернет - ресурс. Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_004.
5. О.В. Бараніченко. Подвійне громадянство в Україні: проблеми та перспективи. Інтернет - ресурс. Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Visunukr/2010_1/Baranich.PDF
6. Г.І. Луцишин. Подвійне громадянство: «Розмивання» політичної нації чи євроінтеграція? Інтернет - ресурс. Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/slv/2012_14/st48.pdf
7. Коломієць О.А. Інститут подвійного громадянства (біпатризм) у міжнародному праві: проблеми і перспективи /О.А.Коломієць//Наукові праці МАУП. – 2010. – вип. 1 (24). – С. 296-301.

ПРОБЛЕМИ ЗАХИСТУ ПРАВ НА ЗАГАЛЬНОВІДОМІ ЗНАКИ

Сьогодні ринок насичений великою кількістю товарів, але рука споживача автоматично тягнеться до знайомого продукту, маркованого перевіреною, авторитетною торговою маркою. У свою чергу, щоб домогтися найменшої уваги споживача, виробники товарів та послуг часто зневажають чесні звичаї ведення торгівлі. Добросовісні ж виробники у свою чергу захищають свою репутацію, яка напрацьовувалась роками, усіма можливими способами. Одним із основних інструментів такого захисту від недобросовісної конкуренції є визнання знака добре відомим.

Міжнародна охорона добре відомих знаків закріплена в двох багатосторонніх договорах: Паризької конвенції «Про охорону промислової власності» (1883 р.) (ст. 6 bis) [1] і в Угоді про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності (Угода ТРІПС) (п. 3 ст. 16) [2]. Більш детально положення про захист добре відомих знаків в відношенні неоднорідних товарів викладено у Спільній Рекомендації щодо Положень про Захист добре відомих знаків (1999 р.) (п. (б) ст. 4). На підставі даних міжнародних актів була розроблена і ст. 25 Закону України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» (від 15.12.1993, № 3689-ХІІ) [3].

Поняття «добре відомий знак» при цьому не закріплено ні в одному документі – ні міжнародному, ні національному. Проаналізувавши ст. 25 Закону України і Порядок визнання знака добре відомим в Україні, добре відомий знак можна визначити як знак, який має певну репутацію на ринку і є добре відомим споживачам або фахівцям в певній галузі, в процесі використання якого на ринку України, його власником за певний період було витрачено безліч зусиль і коштів для його впізнаваності і просування, що може бути підтверджено соціологічним опитуванням, інтенсивною рекламою, наявністю регіональних представництв, проведенням спонсорської діяльності, участю у всіляких виставках, ярмарках, конкурсах та акціях і т.п.

При використанні добре відомого знака іншими особами стосовно неоднорідних товарів чи послуг існує декілька небезпек для реального власника [4]:

- споживач може бути введений в оману щодо виробника товарів і послуг;
- якість продукції або послуг, що випускаються або надаються іншою особою, буде навряд чи відповідати якості оригінальних товарів і послуг, що буде знижувати репутацію власника;
- навіть якщо споживач не буде введений в оману, і буде чітко розрізняти товари різних виробників, розрізнявальна здатність добре відомого знака буде слабшати через «розмивання» знака.

Проте виникає актуальне питання стосовно того, яка реальна користь від визнання знака добре відомим в Україні власнику такого знака? Захист знака відносно таких же або однорідних товарів вже є абсолютним, тому, якщо власник добре відомого знака хоче скасувати реєстрацію тотожного або схожого знака, зареєстрованого для однорідних товарів, йому зовсім не потрібно визнавати знак добре відомим офіційно, тому що його позиції і так сильні за п. 3 ст. 6 Закону України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг». Тобто таке визнання, по суті, ніякої ролі тут грати не буде.

Але якщо ідентичний або подібний знак зареєстрований для неоднорідних товарів, то визнання знака добре відомим може бути і вирішальним. Все буде залежати від того, чи

---

* студентка 2 курсу спеціальності «міжнародне право» Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: доц. Серьогін О.Ю.

зможе власник добре відомого знака довести в суді, що «використання цього знака іншою особою стосовно таких товарів і послуг вказуватиме на зв'язок між ними та власником добре відомого знака і його інтересам, ймовірно, буде завдано шкоди таким використанням». Тобто офіційного визнання знака добре відомим власник потребує тільки у випадку конфліктної ситуації та для судового розгляду.

На жаль, судді України неготові до об'єктивного вирішення такої складної ситуації як «чи вказує використання цього знака іншою особою стосовно таких товарів і послуг на зв'язок між ними та власником добре відомого знака і чи буде його інтересам заподіяно шкоду таким використанням». Судді вважають, що для відповіді на це питання необхідно проводити судову експертизу, причому загального характеру, не в сфері інтелектуальної власності [4]. Але тільки фахівець з інтелектуальної власності може всебічно оцінити ту шкоду, яку може нанести використання добре відомого знака іншою особою.

Також проблемою є порівняння товарів, які є неоднорідними. Безумовно визначальною буде їх якість. Однак поняття «якість» є комплексним та може бути дуже спірним і навіть проведення технічної експертизи може не дати жодних результатів. А якщо порівнювати якість або технічні показники неоднорідних товарів, то це навіть об'єктивно неможливо.

Щодо проблеми визначення ступеня відомості, то за словами експертів Українського інституту промислової власності, одним з них є правильне визначення сектора суспільства або кола споживачів, яким цей знак добре відомий [5]. Згідно з рекомендаціями Всесвітньої організації інтелектуальної власності, сектор суспільства, який береться до уваги, включає фактичних і потенційних споживачів, осіб, які беруть участь у поширенні товарів і послуг.

Практично у всіх країнах норми про захист добре відомих знаків ідентичні ст. 6 bis Конвенції. Наприклад, у Російській Федерації в Законі «Про товарні знаки, знаки обслуговування і найменування місць походження товарів» зазначено, що «при визнанні загальновідомим товарним знаком вже зареєстрованого товарного знака правова охорона такого загальновідомого товарного знака поширюється також і на товари, не однорідні з тими, щодо яких він визнаний загальновідомим, за умови, якщо використання іншою особою цього товарного знака відносно вказаних товарів буде асоціюватися у споживачів з правовласником і може ущемити його законні інтереси» [6]. У США федеральний Закон охороняє добре відомі знаки від порушень або реєстрацій іншими особами схожого знака відносно ідентичних, подібних, однорідних і навіть неоднорідних товарів і послуг, якщо є ймовірність сплутування, незалежно від того, зареєстрований старший знак чи ні. Багато країн (у т.ч. Китай і Японія) дотримуються правила, що коли особа використовує чужий добре відомий знак або знак, схожий з ним, і таке використання не вводить в оману споживачів, але використовує вигоди репутації добре відомого, це складає акт недобросовісної конкуренції [4].

Нанесення шкоди інтересам добре відомого знака відносно неоднорідних товарів вимагає судового доказування у всіх країнах світу, але рівень судів більшості країн, на жаль, не порівнянний з нашим. Хоча як показує практика, ініціюючи скасування товарного знаку в суді, має сенс говорити також про недобросовісну конкуренцію.

Захист від недобросовісної конкуренції - це важлива гарантія для розвитку бізнесу в будь-якій країні світу. І зв'язування її з формальними процедурами, у т.ч. з необхідністю визнання знака добре відомим, фактично призводить до її звуження. Якщо для отримання захисту від недобросовісної конкуренції всякий раз доведеться проходити непросту і тривалу процедуру визнання знака добре відомим, то на відновлення порушених прав можуть йти роки. Протягом цього часу сумлінний підприємець зазнає збитків, а недобросовісний - отримує доходи за рахунок порушення прав інших. Тому для недопущення таких випадків Всесвітня організація інтелектуальної власності акцентує увагу, що захист від недобросовісної конкуренції не може ставитися у залежність від будь-яких формальностей [5].

Список використаних джерел

1. Паризька конвенція про охорону промислової власності від 20 березня 1883 року [Електронний ресурс] // Сайт «Законодавство України». – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_123 – Дата доступу 20.03.2013.
2. Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності [Електронний ресурс] // Сайт «Законодавство України». – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/981_018 – Дата доступу 20.03.2013.
3. Закон України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» від 15 грудня 2012 року [Електронний ресурс] // Сайт «Законодавство України». – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3689-12> – Дата доступу 20.03.2013.
4. Хорошо известные товарные знаки: их правовой статус в Украине. Вторая часть [Електронний ресурс] // Сайт «Крылова и партнеры»- Режим доступу: <http://kip.ua/russian/articles/16?pp=all>– Дата доступу 20.03.2013.
5. Пошелюжная К. Уравнение с двумя известными // Юридическая практика. – 20.12.2012. – №51.
6. Закон РФ «О товарных знаках, знаках обслуживания и наименованиях мест происхождения товаров» [Електронний ресурс] // Некоммерческий научно-практический информационный ресурс юридической фирмы «Интернет и Право»- Режим доступу: <http://www.internet-law.ru/intlaw/laws/tm.htm> – Дата доступу 20.03.2013.

ПРОЕКТ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ЦИВІЛЬНОГО КОДЕКСУ

Європейський цивільний кодекс є проектом уніфікованого кодифікованого акту приватного права в рамках Європейського союзу. Кодекс буде охоплювати основні галузі приватного права і має бути побудованим за принципом внутрішніх цивільних кодексів. Основними напрямками Кодексу мають стати договірне та корпоративне право [1].

- Для крупних компаній, що мають значну вагу на ринку колізія норм приватного права всередині ЄС не є настільки болісною, як для малого бізнесу, який не має ресурсу для того, щоб якісно розібратися в правових нормах іноземної держави у випадку бажання виходу на зовнішні ринки, хоча, по суті, внутрішні ринки Європейського союзу. Ресурс цей передусім полягає в оплаті послуг юристів.

- Створення єдиної системи договірної права зможе допомогти компаніям більш впевнено працювати під юрисдикцією різних держав-членів ЄС, знизить їх юридичні витрати та дозволить не витратити кошти на перекладачів, бо Кодекс буде доступний на всіх мовах ЄС [2].

- Цивільний кодекс зможе де-факто зняти питання щодо транскордонної торгівлі в рамках єдиної формації – Європейського союзу, і перейти, в дійсності, до засад внутрішньої торгівлі.

- Отже, буде досягнуто самої мети Європейського союзу – створення спільного ринку товарообміну, що не мав би національних обмежень всередині організації [3].

Створення європейського цивільного кодексу можна розглядати як ще один крок у цьому процесі об'єднання. Відмінності в національному законодавстві, в цілому, можуть створити проблеми ефективності у все більш глобалізованій економіці. Єдиний цивільний кодекс сприятиме подоланню цих проблем і зниження бар'єрів на шляху розширення торгівлі в рамках Європейського Союзу.

- Через ліквідації різниці між нормами національних правових систем бізнес взагалі, а особливо той, що розвивається, зможуть таким чином отримати вигоду із загального правового середовища і матимуть більше впевненості щодо виходу на нові ринки [4].

- Виходячи з контемпорального положення у ЄС, коли вже багато нормативних актів є спільними для всіх держав-членів ЄС, в тому числі й в сфері торгівлі та договірної права також, можна стверджувати про те, що Європейський цивільний кодекс, по-перше, не буде чужим явищем для європейської єдиної правової системи, а по-друге, зможе стати квінтесенцією сучасної ситуації, коли вже багато норм в приватному праві були уніфіковані; також ЄЦК матиме змогу дати початок нового етапу в розвитку європейської політико-економічної інтеграції та, вірогідно, дати відповідь на питання про те, чи варте взагалі існування ЄС та яка є форма існування даного об'єднання.

Більш того, Європейський цивільний кодекс може стати початком для вироблення універсальних норм або навіть універсального кодексу в галузі як мінімум договірної права, а можливо й приватного права в цілому [5]. Однак слід зауважити, що є галузі приватного права, де існує значна колізія між нормами різних правових систем. Це, наприклад, сімейне та спадкове право, на характер якого можуть впливати і релігійні чинники. А ось право власності та зобов'язальне право, загалом, мають спільні риси в усіх державах світу. Близько 95 % норм є спільними. То, певне, 5 % - це незначна різниця між законодавством окремих держав, щоб нехтувати можливістю створення сприятливої всесвітньої торгівельної системи?

---

* студент 2 курсу спеціальності «міжнародне право» Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка,
Науковий керівник: проф. Довгерт А.С.

Список використаних джерел

1. На пути к европейскому частному праву [Электронный ресурс] // Вся Европа.ру. – Режим доступа: <http://www.alleuropa.ru/na-puti-k-evropeyskomu-chastnomu-pravu>.
2. Le projet européen: un Code civil a portée européenne? [Электронный ресурс] // Universitatea din Craiova. Facultatea de drept si stiinte administrative. – Режим доступа: <http://drept.ucv.ro/RSJ/Articole/2010/RSJ2/MSTicu.pdf>.
3. La Commission européenne s'efforce de dégager des solutions dans le domaine du droit des contrats pour rendre le marché unique plus accessible aux consommateurs et aux entreprises [Электронный ресурс] // Communiqué de presse RAPID. – Режим доступа: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-10-872_fr.htm?locale=fr.
4. Communication from the commission to the european parliament, the council, the european economic and social committee and the committee of the regions a common european sales law to facilitate cross-border transactions in the single market [Электронный ресурс] // Access to European Union law. – Режим доступа: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52011DC0636:en:NOT>.
5. Европейский Союз: улучшение системы договорного права [Электронный ресурс] // World Business Law. Зарубежное законодательство на русском языке. – Режим доступа: <http://www.worldbiz.ru/analytics/detail.php?ID=927>.

НЕДОБРОСОВІСНА КОНКУРЕНЦІЯ В ЗМІ: ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Явище конкуренції відоме людству ще з давніх часів. В українському законодавстві даний термін міститься у досить новому законі України «Про економічну конкуренцію», відповідно до якого: «Економічна конкуренція (конкуренція) – це змагання між суб'єктами господарювання з метою здобуття завдяки власним досягненням переваг над іншими суб'єктами господарювання, внаслідок чого споживачі, суб'єкти господарювання мають можливість вибирати між кількома продавцями, покупцями, а окремий суб'єкт господарювання не може визначати умови обороту товарів на ринку» [1]. Варто підкреслити, що даний закон фактично обмежує конкуренцію лише економічною сферою, що значно звужує правовий масив конкурентного права.

Конкуренція – це один з різновидів боротьби за споживача, а війна, тим паче цілком якої є отримання вигоди, не завжди ведеться чесними засобами. Наразі досить гостро стає проблема недобросовісної конкуренції при використанні засобів масової інформації (далі – ЗМІ) як могутнього інструменту менеджменту.

Українське законодавство досить чітко регламентує поняття «недобросовісної конкуренції». Зокрема, цей термін, що визначений в статті 1 закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції», вказує на те, що «недобросовісною конкуренцією є будь-які дії у конкуренції, що суперечать торговим та іншим чесним звичаям у господарській діяльності» [2]. У главах 2-4 наведений нормативно-правовий акт містить вичерпний перелік дій, які складають основу недобросовісної конкуренції. Хоча даний закон є досить шаблонним, втім особливої уваги заслуговує стаття 15-1 щодо поширення інформації, яка вводить в оману. Вона значною мірою повторює положення статті 10 bis Паризької конвенції про охорону промислової власності 1883 року [3]. Однак, на відміну від міжнародних стандартів, український законодавець пішов далі та помістив необхідне уточнення у зазначеній статті, згідно з яким до недобросовісної конкуренції підпадають також ті відомості, які є не лише повністю неправдивими, а й такими, що містять неповну чи неточну інформацію, що значно конкретизує дію цього нормативного положення.

ЗМІ складають широкий масив як друкованих, так і інтерактивних джерел поширення інформації, лівова частка простору у яких займає реклама. Тому положення щодо недобросовісної конкуренції можна знайти також у законі України «Про рекламу». Зокрема, недобросовісною рекламою вважається та реклама, що вводить в оману, завдає шкоди особам чи суспільству внаслідок неточності, недостовірності, двозначності, перебільшення, замовчування чи порушення вимог щодо часу, місця і способу розповсюдження. Цікавим аспектом у наведеній дефініції є теза щодо завдання шкоди особам чи суспільству, адже в законі прямо не вказано, якою саме вона має бути (матеріальною, майновою чи навіть виражатися в втраченій вигоді), що так само створює значну прогалину в цьому нормативному положенні. Окрім наведеної дефініції, важливим положенням цього нормативно-правового акту є стаття 10, де прямо вказується, що відповідальність за недобросовісну рекламу несе винна особа. Ще однією новелою ЗУ «Про рекламу» є перелік установ, які здійснюють контроль за дотриманням чинного законодавства про рекламу, до яких належать центральні органи виконавчої влади, Антимонопольний комітет України та Національна рада України з питань телебачення і радіомовлення. Тобто, український

---

* студентка 4 курсу спеціальності «міжнародне право» Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка
науковий керівник: доц. Криволапов Б.М.

законодавець у даному нормативно-правовому акті не лише передбачує можливість визнання правопорушника винним, а й наводить перелік тих інституцій, які мають брати безпосередню участь у виявленні такої особи [4].

Поза всяким сумнівом є те, що питання захисту порушеного права, внаслідок використання недобросовісної конкуренції, регламентуються нормативно-правовими актами України. Зокрема, закон України «Про Антимонопольний комітет України» у статті 1 проголошує створення однойменного державного органу зі спеціальним статусом, що має на меті забезпечення державного захисту конкуренції та сприяння розвитку добросовісної конкуренції [5]. Винятковим повноваженням Антимонопольного комітету є те, що він може розглядати справи щодо використання недобросовісної конкуренції у ЗМІ, проводити відповідні розслідування з цих питань та виносити обов'язкові для виконання рішення. Інакше кажучи, Антимонопольний комітет України фактично виконує роль квазі-судової установи з питань забезпечення виконання конкурентного права.

Варто підкреслити, що особливістю захисту від недобросовісної конкуренції в Україні є дворівневий характер її системи. Тобто, окрім звернення до АМКУ, суб'єкт, право якого було порушене, може безпосередньо звернутися до суду. Проте дане позовне провадження буде дещо ускладнене в порівнянні зі звичайною процедурою, оскільки відповідна судова установа наділена правом залучити територіальне відділення АМКУ до участі в справі в якості третьої особи без самостійних вимог. Окрім залучення Комітету до справи, суд може лише проконсультуватися з АМКУ щодо предмету спору та не погодитися з його рекомендацією.

Отже, загалом система захисту від недобросовісної конкуренції в ЗМІ в Україні відповідає провідним європейським стандартам, а конкурентне законодавство є найбільш наближеним до Європейського Союзу та досить прогресивним, що неодноразово відмічали провідні світові експерти [6]. Однак існує декілька прогалин, що потребують негайного виправлення. Зокрема, для поліпшення нормативно-правового регулювання цього питання потрібно:

- Провести розмежування між конкуренцією в економічній сфері та в інших галузях суспільних відносин;
- Розширити поняття «недобросовісної реклами» та законодавчо закріпити визначення терміну «недобросовісна конкуренція в ЗМІ»;
- Конкретизувати положення стосовно завдання шкоди людині та суспільству та чітко визначити характер такої шкоди.

Лише при веденні наступних пропозицій в дію захист від недобросовісної конкуренції в ЗМІ буде відповідати світовим стандартам.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про захист економічної конкуренції» від 26.12.2002/ [Електронний ресурс]. – Режим доступу до джерела: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2210-14>.
2. Закон України «Про захист від недобросовісної конкуренції» від 07.06.1996/ [Електронний ресурс]. – Режим доступу до джерела: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/236/96-%D0%B2%D1%80>.
3. Паризька конвенція про охорону промислової власності від 20.03.1883/ [Електронний ресурс]. – Режим доступу до джерела: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/995_123.
4. Закон України «Про рекламу» від 03.07.1996/ [Електронний ресурс]. – Режим доступу до джерела: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/270/96-%D0%B2%D1%80>.
5. Закон України «Про Антимонопольний комітет» від 26.11.1993/ [Електронний ресурс]. – Режим доступу до джерела: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3659-12>.
6. Мельниченко О. Як боротися з недобросовісною конкуренцією?/ О. Мельниченко// [Електронний ресурс]. – Режим доступу до джерела: <http://www.justinian.com.ua/article.php?id=2642>.

БІБЛІОТЕКА ШНЕЄРСОНА: ПРАВОВІ АСПЕКТИ ВЛАСНОСТІ

Бібліотека Шнеєрсона – це зібрання книг хасидського ребе Шнеєрсона, основою якого можна вважати колекцію єврейських книг і рукописів, початок якої було покладено в XVIII сторіччі. По деяким даним, зібрання Шнеєрсона налічує близько 12 тисяч книг і 50 тисяч рідкісних документів, у тому числі 381 рукопис.[2]

З приходом до влади в Росії більшовиків зібрання було націоналізовано. Колекція опинилася в бібліотеці Румянцевського музею, що з 1992 року носить назву Російська державна бібліотека.[2]

Інша частина бібліотеки, рукописи, була вивезена Шнеєрсеном з Росії і в 1934 році опинилася у Польщі. Після окупації в 1939 році Польщі нацисткою Німеччиною ця частина бібліотеки була вивезена в Німеччину. Після закінчення Другої Світової війни бібліотека була доставлена в Москву трофейними бригадами і передана в Центральний державний архів Червоної армії (з 1992 року – Російський державний військовий архів).[2]

В 1950 році Шнеєрсон помер і не залишив жодних розпоряджень стосовно бібліотеки.[2]

В 90-х роках американські хасиди почали активно боротися за повернення їм бібліотеки. В серпні 2010 року суд міста Вашингтон постановив, що бібліотека повинна належати хасидам. 16 січня 2013 року Федеральний суд округу Колумбія ухвалив знову рішення на користь хасидської організації «Хабад» та за невиконання рішення 2010 року зобов'язав Російську Федерацію виплачувати щоденно штраф у розмірі 50 тисяч доларів.[2]

Позиція російської сторони:

Частина бібліотеки була націоналізована, як того вимагав декрет «Про наукові фонди» від 26 листопада 1918 року. Також було прийнято ряд додаткових декретів, а саме «Про охорону бібліотек і книгозберігань РСФСР» та «Про порядок ревізії бібліотек, книжних складів і книг загалом». У декреті від 20 квітня 1920 року «Про націоналізацію книг і друкованих витворів» вказувалось, що власники книг і кооперативні організації, що винні в приховуванні запасів книг та інших друкованих матеріалів передаються до суду.

Що стосується іншої частини бібліотеки, то після капітуляції Німеччини Радянський Союз в продовж деяких років здійснював вивіз як радянських, так і німецьких предметів мистецтва із зони окупації. Радянська влада виходила з того, що право на компенсацію є визнаним іншими державами-переможцями і не підлягає сумніву та відповідає принципу *jus praedae*.

5 лютого 1997 року Державна Дума Російської Федерації прийняла Закон «Про культурні цінності, що були переміщені в Союз РСР в результаті Другої Світової війни і що знаходяться на території Російської Федерації».[4]

Стаття 4 згаданого Закону дає визначення культурним цінностям. Під культурними цінностями розуміють майнові цінності релігійного чи світського характеру, що мають історичну, художню, наукову чи культурну цінність: серед яких книги та рукописи. Тобто бібліотека Шнеєрсона відповідає поняттю культурні цінності, що зазначено у цьому законі.[4]

У стаття 6 згаданого Закону зазначено, що всі переміщені культурні цінності, що були ввезені в Союз РСР для здійснення його права на компенсаторну реституцію і що

---

* Студентка 4 курсу спеціальності «міжнародне право» Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: д.ю.н, проф. Бірюков О. М.

знаходяться на території Російської Федерації є надбанням Російської Федерації і знаходиться у федеральній власності.[4]

Однак право федеральної власності не розповсюджується на конкретні культурні цінності із числа переміщених, що перейшли на законних підставах у власність російських фізичних і юридичних осіб, суб'єктів Російської Федерації, муніципальних утворень, громадських чи інших організацій чи об'єднань.

Позиція хасидської сторони:

9 жовтня 1990 року у Бонні було укладено Угоду про добросусідство, партнерство і співробітництво між Союзом Радянських Соціалістичних Республік і Федеративною Республікою Німеччини. Згідно статті 16 сторони домовились про те, що будуть докладати зусиль для збереження на їх території предметів і пам'яток культури кожної із сторін. Вони згодні у тому, що зниклі чи незаконно вивезені культурні цінності, що знаходяться на їх території повинні бути повернуті власникам або їх спадкоємцям.[4]

Ця стаття дозволяє стверджувати про наявність у хасидів права на частину бібліотеки, що була вивезена після Другої Світової війни.

30 листопада 2010 року Російською Федерацією було прийнято Закон «Про передачу релігійним організаціям майна релігійного призначення, що знаходиться в державній чи муніципальній власності», що передбачає безоплатну передачу такого майна у власність чи у користування. На підставі цього акту хасиди доводили свої вимоги. Однак дія цього Закону не розповсюджується на майно релігійного призначення, яке відноситься к національному бібліотечному фонду, яке регулюється законодавством Російської Федерації про бібліотечну справу.[7]

Рішення американських судів засновано на законі США 1976 року «Про іноземні суверенні імунітети» (US Foreign Sovereign Immunities Act), що дозволяє американським судам вести справи проти інших суверенних держав, а також їх уряди.[1]

Міжнародне право має на цей рахунок протилежні теорії. Завдяки принципу імунітету держави суверенна держава не повинна підкорятися органам влади інших держав. Право на повну свободу від судової юрисдикції іншої держави відстоюється теорією абсолютного імунітету. Прийнята в США та інших європейських країнах теорія функціонального імунітету не дозволяє державі використовувати імунітет для захисту від позовів у випадках, коли держава виступає «приватною особою» (*jure gestionis*).[9]

У 2004 році Генеральною Асамблеєю ООН була прийнята Конвенція ООН про юрисдикційні імунітети держав і їх власність. Росія підписала її у 2006 році, однак Конвенція ще не вступила в силу.[8]

Інший міжнародний акт, Європейська конвенція про імунітет держав 1972 року, також не має для Росії обов'язкової сили. Тобто, Російська Федерація може без шкоди скористатись судовим імунітетом.[5]

Крім того, Згідно статті 409 Громадянського процесуального кодексу Росії рішення іноземних суддів визнаються і виконуються в Російській Федерації, якщо це передбачено міжнародним договором Російської Федерації.[3] Однак між Росією і США такого договору немає.

Слід підкреслити, що у випадку задоволення вимог хасидів Російська Федерація започаткує небажаний для неї прецедент повернення культурних цінностей. У власності Російської Федерації знаходяться експонати з Австрійської національної бібліотеки, бібліотека Шарошпатакського реформаторського коледжу, архів єврейської общини міста Салоніки, архівні документи, живопис Нідерландів, Бельгії тощо.

Список використаних джерел

1. US Foreign Sovereign Immunities Act. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.usun-ny.us/hc_docs/hc_law_94_583.html

2. Библиотека Шнеерсона. Справка. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://gia.ru/spravka/20100812/264456361.html#ixzz2O7CbJry5>
3. Гражданский процессуальный кодекс Российской Федерации. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.consultant.ru/popular/gpkrf/>
4. Договор о добрососедстве, партнерстве и сотрудничестве между Союзом Социалистических Республик и Федеративной Республики Германией – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.businesspravo.ru/Docum/DocumShow_DocumID_38677.html
5. Европейская конвенция об иммунитете государств. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://conventions.coe.int/Treaty/RUS/Treaties/Html/074.htm>
6. Закон Российской Федерации «О передаче религиозным организациям имущества религиозного назначения, находящегося в государственной или муниципальной собственности». – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.rg.ru/2010/12/03/tserkovnoedobro-dok.html>
7. Конвенция ООН о юрисдикционных иммунитетах государств и их собственности. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/state_immunities.shtml
8. Міжнародне приватне право. Науково-практичний коментар Закону/За ред. доктора юридичних наук, проф. А. Довгерта. – Х.: ТОВ «Одіссей», 2008. – 352 с.
9. Федеральный закон «О культурных ценностях, перемещенных в Союз ССР в результате Второй мировой войны и находящихся на территории Российской Федерации». – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.legis.ru/misc/doc/740/>

РИМ ІV (РЕГЛАМЕНТ (ЕС) № 650/2012): ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ ТА СФЕРА ЗАСТОСУВАННЯ

27 липня 2012 був опублікований Регламент (ЕС) № 650/2012 Європейського парламенту і Ради від 4 липня 2012 про юрисдикцію, вживане право, визнання та виконання рішень, прийняття та виконання автентичних інструментів в питаннях спадкування і про створення Європейського сертифікату про спадщину (Eun). Даний Регламент є обов'язковим і підлягає прямому застосуванню в державах-членах [2].

Регламент (ЕС) № 650/2012 є амбітним інструментом всеосяжного огляду всіх аспектів міжнародного приватного права щодо транскордонної спадщини. Метою цих Правил є гармонізація норм міжнародного приватного права, з тим, щоб люди могли організувати більш ефективно і швидко їх право на спадщину в області свободи, безпеки та юстиції. Регламент вступить у дію з 17 серпня 2015 року, з деякими винятками [5].

Область застосування Правил включає в себе всі цивільно-правові аспекти правонаступництва щодо майна померлої людини, а саме всіх форм передачі майна, прав та обов'язків з причини смерті, будь то шляхом добровільної передачі в розпорядження майном після смерті або передачі через спадкування за законом [3]. У Регламенті чітко визначена сфера застосування Регламенту, юрисдикція суду в питаннях визначення спадщини, питання Європейського сертифікату, можливість волевиявлення спадкодавця, питання встановлення застосовуваного права тощо.

Визначимо основні положення Регламенту:

1. Сфера дії Регламенту

У статті 1 Регламенту визначена сфера його застосування та питання, на які не поширюється його дія.

Зазначається, що Регламент застосовується з правонаступництвом після смерті, проте він не поширюється на доходи, митні та адміністративні питання.

Зокрема зі сфери дії цих Правил виключені питання статусу сімейних відносин, правовий статус фізичних осіб, питання, пов'язані із зникненням або відсутністю фізичної особи або презумпцією смерті; питання режиму шлюбного майна і власності, аліментних зобов'язань, крім тих, які виникають від смерті; формальної дійсності усного заповіту; питання дарування, страхування договорів і угод; аспекти корпоративного права, закону про асоціації та права юридичних осіб; дозвіл, закриття та злиття товариств, асоціацій та юридичних осіб; характер речових прав та обов'язків, питання реєстрації прав на рухоме або нерухоме майно, в тому числі юридичні вимоги для такої реєстрації, і наслідки реєстрації або відсутності реєстрації таких прав до реєстру [5].

2. Юрисдикція і застосування національного права

У статтях 4-12, 5-22 та 6-22 регулювання в цілому полегшує здійснення юрисдикції судами і застосування певного права. Основною перевагою є те, що підвищується судова ефективність. Процедури проводяться легше, займають менше часу і є менш дорогими. У самій справі, бажання детально вивчити іноземний закон уповільнює процедуру і призводить до збільшення витрат. Крім того, регламент дає можливість звернення до застереження про публічний порядок у статті 35, яка захищає фундаментальні цінності держави.

Регламент застосовується з правонаступництвом до осіб, які померли на або після 17 серпня 2015. У разі, якщо померлий обрав право, що застосовувалося до 17 серпня 2015, вибір є дійсним, якщо він задовольняє умови, викладені у Регламенті, або якщо вони справедливі в застосуванні норм міжнародного приватного права, які вступили в силу. В той

---

* студентка 3 курсу спеціальності «міжнародне право» Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: проф. Кисіль В.І.

час вибір має бути зроблений, в державі, в якій померлий мав своє звичайне місце проживання або в будь-якій з держав, громадянством яких він володів [2].

3. Звичайне проживання

Загальне правило: закон, застосований до послідовності в цілому має бути законом держави, в якій померлий мав своє звичайне місце проживання на момент смерті.

Регулювання звичайного проживання береться в якості основного критерію. Місце звичайного проживання зазвичай відповідає місцю, де були успадковані активи в багатьох країнах - ЄС, цей критерій використовується як сполучний чинник в застосуванні спадкового права. Поняття звичайного проживання (а не національності) також встановлює критерій гнучкості, оскільки може бути важко довести приналежність до громадянства певної держави. Загалом, приймається до уваги відповідна приналежність індивіда до правової системи за часом перебування.

Варто зазначити, що Регламент не дає точного визначення поняття «звичайного проживання». Судом визначається, з якою саме державою спадкодавець мав тісніший зв'язок, посилаючись при цьому в основному на критерій часу перебування в тій чи іншій державі.

Проте при застосуванні певного права, пункт 2 у статті 21 свідчить, що, якщо всі обставини справи показують, що померлий був більш тісно пов'язаний з іншою країною, ніж з країною постійного проживання, його правонаступництво регулюється законом держави, з якою він був тісно пов'язаний. Наприклад, якщо людина помирає після того, як нещодавно переїхала жити в державу-член, пов'язану з його спадщиною сторін (спадкоємців, спадкоємців і кредиторів) можна розглядати як несподіваний факт, що його спадщина регулюється законом держави, в яку померлий тільки переїхав [6].

4. Вибір права

У статті 22 Регламенту передбачена можливість вибору права, за яким буде здійснене спадкування. Спадкодавець може визначити фактичні, не тільки фінансові, а й особистісні елементи, які пов'язують його з державою, громадянином якої він є.

Передбачено, що суд використовує своє власне національне законодавство, що також полегшує планування спадкування.

Воля спадкодавця повинна бути висловлена в письмовій формі і відповідати закону:

- держави, в якій вона була зроблена;
- держави, громадянством якої спадкодавець володів, або в момент, коли воля була зроблена, або в момент смерті;
- держави, у якій спадкодавець мав місце проживання, або в момент, коли воля була зроблена, або в момент смерті;
- держави, у якій спадкодавець мав постійне місце проживання, або в момент, коли воля була зроблена, або в момент смерті, або
- якщо це нерухоме майно, то, держави, у якій це майно знаходиться [5].

5. Універсальне застосування

Стаття 20 Регламенту передбачає, що будь-яке право, передбачене в цих Правилах, застосовуються незалежно від права держави-члена. Це положення забезпечує рівноправне вирішення транскордонних спорів, пов'язаних із спадкуванням [6].

6. Єдність спадщини

Відповідно до Регламенту держави-члени мають застосовувати принцип єдності спадщини. В результаті, право, що застосовується до спадку стосується спадкування в цілому, незалежно від характеру активів (матеріальних або нематеріальних) [5].

7. Європейський сертифікат про спадщину (Eun)

Європейський сертифікат про спадщину (Eun) є одним з основних нововведень Регламенту (ЄС) № 650/2012. Eun стандартний сертифікат призначений для того, щоб довести правовий статус та / або право спадкодавців і спадкоємців.

Що стосується юрисдикції, суд, що володіє юрисдикцією у відповідності до Глави II повинен бути компетентним у питанні про Eun. Процедури отримання Eun чітко описані в статтях 65-68 цього Регламенту. В даних статтях визначаються питання процедури подання

заявки на сертифікат та проведення експертизи заявки (ст. 65-66), дії органу, що уповноважений видавати сертифікат та здійснювати інформування про його видачу (стаття 67) та загальні дані, які повинен містити даний сертифікат [5].

У відповідності зі статтею 62, Eun не є обов'язковим і не повинен замінювати існуючі національні сертифікати. Проте, співвідношення між Eun і національними сертифікатами залишаються нез'ясованими, створюючи тим самим значні невизначеності та питання в суді [4].

Сертифікат може бути використаний, щоб продемонструвати одну або декілька з наступних дій:

- статус та / або право кожного спадкоємця або відказоодержувача та їх відповідні частки майна;
- присвоєння конкретного активу або конкретних активів, що входять до складу майна до спадкоємця і / або, в разі необхідності, відказоодержувача, згадується в сертифікаті;
- повноваження особи, зазначеної в сертифікаті, щоб виконати волю або розпоряджатися майном.

Свідоцтво повинно призводити до правових наслідків у всіх державах-членах, без будь-якої спеціальної процедури [2].

Даний Регламент є новим етапом в регулюванні спадкових відносин на рівні Європейського Союзу. Його положення загалом дозволяють зменшити навантаження на судову систему та спрощують порядок вибору права, яке необхідно застосовувати в тих, чи інших питаннях спадкування. Гармонізація норм міжнародного приватного права на території Європейського Союзу дасть можливість більш ефективно і швидко організувати право на спадщину особи в області свободи, безпеки і юстиції.

Список використаних джерел

1. Richard Frimston // The European Union Succession Regulation (EU) No 650/2012 – [Електронний ресурс] / Режим доступу до джерела: <http://www.lawskills.co.uk/articles/2012/10/the-european-union-succession-regulation-eu-no-6502012/>.
2. Salvador Manzano Valverde / Regulation (EU) No 650/2012 in matters of succession – [Електронний ресурс] / Режим доступу до джерела: [http://www.eyeonspain.com/blogs/servecosolicitors/8363/regulation-\(eu\)-no-6502012-in-matters-of-succession.aspx](http://www.eyeonspain.com/blogs/servecosolicitors/8363/regulation-(eu)-no-6502012-in-matters-of-succession.aspx).
3. Giorgio Buono / Regulation on Succession and Wills Published in the Official Journal / Conflict of laws.net / News and Views in Private International Law – [Електронний ресурс] / Режим доступу до джерела: <http://conflictoflaws.net/2012/eu-regulation-on-succession-and-wills-published-in-the-official-journal/>.
4. Regulation (EU) No 650/2012 of July 2012 on jurisdiction, applicable law, recognition and enforcement of authentic instruments in matters of succession and on the creation of a European Certificate of Succession / Executive Summaries / – [Електронний ресурс] / Режим доступу до джерела: <http://www.europarl.europa.eu/delegations/de/studiesdownload.html?languageDocument=XL&file=83472>.
5. Official Journal of the European Union / Regulation (EU) No 650/2012 of the European Parliament and of the Council / – [Електронний ресурс] / Режим доступу до джерела: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2012:201:0107:0134:EN:PDF>.

ЗМІСТ

МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ ТА ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА

Сербіна К.Ю.

Нова зовнішньополітична доктрина президента США Б. Обама
щодо близького сходу..... 3

Mohammad A.

Jordan – Israel relations..... 6

Вишньов В.М.

Треті північнокорейські ядерні випробування: реальність проведення та стратегії
відповіді світової спільноти..... 8

Давиденко А.

Іранська ядерна програма в контексті проблеми роззброєння..... 10

Антонюк Ю.

Зростання впливу країн перської затоки на міжнародні відносини на близькому
сході та їх вплив на арабську весну..... 12

Черкун Є.

Сучасні аспекти міжнародної безпеки на близькому сході у контексті
арабо-ізраїльського конфлікту..... 14

Лещинин Б.

Основні напрямки розвитку китайсько-японських відносин на початку
XXI століття 16

Дальський В.Б.

Трансформація середземноморської політики ЄС..... 18

Крушинська О.

Британія поза ЄС?..... 21

Савінок В.

Чинники енергетичної безпеки у відносинах
Росії та країн Балтики..... 23

Арусханян Л.

Особливості формування та розвитку
вірменськоо-французьких відносин..... 26

Мельченко Д.

Вплив взаємовідносин між Великою Британією та Францією на
функціонування Європейського Союзу 28

Борисенко В.

Турецька громада у ФРН як чинник німецько-турецьких відносин..... 30

Кравчук К.

Особливості шотландського сепаратизму..... 33

Білокреницький В.

Ініціативи України щодо розв'язання придністровської проблеми
під час головування в ОБСЄ у 2013 році..... 35

Ковальчук Г.

Україна-Катар: політико-економічний вимір двосторонніх відносин..... 37

Меленчук А.

Угода про асоціацію: чого чекати українцям..... 39

Дубінський А.

Перспективи здобуття енергонезалежності Україною:
Газовий аспект..... 41

МІЖНАРОДНІ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ДИПЛОМАТІЯ

Мельник Р.

Німеччина у структурах багатосторонньої дипломатії 44

Довгай Т.

Діяльності НАТО: проблеми і перспективи..... 46

Ткаліч Д.	
Пріоритети зовнішньополітичного відомства США під керівництвом державного секретаря Джона Керрі.....	49
Гавриленко І.	
Трансформаційна дипломатія США як інструмент зовнішньої політики США.....	52
Баллієв М.	
Сирійське питання в контексті регіональної безпеки на Близькому Сході.....	54
Курбанова Т.	
Особливості державного протоколу та церемоніалу Республіки Туркменістан.....	56
Раупова І.Р.	
XVI Саміт Україна – ЄС: Результати та перспективи.....	59
Яцишин Д.	
Наукові центри Російської Федерації з вивчення енергетичної дипломатії та їх роль у розвитку енергетичної співпраці.....	61
Гнип О	
Політичні аспекти проекту «Північний потік».....	63

КРАЇНОЗНАВСТВО

Бут С.	
Російсько-китайські відносини в рамках Шанхайської організації співробітництва.....	65
Мінгазутдінова Г.І.	
Новітній центральноазійський похід Китаю: економічний аспект.....	67
Пілаш Д.	
Співпраця Венесуели з державами карибського басейну в рамках «Петрокарібе».....	70

Бойченко Ю.

Громадська війна в Демократичній республіці Конго
як чинник регіональних міждержавних відносин 73

Васильченко О.

Стратегічні протиріччя російсько-китайських відносин на прикладі
реалізації проекту «Туманган»..... 75

Ситковецька І.

Тихоокеанський Альянс як новий центр інтеграційних процесів
у Латинській Америці..... 77

Зуєв Є.

Особливості членства Австрійської Республіки
у Європейському Союзі..... 80

Кулієв А.

Вплив отримання Палестиною статусу держави-спостерігача в
ООН на арабо-ізраїльський конфлікт..... 82

МІЖНАРОДНЕ ПРАВО

Січковська О.

Карибський суд: подвійна компетентність як характерна особливість..... 84

Носальчук В.

Перспективи перетлумачення свободи пересування з ринкової
орієнтованості до «гуманітарної»..... 87

Кісельова Є.

Походження поняття «міжнародний злочин»..... 89

Демідова О.

Правовий статус міжнародного комітету червоного хреста як
особового суб'єкта міжнародного права..... 91

Смешко М.

Конвенція про захист прав і основних свобод людини в міжнародному праві..... 93

Марущак О.

Концепція «спільної спадщини людства» в міжнародному праві..... 95

Краснощок В.

Порівняльна характеристика юрисдикції міжнародного
трибуналу ООН з морського права з міжнародним судом
ООН в сфері вирішення міжнародних морських спорів..... 97

Каратнюк Д.

Міжнародний трибунал суду над піратами: перспективи створення..... 99

Слободянюк О.

Концепція універсалізму та культурного релятивізму
прав людини у сучасному міжнародному праві..... 101

Нарожна І.

До питання про міжнародно-правові наслідки перекриття Іраном
Ормузької протоки..... 103

Онисько А.

Явище «непрямої експропріації» в інвестиційних спорах..... 105

Кузнецова К.

Проблема піратства в міжнародному праві..... 107

Слабко Т.

Сучасні концепції про статус індивіда в міжнародному праві..... 109

Хмельова І.

Коллективне визнання в міжнародному праві: теоретичні засади
та особливості реалізації в сучасній міжнародній практиці..... 111

Стефурак Н.

Правове регулювання відповідальності неповнолітніх осіб за міжнародні злочини..... 113

Мальон П.

Міжнародна кримінально-правова відповідальність за порушення
норм міжнародного гуманітарного права про захист культурних цінностей..... 115

Кориневич В.

Питання біженців та переміщених осіб при здійсненні миротворчих операцій ООН.....	117
---	-----

Коннонова Е.

Право народів на самоопределение в контексте устойчивого развития.....	119
--	-----

ПОРІВНЯЛЬНЕ І ЄВРОПЕЙСЬКЕ ПРАВО

Павленко А.В.

Правові засади політики Європейського союзу щодо запобігання та протидії торгівлі людьми.....	121
---	-----

Зубар І.

Міжнародно-правові аспекти співробітництва ООН з регіональними організаціями на сучасному етапі.....	123
--	-----

Шевчук О.

Перегляд Європейських правил регулювання захисту персональних даних.....	126
--	-----

Павко Я.

Міжнародно-правові аспекти співробітництва держав у протидії транснаціональній організованій злочинності.....	128
---	-----

Пономарьов В.

Правова природа преюдиціальних звернень до суду ЄС.....	131
---	-----

Корнієнко К.

Правові наслідки впровадження подвійного громадянства в Україні.....	133
--	-----

МІЖНАРОДНЕ ПРИВАТНЕ ПРАВО

Козіцька А.

Проблеми захисту прав на добре відомі знаки.....	135
--	-----

Бесараб М.

Європейський цивільний кодекс: проект і цілі..... 138

Машталер І.

Недобросовісна конкуренція в ЗМІ: правовий аспект..... 140

Кралько Т.

Бібліотека Шнеєрсона: правові аспекти власності..... 142

Карман В.

Рим VI (Регламент (ЄС)№650/2012): Основні положення та сфера застосування..... 145